

NYELVTUDOMÁNYI
KÖZLEMÉNYEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
NYELVTUDOMÁNYI BÍZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

HUNFALVY PÁL.

ÖTÖD IK K Ö T E T .

MÁSODIK FÜZET.

PESTEN,

EGGENBERGER FERDINÁND MAGYAR AKADÉMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.
1866.

TARTALOM

	Lap.
Moksa- és erza-mordvin szótár. Budenz József . . .	161
A va, ve képzőnek s változatainak szereplése nyelveinkben. Fábrián István	239
Régi magyar szók. Hunfalvy Pál	246
Az „ilyen“ névmás a mongol nyelv után. Fogarassi János	
A lapp nyelv. Hunfalvy Pál	288

eravan (o) *hasznára lenni, kelleni*: eravi W.
 eraviks *kellő, illő* W.
 erendan (3.-i) *hivalkodni, rest lenni* (Szind.) R.
 erzä (pl. -at) *erza (-mordvin) R.*;
 *erza.
 erzäva *erza (-mordvin) nő*. R.
 *érdeksñan, érdekstan *esküldözni, káromkodni* W.
 *eñan *elkényeztetni* W.
 érdas *sár* R., *ardas A.*; *rudas.
 érdazu *sáros* R.; *rudazov R.
 érdazjan, érdaskëdan *megsárosodni* R., *ardasian A.*; *rudaskadan W.
 érdazjafan, érdaskëftan *besárosítani* R., *ardasiaftan A.*;
 *rudaskavtan W.
 ernan (3.-aj) *dörmögni, morogni (kutyá)* R.; *arnan.
 ernësan (fr.) R.
 ernazevan (inch.) R.; *arnuzovan R.
 ërvü (pl. -at) *nő, feleség* (ërvaks molan *férjhez menni*) R., *ervâ A.*; *urva meny R.; *urva, évva feleség, meny* W.
 ërvünä *menyasszony, meny* R.
 ërvänä A.
 odirva *menyecske, ifjasszony* R.
 ërvaftëma *nötelen, özvegy ember* R.
 *urvala *vőfél* R.
 erväjjan *megnősülni* A.; *urvakstan, *urvaksnan* W.
 erväjjaftan *megházasítani (férfit)* A., *ërväjjaftf házas, nős*

NYELVT. KÖZLEMÉNYEK. V.

R.; *urvakstan W., *urvakstoz házas* R.
 *ie, i év: *od i újév* W.
 *ien éves: *ve (kavto stb.) ien egy (két stb.) éves* W.; *ijen* R.
 *ikñan *zokogni* W.
 inksa, -nksa (postp.) *-ért, végett (p.o. menni)* A. R. (*Mi kifogás lehet ezen postpositio ellen, melynek alapszava inga volna, l. fentebb a 124. lapon*).
 ingel *előresz, pars antica*: *kud-i. előház, pitvar, ingeletts eleje* R.
 ingelä *elül, előtt*; *ikele W.
 ingeli *előre, elé*; *ikele, *ikelev előre: ikele-pelev ezentúl, jövőben* W.; *ikelej E*,¹⁵.
 ingeldä *elülről, elöl*; *ikeľde W.
 ingelgä *előtt el* R.; *ikeľga *előtt el; előre, elül* W.
 ingelsa *előtt, ingels elé, ingelsta elöl* A.
 ingilce *előbbi, elülső* A.; *ikeľce *első, legöregebbik* W.
 *ikelks *elő, elülső*: *i. pilge elülső láb, kud-i. pitvar* W., *ikelkse eleje* R.
 ičkezä *messze*.
 ičkezi *messzire*.
 ičkezdä *messziről*.
 ickël *ereszték (a ruhán)* R.
 id *gyermek* R.; *id, ed A.*; *äed, *äjed R., eed* W.
 ednä, *idnä (dim.) A.*; *äjednä R., *ejene E*,¹⁵

- * *ejkakš gyermek* (= eed-kakš, v.ö. ejdist-kakšost *gyermekük* E, 1.)
- * *idan megmenteni, megváltani*. W. isak *tegnap* R., isak A. O.; * *isak* W.
- isakeñ *tegnapi* R.; * *isakoñ* W.
- * *ista úgy, istamo olyan, l. sã alatt*: stak, stanã, stama.
- * *istovtan (o) elfelejteni; nem venni számba* W.
- * *izhan meggyözni*.
- * *ine nagy: in-azoro király, császár; ine ved tenger* W.
- ineñce, ineçks *legnagyobbik, legöregebbik, legelőkelőbb* W.
- inizi (pl. -iht) *málna*; * *inzej* R., inzej W.
- iniziks, inizinçks *málna-szederj* R., iniziks A.; * *inzejks* W.
- inži (pl. -iht) *vendég*; * *inze*.
- inža (pl. -at) *pók* R., inžã A.; * *unža* *pók* R., uñža *bogár* W.
- inžan (inžan) *kotf pókháló*.
- inžan (ž. -aj) *boronálni* R., inžan A.; * *izan* (a).
- incsan (fr.) R.
- inzama *borona* R., inzãma A.; * *izat* (pl.) R., iza W.
- inzedan (ž. -i) *gyalálni* R., inžidan A.; * *inžidan* R., inzedan W.
- inçks (inçiks) *gyalu* R., inžiks *gyalu-forgács* A.; * *inks* *gyalu* R., ingz W.
- inder *szulák* (*Lonicera caprifolium*) A.
- indrau *denevér* A.
- ifkã *egy, l. fkã*.
- ivãlã (*így nevezik a nénének gyermekeit annak huga gyermekei*) R.
- ivaka *az ivãlã-nek neje* R.
- iman (ž. -aj) *veszni, elveszni*; * *joman* (a).
- imšan (fr.); * *jomšan, jomsikšan* W.
- * *jomavks elveszés, elvesztegetés* W.
- imaftan *veszteni, elveszíteni*; * *jomaftan* R., *jomavtan, jomavtlan* W.
- imafñan (fr.); * *jomavnan* (o) *elvesztegetni, pazarolni* W.
- imiš *bogyó* A.
- * *imbiřav l. melav*.
- iridan *megrészegedni* A.; * *iridan, iridikšan* W.
- iritsta *részeg* A., i.ětsta R.; * *iredež* W.; *iridi részegs, iszãkos* W.
- * *iridme részegség, részegeskedés* W.
- irëftan *megrészegíteni; elkábítani (ütéssel)* R.; * *irittan* R.
- irđes *oldalborda* R., irđes A.; * *irđes* R., irđis W.
- i. pakar *hátgerincz* R.
- * *ila szokás (mos, consuetudo)* W.
- * *ila* (*tagadósító igetű, az imperativus és optativusban*): *ila* (egy. 2., imp.), *ilado* (több. 2.); *ilazan* (opt.).
- ilã *más, idegen*: i. lomañ *idegen ember* R., ilã A.; * *lia* W.

- ilaks *másképen*, *különbén* A.;
 * liaks W.
 * lián *idegen* W.
 ilät *est* (*vesper*).
 ilädindä *estve* (*vesperi*) A.
 iladan (3. -i) *maradni*, *megmaradni* R., iladan A.; * liadan (o) W.
 ilatkšnan (*fr.*) R.
 ilatks *maradék* R.; * liatks W.
 ilanas *len* R., ilanas A.; * ilanas, lianas R., lianas W.
 iležan *föltörödni*, *megszáradni* R.; * iliščan R.
 ileštan *föltörülni*, *megszárártani* R.
 ili (*pl.* -iht) *vessző*; * ileve, jolo R., ilev W. E, 13.
 * ilišan *inteni* R.
 * iliščan (*mt.*) R., *neki házalkodni* E, 8.
 * ilžan (a) *elájulni* W.
 * ilvidan *l. älbädan*.
 * oj *stb.*, *l. vaj*.
 * ojme *stb.*, *l. vajmä*.
 * ojmikstan *eskiüdni* R.
 * onks *mérték* W., *l. unkstan*.
 * ongan (a) *ugatni*.
 * ongazevan (*inch.*) R.
 ocä *nagy bátya* (*az atyának bátyja*) R.
 ocü *nagy* R., ocu, očü A.: *oc-azür király, császár*; ocu ši *húsvét* A.
 očka (*pl.* -kt) *teknő* R.; * očko R., očka, očkine (*dim.*) W.
 oš *város*; * oš.
 * ošonce *városbeli, polgár* W.
- oža (*pl.* -at) *ruha-ujj*; * oža.
 * ožo *sárgakór* W.
 ožna (*pl.* -at) *gyöngy* R., *šuvan-ožnat üveg-gyöngyök* A.
 od *új, fiatal*; * od.
 od-alä *mostoha atya* R., od-ała A.; * od-tefa R., odítama W.
 od-ava *mostoha anya*; * od-ava R., od-avama W.
 odavan *mostoha fiú* (*a második nejétől*) R.
 od-ingä *fiatal korában, ifjanta*, od-ingsta *fiatal korától fogva* A.; * od pinge *fiatal kor* W.
 * odarvas *újhold* W.
 odu, odsta *újra, újból* A.; * odov W.
 * odilgadan *megújulni, megifjodni* W.
 * odilgavtan *megújítani, megifjítani* W.
 odar *tögy* (*euter*); * odar.
 osal *rossz*; *rút* R.; osal, ozal *rossz, nyomorú, szerencsétlen* A.
 osalsta *rosszúl* A.
 osalgëdan *megrosszabbulni* R.
 ozan (3. -aj) *leülni*; * ozan (a).
 ozšan (*fr.*) R.; * ojšan E, 13.
 ozama *ülés, ülőhely* R.; * ozamo.
 vast-ozaj *helyettes* (*a ki a halottlotti ünnepen a halottnak képét viseli*) R.
 ozaftan *ültetni*; * ozaftan R., ozavtan, ozavtlan W.
 ozafňan (*fr.*).
 ozadan *ülni* A.; * ozadan (o) W.
 * ožaz *veréb*, kaňt o. *kenderike* W.

ozëndan (3.-i) *imádkozni*; * oznan (o) R., *imádkozni, gyónozënkšian (fr.) R.* [ni W. oziks *imádság*: jur t o., kaldas o., neškü-perä o. a házut, a marhát, améheket illető *imádság R.*; * osks R., ozks *áldozat W.*

* oznomo *imádság, oznovks imádság, áldozat W.*

on *álom (somniaum)*; * on. on näjan *álmot látni, álmodni.*

opaña (pl. -at) *langyos R.*; * opaña R.

* obodo *keréktalp W.*

ofta (pl. oft) *medve*; * oftó R., ovto W. E.

ov vö; *sógor (nővérnek férje) R.*; ovs, oves *kantár R.* [vö A. ovstan (3.-aj) *fölkantározni R.*; * onksfan R. ovsnian (fr.) R.

oma *más A.*, omo (omo beregu, om-širi) M, 1; * ombo *másik (vejke pe — ombo pe) E, 2.*

omëce, ombëce *másik, második R., omïce A.*; * omboce W. E.

* ombocede *másodszor W. E.*

ombit *holnapután A.*

or suba.

oram *összejövétel, falugyűlés.*

orgat (pl.) *seprű (fux)*; * orgat.

* orgođan, orgoľan *elervedni, megszabadni, l. vorgëdan.*

orgaldan *öblíteni A.*

* oršan *fölvölneni, fölvenni (ruhát), öltözni R. E, 13., orčan (a) W.*

— v.ö. ščan.

* orčamo *ruha W.*

* oršaftan *fölvölneni, öltöztetni R., orčavtan W.*

orža, orža (pl. -at) *él (acies), éles, hegyes; éles eszű R.; éles A.*

oržalgedan *élesedni R.*, oržaman A.

oržalgeftan *élesíteni, hegyesíteni R., oržaptan A.*

* ortan (o), ortľan *dobni, hajigálni, elvetni, szórni W., l. joľan.*

* ordafan (a) *megbocsátani W.*

* orma *betegség, l. urma.*

* ormaso *dühös, örvült R.*

* ormaskadan *megdühödni R.*

* ormaskalan (fr.) R.

ola (pl. -at) *halovány R.*

olan (3.-aj) *haloványodni.*

olaf *haloványúlt, halovány.*

olan (3.-aj) *rest, hanyag lenni R.*

* olgo *szalmaszál.*

* olk (pl.) *szalma R.*

olga (pl. olkt) *rúd, pózna.*

olganä (dim.) R., olginä A.

* ukšan *oldani, l. juksan.*

uksëndan (3.-i) *okádni R., uksëndan pökni A.*; * uksnan o-

* ukska *darázs.* [kádni.

* ukvat (pl.) *vas, a melylyel fizeket a kemenczéből kihúznak W.*

uj velö; * udeme R., udime (pía u. agyvelö) W.

ujan (3. ui) *úszni*; * ujan (e) R., úszni, hajón járni W.

ujëndan (fr.) R. M., uindan A.; * ukšňan R., ujňan W., ukšnokšňan E, 15.

- uiftan *úsztatni* A.; *ujevtan W.
 unks *gyökér*; *undoks E, 13., undokske (*dim.*) E, 15.
 unktan (3.-aj) *mérni, mérlegelni* R., ungtan A.; *onkstan (a).
 unksúan (*fr.*) R.; *onksúan W.
 unkstama (*pl.* -at) *mérték* R.; *onkstamo R.; onks, onksta-
 uća (*pl.* -at) *juh*. [mo W.
 ućan (3. -i) *várni*; *ućan (o).
 ućsan (*fr.*) R.
 uces *olcsó* R., ucis, ućis A.
 uceziksteman *olcsóbbá lenni* R.
 uća *külső oldal, kiint való, külső*; *ušo W.
 ušesa *kiint, kívül* R., ušisa A.; *ušoso W.
 ušu *ki, kive*; *ušov W.
 ušesta *kivülről* R., ušista A.
 uševa *kivül el* R., ušiva A.; *ušova W.
 *ušosóh, ušovóh *külső* W.
 ušėdan (3.-i) *elkezdeni, megkezdeni* R., ušidan A.; *ušudan R., ušodan (o) W.
 ušėtkšúan (*fr.*) R.; *ušulan R.
 ušėtf *megkezdett (kenyér)* R.
 *ušodovan *kezdődni* W.
 *ušodmo *kezdet, eredet, alap* W.
 *ušodovtan = usodan W.
 uštan (3.-i) *filteni*; *uštan (o).
 ušúan (*fr.*) R.
 uštēr *iharfa* R., uštēr A.; *ukštōr R., ukštura W.
 uža *szöglet* A.
 utēm *élőkamara* R., utim A.; *utomō W.
- udan (3.-i) *aludni*; *udan (o).
 utsán (*fr.*) R.
 udi (*pl.* -iht) *alvó, aluszékony* R.; *udomov, udića R.
 udoma, udom *álom* (udomaze *saš álmos vagyok*) R.; *udomo.
 udīm-vasta *alvóhely* A.; *udomo tarka W.
 *udovtan *elaltatni, lecsittítani* W.
 *udalo *hátsó rész, hátul való, l. ftal*.
 udeřan, vadeřan (3. -aj) *simogatni, czirogatni* R.; *sudřan, vadeřan (*meg: fésűlni*) R.
 uderdan (3.-aj) *egyszer megsimítani* R.; *udirđan R., ucurdan (a) *simogatni* W.
 *ucurdavan *hozzá surlódni* W.
 usan *megrakni* A.
 usf *rakomány, teher* A.
 uskan (3.-i) *húzni; (szekczen, lovon) vinni*; *uskan (o).
 uskšan (*fr.*); *uskšan.
 *uske *drót* W. E. 12., ved uske *hullám* W.
 *uskur-uskur *v. uskur-naskur* (jakan) *tetszés szerint (járni)* E, 6.
 *uskula *főlős, növekedés, kamat; sok* W.
 *uskulañ *főlős, főlöslég való* W.
 *uskuldan (o) *bővölködni valamiben* W.
 uzēr *fejsze* R., uzір A.; *uzere R., uzere, uzeř W., uzer E, 15.

unan (3. aj) *csorogni, csörögni, (víz); turbékolni* R.; * *uvnan* R.
 unda (pl. unti) *odu, faodu* R.; * *undo* R. E.; *umar* u. *almafa* R.
 undu *odvas*; * *undov* R. E., 15. *odvas fa* W.
 * *unža bogár* W., l. inža.
 ufan *fújni* A.
 ufkstan (3. i) *sohajtani, lihegni*; * *ukstan* (a) *sohajtani* W.
 uvan (3. -aj) *ugatni*; * *avan* (a) W.
 uvšan (fr.) R.
 uvazevan (inch.) R.
 uma (pl. -at) *szántóföld, telek* R., *umâ* A.; * *uma*.
 * *umar alma, bogyó, l. mař.*
 * *umok régen, umoksto régóta* W.
 umbrav (*valami enni való fü*) R., *umbrau medve-tapsír* A.; * *umrav, umbura sóska* W.
 * *ur evet, evetke* R.; *uro evet; kopéka; kelés* W.
 ura *szolga, rab* O.; * *ura* W.
 * *ureñ szolgáló, rabnő* W.
 * *urabej*: u. *nalksan pálczákat hajigálni, játszani* W.
 * *uráš sógorné* W., *urakaj* (voc.) *menyecske* E., 3. 14.
 urés *árva* R., *uris-id* (*árva gyermek*) A.; * *uros*.
 urés *kan, vadkan* R., *uris herélt kandisznó* A.; * *ruzej* W.
 urkedan *ordítani* R., *urkadan* A., *urokodon* M.; * *urnan* (o).
 urkëtkšnan (fr.) R.

urta nyáj O.
 urnä (pl. -ñat) *árr*; * *uro. urfkasa keserű* A.
 * *urva* l. *ërva*.
 urma, *ërma* (pl. -at) *betegség, fájdás, görcs* R.; *urmâ betegség* A.; * *orma*.
 pek u. *hasfájás, prá* u. *fejfájás stb.* R.
 urmav *beteg* R.; * *ormav* R., *ormav, orov* W.
 * *ormalgadan, ormalgalan megbetegedni* W.
urmac a mordvin nõing szegélyének elején való rövid hasíték A.
 ula *áll* (*mentum*) (= *ulal?*) R.; *ul, ul-al áll* A.; * *ulo*.
ula-pelks állkapcza R.
 ulä (pl. -et) *szürke* R.
 ulan *lenni* (*esse, fieri*); * *ulan, ulñan lenni, történni* W.
ulendan (fr.) A.; * *ulñan* W.
 * *ulnez, uliks, ulme* (*ultima*) *történet, esemény* W.
ulav fris ló, előfogat R.; * *ulavt* (pl.) *előfogat* W.
ulhka, ulhkenä a minap R.
ulmä (pl. -et) *horog* R., *ulmä, ulmänä* (*dim.*) A.; * *ulma* W.
ulman horgászni A.
 -ka, -kâ (-ga, -gâ), -vik *is*; * -gak, -jak.
 kakan (3. -aj) *szükségét végezni* (*cacare*); * *kakan* (a).
kakšan (fr.) R.
 * *kakš gyermek, l. id alatt ej-kakš* (= *ejd-kakš*).

- kagan (3.-aj), kagnan (3.-aj), ke-
gakstan (3.-i) *gágogni* R.;
* gagan R., gagaks'an W.
- kagët *papiros* R., gagit A.
- kaj: panžam-gaj *hangyaboly* R.,
panžam-kajas A.
- kaj: kaj-tu *amoda* A., gaj-sä *am-
az* O.
- kajan (3.-äj) *ontani, szórni, vetni,
levetni, eleibe tenni*; * kajan
(a).
- kajsan (*fr.*) R.; * kajsan R.
selmä-kajan *irigyelni* A.
- kajama (*pl.* -at) *vetébb* R.; * ka-
jamo.
- * kajavt *adó* W.
- * kajavtan *levetköztetni* W.
- * kajan (e) *kikelni (vetés)* W.
- * kajgan, kajgsan (*fr.*) *hangozni*
W.: kajgomo *hang, hang-
zás* W.
- kajgi *hangos, hangzatos*; * kaj-
tev W.
- kajginästa *hangosan* R.
- * kajatan *lármaezni* (?) E, 12.
- * kajatudan *hirtelen hangozni,
fülhez ütödni (hang)* E, 5.
- kajsan *kikarimáezni* A., *szegélyezni*
M.
- * kajmak *gyümölcsessel meghintett
fánk* W.
- * kačan (a) *füstölni, füstölögni* W.
kačam *füst* R. A.; kačama *füs-
tös* R.; * kačamo *füst, füstös*
R., *füst* W.
- kačaminnä *füstből való, füst-* A.
kačaman *megfüstösödni* R.
kačadan (3.-i) *füstölögni* R.;
- * kačadan R., *füstölögni, bü-
zölögni* W.
- kačaftan *füstöt csinálni, befüs-
títeni.*
- kačakadan *megfüstösödni* W.
kačakavtan, kačakavnan *füs-
töt csinálni, befüstíteni* W.
- * kačtomo, kaštodo *kályha, sütő
kemence* W.
- * kač-*langa kályha teteje (alvó-
hely)* W.
- kašan *csökönnyös (ló).*
- kaškiman *elrekedni* A.
kaškimf *rekedt* A.
- kaškiptan *rekedtséget okozni* A.
- kaštërdan (3.-i) *suhogni* R.; * kaš-
turdan R.
- af kaštërdi *meg sem mukkan,
hallgat* R.
- * kaži *szegény* W.
- kažga *kender-seprül (kipréselt ken-
dermag)* R.
- * kažvarkis *hörcsök* W.
- kať (*o*): k.-kiä *valaki, k.-mez va-
lami stb.* A., k.-kodama *va-
lamely* M.; * koť, koš *akár,
bár, noha* W.
- kata (*pl.* -ët) *macska*; * katka (*o*).
* kaťa *bak, kecskebak* W.
- katnan *kotolni, kotyogni* A.
- kadan (3.-i) *hagyni, elhagyni*; * ka-
dan (*o*) R., *hagyni, elhagyni,
megbocsátani, elmulasztani*
W.: kadomo *elengedés* W.
- kadëndan (*fr.*); * kadnan (*o*)
W.
- katftan *elhagyni; elszoktatni
(gyermeket)* R.; * kattan R.

kañian (*fr.*) R.
 *kaduvan *megmaradni, hátra-*
maradni R., kadovan, kad-
 novan: udalov k. *hátrama-*
radni W.
 *kadovks *maradék* R.; kadov
 (kadv) W.
 kasan (3-i) *nőni, növekedni*; *ka-
 san (o).
 kasima: k. *vasta születőhely,*
hely a hol valami nőtt A.;
 *kasmó *növés; növény; fej-*
tető W.
 *kasi *növény, plánta* W.
 kasiftan, kasuftan *növeszteni,*
termeszteni A., kasftan *na-*
gyobbítani R.
 kažan *ajándékozni* R., kažan A.,
 *kažan, kažan R., kažan
adni, ajándékozni, jutalmaz-
ni W.
 kažendan (*fr.*) R., kasendan
 A.; *kaznan.
 *kaznä (*pl. -net*) *ajándék* R.,
 kašnāA.; *kažne R., kažme W.
 kažama (*pl. -pt, v. -mēt*) *durva,*
szigorú R.; *kažamo R.
 *kažamo *térdfajlás* W.
 kažan *szomorkodni, gyászolni* A.
 kañtf *kender* R.; *kañt.
 kañt-sor *kendermag.*
 kanda *ledőlt, széltörte fa* (az er-
 dőben), *tönk*; *kando.
 *kando-laz *koporsó* W., kan-
 dolast (*pl.*) R., l. *lazan alatt*
laz, laziks.
 kandan (3-i) *hordani, vinni*;
 *kandan (o).

kañan, kanñan (*fr.*); *kañan
 R., kandñan W.
 kañtf *teher, poggyász*; *kando
 R., kandleme W.
 *kandož *telehordott, telefűtt*
(hóval — út) R.
 *kandika *kis facsésze* W.
 kandēr *porczogó* (v.ö. sandēr) R.;
 *kanoro R.
 pali kandēr *szúrok* R., pali-
 gandēr *kén* A.; *pali kandal
kén W.
 kapa *asztag*; *kopna (o) R., ko-
 puña (o) W.
 kapijan, kapijan (3-i) *bekapni,*
falni R.
 kapeđan (3-i) (*mt.*) R.; *ka-
 puđan *megkapni, megfogni*
 R. E, s.
 *kapšan (a) *sietni*: kapšaž *sietős,*
 kapšamo *sietség* W.
 kafta *két, kettő* A. O.; *kavto W.
 kañinek, kañinentt, kañinest *mi,*
tí, ők ketten (vagy: *kettőnk*
kettőtök, kettejük) A.; *kav-
 tonek, kavtonenk, kavtoncsk
 (kavonek, kavonenk, kavo-
 nesnk) W.
 kañtñ *kafta két-két, kettenként*
 A.
 kaftuva *ketté, kétfelé* A.; *kav-
 tova W.
 kafkst *kétszer* A. O.; *kavst,
 kavkst W.
 kañtñsa *kettős* A.
 kaftaš, *pl. kaftašt ikrek.*
 kafksa *nyolcz* A.; *kavkso W.
 kafksuva *nyolcz felé* A.

- kafksíce *nyolczudik* A.; * kav-
ksoce W.
- kafksagemen *nyolczvan* A.;
* kavksoŋgämen W.
- kav *szénás pajta* A.
- * kavaňan (a), kavaňavtan *tisz-
tességgel fogadni, megvendé-
gelni* W.
- kaval *kánya*; * kaval.
- kaver *porczogó* R.; * kavore (käd
kavoret *kéztő* W.).
- kavs *korsó*, kavskä (*dim.*) A.
- kavlal (kavél-al) *hónalj* R.
- kamakš *zápfog (dens molaris)* R.;
* kamakš R.
- kamčäv *börbetegség, melyet ége-
téssel gyógyítanak* R.
- kambras *nyereg*; * krambas W.
- kař *hársbocskor*; * kař.
kařks *bocskorszáj*.
kařsan *lábravalót fölvenni* A.;
* kařsan, kařsňan: *kařseme
lábravaló* W.
- * kařas *hätgerincz* E, 7.
- karan (3.-aj) *vagdalni, csipked-
ni (madár az orrával), ka-
parni* R.; * karan R.
kařsan (*fr.*) R.
- karu *légy (musca)*; * karvo.
- * karej: k. lišme *fekete ló*.
- karks *öv, vékony derék-öv* R.;
* karks R., kařks *öv (az ing
fölött), harisnyakötő, mad-
zag* W.
- karksan (3.-aj) *övedzeni* R.;
* karksan R., kařksan (a) W.
- * kařksamo *keresztcsont, hát-
gerincz vége* W.
- karknan (3.-aj) *károgni (varjú)*
R.; * karknan R.
- karga (*pl. karĳt*) *daru*; * kargo.
kařhkä *merítő kanál*; kařhkänä
(*dim.*).
- karčigan *héja* R., kařčigan A.;
* karšaga R., karšagan W.
- kařzi (*pl. -iht*) *hegedű*.
- kařša (*szemközt való, átellenben
való*):
kařšesa *szemközt, átellenben* R.,
kařšisa A.; * kařšo W.
kařšes *átellenébe, ellenébe, el-
len* R., kařšiza A.; * kařšos
W.
kařšesta *átellenből* R., kařšista
A.
* kařšoň *ellenes* W.
- karda (*pl. kartt*) *istálló (tehének,
lovak számára)*, kardâ A.;
* kardo.
kardönä (*dim.*) *ól (juh-, disznó-
ól)*.
- * kardas *udvar*.
* kardajs *ki*; kardajso, kar-
dasna *kiint* W.
- kardan (a) *tiltani, akadályozni*
W.
- karman (3.-aj) *kezdeni, hozzáfog-
ni; fogni (segédige)*; * kar-
man (a) *kezdeni, hozzáfogni,
akarni* W. E.
* karmamo *kezdet, vállalat* W.
* karmavtan *hozzáfogatni, pa-
rancsolni* W.
* karmavtomo *parancsolat* W.
- kal *hal (piscis)*; * kal.
kaľ *fűzfa*; * kaľ.

- kaľnal *fűzes (salicetum)* R.
 kaläj *halottat sírató leányok (a kik föloldott hajjal a koporsó előtt járnak)* R., *kalića halottsírató E, s.
 kaladan *megrepedni*; *kaľadan (o) *repedni, bomlani* W.
 *kaladmo *bomlás, romlás* W.
 *kalado *romlott*; pl. *kaladot rongyok.*
 kalaftan : kalafif *elkoptatott, megviselt (ruha)* R.; *lerombolni* O.; *kalavtan, kalavlan *lerontani* W.
 *kalavtan *legombolyítani, kifeszíteni (fonalat)* W.
 *kalac *szikla, kőszikla* W.
 kalësh *meztelen, kopasz* R.; kališ A.: k.-langu *meztelen, k.-preä kopasz-fejű* R.
 kalëshkëdan *megkopaszodni* R., kališgadan A.
 kalëshkëptan *megkopasztani* R.
 kalks: af-kalks *valóban, igazán* R., af-kilks A.; *alkuks W.
 kalga *pozdorja* A; *kalgo W.
 kalgëda (pl. -dët, v. dt) *kemény, durva, feszes*; *kalgodo.
 *kalgodan, kalgodkšian (fr.) *megkeményedni*: kalgodomo *keménység* W.
 kalgëtksteman *megkeményedni* R.; *kalgutkstuman R.
 kalgëtksteptan *megkeményíteni* R.
 kaltian *verni, súlykolni, törni* A.
 kaldau *sovány, rossz színben levő* R., kaldau *ártalmas* A.
 kaldavgëdan *elsoványodni* R.
 kaldávan *varázsolni, varázslással ártani* A.
 kaldas *cserény-akol.*
 kaldërdan (ž.-i) *kalderdan csörögni, kelepelni* R.; *kaldurdan, kalderdan R., kaldirdan (a) W.
 *kaldravtan *csörgetni* W.
 kalma (pl. -ët) *sír*; *kalmoo.
 kalman (ž.-aj) *temetni*; *kalman R., kalman (a), kalmavtan W. : kalmamo *temetés, kalmića sírásó* W.
 kalmëšan (fr.) R., kalmašan O.
 *käkňan *csuklani* R.
 kaj *buzér, festő-ggökér* R.; *kej R.
 *käče *merítő-kanál* R.
 käčkä (pl. -kt) *nyél* R.; *kečke R. *uzir-käčks fejsze-nyél* A.
 käčkas *horog, csáklya*; *kečkas. *kečkakske (dim.)* E, 13.
 *kečkazov *horgas* W.
 käšä *deget, kátrány.*
 käšan (ž.-i) *elrejtteni, elrejtözni* R.; *kekšan (e) R., *elrejtteni* W., *elrejtözni* E, s.
 *kekševan *elrejtve lenni* W.
 *káž *harag, düh*: *kážse ašči haragban van* W.
 káži *haragos, dühös*; *kezej R., *kážev* W.
 kážjan (ž.-aj) *haragudni, megharagudni* R. O.; *kážian* A.; *kežijan R.
 kážješän (fr.) R.
 *kážejavan *haragudni, bosszunkodni* W.

- käzjafan, -fían (*fr.*) *megharagudni*; *megharagítani* R.; *kezijafan R.; käzejavtan, -javnan *megharagítani*, *boszszantani* W.
- kätav *éhyomrú* R.
- käd *kéz* R., käd A.; *ked R., käd W.
- kätsa -nál A.; *kätse (moñ kät-sen uli *nekem van*) W.
- käts -hoz A.; *käts W.
- kätsta -tól; *kätste W.
- kädgä (*pl.* -ët) *edény* R.; *kedge R., *edény*, *kis kád* (ø) W.
- käskav *zsák*, *käskau* A.; *keskav *zacskó* W., *teskav zsák* E, 1.
- käskavnä (*dim.*) *zacskó* R.
- kändi (*pl.* -iht) *darázs* R., *kendi* A.
- käpä *mezítláb* A.; *käpe W.
- kämä (*pl.* -ët) *csizma*; *kem R., *keme* W.
- kärat *eke* A.; *keret *ekevas* W.
- käras *lépes méz* R.; *käras R., *keás* W.
- käriks, kärks *gyöngyfüzér* R.; *keriks R.
- käriksan (3.-aj) *fölfüzni* R.; *keriksán R.; *kerksán*, *kerksán* W., *kerksán* (a) E, 11.
- käl *nyelv* R., käl A.; *kel.
- mokšün-käl *moksa nyelv* A.
- kälän *járni*, *gázolni* (*hóban*, *vízben*, *sárban*) R.; *kelän R.
- käliks, kälks *varsa* (*halfogó kerítés*, *vesszőből*; *peraf a kétfelől való kerítés*) R.
- kälks mar *veres afonya* R.
- kälgétían (3.-i) *hazudni*, *csalni* (*Szind.*) R.
- kegakstan *gágogni* R., *l. kagan*.
- kenkš, kenčiks *ajtó* R., *kenkš* A.; *känkš R., *kenkš* W.
- kenkške (*dim.*) O.
- *kengilän *hazudni* R., *kengelan hazudni*, *kérkedni*, *rágalmazni* W.
- *kengelez *hazug*, *nem igaz*; *kengeli*, *-licá hazug*, *kérkedő* W.
- *kengelme *hazugság*, *csalárd-ság* W.
- *kečan (a), *kečavan örülni*: *kečamo öröm* W.
- kešma (*pl.* -at) *torma* R.
- *kežži *csökönyös* (*ló*) R., *l. kašan*.
- kétían (3. *kitni*) *viszketni*, *viszketést érezni* R.; *kiían, *kinivan* R., *kiniían* (a) W.
- kétnešan (*fr.*) R.
- ked *bőr*; *héj* (al-ked, al-kud *tojáshéj*, *sur-kud gyűszű*, *pekäked gyomor* R.); *käd R., *ked* W. (*mona k. tökzacskó*).
- kedeñ *tii timár*, *börkésztő* R.; *kedeñ-teji *v. tejića* W.
- kedeñ *börből való*, *bör-* R., *kedennä* A.; *kedeñ W.
- kesak *motring*, *fonal-perecz* A.; *kesak W.
- keska (*pl.* *keskt*) *csipő*, *lágycék* R., *kesk* A.
- *kezer *ó*, *ócska* W.
- kenärđan (3.-i) *örülni*.
- kenärkšían (*fr.*) R.
- kenärđim *öröm* A.

kenärtf *víg, örvendező* R.
 keñer *alkar (a könyöktől ujjhegyig)* R., kener A.; *kenere R., känir W.
 k. pakaí *könyök*; *k. pakaí.
 kenéran (3-i) *érni, megérni (ma-
 turescere)* R., keníran, kene-
 neran *érni, odaérni, végire
 érni (valami tevének)* A.;
 kenerán *elérni* M.; *keni-
 ran R., kenerán, -rkšnan *ér-
 ni, végire érni (ancák ke-
 nerž kuloms alig meghalt va-
 la)* W.
 kenerf *érett* R.; *kenerš R.,
 kenerež W.
 kenžä (*pl. kenčt, v. -čt*) *köröm* R.,
 kenžä, kenži A.; *känže (*pl.
 känčt*) R., känš W.
 kendä (*pl. kentt*) *nemez* R.; *kän-
 de, kende R.
 *kendal *poloska, W., l. kelda.*
 kepä *nyomtató-rúd, leszo: ító-rúd
 (széna-szekeren)* R.
 kepedan (3-i) *emelni, fölemelni,*
 R., kepidan A.; *kepidan R.
 käpedan W.
 kepsan (*fr.*); *kapsan R.
 kepidan *emelhetni* A.
 *käpedevan, käpetedan *föl-
 emelkedni* W.
 képtef *kosár* R., keptir A.; *káp-
 tere R., keptef, keptere W.
 kepternä (*dim.*) R. [W.
 kefkia *tizenegy* A.; *kävějkeje
 kefkiece *tizenegyedik* A.
 kéföian (3-i) *villámlani, cikázni*
 R.

kéfcädan (3-i) (*mt.*) *egyed vil-
 lantani, szikrázni (tűz a ko-
 vából; villám)* R.
 kefta *sógor (férjnek fivére)* A.
 kev *kő*; keft (*pl.*) *kézi malom*;
 *käv (*pl. kávt malom* W.).
 kevnä (*dim.*) A.
 kevnal *köves hely* A.
 kevi *köves* R.; *kävěj R., kävcev
 W.
 keven *köböl való* R.; *kävėn W.
 *kävėdan *megkövesíteni* W.
 kevärän (3-áj) *gördíteni, forgat-
 ni* R.; *keviran R.
 kevefan (3-i) *gördülni, henge-
 regni* R., keviran A.; *käv-
 vefan W., keviran E. 13.
 keverkšnan (*fr.*) R.; *keviran
 R.
 keverdan *gördíteni, hengeríteni,
 forgatni* R., keviran A.;
 *kävėrdan W.
 keverks *fánk* R.
 kevehksia, -ksuva *tizenkilencz* A.;
 *kävějksje W.
 kevehksiece, -ksuvíce *tizenki-
 lenczedik* A.
 kevetia *tizenöt* A.; *kävėteje W.
 kevetiece *tizenötödik* A.
 kemä (*pl. -ét*) *kemény, erősen tar-
 tó; fösvény*; *käme R.
 kemekstėman *keményedni* R.;
 *kemikstiman R.
 kemekstėptan *megerősíteni, ke-
 ményen kötni* R.
 kemen *tíz* A.; *kämen W.
 kemengä *tízfelé* A. [W.
 kemence *tizedik* A.; *kämence

kemgafksuva *tizennyolcz* R.; *käm-gavksovo* W.

kemgafksuvíce *18-dik* A.

kemgaftuva *tizenkét* A.; * *käm-gavtovo* W.

kemgaftuvíce *12-dik* A., *kem-kaftace* O.

kemgolmuva *tizenhárom* A.; * *käm-golmovo* W.

kemgolmuvíce *13-dik* A.

kemgotuva *tizenhat* A.; * *kämgo-tovo* W.

kemgotuvíce *16-dik* A.

kemsisemgä *tizenhét* A.; * *käm-sisemga* W.

kemsisemgece *17-dik* A.

kemnilä *tizennégy* A.; * *kämni-leje* W.

kemnilicce *14-dik* A.

* *keman hinni, reményleni* R., *kä-man (e) hinni, bízni* W.

* *kämmeñ hü* R.; *kämeme hit, kämez hü* W.

* *kämđan (e) bizonyítani* W.

* *kämevťan igérni, bizonyítani, hitetni* W.

* *kämentšan (e) hitetni, bizonyítani* W.

ker *kéreg, fakéreg*; * *keř* R. *selmä-k. szemhěj* A.

keran (3. ı) *vágni, levágni* R., *keřan* A.; * *keřan* R., *keřan (a) vágni, levágni; büntetni, veretni* W.

keršan (*fr.*), *keřšan* A.; * *keřšan* W.

* *keřaž sebhely* W.

* *keřamo büntetés* W.

* *keřavtan* : *oigem keřavtož rekedť vagyok* W.

kerantas *nyárs (melylyel halakat nyársalnak, világítás mellett)*.

* *keres cseber, kád, skatulya* W.

* *keremet pogány áldozat, áldozathely* W.

keřcä (*pl. -at*) *vederhordó rúd* R.; * *kurša* R.

* *keřšan (a) begöngyölni, pólyázni, kötözni* W.

keřža *kevés* R., *kirža* A., *kirža* O.; *v.ö. kirán*.

keřžalgėdan *kevesbedni (számra)* R.

keřžalgėtan *kevesbiteni* R.

keřži *bal, balkéz* R., *keřži* A.; * *käřš* R., *keřš* W. E, 14.

k. *šeri balra, balfelé* R.; * *keřš-käd jonov* W.

keřđan (3. *kirdi*) *tartani, kitar-tani, eltartani, türni* R., *keřđan* A.; * *kirdan (e)*.

keřňan (*fr.*) R.; * *kirtňan* R. *keřdevan, keřđuvan tartanak engem; tarthatom mugamat* R.; * *kirdivan* R.

* *kirdima tartó* : *salmoksoñ k. tü-tartó, štatoloñ k. gyertya-tartó* W.

* *kirdeme (kirdima) tartás, igazgatás* : *kudo k. háztar-tás, inazoro-kirdima birodalom* W.

* *keřdevkšňan bennfoglaltatni* W.

kernan, kerknan (3.-aj) *kotyogni*

- (*tyúk*) R.; *kirnan, kikirdan R., kikefan W.
- kérvázan (3-i) *meggyúladni* R.; *kurvažan; v.ö. kirhtan.
- kérvästán *meggyújtani* R., kirvástán A.; *kurvastán.
- kérvásnán (*fr.*); *kurvastlán W.
- kel *s:élesség* R., kel A.; *kele.
- keles *szerte* R., *keles *szerte* (mastoron k.) W.
- keli *széles*; *kelej R., kelij E, 5., kelev W.
- keleman *his:élesedni, terjedni* R., keliman A.; *kelejgadan R., kelevgadan W.
- keleptan *kiszélesíteni, terjeszteni* R., keliptan A.; *kelevgavtan, kelevnán W.
- kelesa : kädin k. *kéz szélességü* A.
- kelas *róka* R., kelas A.
- kelä (*pl. -et*) *kendő* R.; acam-gelä *lepedő* A.
- kelu *nyirfa*; *kilej.
- kel-narmen *nyirfajd*; *kileje W.
- kelnal *nyirfaerdő* R., kelunal A. O.; *kilej pulo.
- *kelks : čudi k. *patak* R.
- kelgan (3-i) *szeretni, megölelni* R.; kelgan *szeretni*: kelgima *szeretet* A., af kelgi *nem akar* O.
- kelksán *ölelni, átölelni* A.
- *kelgan (e) *férni, elférni* W.
- kelda (*pl. -at*) *poloska*; *kendal. kelpnán *ásítózni* A.
- kelmä (*pl. -ët*) *hideg, dér* R., *hideg* A.; *kälme R., kelme W.
- kelman *hidegülni, fagyni*; *kälman R., kelman (e) W.
- kelmesán (*fr.*) R.; *kelmsán W.
- kelmeftán *meghüteni, -fíán* (*fr.*) R., kelmiftán A.; *kälmeftán R., kelmevfan, -vían W.
- *kelmevtevan *meghülni, elhüllni* W.
- kétnan (3-aj) *kotolni, kotyogni* R.; *kätnan (o) W.
- kétnésán (*fr.*) R.; *kotaksnan R.
- kétméfan (3-aj) *szorítani* R.; *kutmuán R.
- kétmérdan (3-aj) (*mt.*) R.; *kutmurdan R., kutmordan (a) *megölelni* W.
- kénara *régen*, af kénara *nem régen* R., kunara A. O.
- kunarsta *régóta* A. O.
- kunarakije *már régen* O.
- kída, kídik *ha* A.
- kérga (*pl. -at*) *nyak* R., kürga A.; *kürga.
- kérganä *vékony nyakfűzér* R.
- kürgaks *nyakravaló* A.; *kürgaks W., kirgaša *női nyakravaló* R.
- kérgakstan (3-i) *felbőfogni* R., kurgakstan A.
- kérgaksnán (*fr.*) R.
- kérgan (3-aj) *vakarni, összevakarni, összekaparni, gereblyélni (szénát)* R., kürgan A.; *kürgan (a) *vakarni (vakaróval)*: kürgamo *vakaró* W.

- kérksán (*fr.*) R.
 kërkhka *mély* R., kërkhka A.
 kërkhkalgëdan *mélyedni* R.
 kërkhkalgëftan *mélylyé tenni* R.
 kërkhkalma *mélység* R.
 kírhtan *leégetni, irtani* A.; *v.ö.*
 kërväzan.
 * kurtavan *megégni* E, 14.
 kértapa (*pl. -at*) *mezítelen* R.;
 * štrapo R., štrapo (štapo)
 W.
 kírda *-szer, -szor* A.; * kírda W.
 kaftün-kërda *kettős* A., kaftan-
 gírda O.; * nileñ-kírda *né-
 gyés, kotoñ k. hatos* W.
 kírdatks *hímzés* A.
 kërnan (3.-aj) *hortyogni, korkolni*
 R.; kírñan A.; * kírnan (a).
 kërñsi (*pl. -iht*) *haris* R.; * kires-
 tej W.
 kïla *ugyanis* A.
 kilhtänä *vízkereszt (festum epi-
 phaniae)* A.
 ki (*pl. kit*) *út*; * ki.
 pilge-ki *nyom, lábnyom*; pejel-
 ki *kés-nyom, karczolás* R.,
 oža-ki *ingujjon való hímzë-
 sek* A.
 * kine (*dim.*) E, 14. 15. (szlűbañ
 kines tujan *hadszolgálatra*
indúlni).
 kiga, kigä *után* A.
 * kis *-ért, végett, -ról* (*v.ö. fent*
inksa).
 kiaks, kijaks *házföldre*; * ki-
 jaks R., kiaks W.
 * ki *moly* W.
 ki, kiä *ki* R., kiä A., kie O.; * ki.
 kivik *akárki, valaki* A., kivék
 R., kigak O.; * kijak W.
 * kikefan *kodácsolni* W., l. kernan.
 kičkër *görbe* R., kičkër A.; * kič-
 kere.
 kičkërgëdan *görbülni* R., kič-
 kërgadoan A.; * kičkërgadoan
 W.
 kičkërgëftan, -gëptan *görbíteni*
 R., kičkërgaftan A.; * kičkër-
 gavtan W.
 kičkërdan *gúnyolni (valakit a*
háta mögött) R.; * kičkërdan
 (e) *görbedni*.
 kišťan *tánczolni* A., kšťan (3.-i)
 R.; * kišťan W. E.
 kišťñan (*fr.*) A., kšťñan R.; * kišť-
 ñan, kišťnikšťñan R., kišťlan
 W.
 kiščeme, kišleme *táncz* W.
 kišñi *tánczos* A.; * kišlića W.
 kišti-kud *táncz-szoba* A.
 kištindan *fonna* A.
 kištir, kštir *orsó* A., kštír R.;
 * ščere.
 kštirdan *fonna* R.; * ščerdan.
 kištím *széna-asztag* A., kštím *szé-
 naboglya* R.; * ščeme W.
 * kiška *kutya*; vāšni k. *kopó* W.
 * kiške *test*.
 kiškeñ *testi* W.
 kiskefan (3.-aj) *csípni (körömmel)*
 R.; * skífan (a).
 kiskerdan (*mt.*) R.; * skirdan
 R.
 kiza (*pl. -ët*) *nyár; év*; * kize *nyár*.
 kizñda *nyáron* A., kizanda O.
 kizen *éves, egy éves* R.

kizä-de, kizä-dej *czinege* R.
 kizisa : kolma k. *három éves* A.
 kizeftan (3.-i) *kérdeni* R.; kizi-
 ftan A.; * *kävstän* R., E, s,
 kevksfan E, 1., kevstän *kér-
 deni*; *követelni* W.
 kizefnán (*fr.*) R., kizifnán A.;
 * *kevstlan*, *kevslan*, *kevst-
 nán* W., *kävstnán* E, 9., *kävsn-
 nán* E, s.
 * *kiñal páprágy* W.
 kivi (*pl. -iht*) *ótom*, *czin* R., *kivä*
 A.; * *kive*.
 * *kirakš*: k. *či zširoshét* W.
 * *kiraško keresztút* W.
 kirán (3.-i) *mejkevesbedni*, *lea-
 padni* R.
 * *kérñan megkevesbíteni* R.;
 * *kirtan megrövidíteni*, *ösz-
 szevonni* W.
 kirä *csomó*, *gomolyag* (*lenga k.
 hársköteg*) A.; * *kire* R., *go-
 molyag*, *gömbölyü* W.
 kirnä (*körnä*) *gomolyag*.
 kirindan *össze-gomolyodni*; * *kir-
 nán* R.
 kirinks *csomag*, *vég* (*vászón*:
kotf k.) R.; *kerinks* A.; * *ki-
 rinks* W.
 kirks *veréb* R., *kifhks* A.: *kaútf*
k. czinege (*Szind.*) R.
 * *kirnavtan(o) ugrani, szökni, vág-
 tatni* W., *l. kométan*.
 * *kirnavlan*, *kirnavnán* (*fr.*) W.
 * *kirnavks ugrás, szökés* W.
 kirmeš *ing-csat* (*Szind.*) R.
 kilkšt *az öv oldalán levő czifra-
 ságok* R.

kilgekš hurok, hurokkötés R., *kil-
 gikš* A.; * *kilkš* R., *kilgokš*
 W.
 kildan (3.-i) *befogni* (*igás marhát*)
 R., *kildan* A.; * *kildan*.
 kilnán (*fr.*) R.
 * *kilde állat, marha*; *kildemo*
igás marha W.
 ko (*kérdő s relativ nécmástő*):
kosa hol; * *koso* W.
kosövik ahárhol, valahol R.,
kosivik, kosinga A.; * *ko-
 sojak* W.
kosik mikor A.
koza hova R.; * *kos* W.
*kozövik, kozinga, koziga akár-
 hova, valahova* R.
ko, kov hova: *kov-kov vala-
 hova* A.; * *kov hova* W., *ko,
 kov* E., *koj* E, 13.
ko...to memmel...annál A.; * *koj*
...toj W.
koga akárhova R.
kosta honnét; * *kosto* W.
kostövik, kostönga akárhonnét
R., kostivik A.; * *kostojak*
 W.
kostö-kosta néha R.
kuva, kuanä hol el, min által;
 * *kuva hol, hogyan* W.
kovilda, kolda honnét A., *kol-
 da* O.; * *kovoldo* W.
kovoldin honnét való M.
koda, kodanä hogy, hogyan;
 * *koda hogyan; a mint, ha,
 mikor* W. E.
kodanä-kodanä valahogy A.
kodama milyen; * *kodamo* W. E.

- kodamivik *akármilyen* A.
 kona *mely*; *kona (konata, kovata) *mely*, konajak *valamely* W.
 konaška, konaška *vasta meddig* A.
 *kookstan (a), kookslan *hákogni, hurákolni* W.
 *koklaé *taraj* W.
 *koj *szokás*; *alku, egyezkedés* W.
 *kojme *szórá-lapát* W.
 kočam, kočamnä *kenyér-karaj* A.
 *koccon *torzsa, kocsony* W.
 kočkan (3.-aj) *összeszedni, kiválogatni, gyomlálni*; *kočkan R., (o) *vagdalni (orrával), szedni, kiszakítani, gyomlálni* W.
 *kočksán *szedegetni* R.; *kočksán *vagdalni (orrával)* W.
 kočkendan *gyomlálgatni* R.
 kočkärä (pl. -at) *sark, lábsark* R., kočkára A.; *kočkaára.
 *kočkaaran (a) *lábával meg-rúgni* W.
 *kockeřan *karczolni* W.
 *kockeřdevks *karczolás* W.
 *kočkudik *fürj* R., kočkodok W.
 koř *gunyhó* R., kořa A.
 kořkä (dim.) A.
 kořaran, kořardan *kényszeríteni, nógatni* A.; *kořardan (o) W.
 *kořtan *bűszke* W.
 *koř: ojme k. *lélegzet* R., ojme-kořt W., l. *pořf.*
 kota *hat* A.; *koto W.
 kotova *hatfelé* A.
- kořtikst *hatszor* A.
 kotice *hatodik* A., kotace O.; *kotoce W.
 kodgemen *hatvan* A.; *kotgämen W.
 kořan, kořanä *hátsó rész* A.
 kořkedan (3.-i) *csiklandani (-ik)* R.; *kuřan (a) W.
 kořftan *csiklandani, -dozni* R., kořiftan A.; *kuřaftan R.
 kořfian (fr.) R.
 *kifakslan *csiklandozni, cse-cserészni* W.
 *kotkodov *hangya* W.
 kodan (3.-aj) *fonni, szöni*; *kodan (a).
 kotřan (fr.) R.; *kotsan R.
 kotř *szövet, vászon*; *kot.
 kotřeni *vászomból való* R.; *kotoř W.
 *kotařko *egy vég vászon* R.
 kodama *gyanánt, -ként, -képen: tär-k., säř-k. ekként, akként* R.; *kondamo, kondä *-ként, gyanánt; -ként való, -hoz hasonló, -féle* W.
 kořkä (pl. -kt) *száraz*; *kořke.
 kořkan (3.-i) *száradni*; *kořkan R.; kořkan (e), kořkevan W.
 kořkendan (fr.) R.; *kořkňan W.
 kořftan, koseftan *száritani* R., kořftan, kořuftan A.; *kořtan R., kořtan (a) W.
 kořfian (fr.) R.; *kořtňan R.
 koz *köhögés* R.; *koz.
 *kozov *köhögös* W.

kozan (3.-i) *köhögni*; *kozan
(a): kozamo *köhögés* W.
kozikstan (3.-aj) *köhinteni* R.;
*kozkan R.
kozä (pl. -at) *gazdag* R., kozä A.;
*koza W.
kozáši *gazdagság* R., kozäsi A.
kozakëdan *meggazdagodni* R.,
kozagadan A.
kozagaftan *meggazdagítani* A.
konä (pl. -at) *homlok*; *koña.
*koñav *magas homlokú* W.
koñan (3.-i) *húnyni* R.; *koñan
(a).
končan (3.-aj) *hunyorgatni*;
*konšan R., koñčan (e) W.
koñs-koñs *hunyorsdi* A.; *koñč
hunyorítás W.
*koñov *papiros*.
končenä *ablak* A.
*kondämo, kondä, l. kodäma.
kopa (pl. -pt.) *gümbö, kelevény*;
*kopa (*meg: szeméremtáj*)
W.
*kopav *gümbös, kelevényes* W.
kopaška: *prea-k. koponya* A.
koper *hát* (*käd-k. kézhát*) R., ko-
pür *hát*; *edénynek feneke* A.;
*kopore R.
koperdan *kortyantani* R.
koperks *korty* R.
kopša *pástétom* R.
kopša *tavaszi vetés* A.
kov *hold, hónap*: mašti k. *apadó,*
sötétlő hold, od k. *újhold,*
páskse k. telihold R.; kou
A.; *kov: *peł k. félhold,*
peškedž k. telihold W.

ko-valda *holdvilágos* (ve: *éj*)
R.
koven *hónapos* R., kovinnä A.
*kov-pazo *a hold* (*hold-isten*)
E, 3., ko-baz S.
kovaráš *apró gombóc* R., kovař-
ka A.; *kovařka *gombóc* W.
kovil *válú* A.
*kovol *felhő, terhes felhő* W.;
kol: *kol-varma zivatar* (?)
E, 12.
*komaža = *pumaža térd* W., l.
pëlmanža.
*komadoñ *pal kosz* (*a fejen*) W.
koman (3.-aj) *lehajolni*; *koman
(a).
komšan (*fr.*) R.
komada *lehajolva, haslag* (*fe-
küdni*): k. *moñan kullogni* R.
komaftan *lehajlítani* A.; *ko-
mavtan *lehajlítani, ledönte-
ni* W.
komëtan (3.-i) *ugrani, szökni*;
meghágni R.; *kurñavtan R.
komëtnän (*fr.*) *szökdelni*; lo-
bogni (*tűz*) R.; komednän
szökdelni, szaladni A.
komër *köteğ kender v. len* R.;
*komoro *maroknyi* W., ma-
rëk R., v.ö. *kurmés*.
kombëldan (3.-i) *vágtatni* (*Szind.*)
R.
kombëldež v. kombëlovsa ar-
dan *vágtatni, vágtatva men-
ni* R.
komš *hús* A. O; *komš W.
komisce *huszadik* A.; *kom-
sece W.

- komlā (pl. -lat) *komló*; *komuła R., komoła W.
- korēs *bagoly* R., korīš A.; *korš R. E, 15., korč W.; p̄ra-korš W.
- koān (3.-āj) *csengeni* R.; *gorān R., *csörögni* E, 3. 15 (gorni povka).
- korāj-pajge *csengetyű* A.
- koāma *kerep (játékszer)* R.
- koās (postp.) *modjára, szerint* R., (goāz, gorāz) -hoz képest O.; *koās, koāks *szerint* *koreja *szűcs* W. [W.]
- koršān (3.-aj) *szörpölni, szűrcsöl-ni*; *koršān, koršān R.; koršān(a) *hörpölni, kóstol-ni*; koršāmo *leves* W.
- korštan (3.-aj) *hörpenteni* R.; *korštan R.
- kortān (3.-aj) *beszélni, mondani* R., korhtān A.; *kortān.
- korhān (fr.); *kortān R., kortlān W.: kortleme *beszéd, szóbeszéd, szólás* W.
- korhtakšān *beszélgetni* A.; *kortakšān W.
- *kortavtan *rábeszélni* W.
- korhān (3.-āj) *csörögni (víz), zűg-ni*; *korhān R.
- *kormalav, kormarav *lapu* W., l. kumbarav.
- *kol = kov: kol-pazo E, 13. kol-baske E, 14. = kov-pazo E. 3.
- kolaj *mindig*; *jala W.
- kolan (3.-aj) *rontani, sérteni, megártani (varázslással)*; *kolan (a) W.
- kolšan (fr.); *kolavšan, kolakšān W.
- *kolavtan = kolan W.
- koān (3.-i) *megromlani, megrontódni* R.; *koān R.
- *kolgan: p̄ra k. *koponya* W.
- kolgan (3.-i) *folyni* R.; kolgan A.; *kolgan (e).
- *kolgevan *folyni, a vizen úsz-ni* W.
- kolgaftān *folyni, úsztatni* A.; *kolgevtān W.
- *kolhān *duzzogni, makacskodni* W.
- kolma *három* A.; *kolmo W.
- kolmuva *háromfelé* A.; *kol-mova W.
- kolmikst *háromszor* A.; *kol-mokst (kolmost, kolmst) W.
- kolmīn-kīrda, kolmīnsa *hárm-as* A.
- kolmīce *harmadik* A., kolmāce O.; *kolmoce W.
- kolmīceda *harmadszor* A.; *kol-mocede E.
- kolmīčīs *harmadnap, tegnap-előtt* A.
- kolmagemen *harmincz* A.; *kol-loŋgāmen W.
- kukan *kakukolni* A.; *kukan (a) W.
- kukeān (3.-āj) *kukorítolni*; *kukeān (a) W.
- kukeākšān (fr.) R.
- kukeāma *tolga a kakasnak hosszú farktollai* R.
- *kukiš *mutató ujj* W.
- kuku *kakuk*; *kukuška (p) W.

kuj *kégyó*; * ku R., kuj W.
 kujnä (*dim.*) A.
 kuja (*pl. -at*) *kövér* R., kujä *kö-
 vér, zsíros* A.; * kuja R., *kö-
 vérség, zsír* W.
 * kujav *kövér, hízott* W.
 kujan (3.-aj) *kövéredni, hízni*
 R.; * kujan R.
 kujalgėdan *kövéredni* R.; * ku-
 jalgadan W.
 kujaftan *hízlalni* R.
 * kujalgavtan *hízlalni* W.
 kujar *ugorka*; * kujar.
 kujgėr *nyirfahėj* R., kujgır A.;
 * kirgov R.
 kujmä (*pl. -ět*) *kosár* R.; * kujma
lapos teknő R., kujme *hosz-
 szakás kosár* W.
 kujmenä (*dim.*).
 kučan (3.-i) *küldenı, elküldenı*;
 * kučan (o).
 kučsan (*fr.*) R.; * kučňan R.
 * kučovks *küldemény, követség*
 W.
 kučekėran (3.-i) *mėgbėkni* R.; * kuč-
 kuřan R., kečekėran (a) *ök-
 lelni* W.
 kučekėrdan (*mt.*) *egyszer mėg-
 bėkni, mėgrúgni* R., kučekėr-
 dan *mėgbėkni, öklelni* A.;
 * kučekėrdan R.
 kučan (3.-i) *hágni, emelkedni, föl-
 mászni* R., kučan, kučan A.;
 * kužan.
 kučėndan (*fr.*) R.
 kučėma *lépcső* R., kučėma, ku-
 čėma A.; * kuztima, kuzte-
 me W.

kuceftan *főlszállítani, fölvezet-
 ni* A.; * kuztan W.
 kuću *kanál* R. O., kucu A.
 kučká (kunčká) *közép*: käd k.
tenyér, šin-k. dél (süden) A.;
 * kunška W.
 kučkasa *középen, közepett*;
 * kunškaso. [škas.
 kučkas *középbe, közepébe*; * kun-
 kučkasta *közepéből*; * kunškasto.
 kučkava *középen át*; * kunška-
 va W.
 kuckan *sas* R., kucka *daru* A.;
 * kučkan, kučkan *sas* W.
 kušma *torma* A.; * kšuman *reték*
 R., kšuman W.
 kuža *legelő, rét*; * kužo R., E. 11,
erdőrét W. [A.
 kužuftan *penészesedni* R., kužtan
 kužėfta *penészes* R., kužta *pe-
 nész* A.
 kuťu *barka*; * kuťulka R.
 kuťunä (*dim.*) A.
 kuťu, k. lefks *kuťya-kőlyök* R.;
 * kuťka, k. levks R.
 * kutmere *hát* R., kutmire W.:
 k. lovaža *hátgerincz* W.
 * kutmolgadan *mėgmozdúlni* E. 1
 kud *ház, szoba*; * kudo.
 pätna-, päna-kud *kályha* R.,
 päna-k. A.; meš-k. *mėhsejt*.
 kutsa *otthon* R., O.; * kudoso W.
 kudu, kuts *haza* R.; * kudov
 W. E.
 kutsta *hazulról* R.
 kudnä (*dim.*) *kis szoba, guny-
 hó* R., kudnä, kutnä A. * ku-
 dıne E.

* kudońco házbeli, házitárs W.
 kud : al-k., sur-k., l. ked.
 kuda (pl. -at) völegény társa, nisz-
 nagy R.; * kuda leánykérő.
 kudava nász-anya R.
 * kuśak matrác W.
 * kuśan (a) nyögni, nyöszörögni W.
 * kusu : k. korcń hamvas áfonya
 W.
 kuz jegenye-fenyű ; * kuz.
 kuznal fenyves erdő.
 kun : čer-gun börféreg, fonalfé-
 reg W.
 * kunška l. kučka.
 kuntf hanyatt (feküdni).
 kundan (3.-aj) fogni, megfogni ;
 * kundan (a).
 kuntśan (fr.) fogdosni, üldözni ;
 * kuntśan E, 1.
 kundama fogantyyú R. ; * kun-
 damo W.
 kundâvan megfoghatni A.
 * kundo : selme k. szemfény W.
 * kupoń, kupońks domb, boly W.,
 gubor E, 6.
 kupońksew dombos W.
 kufkstan (3.-i) egyszer nyögni R.,
 pihenni A. ; * kufkstan, kuf-
 sizivan elnyögni magát R.,
 kukstan (a) nyögni W.
 kuftśan (fr.) nyögni R. ; * kuf-
 śan R., kukslan W.
 kuftsekśńan (fr.) R.
 kuftol, kéftul borsó-hüvely R., kuf-
 tul hüvely A.
 kuběskom : k. śtan ágaskodni R.
 kuva (pl. -ët) héj (kenyérhéj) ;
 * kuvo.

kuva, kuanä, l. ko (kérdő név-
 mástő) alatt.
 kuvaka (pl. -at) hosszú R., kuva-
 kâ A. ; * kuvaka.
 kuvat hosszú ideig, soká A. ; *ku-
 vat, kuvasto W., kuvat E, s.
 kuvalga hosszant A., kuvalga,
 kolga által O.
 kuvalgėdan hosszabbodni R. ;
 * kuvalgadan hosszabbodni,
 tovább folyni W.
 kuvalma hosszúság R. ; * ku-
 valmo, kuvalgadmó R.
 kuvalma szerint, kuvalmės hos-
 szant R. ; kuvalma, kuvalmıs,
 hosszant, szerint A., kuval-
 mas O. ; * kuvalmo W., ku-
 valms E, 12.
 kuvalmuva hosszant A.
 kuvalma (pl. -ët) néminemű ing-
 hímzések.
 kuvalgėtan hosszabbítani R. ;
 * kuvalgavtan hosszabbítani,
 folytatni W.
 * kumoka hideglelés.
 kumbarav lapu R., kumbarau
 A. ; * komarav R. ; kormarav,
 kormalav W.
 * kumbuldan fényleni R. E, 13, te-
 kergődni E, 6.
 kumbřä (pl. -at) apró fehér kagy-
 lók R. ; * kumbřa R., kumbřa,
 kureń föld-lak R. [kombřa E.
 * kuriks : pile k. fülönfüggők (me-
 llyeket fölülről a fülre akasz-
 tanak) R.
 kurikstan (3.-aj) elcsúszni R.,
 kuřkstan A. ; * kuřakstan R.

- kuriksnán (*fr.*), kurksnán A.;
 * girakslán W.
- kurok *gyorsan, hamar* R., kurik
 A.; * kurok W. E.
- kuriksta *gyorsan* A.
- * kurodan (o) *elkapni, utolérni,*
elhaladni W.
- kurga (*pl.* kurkt) *száj*; * kurgo
 (*pl.* kurk).
- * kuroks *fék* R. E, 13.
- kurgakstan *böfögni* A.
- kurka (*pl.* -at) *pulyka* R., kurká
 A.; * kurka *pulyka; gólya*
 W.
- * kurnavtan *ugrani, szökni* R., kir-
 navtan W., l. kométan R.
- kurmes *marék* R.; * komoro; *v.ö.*
 komér.
- kulan (3-*í*) *halni, meghalni* R.;
 * kulan (o).
- kulán (*fr.*) R.
- kula (*pl.* -ét) *halott*; * kuloz.
- kulaftima *halatlan* O.
- kuláma *halál* A., kulama O.;
 * kulomo.
- kulaftan *megölni* O.; * kulov-
 tan W.
- kuľan (3-*i*) *hallani* R., kuľan,
 kulhtan A.
- kulendan (*fr.*) R.
- kuľtséndan (3-*í*) *hallgatni, rá-*
hallgatni, szótfogadni R.,
 kuľtséndan A.; * kulsuňan R.,
 kultsonan (o) W.: kultsoni
szófogadó, kultsonomo hal-
lás, szófogadás W.
- kuľúvan *hallatszani, hallani*
 (*-ik*) A.; * kuľúvan W.
- * kuľavtan *hírdetni, hírtét vin-*
ni W.: kuľavtomo *hírdetés*
 W.
- * kuľa *hír* W.
- kuľä, guľä *galamb* R., guľa, guľu
 A.; * guľka R.; *galamb; fér-*
fitag W.
- kulu *hamu*; * kulov R., kulo W.
 kuluvu, kuluu *hamvas* R.; * ku-
 lovov R.
- kuľbés *hamulyuk (melybe a sze-*
net összekaparják) R.
- * kulcun *penész, borvirág* W.
 kulcunijan (a) *penészesedni* W.
- kői (*pl.* -it) *kenyér*; * kše R.; kše,
 kői W.
- * kšumadan (o) *megmozdítani, ta-*
szítani W.
- * kšta, kšta-tol, l. šta, šta-tol.
- * kšnat *rüh* R.
- * kšna, kšnan, l. šna, šnan.
- kšňan (3-*áj*) *prüsszenteni* R.; * kšš-
 űan R., kešňan (a) W.
- kšni (*pl.* -it) *vas*; * kšne R., kš-
 ne, kšne W.
- ksti (*pl.* -iht) *földi eper*.
- * kvaťan (a) (o) *megpillantani* E, s.,
 l. faťan.
- * křak *tövisbokor* W.
- krandas *szekér* R., krandaš A.;
 * krandas.
- krandaskä (*dim.*) R.
- krantš *holló* R., krandiš *varju* A.;
 * kränš.
- * kravtan, kravľan *kergetni, üzni,*
kiüzni W.
- * kravtlekšňan, kravlekešňan
 (*fr.*) W.

* *krambas nyereg*, *l. kambras*.
 -ga, -gä (-ka, -kã) *is*; *gag, -jak.
 gaganã *lúd* A.
 *gajtan *madzag (az ingen)* W.
 *gajñan *csengeni, zengeni* R.
 gastan *bepiszkolni* A.; *gadãn
 (a) W.
 *godavan (o) *találkozni* E.
 gorfkasa *gyors* A.
 *guldurđan (a) *turbékolni* W.
 jakan (3.-aj) *járni*; *jakan.
 jaksan (*fr.*) R. M.
 jakaf *járat* A.
 jakãma *járás, vándorlás* A.;
 *jakamo W.
 jakšam, jakšamo *hideg, hidegség*
 R., jakšãma A.; *jakšamo.
 jakšaman *meghidegedni* R.
 jakštaftan: jakštafti *meghidegűl*
 (az idő) R.
 jakšarga (*pl. -rkt*) *récze* R. M.,
 jaksarga A.; *jakšargo E, s.
 jakster *vörös, piros* R., jakster
 A.; *jaksterfe R.; jakstire W.
 jakstergėđan *vörösödni* R., -gė-
 dan O., jakstergadan A.;
 *jakstirgadan W.
 jakstergėftan, -gėftan *vörösi-*
teni R.
 *jangšan *megbánni* W.
 jažan (3.-aj) *örlení (meg: sokat*
fecsegni R.); *jažan (a).
 jažsan (*fr.*) R.
 jažam-kev *malomkő* A.
 jažaftan *örletni* A.
 *jažavan *megöröldni, rombo-*
lődni W.
 jan *övény, gyaloghíd* R., jan, jañA.

jannã (*dim.*) R.; *janne E, 12.
 jabincã *nemez* A.
 jafian, jafjan (3.-i) *csóválni, in-*
teni.
 jafčan (3.-aj) *csóválni (kutya a*
farkát, valamit a levegőben)
 R.
 jafėđan (3.-i) *egyet csóválni, in-*
teni R., jafodan M.; jafıđan
hajítani A.
 javan (3.-i) *elválasztani, osztani,*
elosztani; *javan (o).
 javėđan (*fr.*) R., javindan A.;
 *javkšñan R., javnan (o),
 javnokšñan, javsãn, javsikš-
 ñan W.
 jauf *haj-választék* A.
 *javtan = javan W.
 *javovan *elválni* W.
 javsãn *jajgatni* R. M. (šuvanã vaj-
 gálht j.)
 jam kãsa; *jam *leves, híg kãsa*
 W.
 jamiks, *pl. jamkst dara* R.;
 *jamks R., jamkst W.
 jambar *szegényke, nyavalyás, nyo-*
morú A.
 *jar *patak* R.
 jartsan (3.-aj) *enni* R., jarhtsan
 A.; *jarsan R., jartsan (a)
 W.
 jartsšãn (*fr.*) R.
 *jartsamo *étel* W. E.
 *jartsakš *nagyevő* W.
 jarmak *péñz*; *jarmak, *pl. jar-*
makt.
 jarmaku *péñzes, gazdag* R.;
 *jarmakov.

* jala mindig, szüntelen W., v.ö. kolaj.
 * jalaň örökkévaló W.
 * jalaks öcs (a nénének) R.
 * jalav rojt R. E, 13.
 * jalavov rojtos R.
 jalga (pl. -at) társ, barát R., jalgá A.; * jalga.
 * jalga jalgaň egymást W.
 jalga ggalog (mennő) A.; * jalgo W.
 jāj jég R.; āj, jāj A.; * ej R., je (i, ie) W.
 jāi jeges, fagyott R., āji A.; * ejev R., jev W.
 jājentan (3.-aj) fagyni, megfagyni R., āindan A.; * jej-nevan W.
 jājentakšňan (fr.) R.
 jājentaftan megfagyasztani R., āindaftan A.
 jājentaftňan (fr.) R.
 jācan (3.-i) átdugni, bedugni, beöltetni R.; * jācan R., jočan keresztill tolni magát W., ečan beledugni E, 1.
 jācekšňan (fr.) R.
 jāvidan magát szégyelleni A.
 jonks ív; * jonks W.
 * aťam j. szivárvány R.; * piř-gene j.
 jož, joža ész, emlékezet R.; * jožo R.
 jožu okos, eszes, ügyes R.; * jožov W.
 * jožoso -nál, jožos -hoz W.
 jotan (3.-aj) mellette elmenni, műlni, átkelni; * jután (a).

jotňan (fr.) R.
 jotaj járókelő; j. kizít múlt ében, taval A.; * jutī járókelő; jutaž múlt W.
 jotaž (postp.) múlva R.
 jotaftan átkeltetni; elfogyasztani; * jutaftan R.
 jotaftňan (fr.) R. A.; jotaftšan (fr.) A.
 jotaftni révész A.
 jotka köz (intervallum); * jutko köz; ráérkezés: monen j. ráérek W.
 jotksa között; * jutkso: se j. a közben W.
 jotksta közül; * jutksto W.
 jotks közé; * jutks W.
 jotkěva között át; * jutkova W.
 jot-melä annak előtte A.
 * jozan (a) dörszölni, reszelni W.
 * jozamo reszelő W.
 * jozne kígyó W.
 jon ész; * jon kellemetes, illő, szép W.
 joni eszes, okos; joni, joňu A.
 joňftemä (joňftemä) esztelen R.
 * jon oldal: érva jondo minden oldalról, kavto jonga mindkét oldalon W.
 * jonov felé W.
 * jondo felől W.
 * jonga félen, mellett W.
 jonděl villám R., jondil A.; * jondol.
 koškä j. száraz villámlás R.
 joftan (3.-aj) mesélni, elbeszélteni R.; * jovtan (a) mondani R.,

- mondani, vallani, parancsol-
ni W.
- * jovlan (jovtlan), jovnán mon-
dani, jelenteni, magyarázni
W.
- * jovtamo mondás, példabeszéd
W.
- jofks mese, találós mese; *jovks.
jofst-ardan ügetni A.
- * jovkstan (a) tolni: salmoksos
tübe ölteni, keme j. csizmát
fölhúzni W.
- * jovkstamo tolóvár, retesz W.
- * jovkstan (a) megtalálni, meg-
kapni valakit W.
- * joman l. iman.
- gor fürj; *jora W.
- goran akarni A., (a) M.; *jorán
(a) W.
- jorsán (fr.) A.
- jorán (3.-áj) hajigálni, dobálni;
*jortnán R.
- jordan (3.-aj) dobni, hajítani;
*jortan R., ortan, ortlan W.
- *joroldavks mell-láncz (talizmán-
nal) R.
- *jolo l. ili.
- jolma, jomla (pl. -at) kicsiny R.,
jolma A.
- jolmanä (dim.) A., jolmana ki-
csinyes R.
- jomlasta kis korától fogva O.
- jomalgëdan megkicsinyülni R.
- jomalgëftan megkisebbiteni R.,
jomalgaftan A.
- juksan (3.-i) oldani, megoldani
R.; *uksán.
- juksëndan (3.-i) leoldozni (láb-
belijét) R., juksëndan A.;
*uksnán.
- juksenksnán (fr.) R.
- jukstan elfelejteni A.
- juv pelyva; v.ö. süva.
- juvinnä pelyvából való A.
- juvjan (3.-áj) pelyvásodni R.
- *juvudan gabonát szórni R.
- *judma szóró-lapát.
- jur bokrok R., gyökér A.; *jur
fatöve R., gyökér W.
- jurta (pl. jurtt) telek, ház R., jurhta
ház, a hazai föld A.; *jurt
W.
- jurht-ava, jurht-afä ház-szellem
(nö, férfi).
- čakan (3.-aj) kopogni, kocogni,
vacogni (fogak) R.; *čukan
(a).
- čakadan (3.-i) (mt.) R.; *ču-
kadan R., čukadan (o) W.
- canga (pl. -nkt) villa (szénahányó
villa) R., čanga A., *šango.
- *čangodan segíteni W.
- čatërdan (3.-i) ropogni, recsegni
(tört ágak) R.; *šaturdan
R.
- čatka (pl. -kt) szikra R., čatka A.;
*šatko (pl. šatk) R.
- *čanzav pók, č. noldavks pókháló
W.
- *čapan rövid felső-öltöny W.
- *čapan (a) tapsolni W.
- čafan (3.-aj) nyeríteni R., čafan A.
čafsán (fr.) R.
- čavka (pl. -at) csóka; *čavka.
- *čavdire kánya bangita (vibru-
rum opulus) W.

- čamavkst (*pl.*) *vörös lapoka karks-*
čamavkst-*on*, *l.* karks.
- * čalğan (*a*) *tapodni, megütni;*
lent tilólni.
- * čalgśan (*fr.*) *taposni W.*
- * čalgamo *lentiló;* pilgen č. *lá-*
bitó, kengyel W.
- * čäke *motóla W.*
- * čekan (*a*) *imádkozni, keresztet*
vetni.
- * čeče *ma, l. tá alatt täči.*
- * čengan (*e*) *elszáradni, elégni:*
ojmem čengi elepedek W.
- čepadan (*ž.*-i) *egyet csapni, vágni,*
(fejzeével) R.; * čapudan *R.*
- čepijan *vágni (folyvást) R.*
- čependan (*fr.*) *vagdalni R.*
- cebär *jó, szép;* * ceber *R.*
- cebärgedan *szépílni R.*
- * čevte *puha R., čevte puha; ke-*
nyérmorza W.
- * čevtiman *megpuhúlni R.; čev-*
teman (e), čevtedan W.
- * čevtevtan *puhítani, áztatni*
W.
- * čevtfaks *a puha czomb-hús R.*
- * čemeřan *facsarni (mosó-ruhát)*
E, 14.
- * čemerđan (*e*) *szorítani W.*
- čerä (*pl. -at*) *makk R., çerä, čerä*
A.; * seřa *R.*
- cerafman *jégeső R., čerahman A.,*
čarahman S.; * šarakma *R.,*
čarakman W.
- * černagúš *golya W.*
- čėlnan (*ž.*-aj) *csiripolni R.;* * čil-
nan (e) enyelegni W.
- * cika *vers, dal (koldús-dal) W.*
- čikėrdan (*ž.*-i) *sikoltozni (szarka);*
csikorogni (szekér); * čikir-
dan csikorogni.
- čiknan *csicseregni, csevegni (ma-*
dárfi) A.; * citnan (*e*) *W.*
- * čijan *futni, szaladni R.;* čijan
(*e*), čėnan *futni, sietni W.*
- * cicefa *lencse W.*
- * cicirdan *csillogni W.*
- * cidardan (*o*) *tłrni, elszenvedni*
W.
- ciėnan (*ž.*-aj) *csicseregni (galamb-*
fi) R.; * čijnan *R., čėnan (e)*
nyivákolni W.
- čingėrdan (*ž.*-i) *csengeni R.*
- čingerftan *csęngetni R.*
- * čingikst (*pl.*) *nap-sugarak S.*
- * čiškinge *hegedő-vonó W.*
- činjirt *láncz A.;* * cinzeř *W.*
- * čindildan *csillogni, fényleni R.*
- * čiperan (*a*) *hunyorogni W.*
- * cipu, cupu : *c. lefks csirke W.*
- čifks *gyöngyháló R., mellre való*
ékesség, melyre kis ezüstpén-
zek vannak rávarrva R.
- čifnan (*ž.*-aj) *csicseregni (csirke,*
réczeři); * čikėnan *R.*
- čivardan *csikorogni A., l. čikėr-*
dan.
- čivgä *kányafa-bogyó R., čivgä,*
čivk A.
- čivgiks *kányafa A.*
- * čiráz *buja, szép W.*
- * čirke *görbe fa: selme č. szem-*
hėj W., v.ö. šif.
- * čirėnan *rőfogni (disznó) R.*
- * cirėnan (*e*) *nyivákolni W.*
- * čirėnima *ürömfű W.*

öilian *czirpelni* (tücsök) A.
 cilidi (pl. -iht) *tücsök* R., öilidi
 A.; * cirkun R., cirkun, cirne
 W.
 cilgä *szömölcs* R., öilgä A.; * sil-
 dej R., sildeje W.
 * sildejne *csillagszikra* (?) E, 14.
 cildi *dombocska*, *boly* R., sildi A.
 cildii, cildiju *dombos* R.
 ciltf *árnyék* R., öiltf A.
 öiltf, öiltfu *árnyékos* A.
 * öokađan *fejszeháttal ütni* W.
 * öoko *rejt, bóbíta* W., l. öoka.
 * öökšne *este*.
 * öotmar *hadaró (csép)* W.
 öopafan *alámeríteni, bemeríteni*
 öopafían (fr.) A.; * öopavían
öblíteui (patakban) W.
 * öopača *bálvány (idolum)* W.
 öofks *fűlmile*; * öokov R., öokol,
 öokol W.
 öomara *gombóc* R.
 öora (šora) *fű, ifjú, legény* R. M.
 O., cora A.; * öora *fű, férfi*.
 coranä (dim.) A.; * öorine R.
 cornan (3.-aj) *fangani (hangosan)*
 R., čornan A.
 * cornešan (fr.) R.
 * öolidañ *csiripolni* R., v.ö. čelnan.
 * öucu *rák, fene (kór)* W.
 čušma: lou-č. *hó-rakás, fuvutag*
 A.
 čuž *árpa*; * šuž R., čuž, šuž W.
 * čupuñan (a) *kivágni, kivájni* W.
 * čubuk *pipaszár* W.
 * čuran (a) *hugyozni*: čuramo ved
húgy W., l. šáran.
 čufan *törni (mozsárban)* A.

čulga *bukdár (colymbus arcti-
 cus)* A.
 * šakš *fazék* W.
 šajtan *ördög* A.; * šajtan W.
 šaćan (3.-i) *születni, teremni (ga-
 bona)*; * šaćan R., čaćan (o)
 W.
 šaćendan (3.-i) (fr.) R.
 šaćema *születés* R., šaćima vas-
 ta *születő hely* A.; * šaćemo
 R., šaćmo *születés, termés* W.
 šaćftan *szállni* R., šaćiftan, ša-
 čuftan A.; * šaćtan R., čać-
 tan *szállni, teremni (trans.)*:
 čaćtičat *szülék* W.
 šaćfían (fr.) R.
 šaćf *szorgalmas, fűrge* R.
 šaştan *mozdúlni, közeledni* R.,
*mozdúlni, odáig menni, elér-
 ni* A.; * šaştan R.
 šaşńan (fr.) R.
 šaşuftan *mozdítani* A.; * šaştan
 (o) *tolni, mozdítani* W.
 šaşuffían (fr.) A.
 * šaştovi *mozgó* W.
 * šaşor *sátor* W.
 šada: š. ved *árvíz* A.
 šanšk: š. ardan *vágtatni* R.; šan-
 čik A.; * šanšne ardan R.
 šantal *gyertyatartó* A.; * šandal
 W.
 šapa *rovátk*, *ereszték* R.; * čapo.
 * šapan (3.-i) *megrovátkolni, fa-
 ragni s összeilleszteni geren-
 dákat* R.; * čapan R., čapan
 (o) *rovátkolni, fogazni* W.
 šapam, šapama *savanyú, savanyú-
 ság* R.; šapama *savanyú*;

- erős *(ital)*; zaha A.; *čapamo R.; meg: *fűszer* W.
- *čapan (a) *savanyú, éles ízűnek lenni* W.
- *šapaman *savanyodni*; *čapaškadan R., čapaskadan W.
- šapaftan *savanyítani*; *čapakavtan *savanyítani*, *megejjeszteni*; čapaskavtomo *kovász* W.
- šapaks *tészta*; *čapaks.
- *čapado *ficzkó-sör* W.
- šapa-räps, š.-řaks *reték* A.
- *čapoltomo: kše č. *tészta (kenyér t.)* W.
- šaba (pl. -at) *gyermek* R. M., žaba A.
- šabanä (*dim.*) R.
- šabra *szomszéd* A.
- šava (pl. -at) *tál (fa-tál)* R., šavácsésze A.; *čava W., lapšava (lapš-š.) *tál, lapos tál* R.
- šava (pl. -ët) *üres*; *čavo R., *üres, puszta* W.
- *čavs *hiába, ok nélkül* W.
- šaman *megütrílni*; *čavman (o) *elpusztulni* W.
- šamdan (3.-i) *kiütríteni*; *čamdan (o).
- šamían (*fr.*) R.
- šavan (3.-i) *csapni, ütni, verni, agyonütni*; *čavan.
- pajkt š. *harangozni*; *bajaga č. W.
- šavéndan (*fr.*) R.; *čavnan (o) W.
- šavvan *agyonütni* R., šavü-
- van, šavívan A.; *čavuvan R., čavovan *megütödni, megütni magát* E.¹
- šama arcz R., šamâ A.; *čama R., arcz, *személy* W. [W.
- šamër *sánta* R., šamir A.; *čamor šamërdan (3.-i) *sántítani* R., šamirdan A.; *čamurdan R., čamordan (o) W.
- šaran (3.-i) *megfordulni*; *ingani, hányódni* R.: *gördülni, kerülni* A.; *čaran (a) (*meg: játszani, čaramo játék*) R., *inogni, hányódni, mozdulni* W.: *čari mozgó* W.
- šarëndan (*fr.*) R., šaršan *körüljárni* A.
- šari (pl. -iht) *kerék*.
- šaram *kör, karika* R.
- šariks *fordulat* R.
- šarftan *megfordítani, forgatni* R., *gördíteni* A.; *čaraftan *rázni* R., čaravtan *rázni, forgatni* W.
- šarńían (*fr.*) R.
- šaram *halánték* A.
- *šaravar *bő nadrág* W.
- šarńkedan (3.-i) *érteni, kitalálni* R., šarńkedan A.; *čarkudan R., čarkođan *érezni, érteni, kitalálni* W., čarkođan *észrevenni* E.¹⁰
- šarńketkšían (*fr.*) R.
- *šaršav *függöny* W.
- šaržu *szürke* R., šaržu A.; šaršia *rozsa* W.
- šaržujan (3.-aj) *megszürkülteni* R., šaržían A.

šalhka (pl. šalkt) orr R. A., šalka, šavka S.
 šākši (pl. -iht), šākšata harkály R., šākši A.; *šākšej R., šekšej W.
 šāj mocsár; *čej sás; mocsáros rét W., sás E, 5.
 *čejedalks mocsár W.
 šäjär szőr, szőrszál; *čer R. S., čer W.
 šäjärt (pl.) haj R.
 šätan (3.-äj) rálépni, tapodni R., šätän A.
 šätían (fr.) R.
 šätama (pl. -at) lépcső R.; pilgen-šatâma kengyel A.
 šätan (3.-i) megbílvölni (valakit, hogy szerelmes legyen) R.
 šätnik csöbör A.
 šänadan (3.-i) olvadni, elolvadni R.
 šänaftan olvasztani (vaját) R.
 šänafían (fr.) R.
 šäv fáklya (kienspan); *čev.
 šävks fáklyának való fa; *čeviks R., čevks W.
 šämen rozsdá; *čemen.
 šämeni rozsdás; *čemenej R., čemenev W.
 šämenjan (3.-äj) megrozsdásodni R., šämenian A.; *čemenijan (a) W.
 šejer egér; *čäver R., čeir W.
 šečav bolha R., šičaju A.; *šučav R., čučav W.
 *šecej lép (miltz) W.
 šenš récze W.
 šera (pl. -at) asztal R., šra A.
 šerhkan himbálódni A.

šerftan himbálni A.
 šembra (pl. -at) egészséges, ép; egész, meg nem kezdett (kenyér) R.; šumbra egészséges A.; *šumbra R.; egészséges, egészség W.
 šembra-ši egészség R., šumbra-ši A.; *šumbra-či.
 ši (pl. šit) nap (dies, sol); *či.
 parši jószág, vagyon; *paro-či jószág, egészség W.
 ši-val világ (mundus) A.
 *či-paj, či-paz nap (sol) W.; čipaz nap (sol), levegő S., čipaz, či-paske nap (sol) E.
 šit nappal A., šista O.
 ar šine mindennap O.
 *čiava livtima napraforgó W.
 šin eredj! A., v.ö. čijan, čían.
 šinä (pl. -ňet) szag, bűz; *čine.
 šini szagos, büdös; *činej R., činev W.
 šinijan (3.-äj) szagosodni, büdösödni, bűzölni R., šinian A.; *činevan (o), činejan (a) W.
 šintf gőz; *činf S.
 šinfan (3.-aj) gőzölni.
 šinein nyest A.
 šír oldal, szél (margo), part R., širä szél, oldal A.; *čif E., čire part S.
 širesa (postp.) szélén, mellett R.
 šires, širi széléhez, mellé; *čiris E, 5.
 širesta széléről R.
 širgä, šireva szélén el, mellett el R.

širem *ferde*, *rézsutt* R.; * *čír* R.,
čír-pilgeñ gǫrbelábú W.
šongar híg, *ritka* (*šongar-jam*
kása).
šongargėdan meghígúlni R.
šongargėftan meghígítani R.
šočka (*pl. -kt*) *gerenda*; * *šočko*.
 * *čočan* (*a*) *begombolni*, *befúzni*,
becsatolni W.
šočks tú (*a csatban*) A.; * *čo-*
čamo W.
 * *šoždine könnyű*, *l. fozdá*.
šotnan (3.-aj) *sokat beszélni* R.
šobda (*pl. -at*) *sötét*; * *čopuda* R.,
čopoda sötét, *sötétség*, *árnyék*
 W.
šöpėdan (3.-i) *sötétedni* (*estve*);
 * *čopudan* R., *čopodan* (*a*)
 W., (*o*) E, 11.
šobdava korán reggel.
šobdalgėdan sötétedni, *sötétülni*
 R., *šobdalgadan* A.; * *čopu-*
dalgadan R., *čopolgadan* (*o*)
 W.: *čopolgadmo szűrkület* W.
šobdalgėftan sötétítteni R.; * *čo-*
polgavtan W.
šov hab (*spuma*); * *čov*.
šovu habos; * *čovov* R.
šovjan (3.-űj) *habzani* R., *šo-*
vian A.; * *čovijan* R.
šovjakšńan (*fr.*) R.; * *čoviakš-*
ńan R.
šovjaftan habosítani R.
šov hát (*kés-, fejsze-hát*) R.; * *čov*
 R., *čovone* W.
šovvan (3.-aj) *dőrzsölni*, *köszörül-*
ni; * *čovvan* (*meg: vakaródz-*
ni) R.

šovsán (*fr.*).
šovar mozsár; * *čovar*.
šován (3.-űj) *keverni*, *összekeverni*,
megkavarni R., *dagasztani*
 A.; * *čovován* R., *čovoran*
 (*a*) *keverni stb.* W.
šovsán (*fr.*) R. [W.
 * *čovoramo keverék*; *kavarófa*
 * *čovorgadan*, *čovorgalan* *öss-*
szekeveredni, *-zavarodni* W.
 * *čovorgavtan* *összekeverni*; *fől-*
lázítani W.
 * *čovorkszenebona*, *zсібongús* W.
šovzav csüllő R., *šovzau* A.
šukšan (3.-i) *fenyegetőzni* R.
šukštoru ribiszke R., *šukšteru* A.;
 * *šukštorov* R., *šukštoru* W.
šukšteruks ribiszkebokor A.;
 * *šukštoruks* W.
šovžär szalmaszál.
šovžärt (*pl.*) *szalma* R.
šovdužu (*az orosz káposztaleves-*
hez való fű) R.; * *šovdušov* R.
šovdan (3.-i) *folyni*; * *čovdan*.
šovdeřks patak R. S.; * *čovdi*
kelks R., *čovdevks* W.
šovfta fa; * *čovfto* R. W., *čovfto*,
čovhta S. (*č. kajan nyilat vet-*
ni) W.
šovftėn fából való R.
šovftėman megmerevedni R.;
 * *čovftuman* R.
šovva, *šovvanä vékony*, *finom* (*šov-*
van-ožnat üveggyöngyök) A.,
šovvanä R.; * *čovva* E, 14., *čov-*
vine R. W.
šovvalgėdan vékonyúlni R.; * *čov-*
vilgadan R.

- űvalma *vékonyűság* R.; * *čovil-*
gadm R.
 űvalgęftan *vękonyttani* R.
 űuvan (3.-i) *ásni*; * *ęuvan* (o).
 űvendan (*fr.*) R.
 kalmın-űuvi *sırásó* A.; * *kalm-*
ęuvi W.
 * *űuv árok* W.
 űvar *homok, fővény*.
 űvftan *vázni*; *męgrázni magát*
 R.
 űvftan (*fr.*) R.
 űum, űuma (*pl. -ęt*) *adóűság* R., *ű-*
ma A.; * *ęumo bílnős (reus)*;
bílnőűség.
 űumu *adás*.
 űumijan (3.-áj) *eladóűodom* R.
 űumijaftan *adóűsá tenni, köl-*
csönözni valakinek R., *ű-*
miaftan A.
 * *ęumondan* (o) *vádolni, okolni,*
ęítélni W.
 * *ęumovks vád, bíln* W.
 űura (*pl. -ęt*) *ritka, gyęr*; * *ęuro.*
űuręsta ritkán.
 űurękstęman *gyęręlni, ritkáln*
 R., *űuręman* A.; * *ęurukst-*
man R., *ęurolgadan* W.
 űuręptan *gyęręteni, ritkítani* A.
 űurhkę (*pl. -kat*) *vörős hagyma*
 R., *űurhkę* A.; * *ęurka*.
 űurhkę (*pl. űurkft*) *ing-csat* R.:
selmę-űurhkę-ponat szemő-
dők A.; * *űurks*: *selmę ű.*
szemhęj R.
 * *űurup csap (a hordón)* W.
 űulgan (3.-i) *szętnyomni, szętzűz-*
ni R.; * *ęulgan* R., *ęulgan* (o),
ęulksan, *ęulksan kifejteni,*
kihántani; *törni (diót)* W.
 * *űka idő*: *te űka most, te űkas*
eddig, űkasto időbről időre W.,
űka E. S.
 űkaj (*pl. -jht*) *isten* R. A., *męg:*
ęy (coelum) S.; * *űki-paz*
Krisztus W., *isten* S.; *v. ő*
űi alatt ęi-paz.
 űkajnę *szentkép* A.
 * *űkan* (a) *apróra törni (mozsár-*
ban) W. E, 14.
 űčaka *nagynęne (nagybátýának fe-*
lesęye) R. (= *oču aka*).
 űčava *nagyanya, űfátę nagyatya* R.
 (= *oču-ava, oču-afę*); * *űča-*
vaj, űčatáj W.
 űčenę *nagybátýa (anyánukbátýja)*
 R.
 űčan (3.-aj) *főldteni (ruhát), ől-*
tözni.
 űčsan (*fr.*) R.
 űčaf *jól felszerelt (ruházattal)* R.
 űčaftan *öltöztetni valakit*.
 űčaftan (*fr.*) R.
 * *űčeme* l. *kiűtim*.
 * *űčere* l. *kiűtir*.
 * *űči éles, hegyes; él (acies)*.
 * *űčilgavtan élesíteni, hegyesí-*
teni W.
 űčikst (*pl.*) *nyilallás* R.
 * *űčinga vízkereszt (epiphania)* W.
 űta *viasz*; * *űta* R., *űta, kűta* W.
 * *űta-tol, kűta-tol gyertya* W.
 * *űtajavtan, kűtajavtan viaszol-*
ni W.
 űtan (3.-aj) *mosni*; * *kűlan* R., *űlan*
 (a) W.

- šňan (*fr.*) R.; *šľakšňan W.
 *šľamo *mosás*, *mosni való* W.
 *štavtan (o) *letakarni*, *nyilvónítani* W.
 *štavtovan *nyilvónúlni* W.
 *štrapo *mezítelen* R., šrapo, štapo W., *l. kertapa*.
 šna *szíj* A.; *kšna W.
 šnannä *szíjból való* A.; *kšnaí W.
 šňan (3.-aj) *dicserni*; *kšňan R., šňan, kšňan (a) W.
 šňakšňan (*fr.*) A.
 *ta: ta-ki *valaki*, ta-kona, ta-kodamo, ta-koda *valamely* W.; tavo: tavo-koda *valahogy* E, s.
 ta (*tagadósitó igető, melynek imperativusa és optativusa használhatik*): tat (*egy. 2. imp.*), tazan (*egy. 1. opt.*) A.; da (*dat*) O.
 taka *gyermek* E, 4. (? = q. *difaka*).
 taga *megint*, *ismét*, *még* R. A.; tanga O.; *tago W.
 tagan *fül* (*kaflan füle*) R.; *tagan R.
 tackä (*pl. -at*) *adó* (*steuer*) R.
 *tašovna *sír-kereszt* (*fából*) W.
 tašta (*pl. tašt*) *ó*, *ócska*; *tašto. tašteman *avúlni*; *taštuman R. tašteptan *elkoptatni* R.
 *taštazaň *tehter mostoha leány*, t. óora *mostoha fiú* W.
 *tatuška *himlő* R.
 taz *rüh*, *sönnyedék*; *taz R., *pl. tazt* W.
 *tazov *rühes* W.
- taza (*pl. -at*) *erős*, *egészséges*.
 tazalgëdan *megerősödni*, *fölgógyógyúlni* R.
 tazalma *testi erő* R.
 tazalgëftan *meggyógyítani* R.
 taňtf *édesség*, *íz* R.; *taňt R.
 taňsti *édes*, *jó ízű* (t. *šinä jószagú*); *taňtej R. E, 14.; taňtev *édes*; *édesség* W.
 taňstiëlgëdan *megédesedni* R.; *tanfilgadan R.
 taňstelgëftan *megédesíteni* R.; *taňtevgavtan W.
 tandadan *vágtatni* A.; *tandadan *megijedni* (*tandadmo ijedség* W., *tandadića ijedős*, *félénk* R.).
 *tandavtan *ijesztteni*, *elijesztetni* W.
 *tandavlan (*fr.*) W.
 *tandavks *ijesztő* (*madár-i.*) W.
 tapan (3.-aj) *tiporni* R., *ütni*, *verni* A.; *tapan R. E, 15.
 tapavan *megütni magát* R., *tapâvan megverődni* A.; *tapavan R.
 tapâma: *kareň t. bocskorhoz való kapta-fa* A.
 tapáran (3.-äj) *bebonyolodni valamibe*; *tapařan (a) *tekerni*, *föltekerni*, *begöngyölni*.
 taparákšňan (*fr.*) R.
 *tapařdan *betakarni*, *begöngyölni*, *bekötözni*: *tapařdeme pólya* W.; tapardan E, 13.
 *tapuđan *l. čepađan*.
 tavadan (3.-i) *befedni*, *betakarni*

- R.; *tavadan (o) R. W., tavatan E, 8.
 tavatkšhan (fr.) R.; *tavalan R.
 tavadmo fedezet, takaró: ved t. víz-áradat.
 tavatks fedél R.; *tavatks R., tavavks W.
 *tavnan (o) csaholni (?) E, 11.
 tamfontka aczél A.
 *tarakan csótán (blatta) W.
 tarat ág; *tarad R., tarada, tarado W.
 *taradav ágas W., taradov E, 15.
 taran makacskodni A.
 *tarka hely.
 *tarkava helyenként, itt-ott W.
 *tarkaso helyett W.
 targan (3.-aj) húzni, kihúzni, föl-húzni; szívni (dohányt); *targan (a).
 targešan (fr.) R., tarkšan húzogatni, rántani A.; *targšan, targšan (meg: hímezni) W.
 *targaj, targi nyúlós, szívos W.
 *targavks: oža langa t. ruha-ujjon való szegély W.
 *targan-serä kovácsolt réz A.
 targezan (3.-i) dagadni, megdagadni R., targešan A.; *targuzan R., targožan (a).
 *targoj daganat W.
 *tarnan, l. tērnan.
 tarvas sarló; *tarvas W. E.
 fala (pl. -ét) tél; *tele.
 *falen téli R.; *telen W.
 falinda télen R., falanda O.; *telne W.
 *talaj elég W.
 *talanov szerencsés, boldog W.
 *talika rész, osztályrész W.
 tä (mutató névmás) ez; *te W.
 tētä ez (több. néhat) R., tite O.
 fasa itt; *tese, teske, tenese W.
 fasten, fazken itteni R.; *testen, tesken W.
 tej, te ide A.; *tev, tenev W., tej, tenej W.
 faza ide R.
 fasta innét; *teste, teneste W.
 tiänä erre, erre el R.
 täpälä itt, täpäli ide, täpaldä innét A.
 täni most A. O., tänikije épen most O.
 täci ma A., teči R.; *čeče W.
 täcis máig A.
 tečien mai R.; *čečen W.
 faddä az idén A.
 tafta, taftanä így R., tafta O., taftana A.
 taftama ilyen; *teñ-kondamo, teñ-konda W.
 faka ugyanez; *teke W.
 *tene ez, emez W.
 teñara ennyi R., tenara A.
 teñars eddig R.
 teñarkst ennyiszer R.
 täjan (3. täi) seperni.
 täjšän (fr.) R.; *teñsan (e).
 *teñt seprül R. E, 15., teñst (pl.) W.
 *tenstan (mt.) egyet seperni R.
 täjnä szük, keskeny A., täjnänä R.; *tejne.

- tájinalgēdan *keskenyedni* R.;
* tejinalgadan R., tejnelga-
dan W.
- tájinalgma *keskenység* R.; * teil-
gadmo R.
- tájinalgēftan *keskenyebbé tenni*
R., tájnalgaftan *megszükíte-
ni* A.; * tejnelgavtan W.
- táš : t. tálmä *lombos nyírvevesszők*
(*melyeket a birkáknak adnak*
enni) R.
- táštä (pl.-štt) *csillag* R., táštä, tažďä
A.; * tešče R., tášče W., tešte S.
tášťänä (*dim.*) A.; * teščene E.
tášti, táštu *csillagos* R.; * teš-
čev R.
- tášťä *jegy* R.; * tášk W.: pazon
t. *szeplő* W.
- tášťan *megjegyezni, észrevenni*
R., tášťan A.; * tešťan R.,
tášťksan W.
- tášňan (*fr.*) R.
tášť megjegyezett R.
- * táťa *atya* R.; táťa (tätäj) *atya*;
atyós W. E. [E, 6.]
- * tefkaj, tefakaj *atyus, atyuska*
täďä (pl. -dat) *anya* R., däďä A.
däďaj, däďakaj, däďakaj *anyus-
ka* A., teďaj S.
- tärän (3.-äj) *ha (tkp. féltételt ki-
fejező ragozható ige)* A.; * tä-
rän (3.-äj) W.
- tärdä *nyüg* R., tärdä, tärt A.; * terď
R., tärdē W.
- tärdän *nyügbe vetni, nyügözni*
(*lovat*) R., tärdedan A.; * ter-
ťan R., tärdedan W.
- tärňan *reszketni* A., v.ö. tärňan.
- tälän *csépelni*.
tälšän (*fr.*) R.
tälaj *cséplő, täläma csép* A.
tälgan *mászni* A.
tälmä (pl.-ět) *seprű (scopae)* R.,
tälma A.
- te: tesa -nál R., tejsa O.
tes -hoz R., tejs O.
ti, tej -hoz, -nek R. A, tej O.;
* te, tej W. E.
- testa -tól R.
- * tehter, tejter *leány* W., tejter
R. E., v.ö. stíf.
- * tefkeme *pólya; keret* W.
- * tefksan *bepólyázni; keretbe fog-
lalni* W.
- * teskav *zsák* E, 1., l. káskav.
tevlal *tüdő* R.; * tevilav W.
- teraza *súlymérték* A.
- terďan (3.-i) *hívni, meghívni* R.,
terďan A.; * terďan R.; ter-
gan (e), terďan (*meg: küve-
telni, fölszólítani*) W.
- terňan (*fr.*).
- * telme *hóvivatar* W.
- * tiknan (o) *dobogni, lüktetni* W.
* tiknomo *dobogás; sádej t.
szívdobogás* W.
- tětman, tětmiyan *tolni* R.; * tut-
majan.
tětmaďan (*mt.*) R.; * tutmaďan R.
tětberďan *kortyogni (has); topogni*
(*lábával*) R.; * daburďan R.
těrňan (3.-aj) *reszketni, rezegni,
rázódni*; * tarnan R.
těrňésan (*fr.*) R.
těrňazevan (*inch.*) R.; * tarnu-
zivan R.

tirnaftan *rázni* A.; *tarnuvtan *rázni, mozgatni* E, 13.
 tërva (pl.-at) *ajak*; *szél (margo)* R., *türvâ, turvâ* A.; *turva.
 *tilkadan *ütni, megütni, megilletni* W.
 *tikñan *zokogni* W.
 tijan (3. ti) *tenni, csinálni, építeni, készíteni*; *tejan (e).
 tiendan (fr.) R.; *tejñan.
 tev *tétemény, dolog, ügy*; *täv R. E, 15; teve, tev W.: *tevteme, tevevteme dologetalan* W.
 *tiftan *téetni, csináltatni* R., *tiftan* A.; *tävfan R.
 tingä (pl. tinkt) *szérl*; *tingä R., *tinge* W.
 tišä (pl. -et) *fű, széna*; *tikše. *tikšev füves* W.
 tiñ *tí* R., *tin* A.; *tiñ W. E.
 tiñs *magatok* R., *tints* A.; *tiñs W.
 to (*mutató névmástű*):
 tosa *ott*; *toso, tosko W., *tosože ugyanott* W.
 toza *oda*; *tozov W.
 toziža *ugyanoda* A.
 to, tov *oda, arra* R., to, tu, tuv A.; *tov W. E.
 *toj *annál: koj ... toj mennél ... annál* W.
 tosta *onnét*; *tosto W.
 tosten *ottani* R.; *tostoñ W.
 tuvanä, tuanä *arra, amarra el* R.
 tovilla *onnét* A., *tolda* O.; *to-voldo W.
 tona *az, amaz*; *tona, *tovata* W.

tokan (3.-aj) *illetni, hozzáítani* R., *mozdítani* A.; *tokan (a).
 tokšan (fr.); *tokšan W. E, 12.
 *tokadan *megütni, érinteni* W.
 *tokatodan (o) *találni, történni* W., *tokatidan hozzáérni, elérni* E, 1.
 toj *menyasszonyi díj* R.
 tongan (3.-i) *tömnü, betömnü, betölteni* R.; *tongan (o).
 tongendan (fr.) R.
 toškan *sügni, susogni* A.; *toškan (a) W.
 tožän *ezer* A.; *tožov, v. *kämen šatt, v. tišca* (o) W.
 toždä, toždanä *könnyű*; *šoždine. *toždalgedan könnyebbülni* R.; *šoždilgadan.
 toždalma *könnyűség* R.; *šoždadmo, *šoždilgadmo* R.
 toždalgeftan *könnyebbíteni* R.; *šoždilgavtan W.
 *todej *gyakran* W.
 todu *párna*; *todov.
 tostijan (3.-i) *kopogatni (ajton), taszítani* R.; *toštejan R.
 tostädan (3.-i) *egyét taszítani* R., *tostedan* A.
 tožer *búza* R., *tozir, tožir* A.; *tožuro R., *tožžuro* W.
 tožeran *rántani, megrántani* R., *l. nožeran*.
 ton *te*; *ton.
 toñs *magad* R., *tonts* A.; *toñts W.
 tonadan (3.-i) *tanúlni, megtanúlni; hozzászokni*; *tonadan (o).

- tonatkšňan (*fr.*) *lassanként hozzászokni*; * tonavlan R., *tanulgatni, gyakorolni magát* W.
- tonaftan *tanítani*; * tonavtan *tanítani, szoktatni, szelidíteni* W.
- tonafti *tanító* A.; * tanavtíca W.
- tonaftňan *tanítani*; * tonaftňan R.
- tonafnem-vasta *iskola* A.; * tonavleme tarka W.
- tonafni *tanuló, tanítvány* A.; * tonavlicá W.
- * tonov : t. pekš *tűzes üszök* W.
- topeďan (3-i) *elégedni, elég lenni* R.; * topodan (o) W.
- topítsta *megelégedett, jóllakott* A.
- * topovtan *kielégíteni* W.
- * topo *tűró* (t. ved *savó* W.).
- tov *mag, bél (nucleus)* R.; * tov *liszt* R.; tol : pšče t. *dióbél* W.
- * tombaka *mély* W. S.
- tomban (3.-aj) *törni, zúzni (sót, kendert)* R.; * tomban (a).
- tompšan (*fr.*) R.
- tombam *kályha előtt való tűzhely*; * tombamo.
- * tombavan *hozzáütbődni, megütbődni* W.
- * tombelđe, tombele = tona *peľde, tona pele* W.
- toran (3.-aj) *dörögni, mennydörögni* (afam toraj); *csővögni (gunár)* R.
- torazevi *mennydörög, megzendüll az ég* R.
- torafňan *megemlékezni* A.
- * toroziman *földuzzadni (borsó)* R., v.ö. *targezan*.
- * tormodan (o) *ugrani, szökni* W.
- tol *tűz*; * tol (*meg : gyuladás* W.).
- toldikš *megégett darab fa* A.
- tolga (*pl. -at*) *toll*; * tolga.
- tolgav *tollas*; * tolgav R.
- * tolgavtomno *tollatlan* W.
- tujan (3. tui) *elmenni, elindúlni*; * tujan (e).
- tušėndan (3.-i) (*fr.*); * tukšňan.
- tujan (3. tui) *hozni*; * tujan R., E, 9; tujkan (a) *ide adni* W.: tuka *add ide, pl. tukado* W.
- tuca, tuča *felhő* R.
- tucav *felhős* R.
- tužä (*pl. -at*) *sárga, rőt* R., tuža A.; * tuža R., tuža W.
- tužalgėdan *sárgúlni* R., tužalgadan A.; * tužalgadan R., tužalgadan W.
- tužalgėftan, -gėptan *sárgítani, sárgára festeni* R., tužalgaf-tan A.; * tužalgavtan W.
- tutka *czompó, czigányhal* A.
- tutkėdan (3.-i) *undorodni* R.
- tutma *bögy* A.
- tusto (*pl. -stt*) *sűrű, vastag (nem híg)*; * tusto.
- tustt *ficzkóser seprűje* R.
- tustemam, tustėlgėdan *megsűrűdni* R., tustiman A.; * tustuman R., tustoman (o), tustolgadan, tustomgadan W.
- tustėptan, tustėlgėftan *megsűrűteni* R., tustiptan A.; * tustolgavtan, tustovtan W.

tunda (pl. -at) *nyár* R., *tundâ tavasz* A.; *tunda R., *tundo tavasz* W.
 tunda *tavaszkor* O.
 *tufak *vánkos* W.
 *tuftan *elejteni* R., *tuvtan* (o) *elejteni*, *ereszteni* W. E, 13.
 tufks *madár- v. egérfogó, csapata* R.
 tuva (pl. -ët) *disznó*; *tuvo.
 tuvane (*dím.*) O.
 tuvër *néminemü nyulfogó* R.
 *tuvor *asztal* R.
 tuma *tölgyfa*; *tumo.
 tumënal *tölgyes (erdő)*, *tumanal*, *tuminal* A.
 tuman *köd* A.; *tuman W.
 tumanu *ködös* A.; *tumanav W.
 túran (3.-i) *verekedni* R., *túran* A.; *túran R., *túran* W.
 túrëndan (*fr.*) R.
 túrgadan *verekedésbe ereszkedni* A.; *túrgadan (o) W.
 túrhtama *verekedés* A.; *túrema* R.; *túrme R., *túrme* W.
 turks *keresztül* R. O., *turks*, *turkska* A.; *troks* W.
 *turtov *-hoz, -nek* W.
 *turmuskadan (o) *homorodni, megvetemedni (fa)* W.
 tula (pl. -ët) *ék, csap*; *tulo.
 tulnä *czövek, faszeg (ruha-akasztásra)* A.
 traks *tehen.*
 trán (3.-áj) *etetni, taplálni, nevelni* (šaba t. *gyermeket szoptatni*) R., *trean* A.; *trán (a).

tëršan (*fr.*) R.
 träj *eltartó, nevelő (atyáról mondva)*; *träjnä (a fiúról is)*; *tirine R.
 tränälka *édes atya* M.
 träj-cora *fogadott fiú* A.; *trän-ejkakš *fogadott gyermek* W.
 *travan (a) *ingerelni, megharagítani* W.
 *trámo *ördög* R. E, 10.
 *đakavks *gyaloghid* W., *v.ö. jakan.*
 *daburdan l. *tëbërdan.*
 *deřva *árbocz* W.
 *dive *levert czölöp* W.
 dírks l. *sal-dírks.*
 *diga *lúd*: idem d. *vad lúd* W.
 dugan *bátya (a hugának)* R., *duga barát, társ, duganá (dím.)* R.
 dušman *boszorkány* R., *sárkány, varázsló* A.; *tušman R., *tušman*, *dušmon rossz szellem, varázsló* W.
 *šauran *eldölni* R., *šavořan* W.
 *šavorkšňan *tántorogni* W.
 *šavordan *legördíteni, eldöjteni* W.
 sakal *szakál*; *sakal.
 sakalu *szakálos*; *sakalov.
 šakanä *fazék, korsó* A.
 sajan (3. saj) *jöni, eljöni*; *san (a).
 saj *jövö (kizit évbën A.)*; *sī W.
 sašëndan (*fr.*) *jöni*; *saksňan.
 *savtan *eljövetni, idevezetni: mels s. eszébe juttatni* W.

* *sango* *l. canga.*
 satan (3.-i) *érni, elérni, közeledni, elég lenni* (sati *elég* R.); * *satan elég lenni* (sati *elég* W.)
 satian (fr.) R.
 * *sasan utolérni* R., *sasan* (a) W. E, 8.
 * *satodan, satovan jutni, esni* (*részül*) W., *satodan* E, 8 15.
 * *šaturdan l. čatėrdan.*
 * *šatko l. čatka.*
 šada *száz* A.; * *šada, šado* W.
 kafta-šatt kétszáz A.; * *kavto-šatt* W.
 * *sadreks, l. sal alatt.*
 * *sasto lassan* W.
 šasan, šasūvan, *l. sāzan alatt.*
 sazėr *hűg* (*a nénjének*) R.; * *sazor* R. S.; *hűg, unokahűg; sógor-asszony* W.
 san *ín, ideg* R., *ér* (*vena*) A.; * *san* R.; *koške s. ín, veř s. ér* W.
 * *saňaka fecske* W.
 * *sandej l. sendi.*
 sandėr *porczogó* R., *sandır* A., *v. ő. kandır.*
 sapėň *szappan* R., *sapın* A.; * *sapoň.*
 savan *törtėnni, megėsnı, eljőni* A.
 savūvan jőhetni A.
 savėr *lassan, halkan* (Szind.) R.
 savėrnä (dim.) R.
 sařä (pl. -at) (o) *hajnalpır* R.; * *zořa.*
 saras *tyúk*; * *saras.* [W.
 * *šarka-puzej dobogėm, bölőnbika*
 šařhka *sőrke* R., *šařhka* A.; * *šar-ko.*

sarda fűcska, kis pűlcza A.; * *sardo szűlka* W.
 * *sardov szűlkás, tűskės* W.
 šarda *jávor-szarvas* A.; * *šardo szarvas, jávor-szarvas* W.
 sal só; * *sal.*
 salu sós, sőzott; * *salov.*
 salftėma sőtalan R.; * *saltomo* W. [W.
 sal-đırks sőtartó A.; * *sadreks saljan sőssä lenni* A.
 saljaftan sőzni; * *saltan* (o) W.
 salan (3.-aj) *lopni*; * *salan* (a).
 salšan (fr.) R.
 salaj lopó, tolvaj O.; * *salı, salıca* W.
 salava lopva, titkon; * *salava* W., *salavine* E, 11.
 * *salama lopás* A.; * *salamo* W.
 šalan *czivakodni, veszekedni* A.
 šalėndan (3.-i) *czivakodni* R.,
 šalindan A.; * *šovňan* R., *šolnan* (o) *czivakodni, és: šovnan* (o) *szıdalmazni* W.
 šalėnkšňan (fr.) R.
 šalgadan veszekedėsbė eredni A.
 šaldan (3.-i) *szıdni, rágalmazni, rosszallani*; * *šaldan* (o).
 šalňan (fr.) R.
 šalgan (3.-i) *szűrni*; * *šalgan* (a).
 šalgėndan (fr.) R.
 * *šalg fulánk, kalász-szűlka* W.
 šalgaftan *mėgszėgyenėteni* R.; * *šalgaftan* R.
 šaldas *nyak.*
 salmėks *tű*; *keresztlėczek az ajtőn* R., *salmıks tű* A.; * *salmoks.*

- salmikske (*dim.*) O.; *salmokske E, 13.
- sä az; *se W. E.
- sëtsä az R., sitse O.
- esa ott; *sese ott, sejsak itt W.
- eza oda R.
- sej, se oda; *sej, sev W.
- esta onnét; *seste, seske W.
- siänä azon át, arra el, arra.
- säpäla ott A.
- säpäli oda A.
- säpäldä onnét A.
- esta akkor R., esta, estuk M.; *seste E.; seste, seske akkor, azután, tehát W.
- šado-melä, -meldä, šameldä azután R.; sämeldä, säldä A.
- šad-ingelä azelőtt, előbb.
- šazendi azért; *seks W. E.
- šaka ugyanaz; *seke W.
- señara annyi R., senara A.; *sñaro W.
- señarda akkor R., senarda A.
- señars addig R., senars A.
- señarkst annyiszor R.
- stanä úgy R. O., stak, stanä A.; *ista, istak (stak) W., ista, istanä E., istaže épenúgy, szintén W. E.
- stama olyan; *istamo W.
- *señak ha W.
- säjam tapló; *sejeme R., seje W.
- säjár szár (csizma-, fü-), lábszár A.
- *seirks: pilge s. lábszár W.
- *sädan játszani (hangszeren) W.
- säska (pl. -kt) szűnyog; *seskä R., säške W.
- säskan (3.-i) meggyözni; *seskan (e) W.
- säskenđan (fr.) R.
- *seskevan meggyözzettni W.
- *sästan nyújtózkodni R., sestavtan (o) W.
- säžan (3.-i) szakítani, szétszakítani, leszakítani R.; säšan, šašan A.; *sežan.
- säzendän (fr.) R., säsendan A.; *sežňan.
- säzevan elszakadni, elszakítódni R., šasúvan elszakadni, megrepedni A.; *sezevan W. E.
- säzendevan (fr.) R.; *sezivkšňan R., seznevan W.
- säzgan, säzgata szarka R., säzgan A.; *süzgan W.
- säpä (pl. -pt, -pët) epe R., šäpä A.; *sepe R., šäpe W.
- säpi epés, keserű R.; *sepej R., šäpev W.
- *säpijan (a), säpilgadan keserültni W.
- šävan venni, elvenni, kapni R.; šävan A.; *sajan (e).
- šävendän (fr.) R.; *sajkšňan R.
- säran (3.-i) húgyozni; *čuran.
- säríf húgy R.
- säräđan (3.-i) fájni, beteg lenni R., säräđan A.; *seredän.
- *seretkšňan (fr.) R.
- särätf betegség, fájdalom R.; *seredme W., seretks (meg-seb) R.
- särätkstan megbetegedni A.

säraftan *tolni* R.
 sárgá *piros-szárnyú ponty* A.; *sá-
 rge W.
 sáli *szil, szilfa*; *selej.
 sálinal *szilfaerdő* A.
 seéndan, sejendan (3.-i) *fésülni*
 R., seindan A.
 seindema *ló-fésű (fából való)*
 A.; *sáme *hajkefe* W.
 *seja *kecske* R. E., sája W.
 *sejan *nyeríteni* R., sajan (a) W.
 *sejel *sül-disznó*; *sajel R., seel
 W.
 sejhthan, sehthan (3.-i) *tépní, rán-*
czigálni, szagatni R.; *seft-
 nán R.
 sehñan (*fr.*) R.
 sejhks, sehks *rongy, csepű* R.
 *setste (*adv.*) *csendesén* W.
 setmä (*pl. -ét*) *csendes*; *sätme
 R., setme *csend, szerénység,*
szelidség; csendes, szerény,
szelid W.
 setman (3.-i) *csendesedni, csil-*
lapodni; *sätman R., set-
 man (e) W.
 *setmevtan *csendesíteni, csil-*
lapítani W.
 sätav *szerény, szelid* R.
 setin *csinos* A.
 sed *híd, palló*; *säd R., sede W.
 sed-al *pincze (a palló alatt)* A.
 sedan (3.-äj) *hidálni, pallókkal*
fedni; *sedan (a) *hidálni,*
kikövezni W.
 sedaf *deszka (hasogatott deszka)*
 R. O.; sedaf *deszka, gyalog-*
híd A.

sedáfkä (*dim.*) R.
 sed *szén, parázs* R.; *säd R., se-
 delma *szén: psi s. égő, izzó*
szén, kelme s. holt szén W.
 sedi (*pl. -iht*) *szív* R. A. S.; *gyo-*
mor. R.; *sädej R. S., sädej,
 sädi W., sedej E.¹³
 séžan (3. sizi) *elfáradni* R., síšan
 A.; *sizan (e).
 séžšan (*fr.*) R.
 siseftan *elfárasztani* A.
 *sežan (e) *indúlni, menni: kiava*
s. utazni W.
 senem *kék (senem-prea búzavi-*
rág) A., senäm O.; *señ, se-
 ne W.
 seneman *kékülni* A.
 seneptan *kékíteni* A.
 senks *gém (vizi madár)* R., v.ö.
 šenš W.
 sendi *fekete bugájú nád*; *san-
 dej R., szittyó, káka; *butikó*
 W.
 sepä (*pl. -pt.*) *zseb*; *zep R., sepe
 W.
 sevan *enni, megenni* A.; *sevan
 (e) E.; *meg: elvenni, elra-*
gadni W.
 séman (3. simi) *inni, meginni* R.,
 siman A.; *siman (e) W.
 sémendän (*fr.*) R., simändän A.;
 *simneksñan E.¹⁵
 simma *szomju* A.; *simeme,
 simme W.
 *simima *ital* W.
 sima (*pl. -at*) *ítató válú, mosó*
teknő R., šuma A.
 *simevks *ital* W.

- sémdan *itatni* R., simdan A.;
 * simdan, simdatan R., sim-
 dan W.
 sémnian (*fr.*) R.
 simftan *ítattatni* A.
 sémbä *mind* R., sémbä A., semä
 M.
 séra *magasság* R., serä *termet*,
magasság A.; * sér R., sere
magasság, termet W.
 kalmanezür *sírdomb* A.; * kal-
 mo-zer *temető* W.
 seri *magas*; * serej R., serev
 W.
 * serevgadan *magas v. mély*
lenni W.
 sérä *réz* R., sérä A.
 * séräka *hangya* R.
 sérän (3.-i) *kiáltani, kiabálni*;
 * sérän R., seerän *kiáltani*,
ordítani, dörögni W.: pírgene
 seeri *mennydörög*.
 * seefme *ordítás, kiabálás* W.
 sergadan *elkiáltani magát* R.,
 sergädan A.; * sergedän W.,
 särgedan R. E, 14.
 * serejkt (*pl.*) *kosz, ruh* W.
 * serem *szénbüz* W.
 sereman (3.-i) *meggyüladni (a*
kályhában) R.; * siriman R.
 sereptan *meggyüjtani* R., se-
 riptan A.: seriptim-pälht
gyujtó-fa A.
 serga *lábtekercs* A.
 * sernian *szükségét végezni*: ser-
 neme tarka *árnyékszék* W.
 serbonat (*pl.*) *mellékfonal*; * sur-
 bunat.
- sel öl (*orgyia*); * säl R.
 selgan (3.-i) *köpnü*; * selgan R.;
 selgan (e), selgedän W.
 selgendan (*fr.*) R., selgindan
 A.; * selgnän W.
 selgä (*pl.* *selkt*) *nyúl*; * selge
 R., selge W.
 * selgev *nyálás* W.
 selmä (*pl.* -ét) *szem*; * selme R.,
 selme W.
 selmä-ved *köny*; * sel'-ved W.
 sī *geny* A.; * sī, vedse sī W.
 * sīi *genyes* A.; * sījav W.
 sījavtan (o) *genyedni* W.
 sēman *nyári kabát (munkásoké,*
vászomból) R., simana *rövid*
felöltő, és: suman kaftán,
hosszú kabát A.; * suman R.,
kaftán, kabát W.
 sēmbra, sēmbēra *zavaros (víz)*
 R., sumbra A.
 sumbirgaftan *fölvavarni* A.
 séradan (3.-i) *elszélyedni* R., sra-
 dan M.; * sran, stran (a) W.
 sēraftan *szétszórni, hányni vet-*
ni R.; * suraftan R.
 sērafñan (*fr.*) R.; * sravtlan,
 sravlan (stra-) W.
 * sravlan *szétszóródni, elszé-*
lyedni W.
 sērgavis *nagy katlan (melyben*
sört főznek) R.
 sērgēzan (3.-i) *fölserkenni, föl-*
ébredni R., sīrgešan A.; * sur-
 gužan R. E, 14., sīrgožan (a)
 W.
 sērgēzkšñan (*fr.*) R.
 sīrhkan *támadni (szél)* A.; * sīr-

gan (a) *emelkedni, kelni (tészta), küzdeni* W.
 * *sürgavtan emelni, földállítani, támasztani* W.
 sérhtsem *kakas-taréj* R., surčim A.; * *surseme* R., *sursima fésü* W.
 sérhtsemnä *kis fésü* R., surčimnä A.
 si *tetü*; * *si*.
 sii *tetves*; * *siev*.
 siä, sija (*pl. -at*) *ezüst*; * *sija*.
 siän *ezüsből való*; * *sijaň* W.
 * *sikardan játszani, enyelegni* W.
 sidä *sürü, gyakor*; * *sejede* R., *säjed* E, 12.
 sidesta *gyakran*; * *seetste* W.
 sifks *sürü bokrok, sürütség* R., *sitks* A.
 sidokstüman, *sideman megsürüdni* R.; * *säjedekstimán* R.
 sisem *hét* A.; * *sisem* W.
 sisemkst *hétzer* A.
 sisemce *hetedik* A.; * *sisemce* W.
 sigemen *hetven* A.; * *sigämen* W.
 * *sižal gilisza* W.
 siň *ök* R., *sin* A.; * *siň* W. E.
 siňts *magok* R., *sints* A.; * *siňs* W., *siňts* E.
 sindän, sändän (3.-i) *törni, eltörni* R., *sindän* A.; * *sindän*.
 sännän, sännän (*fr.*) R., *sinňän* A.
 sinderan (3.-i) = *sindän (Szind.)*, R.; * *sinträn, sinträn (fr.)* R.,

sinträn széttörni, elrombolni, összegyürni W.
 sinderef *eltört* R.
 sinevan *törni (-ik)* R.; * *sindivan* R., *sintrevan* E, 10, *sindirivan* E, 14., *sintrevi törékény* W.
 sinüvan, sinüvan *elromboltatni, gyötrödni, törödni* A.; * *sivan törödni*: *sivž köszvényes* W.
 siblik *függöny* A.
 sifendan *szítálni* R., *sifindän* A.; * *suftňän* R., *sulan* W.
 sifenkšňän (*fr.*) R.
 siftem *szita* R., *siftim, siftéma* A.; * *suffem* R., *suleme* W.
 sifinks *korpa* R., *svinkst (pl.)* A.; * *sivtnevktst (pl.)* R., *sulevktst* W.
 * *sivan, l. sindän alatt sinüvan*.
 sivä (*pl. -ët*) *gallér* R.; * *sive*.
 * *siveks löiga* W.
 sivédän (3.-) *megfogadni, bérelni*; * *sivcdän* R. W., *sividan* E, 9.
 * *siverdän beszegélyezni* W.
 * *siverks ingzegély, pilge s. boka* W.
 sivél *hús*; *sivel, sivil* A.; * *sivel* R., *sível* W.
 sirä *öreg*; * *siré* R., *sire* W.: *sire pulot hosszú rojtok a karks čamavkst-on (tkp. öreg, azaz: nagy farkok)* R.
 siredän *öregedni* R., *siridan* A.; * *siredän* W.
 * *siredme öregség, öregkor* W.
 * *sire szöglet-él, szél, határ* W., *l. šif.*

* *sireva szélén* E, 15.
 sireks *körisfa* R., sirik A.; * *sirt*
 R., sirte W.
 sirnä *arany* A. M.; * *sifne* W.
 * *sirmaga vászon nyári kabát* W.
 * *sildej l. cilgä.*
 sildi *gyepdomb* A. M., l. cildi.
 soka (pl. -kt) *rojt* R.
 soku *rojtos* R.
 soka (o) *eke* R., sokâ A.; * *soka.*
 sokan (3.-aj) *szántani* A.; * *sok-*
kan (a), *sokakšňan* (fr.)
 W. E.
 sokër *vak* R., sokir A.; * *sokor* W.
 sokërgëdan *megvakúltni* R., so-
 kïrgadan A.; * *sokorgadan*
 W.
 sokïrgaftan *megvakítani* A.;
 * *sokorgaftan* W.
 soks *hótalp*; * *soks, pl. sokst.*
 soks *ösz* (autumnus); * *soks.*
 soksinda *öszszel* A., soksanda
 O.
 sotan (3.-i) *köttni, megköttni, össze-*
köttni R., sodan A.; * *sodan*
 (o).
 sotňan (fr.); * *sodnan* (o) E.
 sotks *kötö, kötelék.*
 sod *korom*; * *sod.*
 sodu *kormos* R.; * *sodov* R.
 * *sodíjan* (a) *kormosodni* W.
 * *sodíjavtan kormosítani* W.
 sodan (3.-aj) *tudni, megtudni, is-*
merni, megismerni, kitalálni;
 * *sodan* (a).
 sotsan (fr.) R.
 sodaf *ismeretes, ismerős*; * *so-*
daž.

* *sodamo völegény, vö* W.
 * *sodavks jel; lelkiismeret* W.
 sodevan *megismerődni* R.; * *so-*
davan R.: *sodavi, sodaviks*
ismert, ismerős W.
 sodaftan *találós mesét monda-*
ni; jósolni A.; * *sodavtan*
 (sodavlan, sodavňan fr.) *tu-*
dósítani, jövendőlni, megin-
tetni; látogatni W.
 son ö; * *son.*
 soňts ö *maga* R., sonts A.; * *soňts*
 W., soňts E.
 sópan *elrejtteni* A.; * *sópan, sókan*
 (o) *elrejtteni, tagadni* W., só-
 pokšňan (fr.) W.
 sópf *rejtett, titkos* A.
 * *šov, šovone szárny* W., šovno
 E, 5., v.ö. *šolmo.*
 * *šovov szárnyas, szállós* (ma-
 dár) W.
 * *šovolgadan szárnyra kapni*
 W.
 * *sovaš szekér-rúd* W.
 šovëň *agyag* R., sovín A.; * *šovon.*
 * *šovňan, l. šalan.*
 šora (pl. -ët) *gabona, vetés*; * *šuro.*
 * *sorgan mozdúltni* (helyből) R.
 * *sorgaftňan megmozdítani* R.
 * *sorš csorbóka* W.
 * *sornan* (o) *reszketni, remegni* R.;
meg: borzadni W.
 * *sornovtan* (sornovlan, sor-
 novňan fr.) *rázni, megren-*
díteni; megkapálni W.; sor-
 novtan *rázni* E, 13.
 * *sornovleme megrendítés: ma-*
storon s. földrengés W.

- sórma (*pl.* -at) *hímzés, czifraság; írás, irat, levél (epistola);*
 * sórma.
 * sórmav *íromba, tarka, kiczifrázott R.*
 sórmadan (3.-i) *hímezni, írni;*
 * sórmadan (o).
 sórmatkšian (*fr.*).
 * sórmodomo *irat, könyv W.*
 sórmajan *tarkává lenni A.*
 sórmajavtan *tarkítani, kiczifrázni; * sórmalgavtan (o) W.*
 sorman (3.-aj) *ráncczosodni, ránccsba szedődni (homlok) R.;*
 * sorman R., sórman (a) W.
 sormaf *ránccz; ráncczos R.;* *sormav R.; sórma *ránccz, sórmaž ráncczos W.*
 sormafkă *némineműl fej-ékesség R.;* * sóravt (*pl.*) *hajfonadékok a fejnek mind két oldalán W.*
 solan (3.-aj) *olvadni, fölolvadni (meg: elsoványodni A.); * solan (a) (meg: elsoványodni W.).*
 solsán (*fr.*) R.
 sola *folyó, olvadt (nem fagyott) A., be nem fagyott hely a folyóban R.;* * solaž R.
 solaftan *olvasztani R., meg: elsoványítani A.;* * solaftan R., solavtan *olvasztani, elsoványítani W.*
 solafian (*fr.*) R.
 solgan (3.-i) *zárni, bezárni; * solgan (o).*
- sólgendan (*fr.*) R.; sólkšan A.
 * sólguk *víztorlasztás, gát, itató (hely) R., sólgavt (pl.) W.*
 * sólnan (o) *czivakodni, veszekedni W., l. šalan.*
 * sólmo *szárny R. E.¹², v.ö. sov.*
 * su *köd W.*
 * šuk *főhajtás, köszöntés; š. prá maksan köszönteni W.*
 sukeňan (3.-aj) *meghajtani magát, köszönteni R., šukuňan A., és: sukiňan esedezni, panaszkodni A.;* * šukuňan R.; šukuňan (a) *meg: imádni W.:* kolengat *langs š. térdre esni W.*
 sukeňakšňan (*fr.*) R., šukuňakšňan A.; * šukuňakšňan W.
 sukinäj *panaszló, felpörös A.*
 šukuňaftan *meghajtani, magát meghajtatni A.;* * šukuňavtan *meghajtani W.*
 suks *féreg, szű; * suks (meg: hernyó W.).*
 sukskă (*dim.*) A.
 suksu *férges R.;* * suksov R.
 šučan, l. šudan.
 šutks *hosszú tarka szalag, melylyel a lábtekerceket összekötik A.*
 sud *kéreg R.;* * sud R.
 šudan *átkozni, elátkozni A.;* * šudan (o).
 šutsán *káromkodni, szidkozódni R., sučan A.;* * šutsán R., šudsán *veszekedni W.*
 šutsekšňan (*fr.*) R.

- suduf *szegényke* R., suduf, sú-
 dif *átkozott, szegény, sajnál-
 ni való* A.: *ś. ši szegénység,
 nyomorúság* A.
 súdiftan *elátkoztatni (varázs-
 lóval)* A.
 suderan *czirogatni, simogatni* R.,
 * sudfan (a) R., *fésülni* W.
 * sudo orr.
 * sudukstomo *nátha* W.
 suskan (3-i) *harapni, leharapni* ;
 * suskan (o) W.
 suskëndan (fr.) A.
 suskëm *harapás, falat* R., sus-
 kam A.; * suskomo.
 * sustan, l. stan.
 suzma *túrósajt* A.
 * sunduk *láda* W.
 supa *halom, domb* A.; * supo W.
 * šupav *gazdag.*
 * *ś. či gazdagság* R.
 * šupalgadan *gazdagodni* R.
 * šupalgavtan *gazdagítani* W.
 * suftnian, l. sifendan.
 šuva *kalász-szálka, polyva*; * šuva
 W., v.ö. juv.
 suvan (3-aj) *bemenni* ; * sovan.
 suvsán, susán (fr.) R.; * sov-
 sekšnian E, 15.
 suvaftan *beereszteni, bevinni, be-
 vezetni* A.; * sovavtan W.
 suvezi *nyírfajd* R., suvzi A.; * su-
 vozej R.
 * šuvordan (o) *összenyomni, meg-
 nyomni, csípni* W.
 * suvuľan (a) *átkutatni, motozni*
 W. [alatt].
 šuma *válú* A.; v.ö. sima (séman
- sur *ujj*: *prä-s. mutató ujj, kučka*
*s. közép-ujj, lemftemä s. ne-
 vendék-ujj, väškänä s. kis-
 ujj, pilgä s. lábujj* ; * sur
 (: pfa s., pokš s., lemteme s.,
 viskine s., pilge s. W.)
 surks *gyűrű* R., surks A.; * surks.
 sura (pl. -ët) *köles.*
 šura *szarv* (: *äj-ś. jégcsap* R.);
 * šura W.
 šurä (pl. -et) *fonal, czérna* R., sirä
 (Szind.) R., šurä A.; * šure W.
 šurildä *rojt, czafrang* A.
 šuru *ágas* A.
 šurhkä *csat* A.
 * surka *nyest* W.
 šula (pl. -ët) *bél (darm)* ; * šulo.
 * suľan *szítálni* W., l. sifendan.
 * sulej *árnyék, l. cill.*
 šulgam *kiczifrázott ing-csat* R.;
 * šulgamo R., *a nők nyakán*
való ékesség W.
 šulma (pl. -ët) *csomó, kötés* ; * šul-
 mo.
 šulman (3-aj) *kötni, csomóba*
kötni, csomót kötni R.; * šul-
 man (a) W.
 * šulmsán *megkötni* W.
 skam *egyedül, magára való* A.;
 * skam.
 skamn (skamin) *egymagam,*
 skamt *egymagad, skamnza*
egymaga O.; * skamon, ska-
 mot, skamonzo W.
 skal *üsző* R.; * skal *tehén.*
 * skeman *fővéssel kevesbedni (víz)*
 R.
 * skirian *csípni* R., l. kiskeřan.

stak, stanä, stama, *l. sä alatt.*
 staka (*pl. -at*) *nehéz* (: stak-ši *hét-köznap* A.); * staka R. E,¹⁴; *teher, nehéz, bajos* (staka-či) W.
 stalgëdan *nehezedeni* R.; * stal-gadan W.
 * stalgalan *nehéz lenni, terhelve lenni* W.
 * stalma *nehézség* R.; * stalmo, stalgadmo R.
 * stalgeftan *nehezíteni* R.; * stal-gavtan W.
 * stako *hiába, ingyen* W.
 stan (3.-aj) *varrni* R., stan *varrni, szöni* A.; * sustan (a).
 snan (*fr.*) R.
 stafks *varrás, szegély* R., stafks A.; * sustavks.
 stan (3.-aj) *fölkelni, fölállani* R., stean A., vstan M.; * stan (a).
 snan (*fr.*) R.
 sfada (steada) *állva*; * stado W.
 steávan *fölkelhetni* A.
 sfaftan *fölállítani, fölkelteni*; * sfaftan R., stavtan W.
 stafiian (*fr.*) R., steafiian A.
 * startan (o), startlan *megfogni, megkapni* W.
 * stej *bogyó* W., *l. ksti.*
 * stedan *rúgni, l. pstijan.*
 * stelan (a) *küldeni* W.
 * stina *pocséta* W. [ter.
 stír *leány* R., stír A.; * tehtef, tejstirnä (*dim.*).
 snav *borsó* R., snau A.; * ksnav R., snav W.

pabañsnav *báb* R.
 * snartan (o), snartlan *megkísérteni, próbálni* W.
 * snartomo *kísértés, próba* W.
 * spanst (*pl.*) *kantár (szíjakkól)* W.
 * zardo *mikor, l. mezü alatt me-zarda.*
 náka *báb* R.
 nákanä (*dim.*) R., nakanä A.
 naksada (*pl. -dit, -dt*) *rothadt*; * naksado.
 naksadan (3.-i) *rothadni*; * naksadan (o).
 naksafian *rothasztani*; * naksavtan W. E,¹².
 načka (*pl. -kt*) *nedves*; * načko.
 načkan *nedvesedni, nedves lenni, ázni*; * načkan (o) W.
 načkëndan (*fr.*) R.
 načftan *nedvesíteni, beáztatni* R., načuftan A.; * načtan (o).
 načfiian (*fr.*) R.
 nát *ezek, l. tá.*
 navan (3.-aj) *beletilzni, bemártani, bedugni* R., beverni A.; * navan (a) *bemártani, festeni* W.
 navsan (*fr.*) R.; * navsan W.
 navla (*pl. -at*) *háncs, belhég* R., nolá A.; * navolo R., nola W.
 nar *gyep, pázsit.*
 naran (3.-aj) *nyírni, borotválni*; * naran (a).
 narsan (*fr.*) R.
 naraj *borotváló, borbély* A.
 nardan *törülni, letörülni, fölszárítani*; * nardan (a).
 nariian (*fr.*); * nardlan W.

- nardama (*pl.* -at) *törülő kendő*; *nardamo W.
- *nardi *halovány R.*
- *narva *ablaküveg, üvegtábla W.*
- narvan (3.-aj) *költeni, kotlani (madár) R.*; *narvan (a).
- narvešan (*fr.*) R.
- narvaj *kotlós tyúk A.*; *narvička W.
- narmen madár R., narmín A.; *narmui R., narmou W.
- narminnä (*dim.*) R.
- narmín-kundaj *madarász A.*
- nal *nyíl*; *nal.
- nalhkan (3.-i) *játszani*; *nalkan (o) W. E. 13.
- nalksán (*fr.*) R., nalhksán A.; *nalksán W.
- nalkéndan (*fr.*) R.
- nalkéma *játék R.*; *nalkomo, nalkomne *játékszer W.*
- nalhksim-pálnä *játékszer A.*
- nalna *söt, söt még A. R.*, nalna O.
- näjjan (3. női) *látni*; *nejan (e).
- näjendan (*fr.*) R., näindan A.
- näi *látó, tanú A.*; *selme nejica W.
- näivan *látszani, megjelenni R.*; näivan A.; *nejavan R.; näjevan, näjavan W.
- näjendëvan (*fr.*) R.; *nekšni-van R.
- *nejevks, nejavks *megjelenés, jel W.*
- näffan *mutatni, megmutatni R.*, näftan A.; *neftan R., nev-tan W.
- näffnan (*fr.*); *nevtlan W.
- när orr (*rostrum*), hegy (*cuspis*) R., när orr (*állatoké*) A.; *nér orr, hegy W.
- närhkamas *üröm*; *nartemks R., narkimks W.
- närgan (3.-i) *súlykolni (mosó ruhát) R.*; *nergan R.
- *nej most W., l. ni már.
- nengä *még R.*; nenge O., neng-a A.; *nejak *épen most, még W.*
- *nejke most, *mindjárt W.*
- *nečks *szár (virág, levél-szár), bokor W.*
- neškä (*pl.* -kt) *méhkas*; *neškä R., neške W., näški E. 7.
- *neže *támasz W.*
- nežëdan *támasztani, megtámasztani R.*, nežëdan A.; *näžëdan R., nežëdan (*meg: tolongani, tolakodni*) W.
- nežetkšnan (*fr.*) R.; *nežëlan W.
- nežëdim-päl *támasz A.*
- nežikstan *megfeszíteni magát (terhet emelve) R.*
- nežiksňan (*fr.*) R. [W.
- netkas *gyík R.*; *metkaz R., metkas
- neď *nyél R.*, ned A.; *näď R., neď W.
- nedinä (*pl.* -ňat) *fejő-dézsza.*
- *nesak *ugyanis, mert W.*
- neňat *ezek, l. tä, tëtä.*
- neftan *tépni, kitépni, nyöni, kopatni, kopasztani R.*; *ňaftan R., nevelđan W.
- nefnan (*fr.*) R.
- nevilan (3.-i) *leforrázni (?kopasz-*

- tani*) R., nevilan *elnyüni* (-*nyüvik*), *kopni* A.; * nevilan R.
 nevêldan *egyszer leforrázni* R., nevildan *elnyüni, elkoptatni* A.; * nävildan R., neveêldan *kitépnî, nyüni* W.
 nêrhfan (3.-áj) *beönteni, rátölteni* R.
 nêrhñan (*fr.*) R.
 nêlfan (3. nili) *nyelni* R., nilan A.; * nilan.
 nêlendan (*fr.*) R., nilendan A.
 nilks *íny* R.
 * nilve *nyelés, korty* W.
 nelgan (3.-i) *elvenni, elrabolni* R.; * nelgan R., nelgan (e) W., nälgan E, 15.
 nelksán, nelgêdan (*fr.*) R.; * nelksán W.
 nêlgêdan (3.-i) *undorodni (Szind.)* R.; * nolgudán R., nulgudán W. : nulgudeme *undor* W.
 nêrhkâ *rövid, kicsiny* A.
 nêrhkânâ (*dim.*) A., nêrhkânâ *rövid* (n. jofks *találós mese*) R.; * nêrkine R., nêrkine W.
 nêrhkenená (*dim.*) R.
 nêrhkalgêdan *megrövidülni* R.; * nêrhkalgadan W.
 nêrhkalma *rövidség* R.; * nêrhkalgadmo R.
 nêrhkalgêftan *megrövidíteni* R.; * nêrhkalgavtan W.
 ni *nő, feleség* M.; * ni.
 * nizaña *napa, anyós (a férjnek)* W.
 ni *már* R.; * nej *most* W.
 niksán (3.-aj) *szagolni, megszagolni* R.; * niksán R.
 niksásan (*fr.*) R.; * niksán (e) W.
 * nîske *magas, elökelö, ír* W.
 * nizildán *mosolyogni* W.
 nilâ *négy* A.; * nile W.
 nileva *négygyé, négyfelé* A.; * nileva W.
 nilekst *négyyszer* A.
 nilen-kirda *négyes* A.
 nilece *negyedik* A.; * nilece W.
 nilâ-gemen *negyven* A.; * nileñgâmen W.
 * nilks *szár (fû-szár)* W.
 nokta (*pl.*-at) *kötőfék, kantár (kötéltől);* * novta W.
 noška *tompa*; * noška.
 noškaman, noškalgêdan *tompúlni* R., noškíman A.; * noškalgadan W.
 noškaftan, noškalgêftan *tompítani* R.; * noškalgavtan W.
 nozêrfan (*v.ö. tozêran*) *rántani, fölrántani (p.o. ajtót)* R.
 nozêrdan (*mt.*) R.; * nozurdan *lehúzni, lehámozni (vesszőről a hámot)* R.
 nonat *azok, l. to (mutató névmás-tö) alatt tona.*
 * norožorks *pacsirta* W.
 nor-máf, normal *kerti föld-eper*; * normal W.
 nola (*pl.*-at) *hanyag, rest.*
 nolgadan *elrestülni, hivalkodni.*
 nolan (3.-aj) *nyalni*; * nolan (a) W.
 nolśan (*fr.*); * nolśan W.

* nolštan *egyszer nyalni* R.
 * nolaža *sikos* W.
 * nolažlan *sikamlani, csúszkálni* W.
 nolga (*pl. -lkt*) *takony*; * nolgo.
 nolgu *taknyos* A.; * nolgov W.
 * nolgař *taknyos orr* W.
 * nolgijan *taknyosodni* W.
 noldan (3.-aj) *ereszteni, elereszteni*; * noldan (a) W.
 nolhán (*fr.*).
 * noldavks *ereszték*: čanžav n. *pókháló* W.
 nujan (3. nuj) *aratni*; * nujan (e).
 nui *arató* A. O.; * nujića W.
 nušendan (*fr.*) R.
 numa-linga *arató-mező* A.; * numo *aratás* W.
 nučka *csomókötés* A.
 nudi (*pl. -iht*) *nádsíp* (nudi-prá *nádfej*) R., nudi A.; * núde R., nudej *nád, nádsíp* W.
 nudijs *nád* R., nudiks A.; * núdejks R.
 nupėn *moh* R., nupin A.; * lupon R., nupon W.
 nuftil *tarló* A.
 nuvan (3.-aj) *szunyadni*.
 nuvsán (*fr.*) R.; * nuvsán R., nužan, nužsán *szunyadni, rest lenni* W.
 * nužaks *lusta, álmos*.
 * nužaldan, nužalģadan *lustálkodni, elhanyagolni* W.
 nuvazevan (3.-aj) *álmos lenni, elálmosodni* R.; * nuvaziman R., nužsevan (o) W.
 nuvargėdan (3.-i) *nyújtózkodni* R.

NYRLEV. KÖZLEMÉNYEK. V.

nuvargėtkšian (*fr.*) R.
 numěl *nyul* R., numil A.; * numolo.
 nuńan (3.-aj) *himbálódzni* R., nuńan A.; * nuńan R., nuńan W.
 nuńsán (*fr.*) R.; * nuńsán W.
 nuńam *bölcső, hinta* R., nuńam *hinta* A.; * nuńamo W.
 nuńamne (*dim.*) R., nuńamná *függő bölcső* A.; * nuńamne W.
 nuńaftan *hintálni, ringatni* A.; * nuńavtan W. E.
 nuńařhán (*fr.*) A.; * nuńařhán W.
 nuńrgan (3.-i) *lógni, függni*.
 nuńrkšán (*fr.*) *időzni valahol, lebzselni* R.
 * nuńrgan *szivárogni* W.
 * nurťan (a), nurťsán *lecsapolni, szilrni* W.
 nurda (*pl. -rtt*) *szán* (*kosár nélkül*); * nurdo *teher* (*szán-, kocsi-teher*), *szán*.
 nurdenā (*dim.*) *szánka* A.
 nula (*pl. -at*) *pólya*; * nula R.
 pakař *csont*; * pakař *rokka* R.; *meg: gömbölyyl csont* W.
 pakařná *kőmagv* (*csontár*) A.
 pakėr *vadóc, konkoly* R., pakir A.; * pakor (*v. makor*) W.
 * pakšėdan *csattanni* W.
 pakša *mező, szántóföld*; * pakša.
 pakstra *lábtekercesek*; * praksta.
 pajģā (*pl. pajkt*) *harang*; * bajģa.
 pajģenā (*dim.*) *csengetyl.*
 panga (*pl. -nkt*) *gomba; konty*;

- sömör R.; gomba A.; * pan-go.
- * pangov : lämen p. *bélpoklos* W.
- pača (pl. -at) *vékony fánk*; * pačalkse R. E, 11., pačalks W.
- pačkalga *sütő serpenyő*; * pačalgo R. E., pačalga W.
- pača: ved p. *vidra* R.; * pača, ved pača W.
- pačä (pl. -at) *szárny* R., pacä A.O.; * pača *kendő*.
- pačk, pačka -n *keresztül, által*; * pačk W.
- pačkedan (3.-i) *odaérni, elérni, elérkezni* R., pačkedan A., pačkačan O.; * pačkučan R., pačkočan W.
- pačketkšan (fr.) R.; * pačkučan R. E.
- pačftan *megvinni*: kula p. *hírt vinni, hírt adni* O.; * pačlan (fr.): kula *pačlicá hírvivő, követ* W.
- paška *külön*; (c. abl.) -n *kivül* R., baška A.; * paška W.
- * paťa *néne, nagynéne* R. E, 8.; paťa, paťaj *nagybátya, néne, nagynéne* W.
- * paťakaj *nénike* E, 11.
- pad, pada *női szeméremtest* R., pada A.; * pad.
- padi *talán* A.
- paskan (3.-i) *baszni*; * paskan (o). paskendan (fr.) R.
- * paz *isten*.
- * či-paz *nap (sol)* W. E., kov-paz *a hold* E.
- * paske (dim.): *či-paske, kolbaske* E, 13. 14.
- * pazne (dim.) *szent-kép* W.
- * pazon *táskás szeplő* W.
- pažā (pl. -at) *sógor (két nőtestvérnek férjei)* R., bažā *sógor (feleségnek fivére)* A.
- pazāj *föld-len*; * paze *hím-kender* W.
- paňan (3.-i) *hajtani, ki-, el-hajtani, kergetni*; * paňan.
- paňtsan (fr.); * pansan W. E, 8.
- * paňan *sütni*: kše *pani pék* W.; E, 14.
- panar *ing*; * panar.
- paňzan (3.-i) *nyitni, kinyitni; virágozni*; * paňzan R., paňzan (o) *nyitni; kijelenteni* W.
- pančsan (fr.) R.
- panžema (pl. -at) *kulcs* R., panžima, žūma A.; * panžuma.
- panživan, žūvan *nyílni, ki-nyílni*; * panžovan W.
- pančf *virág* R., pančuf A.; * panč, panš R.; panž, panžke W.
- pančfu *virágos* R.; * pančov R.
- panžam *hangya* R.
- panda *hegy, halom*; * pando (pand'alks *lejtősség* W.).
- pandinä (dim.) A.
- pandu *hegyes* R.; * pandov.
- pandä *elegyet, eléggé* R.
- paňda (pl. paňtt) *ágy (veteményes, virág-)*; * panda.
- pandan (3.-i) *fizetni, megadni*; * pandan (o) R.; *fizetni, megtorolni* W.: *pandica adós*;

- pandomo *fizetés, megfizetni való* W.
- pannán (*fr.*) R.; * pandlan W.
- * pandovks *fizetés; adósság* W.
- pandan *foldani, foltozni* R.
- panían (*fr.*) R.; * panlan W.
- panks *falt*; * pansk *falt; anyajegy* W.
- panksu *foltos* R.; * panksov R.
- pandēs *fék, zabola* R., pandīs A.
- papa (*pl. -at*) *hímvesző*; * papa R.
- pavas *szerencse*.
- pavaščan *szerencsés lenni* A.
- pavaščī *szerencsés* R., af p. *szerencsétlen* R.
- pamerān *elmorzsolódni* A.
- pamīrdan, pamerdan *elmorzsolni* A.; * pamordan (o), pamordlan W.
- pamerks, pamīrks *morzsa*; * pamorkst (*pl.*) W.
- paī *kád* (*kérge p. torok, bögy*); * pare (*kše p. dagasztó teknő, kirga p. torok, pivten p. köptl*) W.
- paīnā (*dim.*) *csöbör*.
- paīnenā (*dim.*) (*még kisebb —, női holmíknak való*) R.
- para jó; * paro.
- af-para *rossz, fősvény* R.
- parši *jószág, vagyon*; * paro-či *jószág, egészség* W.
- paran (3.-aj) *bőgni, bégetni, morogni* R.; * paran (a).
- paršan (*fr.*) R.
- parazevan (*inch.*) R.; parazivan M.; * parazivan R.
- paraftan, -fīan (*fr.*) *pirongatni; dicsekedni* R.
- * pariija *sógorné* E, s.
- * parksoman (o) *puhulni, lágyulni* W.
- parga (*pl. -rkt*) *lisztes bődön* R.; * pargo (*pl. park*) R.
- parhci (*pl. -iht*) *selyem* R., paīhci A.; * parcej, parsej R., parsi W.
- parheien *selyemből való*; * parsiñ W.
- parna (*pl. -ët*) *csikó (két éves)* R.; * parne R., parni W.
- * parnān *szuszogni, tüszögni* W.
- * pal: komadoñ p. *kosz (a fejen)* W.
- * pala *ing* E, 7.
- palan (3.-aj) *csókolni*; * palan (a) W.
- palšan (*fr.*); * palšan W.
- palan (3.-ī) *égni; elfagyni*; * palan (a).
- pal *főtt hús* R.
- palaks *csalán*; * palaks.
- palf *fagyott* A.
- * palmañ *torony* W.
- pāk igen, nagyon, erősen (*päkorhíj kérkedő* A.); * pek.
- pāksta *erősen* R.
- pākstan *megerősíteni, bezárni, elzárni*; * pekstan (a).
- päksnān (*fr.*) R.; * pekstlan, pekslan W.
- * pekstatodan: moñ ojmem *pekstatodoz uehcezen lélegzem* W.
- pājāran (3.-i) *kihullani, szétszóródni*.

päjardan (3.-i) *elszórni*; * pä-
verdan W.

päjś *a tejnek megpörkölödött hárt-
tyája* R.; * peñt R.

päšā (*pl.* -ët, -et) *hársfa*; * peše,
pekše R., pekše W. E.

päšānal *hársfa-erdő* A.

päšksü (*pl.* -et) *tele* (p. kovs *a te-
lihold*); * peškse R., *meg:*
terhes W.

päškedan (3.-i) *tebni, megtelni*;
megtölteni R., päškedan *meg-
tölteni* A.; * peškidan R.; peš-
kedan, pešfan *megtelni, jol-
lakni*; *megtölteni, megelégté-
teni* W.

päšketkšān (*fr.*) R.; * peškšān,
peščan (*e*), pešān W.

päšketks *töltelék* A.

päštā (*pl.* päšt) *mogyoró* R.; *meg:*
kis gombóc A.; * pešče R.,
päšče W.

päšks *mogyorófa, -bokor*; * pešks
W.

päšksnal *mogyorós (erdő)* R.

* päfan (*a*) *hátrálni, visszavonúl-
ni* W.

pätna-kud, päna-kud *kemence,
kályha* R., päna-kud A., pät-
nä-kud M.; * peñada W.; *v.ö.*
pañan sütni.

pärma (*pl.* -ët) *zuzza* R.; * purmo
R.

päl *karó, palánk*.

pälñā (*dim.*) A.

pälā (*pl.* -et) *fél (dimidius, -ium)*
és: *pele fél, oldal* R.; päl,
pälā *fél* A.; * pel R.; pel,

pele fél, oldal, holmi (paro
p. *valami jó*) W.

päle-ve *éjfél, éjszak* R., päl-ve
A.; pälā-ši *dél, abed-pele dél-
szak*; * pel-ve, pel-či W.

pälā *félen, -nál*; * *pele* W.

päli *felé, -hoz*; * pelev W., pe-
lej E.

päldā *felől, -től*; * pelde W.

pälgā *-nál el, mellett el* R.

pälks *fél (dimidia pars)* A.;
* pelks R.: *ula-pelks áll-
kapcza* R.

pälas *dühös, esztelen* R., pälas A.;
* pełas W. E.

pälaskēdan *megdühödni* R.; * pe-
laskadan W.

pälaskētkšān (*fr.*) R.

* pelaskavtan *megdühíteni* W.

pālan *fürni* R., *l. pejel alatt*.

* pālan (*a*), pālsān, pālavtan *meg-
feszíteni (keresztre)* W.

pälkstan *feleselni, veszekedni, el-
lenkezni* A.; * pelkstan (*a*) W.

pälhkā (*pl.* -at) *hüvelyk-ujj* R.;
* pelka.

päldan *sodorni (czérnát)* A.

pälñā (*pl.* -ñet) *öcs (a nénének)* A.
* pälñenā (*dim.*) A.

pe *vég; kútfő* R., vég A.; * pä R.,
pe W.: *valgej-pe verszt* W.
peftemā végtelen R.

pekā (*pl.* -kt) *has*; * päke (*pl.*
pāk).

pilge-pekenā *lábikra* R., p.-pe-
kinā A.

peki *hasas, terhes* R.; * päkej
R., päkev W.

pekijan *terhesedni* R.; * päkijan W.
 pekijaftan *teherbe ejteni* R.; * päke tejan W.
 * pekš : tonov p. *tüzes üszök* W.
 * pekše, l. päša.
 * pekseve *éles ízü, csipős* W.
 pej *fog (dens)*; * pej R.; pev, pej W., päj E, 10.
 pejftemä *fogatlan* R.; * pevteme W.
 pejedän, peédän (3.-i) *nevetni, ki-nevetni* R., pejdän A.; * pejdän R., pejedän W.; päjedän E, s.
 pejtkšän (*fr.*); * peilän R., pejelan, pejedstevan (o) W. pejdaftan *megnevetteni* A.; * päjittän E, s.
 pejel, peel *kés* R., pejel A.; * pejel, peel R., peel W.
 pälan (3.-i) *fürni* R., pälan A.; * pelan R., peelan *vésni, fürni, metszeni* W.
 pejelem *kasza* R.; * peleme R., peelima, peelme W.
 pengä *égető fa* A.; * penge *fa-hadsáb* W.
 pečkan (3.-i) *metszeni, vágni (kés-sel), ölni (mactare)*; * pečkan (e).
 pečksän (*fr.*) R.; * pečksän W.
 pečkema *olló* R.
 pečf *szelet*; * päčt R.
 pečfkä (*dim.*) R.
 * pečkseme, pečkseme *hasrágás* W. [(e).
 pečkan (3.-i) *átkelni* R.; * pečkan

pečftan *átkelteni, átvinni* (pečftan *moleftan késni, időzni, mulatni valahol*) R.; * päčkiftan R., pečekvfan W.
 pečftän (*fr.*) R.
 pečkan (3.-áj) *valamire való lenni, gyógyulni, földülni* R., pičkan A.; * pičkan (a) *gyógyulni* W.
 pečkäjks *jóraláló, af p. haszon-talan* R.
 pečkakftan *gyógyítani* R.; * pičkaftan R., pičkavtan W.
 pečkakftän (*fr.*) R.
 peš *fáklya-tartó* A.; * peš-čuvto *serpenyő-nyél* E, 7. 11.
 peškadan (3.-i) *sikoltani, erősen kiáltani* R.; peškadan *mondani, és : pežkadan kiáltani, füttyenteni*; * pižakadan R. E, s.
 peškatkšän (*fr.*) R.
 * pežet *bíln, vétek* W.
 * pežetev *bílnös* W.
 pežit v. pežit toba *istenemre, isten úgysé* R., p. toba A.
 pežeđan, pežikstan *esküdni* R.; * päžikstan R., pežeksfan W.
 pešan (3.-i) *kiherélni*; * pičkavtan (o) W.
 pešan (3.-i) *megigazítani* R., pedan A.; * višan R.
 petevan *megigazodni* R.; * vifivan R.
 petftan *megigazíttatni* R.
 * pešan, petňan, l. putňan.
 petkel *mozsártörő, tengely* A.; * petkeľ W.

pedan (3.-áj) *szűrni* R.; *pedan *szűrni, fejni* R., pädan (a) W.

pedama *szűrő* R.; *pedamo R., pädamo *fejő-dézsza, szűrő* W.

pedan (3.-áj) *ragadni, hozzá-, ráragadni*; *pedan R. E, 13, pädan (a) *meg: csatlakozni* W.

petsán (*fr.*) R., pedindan A.; *petsán R.

petftan *ragasztani, hozzáragasztani* R.; *pedaftan R., pädavtan W.

pedli *pióca, nádaly* A.; *pedli W.

pésmar *seregély* R., pismar A.; *pismar.

pezan *mosni (a fejét)* R.; *päzan R., pezan (e) W.

pezan (3.-i) *akadni, megakadni* A.; *päznan R., peznán W.

pezéndan (*fr.*) R.

peziks *süppedék, iszap* R., pesks A.

peznavtan *rúakasztani, beverni* W.

penempona *penész, l. pinä alatt.*

*penš *kanál.*

penč-ker *kis ételkosár* A.; *penš-ker *kamalas kosárka.*

*pepiška *síp, fuvola* W.

perä (*pl. -et*) *kert: neškä p. méhes kert* R., pere O.; *pire.

perán (3.-áj) *bekeríteni* R.; perán, piran A.; *pián (a).

peráf *sövény* R.; *piáft R., piávk W.

[A.

períf, píríf *udvar, kerítés* R., píríf

períf, perífka *körül* R., períf, perífka A., períf, perífka O.; *períka, perít *körül* W., perík E, 14.

períf-peli *köröskörül*; períf-pelde *mindenünnen* R., períf-päldä A.

perífsa *körében*, perífs *köré*, perífta *köréből* R.

*peráv *süket* W.

pervaj (o) *első* A.

perígaftan (3.-i) *kifogni (lovat)* R., pírgaftan A.; *pergaftan R., pergavtan W.

*pel *felhő* R., päle W.

pelev *felhős* R., pälev W.

*pelinca *égboltozat* W. E, 1.

pelan (3.-i) *félni* R.; *pälan R., pelan W.

pelendan (*dim.*) *egy kicsit fél*ni A.

peli *félénk, gyáva*; *pelica R., peli *félénk, vigyázó* W.

*pela *veszély* W.

*pelán *szűrni* R.; l. pëpan.

*pelksta: čama p. *pofon-csapás* W.

pëkš *czomb: pilgä p. R., pukša A.*

*pukšo *czomb, far: pilge p. W.*

pëkštërdan (3.-i) *pattogni (tűz)* R.; *pukšturdan (o).

pëtan (3.-i) *letenni, odatenni; állítani, ültetni* R.; pítan, putan A.; *putan (o) R., *meg: megigérni, valaminek tartani* W., *építeni (házat)* E, 4.

pëtnán (*fr.*) R.; *putlan W.

pėskan (3.-aj) *fiŋgani* R.; * poznan R., (a) *fiŋgani, poŋzogni* W. : poznamo *fiŋg, poŋz* W.
 pėskšan (*fr.*) R.
 pėpan (3.-aj) *szúrni* R.; * pelan R., pupan (a) W.
 pėpajks *oldal-nyilallás* R.
 pėpıran, pėpırdan *botlani* A.; * pupordan (a), puporkšan W.
 pėrėm *pėcsők* R., burım A.; * puromo R., promo W.
 pėrhc *malacz* R., puřhc A.; * purses R., puřc W., puřsez E, s.
 pėrhckä (*dim.*) R., puřhckä A.
 pėrhcezu *terhes (disznó)*; * pursezej R., puřcev W.
 pėrhczan (3.-aj) *malaczozni* R., puřhcizan A.; * puřcijan (a) W.
 pėrdan (3.-aj), pėrnan *gyűjteni, ősszegyűjteni, szedni* R.; * purnan R., (a) *meg: kiválogatni, ékesíteni* W.
 pėrtšan (*fr.*) R.
 pėrėman (3.-i) *összegyűlni* R., puraman M.; * purnavan R. W., proman (o) W., puroman E, 13.
 pėrėmkšan (*fr.*) R., pırimkšan A.
 * puromks, promks *gyűlés, gyűlekezet* W., puromks E, 15.
 pėla, pula (*pl. -ét*) *fark, nyél, hajfonadék* R., pıla, pula A.; * pulo R., *meg: bokrok* W., *bokor* (kař, čej-p.) E, 5.
 * pulakš *hátral az öröl lelógó czifraság (u nőknél)* W.

pėldėm *furkós bot* R.
 pėlmanža *térd* R., pılmanža, polmanža (p. *prea térd-fej*) A., * pulaza, pumaža W.
 * pulžan (a), pulžlan *térdepelni* W.
 pian (3. pi, pij) *főni*; * pijan (e). * pikšan (*fr.*) *forrni* R.
 pısi, psi *forró, hėv* A., psi R.; * pısi, psi.
 pısilgėdan *meghevűlni* R.; * pısilgadan.
 pısilgėtkšan (*fr.*) R.; * pısilgalan R.
 * pısilgavtan *hevíteni* W.
 pıf *érett, megfűt* A.
 pėdan (3. pıdi) *fűzni, sütni* R., pıđan, pıdan A.; * pıđan.
 pėtsan (*fr.*) R.
 pıks *kötél*; * pıks.
 pıksan (3.-i) *verni, ütni* R., pıksan A., v.ö. * pıvtan.
 pıksšan (*fr.*) R.
 pıkssoftan *megveretni* R.
 pıngä (*pl. pinkt*) *abroncs; idő, kor*; * pınge *idő, kor* W.
 kona pıngt *mikor* A.
 pıngsta *idejében, -kort* A., arpingstamindenkor O.; * pıngste W.
 * pıngeñ *örökké való* W.
 * pıniks *abroncs* R., pıniks *abroncs, karika* W.
 pıčä (*pl. pičt*) *erdei fenyő*; * pıče.
 pıčėdan *bajlódni, fáradni* R., pıčėđan A.; * pıščan (e), pıščėvan *fáradni, elbágyadni, szenvedni* W.

* piševtan *fárasztani, bágyasztani* W. S.
 * piči *vese* W.
 * pišča: *sablañ p. kardlap* W.
 pižä (*pl. -et*) *zöld (p. šaba újon-született gyermek)* R., pižä, piže A.; * piže R.; *zöld, kék* W.
 piželgëdan *zöldülni* R., pižil-gadan A.; * piželgadan W.
 pižilgaftan *zöldre festeni* A.; * piželgavtan W.
 * piže *réz*.
 piternä *erszény* A.; * pitere W.
 pitnä *ár, fizetés, becs*; * pitne.
 pitni *áros, drága*; * pitnej R. E., pitnev W.
 pitniëlgëdan, pitnijan *megdrá-gúlni* R.; * pitnelgadan R.
 piskezän *fosni* R.; * pisikižan W.
 piskezksñan (*fr.*) R.
 pisikin *hasmenés* A.; * pisik or-ma W.
 pis-panga *posz-gomba, pöfeteg* A.
 piza (*pl. -ët*) *fészek*; * pize R., piza W.
 pižan (ž. pizi) *esni (eső, hó)* R., pišan A.; * pižan.
 pizem *eső* R., pitem A.; * pizemc.
 pizel *fojtós berkenye* R., pižal A.; * pizel.
 pizelks *berkenyefa*; * pizel-un-do R.
 pizgata (*pl. -at*) *fecske* R.; * pez-gun R., pizgun W.
 pinä (*pl. -et*) *kutya*; * pine.
 penempona (*kutyaszőr*) *penész* R.; * pinen-pona R.

penemponav *penészes* R.
 penemponajan *penészesedni* R.
 pinem *zab*; * pineme R., pinime W.
 pindëldan (ž. ř) *fényleni* R., pindildan A.
 * pivtan *páholni, köpülni* W.
 * pivsan *csépelni* W., v.ö. pik-san.
 * pivsev (pivsej), pivsima *csép* W., pivsuma E.
 * pira E, 2. = pıra, l. pıra.
 * pirgene *mennydörgés* R. E. (E, 14. *személyesítve: a Mennydör-gő*), pirgene W.: p. jonks *szivárvány*.
 pilä (*pl. -et*) *fül*; * pile.
 pilkst (*pl.*) *fülönfüggők*; * pileks.
 * pilev *füles, nagyfülű* W.
 * pilijavtan *fülön csapni* W.
 pilgä (*pl. pilkt*) *láb* R., pilge A.; * pilge.
 pilgenat (*pl.*) *lábás (tripus)* A.; * pilgenet W.
 pokaj *női ing* A.; * pokaj E, 13.
 pokan (ž.-aj) *kopogni (járásban)* R. A.; *vagdálni az orrával (madár)* R., *keresztet vetni* A.; * pokan R.
 pokaräv *kerek, gömbölyű* R., pokaräu A.
 pokařgaftan *kerekíteni* A.
 pokën *köldök* R., pokin A.: * počko R., počo W.
 pokël *darab, koncz (p.o. fa, hús)* R., pokil *darab (kenyér), gombolyag, gümő* A.; * pokol R.
 * pokš *nagy*.

- * pokšäj *nagybátya* (*atyának bátyja*); pokštäj (*pokščäj*) *nagyatya* W.
- * pokškavlan *kevélykedni* W.
- * pokša *poloska* R.
- pohařam *pincze* A.
- poju *nyárfa*; * poj.
pojunal *nyárfa-erdő*; * poj-pulo R.
- ponkst (*pl.*) *nadrág* R., *gatyá* A.;
* ponkst *gatyá*.
- * pongan *stb.*, *l. povan* (i).
- * pongan (e) *kodácsolni* W.
- * pongičtolan (a) *bőfőgni* W.
- * pongo, *l. pov.* [W.]
- * počane *kemény, száraz (kenyér)*
* počakadan *megkeményedni* W.
- * počo, *l. pokěn.*
- počėdan (3-i) *elszórni* R.; * počėdan R.
- počėtkšnan (*fr.*) R.
- počka (*pl.* počkt) *medve-tapsír*;
* počka, počka *cséve*, poršėu p. *medve-tapsír* W., počko *cséve*; *köldők* W. (*l. pokěn*).
- počkenä *cséve* R., počkänä A.
- počf *liszt*; * počt W.
- počfu *lisztes* R.
- požf: vajmä p. *lélegzet* R. (*v.ö.* ponžaftan); * ojme *kož* R., ojme *košt* W.
- pořá (*pl.* -at) *csecs, emlő* R., pořá A.; * pote R. W., pořá E, 11.
- pořänä (*aim.*): pořá p. *fűlczimpa* R.
- pořan (3-äj) *szopni, emni, fejni*; * pořan (a).
- * potnan, potsan (*fr.*) R.; * potsan *nyalni, lenyalni* W.
- pořam-traks *fejős tehén* A.
- pořaftan *szoptatni*; * pořaftan R., pořavtan *fejni, szoptatni* W.
- pořaftim-šura *szoptató-tülök* A.
- potan *hátrálni* A.; * potan *menni, lépni*: *udalov p.*, *mekev p. hátrálni* W.
- pořaftan *hátra tolni* A.
- * potnara *polcz (a falon)* W.
- potma *bél, méh (uterus), has, belső rész*; * potmo.
- potmėsa -ben, bent R., potmėsa A., potmasa O.; * potso bent W.
- potmės, potmu -be, belé R., potmės, potmu A.; potmas O.; * potmos, pots W.
- * potmėsta -ből, belől R.; potmėsta A., potmasta O.; * potsto W.
- potmėva -n belül R.; * potmo-va W.
- potmales *belek* A.
- potmaks *fenék*; * potmaks.
* potmakstomo *feneketlen* W.
- potmarnä: kud p. *házhėj* R.; * potmar: kudo p. R.
- * potřan *betőmni, bedugni* R., potřundan, potřomdan (a) *meg: iszkábálni* W.
- * potomks *dugó, szállófa* W.
- * potundavan *betőmődni, megfűladni* W.
- poza *gyöngye sör*; * poza W.
- pona (*pl.* -at) *szőr, gyapju*; * pona.

- selmä ponat *szempillák* R., selmä-sufhka-ponat *szemöldök* A.; * selme ponat W.
- penem-pona *penész* R., l. pinä. ponañ *szörből való* R.
- ponav *szörös* R., ponau A.; * ponav.
- ponaža *szörhurok (madánfogóban)* R.
- ponasa: fkä-p. *egyszörü, egyszerűnül* A.
- ponan (3.-aj) *fonni*; * ponan (a) pontsán (fr.) R.
- ponafks *hajfonadék* A.; * ponavks *fonadék* W.
- ponžaftan *szelelni, szórni (gabonát)*; * ponžaftan R., ponžavtan W.
- ponžafñan (fr.) R.
- pov *kebel*; * pongo R.; * pov *gomb* W., l. punä.
- povan (3.-aj) *fojtani (kézzel)*; * povan (a) R. W., puvan E, 10.
- pondan *megfojtani (kötéssel), fölakasztani.*
- pontsán (fr.) R.
- * povavan *fölakasztani magát* W.
- povan (3.-i) *megakadni valamiben, belekerülni (hálóba)* R., *besülyedni* A.; * pongan R., pongan, pongavan W.
- povëndan (fr.) R.
- povüftan *megakasztani, rá-, fölakasztani* R.; * povüdan R.; povüdan *és pongavtan* W.
- povüfñan (fr.) R.; * pouñan, poutñan R.; pongavñan *begombolni, befűzni* W.
- * pongonñan *akadozni (beszédben)* W.
- povnä, poñä (pl. -at) *császár-fajd* R., pounä A.; * povó W.
- pora (pl. -at) *liget* R.
- poñan *rágni* R., *harapni* A.; * poñan.
- porendan (fr.) R., *rágni, kérödzni* A.
- * porksán *széttörni, zúzni, szét-szórni* W.
- * porksñan, -lekññan (fr.) W.
- * porksevan *törni (-ik), megrepedni* W.
- porf *hó-zivatar* A. S.
- pola *feleség, hitves társ* A.; * polaj W., pola E, 6.
- poladan *hozzátoldani* R., *hosszabítani* A.; * poladan R.
- polatks *toldás (a ruhán)* R.; * polatks R.
- * polavan *változni* W.
- polaftan (3.-i) *váltani, cserélni*; * polaftan R., polavtan W.
- polka (pl. -at) *fekvőhely, ágy a kályha mellett* R.
- polhtan *égetni* A.; * pultan (a) W.
- polda *íz-bittyók, csukló*: pilgä p. boka R.; * bolda R., polda boka W.
- puj, buj *karika (játékszer)* R., buj *golyó* A.
- pušta *néminemű kása (törött zab)*; * pušto.
- * pužan (e) *elhervadni, elszáradni* W.

- *putokst *vörös szegély (a nőingen)* W.
- putían (3.-áj) *csepegni*; *petan R.; petían W.
- putnesan (*fr.*) R.
- putíks *csepp* R.; putíafks A.; *petnevks W., petáfks R.
- putíaftan *csepegtetni*; *petádan R., petnevftan W.
- *pustaka *czinege* R. E.
- puná (*pl. -íát*) *gomb*; *pov R. W., povka E.
- *pupan *keresztet vetni* R.
- *puvan *fúni, l. fan.*
- püvédan (3.-í) *tílólni (kendert)* R., püvdan A.
- püvėtkšńńan (*fr.*) R.
- püvėdema *kendertíló* R.
- püvės *mėhraj* R., püvıs A.
- püvéfan (3.-áj) *csavarni* R.; püfan *csavarni, körültekerni* A.; *püvüfan R., puran (a) *tekeregni, őrvényezni: puramo őrvény* W.
- püverdán (3.-aj) (*mt.*) R.; pürdán *fordítani, gerebėlni, evezni* A.; *püvurdan R.; pürdan *fordítani, csavarni, evezni, facsarni (ruhát)* W.
- püverdama *šufta csavarófa (szövéséken)* R.
- püvėrks *hólyag (a kézen)* R.; *püvőrks W.: pilgeń p. *tyúk-szem* W.
- *pürdavks: ved p. *őrvény* W.
- *püvurgadan (puurgadan) *fordúlni* E.,¹⁵
- *püvtan, pültan (a) *főlkelteti, őrbreztevi* W., püvtan E.,¹⁴
- pur *kréta*; *por W.
- purjan *krétássá, fehėrré lenni* A.
- purjaftan *bekrétázni* A.
- puía *mėhser* A.; *pure W.
- purks *gumó, csomó* A.
- puíhká (*pl. -at*) *murok* R.; puíká A.
- pürgan *fecskendeni* A.
- pürksán (*fr.*) A.
- *pürmo, l. pürma.
- pülf *kéve*; *pülh (*pl. ?*) R., pülf W.
- pülfká (*dim.*) R.
- *püskadan *felelni* W.
- püstijan *rugdosni* R.; *püstan W.
- püstídan *egyet rúgni* R., püstídan A.; *stedán R.
- *praksta, l. pakstra.
- pran (3.-aj) *esni*; *pran (a).
- pėrsán (*fr.*) R., prašan A.; *prakšńńan W.
- praftan *elejteni, ledönteni*; *pravtan W.
- púra (*pl. práf*) *fej* R., prea A.; *púra. — *Birtokos személyragokkal = magam, magad stb., főleg accusativusban, p.o. preants mizá eladta magát* A., nevtik práf *mutasd magadat, vanodo prank óvjátok magatokat* W.
- kud-p. *háztető, lihtema p. kút-fő, šora p. kalász*; *pumaža p. *tėrdfej, makop. mákfěj* W.
- púřasa *tetején* R., preasa A.; *púřaso W. E.

práas, práv *tetejébe*, -ra R., preau
 A.; * práas W.
 prásta -ról le R., preasta A.;
 * prásto W.
 * práva *fölätt el* W.
 * prádan (o), prádovtan *befe-
 jezni* W.
 * prádovan, prádovksňan *be-
 fejezödni, végzödni* W.
 * práve *ész, okosság, értelem*.
 právi *okos* R.; * právej R., prä-
 vev W.
 prártsä *törülköző* A.
 * prádan *lerakodni* W.
 * bačka *öcs; feleség öcsöcse; unoka-
 öcs* W.
 * bašmak *czipő* W.
 bašä *bátya, nagybátya (az atyá-
 nak öcsöcse)* R., batäj A.
 baška *ip, atyós (a völegénynek)*
 R.
 bašan *altatni, csilapítani* A.
 babaj *napa (férjnek anyja)* A.
 * balduz *sógorné (feleség nővére)*
 W.
 * balža *sógor (a balduz férje)* W.
 * berän *rossz* R., beän W.
 * berängadan *elsoványodni* R.,
 beängadan *rosszabbúlni* W.
 * beängavtan *rosszabbítani* W.
 * bobaske *mese, elbeszélés* W.
 * bursuk *borz* W.
 bratnä *fa-kanta* A.
 bra : b. meš *posz-méh* R.
 fan (3. faj) *fújni*; * puvan (a) R.,
meg : megfújni, gyógyítani
 W.
 fšan (*fr.*) R.

faf *telefütt (hóval)* R.
 fam *hólyag*.
 fama *fuwó (follis)*; * puvamo
duda W.
 fatan (3.-áj) (o) *megkapni, meg-
 fogni, elrántani* R., fatan A.;
 * kvatan (a) *megpillantani* E.
 fatian (*fr.*) R.
 fkä *egy*; * vejke, ve W. E.
 * vejkiue (*dim.*) E, 11.
 fkä-pónasa *egyszörül (egyszínü)*
 A.; * ve-licañ *hasonló (egy-
 képl)* W.
 * vejkese, vejkse, vejse *együtt*
 W.
 * vejkes, vejks, vejss *egybe*.
 vest *egyszer* A. O.; * vest, vejst
 W.
 aš-vestke *egyszer sem* O.
 ftal *hátnal való*; * udalo W.
 ftala-sórma *háthímzés (a nőin-
 gen)* A.
 ftala *hátnal, mögött*; * udalo W.
 ftalu *hátra, mögé*; * udalov W.,
 udalój E, s. 15.
 ftalda *hátnalról, mögöl*; * udal-
 do W.
 ftalga *hátnal el, mögött el*; * udal-
 ga W.
 * udalks *hátnal-só (pilge láb)* W.,
 udals (ortat *kapu*) E, s. 11.
 fti (*pl. -iht*) *egyenlő* R., videva A.;
 * vejke W (v.ö. fkä).
 af-fti *egyenlőtlen* R.
 ftiman *egyenlővé lenni* R.
 ftiptan *kiegyenlítani*; * vejke-
 tan (a) W.
 * vejketňan *egyengetni* W.

* vakan *tál, csésze.*
 vaks *arasz* R., vaksza A.; * vaksza W.
 vakssa *-nál, mellett*; * vaksso, vaksne W.
 vakss *-hoz, -ig* R., vaksis A.; * vaks, vaksos W.
 vakssta *-tól, mellől*; * vakssto W.
 vakska *-nál el, mellett el*; * vakska W. E, 13.
 vaj *vaj, zsír, szalonna, olaj* R.; *oj, skal v. *tehén-vaj*, tuvo v. *szalonna, kañt-sor v. kenderolaj* R.; * skal oj, kañt-zorn' oj W.
 vai *vajas, zsíros, olajos* R., vaji A.; * ojev R.
 vaiaftan *megkenni* A.; * oijavtan *olajjal kenni* W.
 vajjan (3.-áj) *súlyedni, lemerülni, vízbe fúlni*; * vajjan (a).
 vajjsan (fr.) R.; * vajjsan R.
 * vajjavtan *bemeríteni, vízbefúlasztani, áztatni (kendert)* W.
 vajgäl *hang, szó (vox)* R., vajgel A.; * valgej R. E, 12; valgej, vajgel W.
 v. pe *egy verszt*; * v. pe.
 * valgajan (a) *védeni (beszéd-del)* W.
 vajmä (pl. -ët) *lélek, lélegzet*; * ojme.
 vajmi *élő (még lélegző)* R.
 * ojmijan (a) *föléledni* W.
 * ojmijavtan *fölelesztani* W.
 vajman (3.-áj) *pihenni, léleg-*

zeni R. A., *leülepenni (víz)* R.; * ojman (a) *pihenni.*
 vajmesän (fr.) R.; * ojmsän *pihenni, megpihenni* W.
 * ojmsevteme *nyugtalan* W.
 vača, vačëda *éhes (vača kizä éhesztendő)* R., vačida A.; * vačo, vačodo R.; vač, vačo (vačo ška *éhség*) W.
 vačün-sedi *éh-gyomrú* A.
 vačan (3.-i) *megéhezni* R.; * vačan (o) E, s.: vačomo *éhezés, éhség* W., vačovän *éhezni* W.
 * vačoman (o) *megéhezni* W.
 vacä (pl. -ct) *ganaj, szar*; * vace.
 * vačan (a), l. varžan.
 vačkan (3.-aj) *tapsolni; rakni (szekérre)* R.; * vačkan (a).
 * vačkakšňan (fr.) E, 12.
 vačkëdan (3.-i) *megütöni, ráütöni, csapni* R., vačkëdan A., vačkađan O.; * vačkuđan R., vačkođan W.
 vačkatan (3.-i) *reszketni (Szind.)* R.
 * vačkičoka *sovány* W.
 vaša (pl. -ët) *csikó* R., vašenä A.; * vaše R. W., vaš E, 6.
 vašu *vemhes*; * vašej R., vašev W.
 vašijan (3.-áj) *megcsikódzani* R.; * vašijan.
 važädan (3.-i) *rátámaszkodni; hozzá-, alátámasztani* R.; * važädan R., vašädan *rátámaszkodni* W.
 važätkšňan (fr.) R.
 * važov *nyájas, szíves* W.

* *važdan* (a) *elkényeztetni, megcsillapítani* W.
vatkan (3.-aj) *meghámozni, nyúzni*; * *vatkan* (a) R., *levakar-ni, hámozni* W.
vatksán (fr.) R.; * *vatksán* W.
vatrakš gyík, béka; * *vatrakš* W.
vađan (3.-i) *kenni, bekenni, megkenni*; * *vađan*.
vadendan (fr.) R.; * *vadnan*.
vadeřan, * *vadeřan*, *l. udeřan*.
* *vadžra*, *vadžraza csinos, jeles* W.
[*vas*]:
vasu (előre): *mek-vasu oda és vissza* A.; * *vasov messzire*.
* *vasolo messze, távol*.
* *vasoldo messziről*.
* *vasolga messze, messze el*.
* *vasolgavtan eltávolítani* W.
[*vaš*]:
vaššä, vastšä, vasenda legelőbb, legelsőbb A.; *vasenda eleinte* O.; * *vašna előbb, eleinte* W.
vasenü, vašin előbbi M.; * *vašin, vašince első, legelőbb való* W.
vasen gazdasszony A.
vasen: v. *pejilt olló* (Szind.) R., *vašin pejelht* A.; * *vašin peelt* R., *vason peelt* W., *vasun-pejilt* E, 5.
vasifan találkozni valakivel A.; * *vasodan* W., *l. vastan*.
vasitkšan látogatni A.; * *vasolan társalkodni, közlekedni valakivel* W.
vaškafan (3.-i) *megcsalni, hazudni, csalogatni*.

vaškafian (fr.)
vaškafčvan megcsalódni R.
vasta (pl. *vastt*) *hely; alvó hely*: *tol v. tilzhely, kotf v. szövszék* R.; *hely* A.
vastsa helyett R. O., *vastisa* A.
vasts helyébe R.
* *vastan* (a) *találkozni, egybejöni; megegyeztetni*: *karšo v. eleibe menni* W.
vaz borjú R., *vaza, vaznä* A.; * *vaz*.
vazu borjas, terhes (tehén); * *vazov*.
vazjan megborjadzani R., *vazian* A.; * *vazijan*.
vaz sapka R., *vaz* A.
vanan (3.-i) *nézni, óvni, őrizni*; * *vanan* (o).
vanendan (fr.) R., *vanondan* M.; * *vannan* (o) E, 15., *vankšan* E, 12.
va, vaga! nézd A.; *vant* O.; * *vana* W.; *va, vana* E.
vanü őrző, ör: *stada-vanü pásztor*.
vanama: *šama v. tükör* R., *š. vanüma* A.
vantftan óvni, kémélni valamit R.
* *vaňks tiszta*.
* *vaňskadan, -kavan tisztálni* W.
* *vaňskavtan tisztítani* W.
vandü holnap A. O.; * *vandü* W.
vandüda melä holnapután A.; * *vandüdo mejle* W.
* *vandoldan* (o) *fényleni* W.
* *vara*: v. *vanan tanuskodni*, v. *vanü tanü* W.

- vařá (*pl. -at*) *lyuk* R., vařa, vařanä (*dím.*) A.; * vařa.
 v. potmosa *tele sebekkel* R.
 vařäv *lyukas* R.; * vařav.
 vařäjän *lyukadni, lyukasodni* R.
 vařäjaftan *lyukasztani* R.; * vařalgavtan W.
 * vařgan *vastag keztyü* W.
 vařhmedan (3.-i) *virradni*.
 vařhmedema *reggel, virradat* S.
 vařžan (3.-aj) *megnézni, megtekinteni* R., vařžan *megnézni, próbálni, kóstolni* A.; * vařšan (vačan) R., vačan (a) W., vařčan (a) E, 1.
 vařčšan (*fr.*) R.; * vačňan W., vařšňan E, 1.
 vařžama: *selmä vařžamat szemüveg, šama vařžama (v. vanama) tükör* R.; * selme vařšamot v. s. vačat, čama vačamo R.; selme vačamot W.
 * vačtan (a) (*mt.*) *meg-, föltekinteni, próbálni, kóstolni* W., vařštan *tekinteni* E, 1. 9.
 * vačľan (*fr.*) W.
 vařžanka *szolgáló leány* A.
 varsi (*pl. -iht*) *varjú* R., varsi, varhsi A.; * varsej R., varsej, varaka W.
 * varnan (a) *károgni, nyivákolni*, W.
 varma *szél (ventus)* R.; varmâ A.; * varma.
 v. joň *szelesség, szeleburdiság* R.
 val szó; * val R., szó, hír W.
- val: ši-val *világ (mundus)* A., v.ö. valda.
 valan (3.-i) *önteni, ontani*; * valan (o).
 valëndan (*fr.*) R., valandan O.; * valnan (o) W.
 valan (a) *simítani, egyengetni* W.
 valažä (*pl. -at*) *csúszós, síkos, sima* R., valaša A.; * valaňa R., *sima, egyenes* W.
 valaškedan *síkossá lenni* R.; * valaňgadan R.
 * valakavtan *simítani, simogatni* W.
 valam *lassan, halkkal* R.
 valamnä (*dím.*)
 valgan (3.-i) *leszállni, leereszkedni, leáldozni (nap)*; * valgan (o).
 valgëndan (*fr.*) R. A., valgandán O.; * valgonan (o) W.
 valhtan (3.-i) *leszállítani, levenni; kifogni (lovat)* R., *elvenni, apasztani* A.; * valtan (o) *leszállítani, levenni* W.
 valhňan (*fr.*) *kifogni* R.
 * valgej, l. vajgál.
 valda *világ; világos, tiszta, átlátzó*; * valdo W.
 ko-valda *holdvilág*, tol v. *tűzvilág*, ši v. *napvilág* R.
 valdëman *világosodni, fényleni, megvirradni* R.; * valduman R., valdan (o), valdoman (o) *fényleni, ragyogni* W.
 valdëptan *világosítani*.
 * valdomo *világosság* W.

valdovan (o) *világotni, világo-*
sodni W.
valdovtan *világositani* W.
* valske *reggel (idő); reggel*
(adv.).
valmä *ablak* R., valma A.; * val-
ma.
valf *rúbel*; * vawks.
v. *sula kolbász* A.
váknan (3.-aj) *sápogni (récze)* R.,
váknañ A.; * vaknan R.
väčkan (3.-i) *szeretni* R.; * večkan
(e) W.
väškan (3.-i) *fütyölni*; * veškan
(e) R., *fütyölni, sziszegni* W.
väškenđan (*fr.*) R., väšken-
dan A.
väškema *síp* R., väškéma A.;
* veškima W.
väštan (3.-i) *vezetni* R. O.; * veštan
R.; veđan (a) *vezetni, kormá-*
nyozni W.
väšňan (*fr.*); * vetsan R.
vädmä (*pl. -et*) *gyeplő*; * vedmä
R., vedme *fonal* W.
* väzer *emlő* R.
* väniža *lankás (nem meredek)* R.
väř *felső rész, fönt való* R., vär
A.; * väre W., vere E.
värä pe *felső vég* R.; * väre tur-
va *felső ajak* W.
värä *fönt*; * väre W.
väři *föl, fölfelé*; * väre v. W.
värdä *fölről*; * värde W.
värgä *fölrül át, fölrül el*; * väřga
W.
väřskä (*pl. -at*) *tenyésztő-ágy*
(plántáknak) R.

välderinä (*tkp. värde valmä*) *füst-*
lyuk R., väldärma A.; * vel-
mäřma R., velmäřa W.
ve *ěj* R. A., vej S.; * vä , veä R.,
ve W.
vet *éjjel* A. O.; * vet W.
veñ *peřt (vembeřt) egész éjen*
át W.
ve, vejke *egy, l. fkä.*
vehksa *kilencz* A.; * vejkse W.
vehksova *k. részre, k. felé* A.
vehksice *kilenczedik* A.; * vejks-
sece W,
vehksägemem *kilenczven* A.;
* vejksengämem W.
vešan (3.-i) *keresni* R. A., *leányt*
kérni R.; * väšan (e) *kérni*.
vešendän (*fr.*) R., vešindän M.,
vešindän A.; * väšňan *keres-*
ni R. W., vešňan E, 11.
* vežakške, vežeñce, *l. viškine*
alatt.
vetä *öt* A.; * väte W.
veteva *öt felé, öt részre* A.
vetece *ötödik* A.; * vätece W.
vedgemem *ötven* A.; * vätgämem
W.
veđ *víz; folyó-víz, patak* R., ved
A.; * väd R., ved W.
selmä-v. *könyek*.
vedi *vizes* A.
* vetsana *híg* R., vetsa, vetsa-
na W.
* vetsakadan *hígulni* R., vetsa-
kadan W.
* vetsakavtan *meghígítani* W.
vedraš *üsző*; * vädreš R., ved-
rākš W.

* vese, veš (o) minden, egész W.
 vest egyszer A., l. fkä.
 veneš, ventš csolnak R., venš A.;
 * venš W.
 ventška (dim.) M.
 veneman (3.-i) nyúlni, kinyúlni
 R., veniman A.; *veniman R.,
 veňan W.
 veneptan nyújtani, kinyújtani,
 odanyújtani R.; *veňtan (a)
 W.
 * venelks levegő ég, légkör W.
 ver vér; * veř.
 veri véres; * verej R., verev W.
 verjan (3.-äj) megvéresedni, vér-
 zeni R.; * verijan R.
 verjaftan megvéresíteni R.
 * veřse véres W.
 ver-mäštä vörös-begy R.
 verék nyers R., verik A.; * värek
 R.
 verés bárány R., verskä A.; * vi-
 res R., veriske.
 verëzu terhes (juh) R.; * vire-
 zej R., verisev W.
 verëzan megbárányozni R., ver-
 šan A.; * virizijan R., veri-
 sijan W.
 vërgätan ereszteni, leereszteni, hú-
 zalkodni R.
 vërgätňan (fr.) R.
 vërgas farkas R., virgas A.; * vär-
 ges R., veřgez W.
 * vergidan csaholni (tüzet), czi-
 kázni, villanni (jondol vil-
 lám) R.; vergedan villanni,
 fényleni (jondol) W.; fény-
 leni E, 6.

velä falu; méhraj (meš v.); * vele.
 velan (3.-äj) eldőlni, gördőlni;
 * velan (a) fordőlni, megfor-
 dőlni.
 veľšan (fr.) R.
 * velavan elváztozni R., fordől-
 ni (mekev vissza), elváztozni
 W., megfordőlni E, 1.
 velaftan eldőnteni, fordítani,
 megfordítani R., velaftan gör-
 dítteni, fordítani A.; * veľa-
 vtan fordítani, megfordíta-
 ni, terelni, megtéríteni, ledőn-
 teni, elváztoztatni W.
 velaftň-širä hátlap, a másik ol-
 dal A.
 velafňan görgetni; gyakran meg-
 fordőlni (alvás közben) R.
 velks fönt való A.; * velks fölső
 rész: lovso v. tejföl W.
 velkssa fölött A.; * velksne,
 velksse fölött, fönt W.
 velksšis fölé A.; * velkses W.
 velkssta fölülről A.; * velksseste
 W.
 velkska -n át, fölü át A.; * veľ-
 kska, velga W.
 velňtan (3.-äj) fedni, befedni R.;
 velňtan, velňtan A.; * veľtan
 R., veľtan (a) W.
 velňňan (fr.) R., velňňan A.;
 * veľňtan W.
 velňks ló-takaró R.
 veľtafks fedél R.; * veľtafks.
 veľhtať fedél (tectum); fedett
 A.
 veľhtäma-päl takaró A.; * veľ-
 támo fedél W.

- * veft fölötte, igen: v. pek igen
nagyon W.
vældä által R.
veff, velfka -n által, fölött át R.,
velf, velfka A., velf O.
* velman fölüddülni R., velman (a)
föllábadni, fölggyülni (be-
tegségből) W., välman E,⁹
* velmavtan föligazítani: tol
v. tüzet gyújtani W.
večkërgan gémm (madár) R.
večkërdan (3.-i) csikorogni R.
večkëreftan csikorgatni (foga-
it) R.
* vikšňan kivarrni (inget).
vij erő R. O., vi A.; * vij R., vi,
vie W.
vii erős; * viev.
* vievfan erösíteni W.
viiftemä erötlen R., vijftima O.;
* vievteme W.
viš tünköly-búza; * viš.
* viške (dim.) E,¹⁴
* viškine kicsiny, kis-korú W.,
veškine E,¹⁴
* viškiüganadan kicsiny lenni W.
* viškalgadan kisebbedni W.
* viškalgavtan kisebbíteni, mér-
sékelní W.
* vežeńce legkisebbik, legifjab-
bik W., vešinšne E,¹⁴
* vežakške kis-ujj W.
vidä egyenes, igaz, jobb (dexter)
R., vidä, vide A., vide O.;
* viede, vied R., viede, vied
W., viet E,¹⁴
vidi šeri jobbra R.; * vied pe-
lej R.

- vidëman egyenesedni R.; * vi-
diman R.
videptan egyenesíteni, igazíta-
ni R., vidiptan A.
* vifan megigazítani (v.ö. pe-
tan) R.; viedan igazgatni,
irányozni W.
* viedfan, viedstan egyenesíteni,
megigazítani, mentetetni W.
* vitivan megigazodni (v.ö. pe-
tevan) R.
* viedkstan (a) bünvallást ten-
ni: viedkstamo bünvallás W.
vidan (3.-i) vetni (serere); * vidan.
vitsan, videndan (fr.) R.
vidmä (pl. -et) mag, vetőmag R.,
vidmä A.; * vidmä R.
* videks, vidsks vetőmag W.
vidi magvető A.; * vidi, vidića W.
* videvan bevetődni W.
vizdan (3.-i) szégyenleni, szégyen-
kedni R.; * vizdan R.
vizňan (fr.) R.; * vizdekšňan
W.
vizks szégyen; * višks R.,
vizks szégyen, szemérmesség
W.
* višksej szégyenlős, szemérme-
tes, bátortalan R., vizksev
W.
* vizksteme szemtelen, szégyen-
telen W.
vizdi szégyenlős, szemérmetes
R.; * vizdi W.
vizdëlgedan elszégyenleni ma-
gát, bátortalanodni R.; * viz-
dëlgadan R., vizdilgadan W.
vizdëlgeftan megszégyeníteni,

- pirongatni* R.; * *vizdilgaftan* R., *vizdilgavtan* W.
vir erdő R., *vir* A.; * *vir* R., *vir* W.
virä maci vadlúd R.; * *vir maci* W.
viren erdei, *vad* R., *virin* A. (*p.o. tuva disznó*).
 * *virev erdős* W.
voran elmenni A.
vorgëdan (3.-i) *elszaladni*, *eleredni*, *elfutni*, *elillanni* R., *vorgidan* A.; * *orgudan* R., *orgodan* (*vorgodan*) W., *orgodan* E, 9.
vorgëtksünan (*fr.*) R.; * *orgulan* R., *orgolan* W.: *orgoleme futás* W.
 * *orgafan elereszteni* R.
vstan, *l. stan*.
 * *makor*, *l. pakër*.
makša (*pl. -ët*) *rothadt száraz fa* R.; * *makšo* R.
maksa (*pl. -ët*) *máj*; * *makso*.
maksaka vakondok (*meg: hőrcsök* R.); * *maksazej* W.
maksan (3.-i) *adni*; * *maksan* (o). *maksán* (*fr.*) R.
 * *maksmo adomány* W.
 * *makst adomány*, *jutalom* W.
mahmara mámor A.
macä (*pl. -at*) *sekély*.
macalgëdan sekélyebbé lenni R.
maci (*pl. -iht*) *lúd*; * *macej* R., *maci* W.
maštan (3.-i) *tudni*, *érteni*, *bírni* (*munkát*); * *maštan* (o) R., *meg: győzni*, *véghez vinni* (*munkát*) W.
 * *maštuvan érne*, *valamire való lenni*, *bírni magát* R. E, 11. *maštovan* W.
maštan (3.-i) *fogyini* (*hold*), *apadni* (*víz*); * *maštan* R.
maštiks hideglelés R.; * *maštiks* W.
 * *maštovtan*, *mašlan végire járni*, *tönkre tenni*, *veszteni*: *práve mašlan* (*eszét veszteni*) *meghökkenni*; *mašli elrekedt* (*hang*) W.
mataná kedves, *drága* A. M.
matf verem R., *árok* R.; * *mat pincze* R., *mats pincze* (*a mezőn*) W.
matran (3.-aj) *elzsibbadni* (*láb*) R., *nyomni*, *lépni* A.; * *matran* R.
matrašan (*fr.*) R.
 * *matratodan merevedni*, *elzsibbadni* (*valamely tag*) W.
madan (3.-i) *lefeküdni*; *elaludni eloltódni* (*tűz*); * *madan*.
madëndan (*fr.*) R.; * *madňan*.
matan (3.-i) *lefektetni*, *elaltatni*, *eloltani*; * *matňan* R., *maďstan* W.
matňan (*fr.*) R.
matëdëvan, *mateduvan elaludni* (*obdormiscere*) R., *matiduvan* A.; * *matidivan* R., *matedevan lefeküdni* W.
mastër föld, *talaj*, *ország* R., *mastir* A.; * *mastor*.
mazi szép R., *mazi* A.; * *mazi* R.; *mazi* W.
maziëlgëdan szépillni R., *maziđan* A.; * *maziłgëdan* R.

- mazijaftan *szépíteni* R.; *mazilgavtan *szépíteni, ékesíteni* W.
- mana *két évvel ezelőtt, harmad éve* R.
- mani *derül, derült (nap, ég)*; *manej R., manev W.
- maneman *kiderülni* R.; *manejgadan R.
- maninkšňan (*fr.*) A.
- manda (*pl.* mantt) *bot*; *mando. manža, *l. pëlmanža térd.*
- *mavnan (*o*) *nyávogni, miákolni* W.
- mama *anya* O.
- mar *rakás, csoport.*
- marta (*postp.*) -vel R., marhta A.; *marto W. E.
- marsa *egyben, együtt* A. O.
- mars *egybe, össze* A.
- marsin *közösen* A.
- marnik *mindenestül (p.o. megenni)* M.
- maran (*3.-aj*) *rakni, megrakni.*
- maršan (*fr.*) R.
- maraf *kocsi-teher* A.
- mař *alma, bogyó, gümö*; *umar. selmä m. *szem-teke, moda m. kolompér* R., pičä m. *fényl-toboz* A.
- *umariks *almafa* W.
- mařan (*3.-aj*) *hallani, megérezni*; *mařan (*a*).
- mařšan (*fr.*) R.
- *mařamo *hallás* W.
- mařävän *hallani (-ik), hallatszani* A.; *mařavan *hallatszani, megéreződni* W.
- *mařavkšnan (*fr.*) E, 14.
- *mařavks *hír (rumor)* W.
- maras *szilfa* A.
- marasnal *szilfaerdő* A.
- marēš *libatopp* R.; *marš R., marž W.
- *marňan, *l. mērnan.*
- mala (*közelség*); *mala W.
- malasa *közelen, közel, mellett*; *malaso W.
- malas, malav *közelve, közelébe*; *malas, malav W.
- malasta *közeltől, közeléből.*
- malava *közeli*; *malava W.
- *malaviks *közelve, rokon* W.
- mařanka *mérték* A.
- mäk *egész, mind [p.o. odáig] = usque [eo], tenus (v.ö. ämbä)*; *mik.
- *mäce *labda* W.
- mäštä (*pl. -tt*) *mell, csec;* *mešče. *meščev *erős mellű* W.
- mäňan (*3.-i*) *menekülni, megszökni* R., mänan A.; *meňan R. E, 10., *menekülni, elkerülni* W.
- mänenđan (*fr.*) R.
- mändan *elereszteni* R.; *mēntan R.
- mäňan (*3.-i*) *meghajtani (inflectere)* R., mändan A.; *meňdan R. E, 2., meňan W.
- mäntšän (*fr.*) R., mäntšän A.
- mäniivan *meghajlani* A.; *mēndivan E, 13.; *menevi hajlékony* W.
- mäntšivan *hajladozni, csavaródni* A.

- mänkš *szegély, beszegés (behajtás)* R.
- mänkstan (3.-i) *beszegni*; *menkštan R.
- mänkšnán (fr.) R.
- mängä (pl. -nkt) *szemcsipa* R.
- mäntuk *menyhal* A.; *mentuk W.
- märgan (3.-i) *mondani, parancsolni, megengedni* R., mār-gan A., mār-gan, mār-an M.; *meřan.
- *meřkšnán, meřneřkšnán (fr.) W.
- *meřme *mondás, parancsolat, ígélet* W.
- mäl: mäl-vanī *részvevő, sajnáló* A.; *meř *kedv, elme, ész*: moń *melem uli kedvem van, akarok, szándékozom*; meřse ašči *eszemben van, emlékszem*; meř-vanī *jóakaró* W.
- mälam *emlékezet* R., mälam A.
- mälamu *emlékező* R.
- mälafan *emlékezni* R., mälafan A.; *melavtan *búsulni, szomorkodni* R.; *aggasztani, megszorítani*; *szomorkodni, aggódni* W.
- *melavtovan *aggódni* W.
- *melavtomo *szomorúság, aggodalom* W.
- *melavks *bánat, bú, fájdalom, gond* W.
- *melavksov *bús, aggodalmas* W.
- mälhkenä (pl. -ńat) *az alsó széles mellűsz* R.
- meki, mekej *vissza* R., meki me-gint, *vissza* A.; *mekev *me-gint, vissza* (m. velavan *visz-szatérni*, m. kučan *visszakül-deni*) W., meki-j E.
- mek-peli (utófelé) *ezentúl* R., meki-páli *utoljára* O.
- mek-vasu (e. h. meki-vasu *visz-sza-előre*) *oda és vissza* A.
- mekelä *utol, hátul* R., melä (c. abl.) *után*: šada-melä *az-után (időben)*; *mejle *utóbb, utoljára*, (c. abl.) *után* W., mejile E, 1.
- mekeli *utoljára*.
- mekeldä *utólról* R., meldä (c. abl.) *után*: šado-meldä, ša-meldä *azután* R., šämeldä (säldä) A.
- melgä *után (térben)* A., meřga O.; *meřga W. E, 7., mäjelga E, 8.
- *mejłks *utó*; *utoljára* W.
- *mejłce *utolsó, legkésőbbi* W.
- *mej bal (mcšče *mell*) E, 7.
- *meča *galamb* W.
- meš *méh (apis)*; *mäkš.
- mėškas *néminemű felső öltöny* R.
- *meřkaz *gyík, l. netkas*.
- *metkedan *zsémbelni, nyefegni* W.
- međ *méz* R., med A.; *mäd R., med W.
- mezä, mez mi R., mez A., meze O.; *meze W., mäjje E, 10.
- mezevik *akármí* R., mezevik A., mezeva O.; *mezejak W.
- mezama mi, micsoda R., meza-ma A.
- mezamivik *akármí* A.

- mezendi, mezendemä, meste-
mä *miért*, *minek* A.; mest' O.
* mezde *mi okból*, *miért* W.
mezs *mire*, *minek*, *miért* A.;
* mejs W.
* meks *miért* W. E., [*úgy*] *hogy*
W.
mezara *mennyi* R., mezara A.,
mžara O.; * mežaro W.
mezarda *mikor* A., mžarda O.;
* mežardo, žardo W.
mezardevik, -dinga *valamikor*
R., af-mžardinga *soha* O.
mezars *meddig* R.; * žarts W.
* mežaroce *hányadik* W.
mezarkst *hányszor* R., mžarkst
O.
menel *ég*, *meny* R., menel, menil
A.; * mänel.
* kurgo m. *íny*, *szájpaplás*.
* mäneleñ, mänelse *mennyei*
W.
mérnan (3.-aj) *röfögni* R.
mérnešan (fr.) R.
melä, meldä, melgä, l. meki *alatt*.
melav *pillangó* R., melau A.; * im-
bilav R., mimilav W. : ked m.
denevér W.
melamba *taval* A.
mekër *alfel*, *segg* R.; mokër, mu-
kër A.; * mukoro.
mokërks, mokërnä *kis szék*, *zsa-
moly* A.; * mukorks W.
meknan (3.-aj) *mekegni* R.
mëznan (3.-aj) *hortyogni*, *horkol-
ni* R., miznan A.
mërdan (3.-aj) *megfordulni* (az
úton), *visszatérni* R., murdan
M.; * muvurdan R., murdan
(a) W.
mërtsän (fr.) R.; * murdakšnan
W.
* murdavan = murdan W.
murdaftan *megfordulásra bír-
ni* M.; * murdavantan *vissza-
terelni*, *megtéríteni* W.
mërnän (3.-aj) *founi* (*macska*) R.,
murňan A.; * marňan R., mur-
ňan *founi*, *dörmögni* W.
mërnëšan (fr.) R.
mi *lóiga* (*kummet*) A.
* mik, l. mäk.
mijan (3. mii, mij) *eladni*; * mi-
jan (e).
mišendan (fr.) *árulni* R., mi-
šendan, mišindan A.; * mikš-
ňan.
* mikšnevan *árultatni*, *eladó-
nak lenni* W.
* mijav *hód* (*castor*) W.
mičkä (pl. -kt) *túró* R.
miñ *mi* R., min A.; * miñ W.
miñts *minmagunk* R., mints A.;
* miñs W.
mirka *mély gödör* (az *úton*) R.
mirkav *gödrös* R.
mirdä *férj* R., mirde, mirdä A.;
* mirde R., mirde W.
mirdendi *molán férjhez menni*
R.; * mirđenén *molán* W.
mirftemä *özvegy* (*asszony*) R.
milä (pl. -et) *evező-lapát*.
* meledän *evezni* W.
mokša (pl. -ët) *moksa* (-mordvin);
* mokša W., mokšo R. E.
mokš'-ava *moksa nő* R.

mokšen *moksai* (*mordvin*) R.,
 mokšin-käl *moksa nyelv* A.
 mokšända (*pl. -at*) *ököl* R.; *mok-
 šna W.
 *močkan *gerebenezni, ecselni* W.
 *močkamo *gereben, ecselő* W.
 moša *tök, here: m. kud tök-zacskó*
 A.; *l. *mona.*
 moda (*pl. -at*) *föld (mint anyag)*;
 *moda.
 moda-mař *kolompér*; *modař-
 ka W.
 modeřan (*3.-aj*) *bemocskolni* R.,
 modařan *bemocskolódni* A.
 modeřaf *mocskos* R.
 modeřavan *bemocskolódni* R.
 mon *én*; *mon.
 moňts *magam*; *moňts W.
 *mona *tök, here: m. ked tök-zacs-
 kó* W.
 monakš *töksérves* W.
 mor *dal*; *hangszeren való játék*;
 *moro.
 moran (*3.-aj*) *dalolni, hangsze-
 ren játszani*; *moran (*a*) R.;
meg: szólni (kakas) W.
 moršan (*fr.*) R.
 morazevan (*inch.*) R.; *mora-
 zivan R.
 moraj *dalos, vig-fráter* A.; *mo-
 rića *énekes* W.
 morâma *hangszer*; *moramo
éneklés; *hangszer* W.
 moraftan *dalolni* A., *fölolvasni*
 O., -fňan *énekelni, fölolvasni*
 A.; *moravtan *olvasni* W.
 morâvan (*pass.*) A.; moravan
énekelhetni R.

morkš *asztal* O.
 morga (*pl. morkt*) *görccs (a fában)*
 R.; *morgo R.; *ág* W.
 *mordva *mordvin* W.
 moľan (*3.-i*) *menni, valahova men-
 ni*; *moľan.
 molivan *mehetni* A.
 moleftan: pečftan *m. időzni,*
műlatni valahol R.; *molev-
 fan, molivtan *vezetni, jár-
 tatni* W.
 mujan (*3. muj*) *találni*; *mujan
 (e).
 mušëndan (*fr.*) R., mušendan
 A.; *mukšňan.
 *mujevks *találmány, talált hol-
 mi* W.
 mujma (*pl. -at*) *evet* R.
 muška (*pl. -kt*) *fonásra készített*
kender v. len R., *csepű, kócz*
 A.; *muško W.
 muškan (*3.-i*) *mosni*; *muškan
 (e).
 muškendan (*fr.*) R.
 *muškivan *mosódni* E,¹⁴
 muškftan *mosatni* R.; *mušk-
 ftan, muškiftan R.
 musat *acél (tűz-ütő)* A.; *musado
 W.
 *mustarka *fattyú-gyerek* W.
 *muzgulďan *mosolyogni* W.
 muvër *hibás, vétkes valamiben* R.,
 muvİR A.
 ař-muvër *ártatlan* R.
 rakan (*3.-aj*) *hahotázni, kaczagni*;
 *rakan (*a*).
 rakšan (*fr.*) R. [van R.
 rakazevan (*inch.*) R.; *rakazi-

rakšanä ló M.; * rakša E, 14.
 rangán (3.-i) *dörmögni, dongani,*
nyögni R.; * rangán R. E.,
 rangán (a) *ordítani; haho-*
tázni W.
 rangazeván (*inch.*) R.; * ran-
 gaziván R.
 * rangodán *eláradni; földagadni*
 W.
 * rangodmo *áradás* W.
 raštan (3.-aj) *szaporodni, növe-*
kedni R.; * raštan (a) R. E, 14,
szaporodni, gyümölcsöt te-
remni W.
 raštaftán *szaporítani* R.
 * raski *rokon, rokonság* E, 5.
 * razđán *szakítani, tépni* W.
 rapca *foljó* A.
 * ravo *tenger* E, 4.
 ravža (*pl. ravčt*) *fekete; szennyes*
(ruha) R., rauža A., ravža
 O.; * ravužo R., ravžo W.,
 ravužo, raužo E.
 ravčkéđán *feketedni* R., rauži-
 man A.; * ravužkadan R.,
 ravžkadan W.
 ravčkéftán, -képtán *feketíteni*
 R., raužiptán A.; * ravžkav-
 tán W.
 raman (3.-aj) *venni, megvenni (eme-*
re); * raman (a).
 ramšán (*fr.*) *alkudozni vala-*
mire; * ramšán (*fr.*), *meg:*
megvesztegetni W.
 ráks v. ráfks : šapa r. *retek* R.;
 ráks, ráps A.
 rázan (3.-i) *sülni; nagyon beteg*
lenni R.; * rezan R.

rástan (3.-aj) *sütni*; * restán R.,
 rástan (a) W.
 rásňán (*fr.*) R.
 rástaf *sült, pecsenye* A.; * rásta-
 mo W.
 ráps *répa*; * reps R., ráps W.
 jakster r. *vörös-répa* R.; * jak-
 stire r. W.
 reskaftán *ledönteni* A.
 réznan (3.-aj) *gyászolni, búsulni,*
sajnálni R., riznan A.; * riz-
 nan R., rizňán W.
 réznésán (*fr.*) R.
 réznaj *bús, szomorú (Szind.)*
 R.; * riznež W.
 rizf *gyász, szomorúság* A.; * rizks
 W.
 * riznevan *elszomorodni* W.
 * riznevtán *szomorítani* W.
 * reve *juh.*
 * revene (*dim.*) E, 4.
 * rikňán *csuklani* W.
 * rives *róka* R., rives W.
 * riveške (*dim.*) E, 11.
 rohan *röfögni* A.; * rokan (a) W.
 * rojan (a) *vagdálni (?)* E, 8.
 rongá (*pl. -nkt*) *test*; * rungo R.
 E., *meg: holttest, dög* W.
 * rožoman *magát vigasztalni* W.
 * rožomo *vigasztalás* W.
 rož (*o*) *rozs* R., roz A.; * rož.
 rucá (*pl. -at*) *kendő* R., rucá A.;
 * ruća W.
 keska r. *az oldalon lógó kendő*
 R.
 * rudas, l. *érdas.*
 ruz (*o*) *orosz* R.; * ruz.
 * ruzej, l. *urész.*

- lakan (3.-aj) *forrni, buzogni*; la-
kijan R., lakan W.
lakšan (*fr.*) R.
lakazevan (*inch.*) R.
lakaftan *forralni, forrasztani*;
* lakijaftan R., lakavtan W.
lakafian (*fr.*) R.
* lakañ *kád* W.
* lakšt: l. umař *gyalog szeder* W.
* lakštedan *csattantani* W.
lakšan *faragni (késsel, fejszével)*
gyalulni; * lakšan W.
laksefks *forgács*; * laksevks
R.
* laks *dér* W.
lajmä (*pl. -et*) *zelnice meggy-fu*
(prunus padus); * lom.
lajmä-mař, lajmař *z. meggy* R.;
* lomzer R.
langa *fölszín, rajtaivaló*; * lango
W. E.
lofea l. *tejföl*, kalma l. *temető*
(sír-tér), numo l. *aratás*, lä-
dem l. *kaszáló* R.; * kalmo
lango *temető*, l. *odoža fölöltő*
ruha W.
lanksa -n (*rajt*); * lankso.
lanks -ra; * lanks.
lanksta -ról; * lanksto.
langa (*e. h. langga*) -n, -n át;
* langa.
langaks *fedél (láda-fedél)* R.,
acam-l. *lepedő* A.; * langaks
R., todov l. *párna-haj* W.
* langedan *csevegni, fecsegni* W.
lašma (*pl. -ét*) *mélyedés, völgy,*
mély-út; * lašmo R., *mélye-*
dés, mocsáros hely W.
lažnan (3.-aj) *szomorkodni, saj-*
nálni R., lažňan A.; * lajšan
(e) *jajgatni, megsíratni* W.
E, 9., lažan E, 5.
lažnešan (*fr.*) R.
lažnaj *szomorú* R.
* lažnan (a) *csörögni* W.
lata (*pl. -ét*) *fészter, csűr*; * lato,
R., lato, lat-alks W.
* latko, l. lotka.
lad (a) *mód* A.; * lad W.
af latta *semmiképen* A.
latsa *módon*: tä l. *e módon*, me-
zä l. *mi módon* R.; * latso W.
lats *jól*, af lats *nem jól* R.
laškan (3.-i) *futni*.
laškendan (*fr.*) R., laškendan,
laškindan A.
laštä *lőháton*; * lašte W.: l. mo-
lan *lovagolni*, l. jakä *lovás*
W.
lazan (3.-i) *hasítani, fölszakítani*;
* lazan (o) R. E., *meg: agyon-*
szúrni W.
lazendan (*fr.*) R., lazindan A.;
* lažnan R. E, 15.
lazufszálka; *repedés, rés* R. A.;
hasadt, repedt R.
* laz *deszka* R., *deszka, pulló,*
pl. lazt iga W.: *sórmadomo*
laz vonalzó W., valma *laz*
ablakráma; kando-last *ko-*
porsó R., kando-laz W.
laziks *koporsó* R., lasiks A.;
* lazks *rés, hasadék; csücs,*
orr (edényé) W.
* lazksov *réses, repedéses* W.
lazëvan *hasadni, megrepedni*

R.; *lazuvan R., laznovan W.
 *laznan (o), laznotodan (o) *megrepedni* W.
 landan *leguggolni, lekushadni* A.;
 *landan (a) W.
 lapa (*pl. -at*) *gereben, eccselő*.
 lapan *súlykolni* A.
 lapama *súlyok* R., lapâma A.
 lapš *lapos* R.; *lapškado R.
 käd lapš *tenyéér* R., käd lapa A.
 lapšava (= lapš-šava) *lapos tál*; *lapuž *vakan tál* W.
 *lapša *laska, metélt* W.
 labërdan (3.-i) *fecsegní* R.; *laburdan R., laburdan (a) *morogni* W.
 *lafš *bölcső* R., lavš W.
 *lavski, lavske (*dim.*) E.
 laftu *váll* R., lafta A.; *laftomo R., lavtomo W.: l. *páa vállcsont* W.; lavtov E, 5.
 *laftomov *vállas, széles vállú* W.
 lafča (*pl. -čt*) *petyhüdt, laza (p.o. kötés)* R.), *ernyedti, gyenge*; *lavšo.
 lafčeman *petyhüdni, ernyedni, gyengülni* R., lafčiman A.; *lavšuman R., lavšoman, lavšan (o) W.
 lavšomo *ernyedtség, elgyengülés* W.
 lafčëptan *gyengíteni* R., lafčëptan A.
 lama *sok; sokat, nagyon*; *lamo W. E.
 lamenä (*dim.*) *többeansze* R.

af-lama, af-lamnä *kevés, egy kevés*; *a-lamo, a-lamoška W.
 lamës *soká, af-lamës nem soká* R.
 lamakst *sokszor* O.; *lamodo *gyakran, sokszor* W.
 lambaftan *függeszteni (póznára, nem szegre)* R.
 lambafnian (*fr.*) R.
 lambama (*pl. -pt, v. -mët*) *édes, nem savanyú (tej)*; *lambamo.
 lambaman (3.-i), lambaškedan *édesedni* R.; *lambaskadan R.
 lambaškeftan *édesíteni*; *lambaftan, lambaskaftan R.
 *laläj *bátya, feleség bátyja, nagybátya* W.
 läkan (3.-i) *löhegni* R., *lélegzeni* A.; *läkan (a) *lélegzeni, lehelni, fúni* W.
 läksän (*fr.*) *lelkendezni, szuszogni* R.; *leksän R., läksän W.
 *läksä *szag, bűz* W.
 läj *patak* R., *folyó* A.; *lej *mélyút* R., läj *folyó; völgy* W.
 läjñä (*dim.*) *patak* A.; *läjñe W.
 *läjan (e) *öregbíteni, hozzáadni* W.
 lätsän (3.-i) *szerteszét szórólni v vetődni (átkt szikrák)*.
 läfttan *emlékeztetni valakit* R.; *lettän R.
 läffnian (*fr.*) R.
 lädan (3.-i) *lekaszálni* R., lädan A.; *leđan *lekaszálni; löni, beütni (mennykő)*.

- lädendan (*fr.*) R., lädindan A.;
* lednán W.
- läff *kaszdó (rét)*; * ledma :
tikše ledma R., t. ledme W.
- * ledima, ledme : tikše l. *ka-*
sza W., ledema, ledma *puska*
E, 5.7.
- lätsan *löni, meglöni, beütni*
(*menykö*) R., lätsan A. M.;
* letšan W.
- lätsendan (*fr.*) R.
- * läze, läzks *toldalék, hozzáadás* ;
segítség, nyereség W.
- * läzdan *hozzátoldani* ; *segíteni*
W.
- * läzlan *öregbedni, gyarapodni*
W.
- läpä (*pl. -pt*) *puha* (kši l. *kenyér-*
bél R.)
- läpana (*dim.*) R.
- läpeman *megpuhúlani* R., läpa-
man A. [A.]
- läpftan *megpuhítani* R., läpftan
- * läpijan (a) *hörögni, fúldokolni*
W.
- * läpijavtan *fojtani, megfúlasz-*
tani W.
- läm *leves* ; * läm, läme *zsír, fagy-*
gyu, olvasztott zsír W., lem
szalonna R.
- kal l. *hal-leves* A.; * kal l. *hal-*
zsír, tuvo l. *szalonna*, kaít-
sor l. *kender-olaj* W.
- lämbä (*pl. -ët*) *meleg* ; * lembe R.,
lämbe *meleg, langyos* W.
- lämbeman *melegedni, langyosod-*
ni R., lämbindan A.; * lembi-
man R.
- lékan (3.-aj) *rázódni (kocsiban),*
hintálózni R.
- likšan (*fr.*) R.
- lékaftan *hintáláni* R.
- lékafšan (*fr.*) R.
- likštädan *hintáláni* A.; * lukšta-
dan *ringatni* E, 4.
- lengä (*pl. -at*) *hárs* R., lenga A.;
* länge R., lenge W.
- lengaks *fiatal hársfa* ; * län-
geks R., lengeks W.
- leş *dér* A.
- leşan *bederesedni* A.
- letkä (*pl. -kt*) *nedves, nyirkos* R.;
* läfke R.
- letkana (*dim.*) R.
- letkeman *megnedvesedni* R.;
* läfkiman R.
- * läftan *megnedvesíteni* R.
- letnian *csuklani, zokogni.*
- letnáma *csuklás* A.
- leşan (3. lisi) *kimenni, kijöni* ;
* lišan.
- lisendan (*fr.*) R. [W.]
- * lišma *forrás, kút* R., lisima
- * lišme : či l. *napkelet* W.
- lepä (*pl. -pt*) *égerfa* ; * läpe.
- lepidan *repülni* M.
- lepšan (3.-aj) *nyomni, nyomkodni*
R.; * lepšan, lepšan R., läp-
šan (e), läpšan *kisimitáni,*
nyomni W.
- lepštan (3.-aj) *egyszer nyomni,*
fogóval szorítani R., *nyomni*
A.; * lepštan R., läpščan (e)
összenyomni, szorítani W.
- leviš, levš *hárs* R., leveš A.; * lävš
R.

- leveškä *hárs-csutak* A.
 lefks *kölyök, madárfi* R.; *lävks R., levks W.
 lefkskä (*dim.*) *csibe* A. (saras lefks R.); *levkske, lävkske *madárfi* E.
 lefksu, lefkszu *terhes (állat)*; *lävksej R., levksev W.
 lefksézán (3.-áj) *megfiadzani* R.; *lävksijan R., levksijan (a) W.
 lefksézakšńán (*fr.*) R.; *lävk-sijakšńán R.
 lem (*pl. lept*) *név*; *läm R.; lem, leme W.
 *lemteme *névtelen*: l. sur *nevendék-ujj* W.
 lemđan *nevezni, elnevezni* R.; *lämđan R., lendan *meg: keresztelni, beszentelni* W.: lemdeme *keresztelés* W.
 lemńán (*fr.*) R.; *lemđńán W.
 likštńijan *csattogtatni* R.
 likštáđan (3.-i) *csattantani (ostorral)* R.; *lakštáđan W.
 likśán, likštáđan, l. lėkan *alatt*.
 lihńan *kihúzni, kihozni, kiereszteni* R. A., *kikölteni (tojást)*; *himlőben szenvedni* R., *rajt ereszteni* A.; *livńan *kihozni, kivinni, kivezetni, kivenni, kikölteni* W., *kikölteni* E, 5.
 lihńán (*fr.*) R., *kiereszteni, kihordani* A.; *livńńan, livńan (*fr.*) W.
 lihtńima *forrás* A.
 liján (3. lii) *repülni*; *liffan R., livńan (e) W., livńan (a) E, 8.
- liendńan (*fr.*) R.; liindan, lindńan A.; *livńán W.
 *livńa: tol l. *szikra* W.
 liśmā *ló* A.; *lišme.
 liśán, l. lėśán.
 libėrdan (3.-i) *lobogni* R., libordan M.; *libirdńan R.
 lifks *himlő*; *livkst (*pl.*) W.
 livis *izzadság*; *livis W.
 liviskėđan *izzadni* R., liviskidńan A.; *liviskidńan W.
 livskėtkšńán (*fr.*) R.
 limā (*pl. -ět*) *fonal, mellėkfonal* R.; *lijma R.
 lokśa (*pl. -ět*) *ostor*; *lokśo.
 loksti (*pl. -iht*) *darázs* R.; *loksej W.
 lokstem (*pl. -pt*) *szita, lisztszita* R., lokstım A.; *loksteme W.
 lotka (*pl. -lotkt*) *gödör, mély-út, völgy*; *latko.
 *lutko-latko: *lutkova-latkova hegyen-völgyön át* E, 14.
 lotku *gödörös* R.; *latkov R. E, 15.
 *lutkov-latkov *gidves-gödörös, hegyes-völgyös* E, 6.
 lotkan (3.-aj) *megállani, megakadni, megszünni*; *lotkan (a).
 lotkśán (*fr.*) R.; *lotkakśńán (*fr.*) W. E, 5.
 lotkaftan *megállítani, megakasztani, megszüntetni*; *lotkavtan W.
 lotkaftńán (*fr.*) R.
 lopā *levél, lomb*; *lopa.
 lopav *leveles* R.; *lopav R.
 lopajan (3.-aj) *levelezni (fr.)* R.; *lopat noldan W.

lopedan (3-i) *ázni, megkelni (mosó ruha)* R.; *lopudan R.

*lopavtnian *áztatni (ruhát)* E.^{14.}

lopaľan *ruhát mosni* W.: lo-paleme *mosó ruha* W.

lofea (pl. -ct) *tej*; *lovso.

l. langa *tejföl*; *lovso-velks W.

lov *hó (nix)* R., lou A.; *lov.

lovu *havas* R.; *lovov R.

*lovaža *csont, tetem.*

*lovažav *csontos* W.

*lovtane *halovány* W.

*lovtakadan *elhalványodni* W.

*lom, l. lajmă.

lomaň *ember*; *más ember, idegen* A.; *lomaň.

lomanin *másé, idegen* R.; *lomanin R.

lu: maľ-lu *alma-fa.*

lukšă, likšă (pl. -at) *tatárka, harieska* R., lukšă A.; *lukše W.

*luľka *eresz-al, eresz-csatorna* W.

*lupoň *moh, l. nupeň.*

*luv *jászol* W.

luvan (3-ı) *olvasni, számlálni*; *lovan R.

luvendan (fr.) R.; *luvkšian R.

*lovnan (o) *számlálni, számítani; valaminek tartani* W.

lu (? *szám = finn: luku*): ală-lu *fulugyüllése* R.

luvso (*postp.*) *között*, luvs *közé*, luvsto *közül (számából)*, luvga *között* R.

luľka *síp* A.; *luľka W.

A fentebbi „Mordvin közlések“-ben, főleg a III-dikban, használat előtt, következő *sajtóhibákat* kérem kijavítani:

90. lap, 17. sor, olv.: kinyitotta a hátulsó kaput,
 97. " 5. " nemest *helyett olv.*: ne mest
 101. " 4. " křănšin " " : krănšin
 146. " 6. " *al., olv.*: Az én új szőnyegem
 158. " 1. *has.*, 18. sor, olv.: utána eredni,
 160. " 1. " 19. " " : beledugni
 — " — 21. " *ečkelgëdam helyett olv.*: ečkelgëdan
 165. " 1. " 8. " *al., usodan* " " : ušodan
 168. " 1. " 13. " " *olv.*: kažama
 169. " 2. " 17. " " " : kardenă
 175. " 1. " 17. " *föl.* " : horkolni
 183. " 1. " 6. " *al. jažsan helyett olv.*: jažsan

184. lap, 1. has. 10. sor föl., olv.: *jalga gyalog*
 186. " 2. " 14. " al., " : *rávarrva A.*
 187. " 1. " 13. " olv.: **éoko rojt,*
 194. " 1. " 12. " *tažďä h. olv.*: *tážďä*
 202. " 1. " 5. " *surčim h. olv.*: *šurčim*
 209. " 2. " 9. " *ńuramne h. olv.*: *ńuramne*
 210. " a *pažä czikkhez*: **balza W.*; *v.ö. balduz.*

BUDENZ JÓZSEF.

A VA, VE KÉPZŐNEK S VÁLTOZATAINAK SZEREPLÉSE NYELVEINKBEN.

A *va*, *ve* képző a magyar nyelvben, mint részesülői képző, önállólag ma már nem fordul elő. Ma csak származékaiban leljük még, az *eleven* (*el-eve-n*), *mereven* (*mer-eve-n*, *mer-ev* = *mer-ő*) szókban.

Mínthogy az eredetibb *va*, *ve* helyett ma már általában az *ó*, *ő* részesülő-képzővel élünk, bizvást következtethetni, hogy ez utóbbi nem egyéb, mint amannak változata, ama hangrendi törvény szerint, mely szerint az *av*, *av-ul*, *av-ít*, *hav*, *sav*, *tav* gyökerekből, s a szláv: *pavuk*-ból lettek az *ó*, *hó*, *só*, *tó*, *pók* stb. szavaink.

A *va*, *ve* igenévképző él azonban eredeti alakjában a szuómban, hol *elü-vü* am. *ele-ve-n* (elä-vä hopia = ele-ve-n kéneső) azaz: *él-ő*; *ole-va* am. *való*, *mene-vü* = *men-ő* stb.

A *va*, *ve* állapotjegyzőként szerepelvén nyelvünkben megfelel a török *ip*, *ip* (*up*, *üp*) képzőnek, pl. *szev-ip* = szeret-ve; *szöjlej-ip* szól-va, szól-vá-n, *ol-up* = lé-ve, lé-vé-n stb.

A vogulban tulajdonságnév-képzőként előforduló *p* (*pe*) a magyar tulajdonságnévszókat alkotó *ú*, *ü*-nek felel meg, mely, mint alább látni fogjuk, nem egyéb, mint az *ó*, *ő* (*va*, *ve*) képzőknek változata, pl. vogul: *tur-p* = m. *tork-ú*, torkos; *sat lu-pe* = száz lov-ú (a „Numel vajlem éri“ vogul monda 15. és 14. versében); *nari kat-ep* = gyöngye kez-ü (u. o. 17. v.), *aln sir-pe* = ezüst rúd-ú stb.

A vogulban a *p* úgy is jár, mint a m. *ó* részesülő, p. o. *él-ő* (*eleve-n*) vogul: *al-p*, *iv-ó* vog. *üj-p*, *ül-ő* vog. *unl-ep*, *hág-ó kang-ep* stb. stb.

Nyelvünkben a *va*, *ve* helyett *fa*, *fe* látszik állani a *csal-fa* (*csal-va* = *csal-ó*), *csele-fe* (*csele-ve*, *csele-ő*) participialis értelmű szókban, mely utóbbi a *csele-fende* (*csele-fente* = *csalafinta*) szókban él mai napon.

Így a *v* (*va*, *ve*), *p* és *f* szerv-rokon betűk, mint képzők nyelveinkben azonosak a m. *ó*, *ö* részesülő, és *va*, *ve* állapot-jegyzőket alkotó ragokkal.

Az érintetteken kívül vannak még az *ó*, *ö*-nek egyéb változatai is a magyar nyelvben. Ilyenek

a) az *ú*, *ü* tulajdonságnévképző, melynek, mint mondók, a vogulban *p*, *pe* felel meg, s mely hajdan *ó*, *ö* (láb-*ó*, kez-*ö*, ma : láb-*ú*, kez-*ü*), s ma is néha a nép nyelvén *ó*, *ö* alakban divik (savany-*ó* = savany-*ú*, keser-*ö* = keser-*ü*).

b) *a*, *e* mely a részesülő *ó*, *ö* képzőnek módosított, illetőleg rövidített alapjául tűnik fel következő szókban : *csusz-a*, *fürge*, *kerg-e*, *kajl-a* stb. *csusz-ó*, *fürg-ö* (*füregö*), *kergö* (*keregö*), *kajló* (*kaj-ol-ó*) helyett.

Előttünk állnak tehát a *v* (*va*, *ve*) képzőnek következő változatai : *p*, *f*, *ó*, *ö*, *ú*, *ü*, *a*, *e*.

Lássuk most már, íme változatos alakú ragszócskák minő szerepek viselésére lettek alkalmaztatva a nyelvben.

1) A *va*, *ve* alak, mint mondók, hajdan részesülőként járt a magyar nyelvben, minek nyomai ma is láthatók az *eleven*, *mereven* (mer-ev = mer-ö) szókban, s az ige tulajdonságnévi módjának első idomában használtatván, szerepel a finnben is; melyben azonban a dolognévi képző *ja*, *jä* (*tunte-ja* = tud-ó kenner, *tunte-va* tud-ó, tud-ó-s).

A *va*, *ve* képzőnek magyar igék mellett hajdani szereplését az összetett *vány*, *vény* (*va-any*, *ve-eny*) képzőkben is felismerhetni, s a *szöke-vény*, *süle vénny*, *írto-vány*, *ingo-vány* annyi levén, mint : *szöke-e-ve-eny* v. *szök-ö-eny*, *sül-ö-eny*, *irt-ó-any*, *ing-ó-any* stb. kitészik, miért képeztetetnek *vány*, *vény* képzővel névszók egyedül ige-törzsekből?

2) A *va*, *ve*, összetéve *ván*, *vén* (*va-an*, *ve-en*) használtatik továbbá úgy is, mint állapotjegyző. A *va* és *ván* alakok hajdan, használatukra nézve, alig voltak megkülönböztetve. Így : *bírság nap jutva*, mondatik a Halotti Beszédben ; *holdá kelve*, *ennél fogva*, *ajtók betéve* (csak háromszor a müncheni Codexben); máskor mindig ott is, hol ma a *va*, *ve* képzővel élünk, a *ván*, *vén* alak, még pedig személyragozva fordul elé : *az es tudván vagyon* (Müncheni Codex.), *orozván* *furtim* (u. o.) a ma divatos *tud-va*, *oroz-va* helyett. Alapérteményök felismerhető határozói (állapotjegyzői) használatukból, mely szerint

az alany főcselekvésének azon más cselekvés általi meghatározására fordítottanak, melyet a *va*, *ve*, *ván*, *vén* ragos ige kifejez, p.o. *alva* jár, *sírva* vigad. S ezért jelennek meg mindig egy más főcselekvés kíséretjéül.

3) Az *ó*, *ö*, mint a finn *va*, *vä* (tulajdonságnévi) és *ja*, *jä* (dolognévi) képzők, igenévszókat alkot, azon különbség nélkül, mely a két szuómi képző közt létezik, miszerint a magyarban az *ó*, *ö*-vel képzett részesülők dolog- és tulajdonság-nevekkül is egyaránt használtatnak, s az ige érteményéhez képest lehetnek a) cselekvők, mint *cséplő* (finn: *tapaja*, és: *tapava*), *író* (finn: *kirjoittaja*) stb., melyek közül némelyek, eredeti széles jelentésüknél szorosabb értelmet vőnek fel, mint: *szabó*, *festő* stb.; vagy b) szenvedő, tárgyilagos értelműek, mint: *adó* (a mi adatik) stb., a szenvedő, vagy cselekvő értelem eredetileg nem levén a képzőben megkülönböztetve.

E képzők által alkotott szavaink jelentésének s használatának bővebb kifejtését l. a M. Ny. Szótárában (I. köt., Előbeszéd 121. l.).

Az *ó*, *ö* végzetű igen nagy számú szavaink megfejtésére nézve közönségesen állítatik, hogy azok nagy része elavult, elvont, vagy szokatlan igegyökökből képzett részesülők (lásd u. o.), mit azonban könnyebb mondani, mint bizonyítani.

A rokon nyelvekkel összehasonlítás által kimutatható, hogy vannak nyelvünkben hosszú *ó*, *ö*-re végződő eredeti névszók. Ilyenek: a *tó* vogul: *tur*, osztyák: *teü* (tonk, tok); m. *só*, szürjén: *sô*, finn: *suola*, osztyák: *sat*; m. *ló*, osztyák: *tau* (*tlau*); m. *kő*, finn: *kivi*, cserem: *kü*, osztyák: *keu*; m. *hő*, finn: *kuumet*; m. *tő*, finn: *tyvi*, török *dib*, csagataj: *tüp*; m. *szó*, török. *söz*, osztyák: *sej*, cser.: *šaja*, vogul: *suj* stb., s melyeknek eredeti törzse (tav, sav, lov, köv, hev, töv, szav) tárgyesetükben tűnik elé, valamint a rokon nyelvekben is (*kő* = finn: *kivi*; *tő* = finn: *tyvi*), miből egyszersmind kitetszik, hogy az ur, ar, um, ep, ob, ib, üb, üp stb. betűkből összeforrás által támadt a nyelvünk eme névszóiban az *ó*, *ö*. (Hunfalvy a Nyelvtud. Közl.-ben).

Továbbá számos hosszú *ó*, *ö*-n végződő szavaink összesorolattván rokon nyelvekbeli szókkal, kitetszik, hogy ezekben a participialis végzetnek semmi nyoma sincsen, s a magyar végzet a rokon szó véghangzója változatának tekintendő. Így a *divó* nux-ban az *ó* nem képző, mint a M. Ny. Szótárában állítatik (*di-ó* v. *div-ó* = *díszlő* v. *kitünő*, t. i. a többi fák között), hanem a finn: *tuma*, *tuumi*

nucleus, medulla (nucis) szó véghangzójának (*a, i*) változata (*tum, tim, dim, div — diva, divaj, divó*). Így a m. *lotyó* = finn: *lautta* meretrix, prostibulum; m. *csikó* = csagataj-tör. *žigin* (Abuska) stb. szókban is.

Hogy mind e mellett a hosszú *ó, ő*-n végződő szavaink nagy része valódi participialis képzet, mutatja az, hogy elemzés által többeknek tőszói nyelveinkből felderíthetők levén, valódi igenévszónak bizonyúlnak.

a) Az elemezhető s rokon nyelvekből felderíthető participialis *ó, ő*-n végződő szavaink közül kiemeljük a következőket:

Író = *oró* (írú, orú, orv) = unguentum. Ez igenévszónak tője az *ír*, mandzsu: *ara*, cseremisiz: *sirem*, jakut: *suruj* (surujabin), finn: *kirja* (kirjaan) szókból felismerhető, s az *ír, sir, sur, kir* gyökökben az *ungendi, pingendi, scribendi* értelem levén eredeti, az *ó* képzős *író (ír-ó)* 1) am. *scribens, scriptor*, 2) tárgyilagos értelemben: kenésre való szer (író, oró, írú, oru, orv = unguentum, honnét további képzés folytán *iru-os, oru-os* = *orvos* am. *unguentarius, spec. medicus*).

Ajtó (aj-at-ó) janua, a divatlan *ajt* igének részesülője. Tője *aj* (v. ő. aj-ak labium, ab aperiendo dictum). Rokonai finn: *au* (*auki* aperte, *ava-an* = *aperio*), török: *ač-maq* nyitni; továbbá finn: *ovi*, osztyák: *au*, vogul: *aui*, mind a szoba nyílására = ajtóra alkalmaztatva. Az *aj* gyökből képeztetett az *aj-t* (aj-at) ma divatlan ige, melynek részesülője az *ajtó* (aj-at-ó), azaz: nyitó, nyitásra való = janua.

Kendő a *kend* (ken-d) *ken* ungit, linit, tergit, fucat igének részesülője, miszerint 1) am. *qui se ungit, linit, tergit*; 2) am. *kendés*. törlésre való ruhanemű: *tergium, manutergium*.

Seprő v. *seprű* a *seper* scopat, verrit, török: *süprü-mek* = seperni ige részesülője: 1) am. a ki *seper, scopans, scopator*; 2) seprésre való eszköz = *scopa*, Besen; 3) tárgyilagos értelemben, a mi sepertetik = *verriculum* (bor-seprő v. seprű).

Kopó a vágás hangját utánzó *kop* gyökből (v. ő. fr. *couper*, finn: *koppaan* vágni, metszeni) eredvén, a *kopó* részesülő sajátlag am. vágó, de jelenben tárgyilagos értelemben használtatván am. *resectum quid* (*nád-kopó* a levágott nád tarlója).

Olló = *forfex*. Tője *or, ar*, honnét *arat* secat, metit ige, melyből lett az *aral* ma divatlan ige, ennek részesülője *arló, orló* áthaso-

nítva: *olló* forfex. Különbözik ettől az *olló* (kecske-olló = kecske-fi, haedulus), mely a török: *ogul*, jakut: *uol* = fi szóból amaz első után idomítottatott.

Szőlő uva a *szől*, cseremisiz: *šol* (šolam coquor, liquesco), finn: *sulaan* liquesco igék tőszóiban lelvén meg eredeti jellentését, am. a finn: *sulava* = m. *szől-ő* (szől-eve) uva, a liquescendo, coquendo dicta. V. ö. a német: die Traube kocht, s a latin: coquitur uva-féle jellemző szólás-módokat; l. Virgil Georgicon II. 522. v.

Csapó = fullo. Tője *csap*, mely a *czip* (czipő), *tip*, *top* (tipor, tapos, tapod), *top* (topog) gyökcsaládhoz tartozván, s igéül használatván ereszté a *csapó* fullo (a calcando dictus) igenévszót.

Emő (csecs-emő) az *em*-ni, török: *emmek*, oszt. *emem* sugo, finn: *imeä* sugere, mai nyelvünkben divatlan ige részesülője. Az *em-ő* azonos a finn: *im-ävä* részesülővel, s a m. csecs-emő gyermek épen az, a mi a finn: *imävä* lapsi. — Az e tőszóból származott átható *em-l-em* (*ed*, *i*) ige eléjő Pesthi Gábornál, melynek származéka az *emlő*, azaz: emlésrre, szoptatásra való, különösen: *ubera*, *mammae*.

Füüd v. fűüd a *fűüdik*, *fűüdik* ige részesülője. Innét *fűüdö*, *fűüdö* 1) *balneator*, *lotor*; 2) *fűüdsre*, *mosakodásra* való (hely, ház, ruha stb.).

β) Hosszú *ó*, *ö*-n végződő szavainknak megfelelőji a törökség nyelveiben *ak*, *ek*, *ik*, *uk*, *ka*, *ke*, *ag*, *eg*, *ga*, *ge* képzőkkel találtatnak, Így állnak egymás mellett az

olló, török: *orak*.

hajó, csagat. *kajuk*, *kajik* (finn: *haaksi*).

kunyó, tör. *konak* (szálló hely).

borsó, tör. *borčak*.

koporsó, jak. *kuorčak*.

hordó, tör. *bardak*.

bölcső, tör. *beşik*, jakut: *bisik*.

űnő, tör. *inek*, *kojbál*: *enäx*.

karó, tör. *kazik*.

orsó, tör. *örek*, csag. *irke*.

holló, tatár: *karak*, tör. *karga* (finn: *harakka*).

velő, tör. *jilik*.

csomó, tör. *jumak*, jakut: *tümük*.

seprő, tör. *süpürge*, tatár: *sibirtke* (oszt. *seberga*).

tűsző, tör. *jüksük*.

4) Hogy az *ó, ő* részesülői képző *a, e*-re rövidített, s néha hosszszú *é* alakban is divik nyelvünkben, a *csusz-a* (csusz-ó), *csosza, csoszka* (csosz-ó, csoszogó), *bugy-k-a* (bugyo-g-a = bugyo-g-ó), *locs-k-a* (locso-g-a = locsogó), *szül-e* (szül-ö), *len-g-e* (len-g-ö), *pill-e* (pill-ö, pillan-g-ó), *czinke* (czin-g-e, czin-g-ö, czine-g-ö) stb. szók világosan mutatják (l. a M. Ny. Szótár-ban I. köt. 6. l.). A hosszú *é* p.o. *karé* (karéj, karaj)-ban.

Legtöbb magyar szóban azonban nem egyéb utó- vagy üres kihangzásnál, mint pl. a *béke, pihe, méhe* stb. szókban, melyek e kihangzás nélkül is járnak a nyelvben: *bék, pih, méh*; vagy a gyökszó hátravetett hangzójánál, mint pl. a *macsk-a*-ban, mely az oszty. *möček*, tatár: *mišák*, csagataj: *möšük*; a *sárg-a*-ban, mely a csagataj: *saríg, sarik* szókból támadt átvetés által.

5) Hogy az *ú, ü* számos magyar szóban az *ó, ő* részesülői képzőnek változata, kitetszik a *vés-ű* (vés-ö), *szér-ű* (szér-ö, szór-ó hely), *gyepl-ű* (a gyep, tör. jip = kötél, honnét gyepel = köt, ettől: gyeplü = kötő), *kölyű, kölü* (a köl, kal, honnét kalol tundit, spec. pannum laneum tundit), *aszú* v. *assz-u* = aszó, *szalu* = szaló = szelő vájó, völgyelő kés (Kresznerics szerint); továbbá a *koppanty-ű, csergety-ű* (koppant-ó, cserget-ö) stb. szavainkból.

De az *ú, ü* végzetnek is, mint az *ó, ő*-nek, a törökség nyelveiben, néha *ak, ek, ük* stb. participialis képző felel meg; pl.

magyar: gyűrű, török: jüzük.
 „ : gyűszű „ : jüksük.
 „ : gyapju „ : japak.
 „ : ágy-ú (álgyú), tatár: maltik (puska).

A *borjú* (borj-u), *borny-ú, bor-gyú* szóban a *jú, nyú, gyú* kicsinyező képző, mint a finn: *vas-ikka*, tör. *buz-agu* szókból kitetszik, a *bor*, finn: *vas*, tör. *buz* gyökszók a tehén jelölésére használtatván. A *falú* szóban az *u* a vogul *paul* szónak hátra tolt *u* hangzója.

Azonban az *ú, ü* is legtöbb névszóban nem egyéb kihangzásnál: *csep-ű, finn: töppü; köplü, osztyák: kupa, kuba* stb.

Figyelmet érdemel az *ú, ü*, midőn ez nyelvünkben dolognévszókból tulajdonságnévszókat alkot, minők: *kez-ű, láb-ú*, hajdan: *kez-ö, láb-ó*; s eredetére nézve azonosnak látszik az *ó, ő* képzővel.

Hajdan ily tulajdonságnévszók más tulajdonságnévszó nélkül is jártak a nyelvben, pl. *magasségű, gazdag-ség-ű*, még a 15 ik szá-

zadban is. A *hosszú, gyönyörű, savanyú, gömbölyű* stb. ma is így használtatnak a nyelvben.

Ugyane képzőt (ú, ü, és ó, ö) látom én α) a *szem-ö-k, pof-ó-k, pocz-ó-k, has-ó-k, pir-ó-k, fül-ö-k, fej-ö-k, mony-ó-k* stb. névszókban, melyek nyilván a *szem-ü, pof-ü, pocz-ü* stb. tulajdonságnévszókból *k* képző által lettek, s annyit tesznek, mint nagy (k) szemü, nagy (k) pofájú stb. *); β) az *iszák-os* (isz-á-k-os), *tudák-os* (tud-á-k-os), *sülék, félék* v. *sülénk, félénk, sülékény, félékény* (sül-é-k, fél-é-k, fél-é-nk, fél-é-k-eny, *nyulánk* (nyul-á-nk) stb. tulajdonságnévszókban, melyekben az *á, é* maga az *ó, ö* részesülői képző, miszerint az *isz-á-k* am. nagyon (k) *isz-ó* (ivó), *sülék* nagyon (k) *sül-ö* stb., de ezekben a *k* nagyság fogalmából értelmezett képző eredetét, s rokonságát nem ismerem.

6) Az *ú, ü* révén keletkezett az *ó, ö*-ből a *v* képző, mely participialis értelemmel bír több szavainkban. Példák: *könyv* hajdan *könyö* (a Münchener Codexben) a *kön* (= kon, gon, gön, gom, göm gyökszókkal, melyekből kondor, göndör, gömbölyű, gombolyag stb.) gyökből am. volumen a *volvendo, convolvendo*, azaz: *liber; öly-v* am. *ölö*; *or-v* (ebben *or-v-os unguentarius, medicus*) am. *or-ó, or-u* = *író, iru unguentum* (l. fentebb); *orv* fur, am. *or-ó* az *or* (honnét *oroz furatur*) gyökből, azaz: *lopó; hív* = *hiü* (a *hogy* Telegdi Pred. III. 181. lapon eléfordúl), azaz: *hi-ö* (hivő) *fidus, fidens, fidelis* a *hi* (hisz) gyökből; *ör-v* am. *ör-ü, ör-ö*, az *ör, ör* gyökből, melyből az *ör-ül* am. *rotat, gyrat, sp. molarem lapidem in gyrum agit, molit; ör-ül* delirat (kereng) s talán az *ör-ül* *exsultat* (körben jár, tánczol) igéink képeztettek, valamint az *örvény* (ör-ve-eny) *vorago* szavunk is, melyből egyszersmind kitetszik, hogy az *ör* gyök (s bizonynyal több ilyen) hajdan önállóan igéül épen úgy használtatott, mint a *szökevény*-nek *szök* gyöke mainap is használtatik.

Többire a *v* is több szóban, úgy látszik, nem egyéb a kihangzó *ó, ö* v. *ú, ü*-nek változatánál, például: a *magv* (*magu*), *mag*-ban; *kedv* (*kedü*) *kedv*-ben; *könyv, könyü* (*lacryma*, finn: *kyynö*), *köny*-ben stb.

7) A vogul *p* (*pe*)-ről, mely a *szem-ü, láb ú* tulajdonságnévszókhoz hasonló szokat alkot, s a török *ip, ip* (*up, üp*) állapot jegyző-képzőkről, mint az eredeti *va, ve* = *ó, ö* képzők változatairól, már fentebb bővebben szóltunk.

FÁBIÁN ISTVÁN.

*) Az ily képzésű tulajdonságnevek közül a *has-ó-k, száj-ó-k* tájszólásilag *haspók* (*has-pó-k* = *has-ava-k*), *szaj-bó-k* (*száj-ava-k*) alakban is eléfordúlnak.

RÉGI MAGYAR SZÓK.

(Felolvastaték 1866. jul. 30-kán).

Révai a magyar nyelvtudománynak, a sémi nyelveken kívül még két eszközt ajánlotta, úgymint : „penitior linguac patriae cognitio, cum hodiernae, tum etiam antiquae; et hodierna quidem per noscenda est quam latissime extenditur, antiqua vero quam altissime repeti potest.“ — „Tertium denique est diligentior perscrutatio linguarum septemprionalium, nostrae affinium, Lapponicae, Fennicae et Esthonicae.“ (Elabor. Gram. I. 36.) Azért, hogy már ez utolsó segédeszközt, úgymint a rokon nyelvek körét, egyfelől nagyobbak találjuk, másfelől három csoportra, a finn, az ugor és a török-tatár nyelvcsoporthoz osztjuk, csak biztosabb sikerrel alkalmazzuk; mert a mint az egész kört jobban meg jobban feljárjuk és megismerjük, azonképen alaposabban megkülönböztetjük egymástól a rokon tényeket, s inkább is megközelítjük a valóságot. De így azután az első eszköz annál többre segít, mennél inkább eléri a Révai által helyesen meghatározott tökéletességet, azt t. i. hogy magyar nyelvtudásunk mentől szélesebbre táguljon, magába fölvevén a vidékek és tájak nyelveit, s lehetőleg hátra igyekeztvén felhatni a régi korba, összeszedvén s egybehasonlítottván a tényeket, a melyek a magyar nyelvnek multját teszik. Mi, kik egyik másik irányban dolgozunk, egyoldalúak vagyunk és leszünk is: de mindnyájunk összesített eredményei fogják a teljes magyar nyelvtudományt tenni. Óhajtom, hogy Mátyás Flórián a látszólagos részvétlenség miatt ne únjon belé a várakozásba, s ne hagyjon fel szándékával, a mikor lehet, kiadni a magyar nyelv történeti szótárát! Mennél hátrább bírnunk felmenni a magyar nyelv régiségeiben, annál közelebb jutunk a rokon nyelvekhez, melyek, azt már is sejtjük, mintegy ré-

giségeinek folytatója; egyszersmind annál több módunk lesz a tények felvilágosítására; s így azon történeti tanúságok egybeszedésére és megmagyarázására, a melyek a nyelvek tényeiben, úgyszólván, meg vannak kövesülve. Mily meglepő tanúság rejlik p.o. a *vimád* szóban, vagy abban, hogy *névtelen*, *nevetlen* az ügynevezett gyűrűs ujj valamennyi rokon nyelvben, s hogy azokban s a *hetes* szám szereplése is a hitregékben és mesékben általános! Lássunk megint néhány példát.

I.

Rej vagy *rev*, *révülés*; *rém*; *révedezik*.

Mátyás Flórián a Ny. Közl. IV. kötetében (188—210 ll.) többi közt megigazítja a Sz. István társulat által kiadott magyar „Szentek legendái”-ból ezt a helyet: „Felile az koporsóban, es akkik ott valának mind kifutának, megijedvén az nagy csoda dolgon. Monda az szegény jámbor, mintha hoszju utról jött volna, nagy fohászkodással: Oh szent atyám, hídd be azokat is, kik kive futának, mert *rémlés* nem vagyok” (202. l.), megmutatván, hogy *reewlees* áll az eredetiben, mit *révülés*-nek kellene olvasni. Azután „hasonszövegek összeállítása által” következőket hoz fel:

„*Réüttetik* valamivé = transformatur“, p.o. istenasszonyiná réüttetött (reewtetöt); „*elréüttetik* = in extasim rapitur“, p.o. mikoron ajojtatos imádságának idejin ő elméje szerint *elréüttetik* vala (reewtetyk) és elragadtatik vala; — „*elrüttetik* u. a.“ p. o. Íme legottan *elrütteték* lélőkben, és láttatik vala neki, (hogy) egy szép egyházba volna; — „*elrüttetik*“, — *elröjtetik*, *elrévöltetik*, p. o. egy napi napon mikoron imádkoznék, *elrévölteték* (reewölteteek) és nagy sok szent atyák azon szerzetből neki jelenének; — továbbá: *réület* (reewlet) phantasma, *révülés* (reewlees) = species, apparentia, phantasma. Mindenik szóalakot Mátyás úr régi szövegek helyeiből veszi s azokkal igazolja. „Ezekből kitetszik, úgymond, hogy *révülés*ben az alapertemény species, figura, forma; mit *réüttetik* = transfiguratur igazol.“ Ez volna az egyik nyelvtény, s a belőle kivonható tanúság.

A másik nyelvtény meg az volna, hogy *rém* azon korban, melyben az előbbi szövegek támadtak, *rem*-mel egyezik, s alapjelentése mozgás; „hogy tehát azon időben a *révülés* = *rémülés* lehetetlenség.

„Vala mint *remeg, reng, rendül* = commovetur: úgy *rémít, réműl, réműlet, réműlés* hasonérteményűek. Átmennek ugyan *timor, tremor, tremor* s ebből tovább *pavor, excessus, horror, stupor* jelentésbe; de hogy a speciést, visiot, phantasmát is jelentötték volna, arra nincs példánk.“ Következnek azután példák, melyekből a nevezett szók *mozgás és ijedés* jelentései kitetszenek.

Nagy köszönettel tartozunk Mátyás úrnak, hogy a felhozott idézetekből a *réülés* szónak megvoltát kétségtelenné tette. Most már az lehet a kérdés: mi a szónak igazi törzse? s ha ezt megtaláltuk, következik a másik kérdés: hogy mi neki alapjelentése?

Mi a szónak igazi törzse? *Réülés, réüttetik, rüttetik, rítettik, röjtetik, révöltetik* alakjait hozza fel Mátyás úr. Az olvasatok helyességét föltévén, azt vonjuk ki belőlök, hogy a szó törzse *rév* vagy *rěj*. Ebből a szokott igeképzők által lesz *révöl, réjöl, révölt, réjölt*, mint *igaz*-ból lett *igazol, igazolt*; s az *ö, ü*-vé változván, lesz *révül, réjül, révült, réjült* (mint *igazol, igazult*). Ezen alakok azután továbbá *révít, sőt röjt, rütt*, vagy épen *rít*-tá rövidültek, mint *igazol-tani*-ból lett *igazoltani, igazétani, igazítani*. A mit tehát *réülés*-nek (reewlees) találunk írva, azt bátran *révülés*-nek vagy *rějülés*-nek olvashatjuk, mert a magyar nyelvben az *éü* hangok közvetlen találkozására, előttünk legalább, idegenszerű. Én azt hiszem, hogy bajosan csalatkozom, ha épen a felhozott olvasatokból a kérdéses szónak törzsét *rév*-nek vagy *rěj*-nek állítom.

Mi lehet már a szónak alapjelentése, magokból a Mátyás felhozta idézetekből ítélve? Őt idézetben a szó világosan lélekben való elragadtatást, in extasim rapi, jelent, mely lelki állapotban az ember látásokat vél látni. Az idézetek szerint tehát ez volna fő jelentése a szónak, nem a transfiguratio, mint a mely csak az elragadtatásnak eredménye, vagy a vélt látások következése.

A *rév, rěj* szó, mint egyszeribe látjuk, nem a keresztyén legendák útján jutott a magyar nyelvbe, sőt megfordítva, a megvolt magyar szó a legendák által is azon lelki állapot jelölésére fordították, melyet az annak előtte jelentett vala. S vajjon ismerhettek-e a pogány magyarok lélekben való elragadtatást? A természeti vallásban a bűbájosság a fő, a bűvös-bájosnak ismertető jelleme pedig épen az elragadtathatás. Ezt a magyar nyelvhasználat nem mondja világosan, mert az általában igen keveset őrzött meg a magyar pogány hitből, s a mit talán megőrzött is, az többnyire ismeretlenül

lappang még. Annál világosabban értesítenek erről a rokon nyelvek, a melyekben a pogányság képzeletei tovább maradtak meg, vagy teljes divatban vannak még. Tanulságos adatokat közlöttem a „Vogul föld és nép“ czimü munka 159—162 lapjain. A lappok mai napig a bűvészet nagy hírében állanak, s elrejtött dolgok kitudása végett hozzájuk folyamodnak messze földről mind finnek mind oroszok. Lönnrot ott jártában 1836-ban Akkala falu vala híres tudós vagy bűbajos lappokról. Így beszéli Lönnrot az ott tapasztaltakat: „Akkalába érkező a segítséget kereső ember, a bűvész, miután megtudta, hogy amaz mi végett jött, énekelni kezd, s addig folytatja, míg az énekléstől elalszik. Ez álmában a lapp bűvösnek lelke kiszabadul testéből, úgy hiszik, s elmegy azokra a helyekre, a melyek felé a bűvös az éneklés közben elméjét irányozta volt. Fölebredvén — néha egész éjszaka tart az álom — mindenfelét beszéli a helyekről, s úgy teszi hihetővé, hogy álmában tudást volt keresni. Ezt az elalvást elragadtatásnak, (*loveen lankeama*-nak = in extasim abripi) nevezik. Az elragadtató lappról beszélik, hogy soha sem eszik sót, mert a sós étel megfosztaná bűvös erejétől. — Úgy hiszem, ebből világosan kiértjük az elragadtatást, vagy a régi, most már bizonyos magyar szó szerint, az *elrévülést*, vagy *elrejlést*.

Tanulságosabb és meglepőbb a vogul bűbajosnak eljárása. Ez a bűvös dobot (kvojp) veri addig, míg elragadtatásba esik, mi a test reszkedésével jelenti ki magát, s ekkor azt mondják róla: *Tárom réj tüuen johts* = a Tarom (isten) réje reá jutott; vagy: *Táromnel réjl johtáues*, *pinves* isten által réj-vel van meglátogatva, megrakva; vagy *Tárom jäni réj tüuen johts*, *lätíng tüuen ti piní* isten nagy réj-e reá jutott, szólni ösztönzi őt. A réj szót jäni vag *pubi* jelzővel is találhatni, így: *jäni réj*, vagy *pubi réj*; innen mondják: *Koti kum näjt pubi réj anší, lauí*: *pubi réj ánom johts*, a mely bűvész *pubi réj* érez, az azt mondja: *pubi réj* jutott reám. — Ezekből azt tanuljuk, hogy a vogulok az elragadtatást, a melyben a bűbajosok jövendőlnék vagy látásokat jelentenek ki, *réj*-nek híjják; s meglepve látjuk, hogy ezen *réj* szó nagyon egyezik a magyar *rév*, *réj* szóval, melyet a felhozott származott szók törzsének találtunk. Ugyanazon állapot jelölésére a vogul és magyar nyelv azon szót alkalmazták: nem nyilvánul-e ebből, hogy tehát annak előtte az pogány magyar vallásbeli szó volt, s hogy a magyaroknál a mai vogulokéhoz hasonló bűvészet divatozhatott. A vogul nyelv a *réj* szóhoz jelzőül *jäni*-t

vagy *pubi*-t teszen; amaz nagyot, ez csudálatost, rendkívülit jelent; a vogul nyelv tehát a bővös elragadtatást *nagy réj*-nek vagy *csudálatos réj*-nek nevezi.

A magyar *rév*, *rěj* szónak alapjelentését Mátyás transfiguratióknak állítja; én meg épen az általa felhozott idézetekből extasisnak, elragadtatásnak állítom. De akármelyik volna is helyesebb, azt cleve tudhatjuk, hogy akár az átváltozás, akár az elragadtatás schol és soha nem lehet valamely szónak alap, legelső jelentése. A mai magyar nyelv nem használja többé a *rév*, *rěj* szót, abból tehát lehetetlen annak első vagy igazi alapjelentésére adatokat szedni; a régi nyelv maradákaiból, melyeket Mátyás összehorda, a szónak törzsét lehet, de alap vagy első jelentését nem lehet kisütni. Forduljunk a vogul nyelvhez, melyet mint legközelebbi rokont, a régies régi magyar nyelv egyik ágának tekinthetni. Mit jelent abban a *rěj* szó? Az *meleget* jelent; 1) mint ige: *rějém* meleg vagyok, *katl rėjí* a nap meleg, melegen süt, *rějñ* vagy *rén* és *rějém*, *rém* az ige nek participiumai, amaz nomen actoris, ez nomen acti; *rėjlém* l képzővel, gyakorító értelmű, melegszen; *rėjtem* melegitek stb.; 2) mint névszó: *rěj* melegség, *rėjing* meleg. Szó szerint tehát ott a *jäni rėj*, vagy *pubi rėj* nagy vagy csudálatos meleget teszen, s ez neki alap vagy első jelentése; az elragadtatás már másod, átvitt értelmű jelentése. Vajjon lehet-e gondolni, hogy a magyar *rév*, *rěj* is eredetileg csak meleget jelentett, s ebből a jelentésből fejlődtek volna az elragadtatás, vagy épen átváltozás jelentései? Ha kétségünk lehetne az iránt, azt tökéletesen eloszlatják Mátyásnak a *buz* szóról tett nyomozásai ugyanott (Nyelvt. Közl. IV. 205. stb. II.). Ezek szerint *buz* hőséget jelent, mit egyébiránt már Lugossy jegyzett meg az 1858-ban megjelent hangrendi párhuzamában, úgy: *búsz* = fojtólég, Baranya; *búz* Mélius P. A Mátyás felhozta helyek, p. o. „Íme az nagy hév-hóban, mikoron minden fűszálak még gyökerekből es kiasznak nagy *buz*-nak miatta. „Felségednek ereje árnyékot hoz neked, azaz meghivejt téged, hogy foganásnak kívánatos *buzjá*-ban ne rettenj.“ A *buz* névszóból lesz gyakorító ige *buzog*, ennek participiuma *buzogó*, vagy *buzgó* = calidus, p. o. Tudom az te munkálódásodat, mert sem hideg nem vagy, sem hév sem *buzgó*; vajha hideg volnál avagy *buzgó* (utinam frigidus esses aut calidus). Ennek további származékai: *buzgóság*, *buzgóságos* stb. ismeretesek. — Tehát a *buz* szónak eredeti jelentése is melegséget, hevet jelent; átvitt értelemben nemcsak

folyadékokról használjuk, p. o. kibuzog a víz, kibuzog a vér, hanem vallásos ájtatosságot is jelölünk vele, mikor mondjuk, hogy valaki *buzgó* ember, nagy *buzgósággal* imádkozik stb. A *buz* szónak jelentései mind meg annyi tanúi annak, hogy az elavúlt *rév*, *rěj* szó igen is meleget, hőséget jelenthetett; a vogul *rěj* szó pedig azt meg is bizonyítja.

A *rév* vagy *rěj* elavúlt magyar szót igének és névszónak képzelhetjük, mire a megfelelő vogul *rěj* is bátorít, a melynek *rém* = *réjem* alakja nomen acti. Tegyük föl, hogy volt *revik*, *rejik*; annak egyik alakja lehetett azután *revem* vagy *rejem*, összehúzva *rém*, a melyből további képzés útján lesz *rém*-lik, mint p. o. *fut* igéből lesz *futam*, ebből *futamlik*; *foly* igéből lesz *folyam*, ebből *folyamlik*; *hár*(-it) igéből lesz *háram*, ebből *háramlik* stb. Ezen hason képzésű igék bizonyossá teszik, hogy a *rémlik* igének legközelebb töje *rém*, ezé meg *rej*-(em) vagy *rev*-(em), s így a *rév*, vagy *rěj* igesége nem tagadtathatik. Névszói volta pedig mind azon alakokból tesszik ki, a melyeket a Mátyás idézeteiből felhoztunk.

Ha a *rém* szó, miből *rémlik* származik, a *rév* vagy *rěj*-nek származéka, mi lehet annak alapjelentése? Kétségtelenül ugyanaz, mely a *rév*, vagy *rěj*-é. De másod, vagy átvitt értelmű jelentése is elragadtatási állapotot teszen, a melyben látásokat vél látni az ember. S ez a jelentés jár mai napig a *rémlik* igével; ez ragad a *rém*-hez is. — Mátyás úr a *rém*-et a *rem*-eg, *reng* mozgást jelentő igéktörzsével egynek tartja, de ebben csalatkozik, ha igaz, hogy a *rém*-et a *rév*, *rěj* gyökészóra kell visszaigazítani.

A *rém* tehát alapjelentése szerint kimelegedett állapotot, másod jelentése szerint elragadtatási állapotot, s ennek egyik következése szerint látványt, spectrum-ot teszen. Az ilyen látvány, vogulul szólva, *pubi*, azaz rendkívüli, csudálatos, s az ijesztős, magyarul *rémséges*; onnan van, hogy a rémen *megrémül* az ember, hogy minden csudálatos rendkívüliség *rémít*. A *rémület*, *rémítés* megrázza ugyan az embert: de abbeli megrázás nem egyeredetű a *rengéssel* vagy *ringatással*.

Mondtuk, hogy a *rém* egy *rév*, *rěj* igét föltételez: azt a föltételezt a *révedez* ige szorosán követeli. A *réved* olyan, mint a *téved*, melynek *tév* alapigéje már nincsen meg a magyarban, de megvan még egy másik közel rokonában, az osztjákban, hol *téb* = *tévni*, *tébet* = *téveszteni*. A mint tehát alulról fölfelé menve következnek

egymásután a *tévedez*, *téved*, *tév*: úgy következnek a *révedez*, *réved*, *rév*, vagy *réj*. S a *révedezik* igének helyes jelentése: elragadtatásban vagy álomlátásban ábrándozva járni, kelni = schwärmen*).

II.

Kégy = stadium, *út*, mordvinul *ki*.

A régi emlékekben előforduló *kégy* szónak mind olvasatja mind értelme iránt kétségben vagyunk. „*Keg*, mint a *kög*-nek nyílt formája“, Toldy úr előtt látszék elfogadhatónak. Mátyás (Magyar Nyelvtudomány II. füzet, Pécssett 1863. a 15. és 16. lapján) eredeti helyekből megmutatja, hogy azt *kégy*-nek kell olvasni, mely Sylvester nyelvjárásán *kígy*. Az olvasatra nézve legbizonyítóbb hely ez: „Az ydöben Jeswsnak tanytwaanny kezzwl ketten mennek vala az napon, azaz huswet napian egy warosban, kinek newe Emaws, ky wag'on Jerwsalemhez hatwan keeg'ny feulden.“ A szóról már Sylvester megvallja: „Az stadiumot *kígy*-nek magyarázták, de az *kígy* micsoda szó legyen nem mondhatom, egy futásnyé földnek magyarázhatták volna.“ — Mátyás maga a *kígyó*, *kégyó* szóval gondolja megfejthetőnek, „mert a *kígyó*, részesülői végzetével, *kígy*, *kégy* igére útal. Ez pedig *halad*, *szalad*, *haladás*, *szaladás* értelményü.“ „Többet mondhatunk e szóról számos példák bírálatos összehasonlítása után“, úgymond ott.

Nem tudom, van e Mátyásnak a *kégy* jelentésére több adata: de bár merésznek látszassék is, azt szinte bizonyossággal tudom, hogy azok a *kígyóra* nem utalnak. Ez ellen már a köz szemlélet tiltakozik. Ha a *kégy* szó mozgást fejezne ki: nagyon különösnek, sőt hi-

*) Mikor ezt olvastam, Csengery Antal azt közlé velem, hogy az *elrejtezett* szó mai napig elájuslásról, tetsz-halotról mondják némely vidéken, p. o. *nem halt meg, csak elrejtezett*; vagy *ez az asszony gyakran elrejtezik*. — Most az én jegyzeteim között is ezt találom: „*Elrejtezik*. A Pesti Naplót 1858. febr. 20-kán két óra betilták, elmondhatni hát róla, hogy *elrejtezik* a Napló, azaz elalszik. A hosszú beteg alvást *elrejtezésnek* híjják.“ Nyilván akkor hallottam vala az *elrejtezés* szónak eme jelentését, s reá alkalmazám a Pesti Napló esetére. *Az elrejtezés hosszú beteg alvás*. Megvan tehát még a mai nyelvben is a *rev*, *rej* gyökszónak származéka. A *Nagy-Szótár* az el cikkek közt nem hozza fel azt; Kresznerics sem ismeri, ki az *occultat szót röjt*-nek írja. S jó volna így megkülönböztetni a *rej* és *röj* gyököket.

hetetlennek látszanék, hogy a *kígyó* képzele támasztotta volna a mozgás képzeletét. A tekeregve mászás nem lehet a mozgás eszménye, az emberre nézve, a ki, maga sebesebben mozog, s magánál még sebesebben haladó állatokat ismer. Ámde föltéve, hogy a térmértéket csakugyan a kígyó képzelete szolgáltatta volna: akkor annak hitregei alapja volna, s az bizonyosan nem szorítkoznék a magyar népre, hanem közös volna a legközelebbi nyelvrokonnal. A kígyó a vogul nyelvben *hali* = sima állat. és *jelping uj* = szent állat (hitregei képzelet); e két szónak nincsen viszonya a magyar kígyóval. De a mordvinban *kuj, kujnä*, a finnben *kyy* (ejtsd *kü*) a kígyó; ezek nyilván viszonylanak a magyar *kígyó*-hoz. Lássuk hát, hogyan nevezik a finnek és mordvinok a térmértéket. Finnben *penikulma* vagy *penin kuulema* = milliarium, mensura viae. Ez, szószerint *kutya-hallás*-t teszen, szenvedő, nem cselekvő jelentésben, tehát azt teszi: a meddig a kutya-szó elhallik. Úgy látszik, hogy újabb időben nem akarták ezt elhinni a déli finnek, hanem okosabbak akarván lenni a nyelvöknél, *peni-kuorma* = kutya-teher, *perikuorma* = alap-tehernek, az eztek is *peni-koorma*-nak magyarázták, úgy okoskodván, hogy elődeiknél az volt az út mértéke, a meddig a kutya elbírhhatja terhét. Mink hasonlóképen jártunk a *mélyföld*-del. Mit is jelenthetne a *mélyföld*? Tehát mér-földnek, vagy mértföldnek magyaráztuk, azt gondolván, hogy a mit az újabb kor sem tett még nálunk, azt a tatár járás idejében tették, t. i. megmérték vala az utakat, s egy-egy kimért darab az milliarium. Pedig a *mélyföld* nem más, mint a deákos *milleföld*, mely németül *meile*, s lehet, hogy ebből való a magyar *mélyföld*. Hogy eldöntsük a finn pert, lássuk, mint nevezik a mordvinok a mélyföldet? Úgy hijják, hogy *vajgel-pe* = azaz szóhangzás vége, tehát, a meddig elhallik a szó. A vogul is úgy hijja, hogy *amp suj*, mi betű szerint: *eb-szó*. Már ezekből világos, hogy a finn *penikulma* csakugyan *penin-kuulema*, azaz kutya hallás, szenvedő jelentésben, a mint most veszik is a finnek; s hogy az eszt *peni-koorma*-t is *peni-kuulma*-vá kell változtatni. A török nyelvben is *çagırım* چاغرم (kiáltás) távolságot jelent a mennyire a szó elhallik, egy orosz verszt. Még egyet hozok fel. Ahlqvist a mordvin-moksa nyelvtana 61. §-ában megemlítvén a *vajgel-pe*-t (szóhallás vége), s azt így magyarázván „also eigentlich eine Stimmweite, vergleiche Finnisch *penin kuulema*, *peni-kulma*,

d. h. soweit man den Hund hört“, egy jegyzetben hozzá teszi: „in Norddeutschland ,einen Hundebloff weit.“

Úgy látjuk tehát, hogy a finn, ugor, török népeknél az út eredeti mértéke az volt, a meddig a szó elhallik; hogy a finnek, vogulok, sőt éjszaki németek is, a *kutya-szót*, a törökök, mordvinok csak a *szót* magát teszik ki, mikor út-mértéket akarnak kifejezni. Lehet-e ily nagy megegyezés ellenére csak gondolni is, hogy a magyar az út mértékét a kígyó képzeletéről vette volna? Úgy látom, hogy az lehetetlen. Tehát mit jelentsen a *kégy*, *kígy* szó? Alkalmasint azt, mit a vogul *suj*, a mordvin *vajgel*, a török چاغرم, t. i. *kéáltást*, *kiáltást*; s ezen magyar szónak első tagjában a *ké*-, *kí*-ben találjuk meg a *kégy*, *kígy* szónak gyökerét. — Révai az Antiquitates literaturae Hungaricae 158. §-ában a Temetési Beszédben előforduló *keassatuc* szóra nézve ezeket írja: „Verbum *clamat* cultiores Hungari hodie *kiált* dicunt. Vulgus omittit consonam *l*, dicitque *kiát*. Frequentes sunt, qui etiam *i* vocalem in aliam mutant: et alii quidem in *e*, proferuntque *keát*, quemadmodum et hoc manuscriptum habet, *keassatok*, *clamate*: alii vero in *a*, sed interserunt facillioris pronuntiacionis caussa *j*, euphonicum, *kaját*.“ S erre felhossa a régi biblia fordításból e helyet: Vigadjatok s *kajáltsátok* ő nevét. — Három alakja van itt a szónak: *kajált*, *kéált*, *kiált*, s első tekintetre is a *kajált*-ot kell eredetinek, vagy ősinnek venni, a melyből a többi kettő vált. A *kajált* igének töje *kaja*, mert a *t* képző, s az *l* vagy csak beszökötetés, mit a magyar nyelv a hosszú magánhangzók után szeret (p. o. *bov-dog* = *bó-dog* = *bol-dog*; *ov-ni*, *ó-ni*, *ó-talom*, *ol-talom*; *ovd-ni*, *old-ani* stb.), vagy igeképző, ha t. *kajál* bizonyos szó, mit a szótár-írók felhozta *kajál bajál* bizonyítana, melyből *kajál-t* lenne. Hogy a *kaja*, *kéja*, *kéa* azonosok, mutatják a felhozott példák.

A magyar *kaja*, *kaj*-nak egyik rokona a vogul *küj*, melynek igéje *küjé* = *kiült*, *kéát*, mely kiáltást jelent, hogy jöjjön elé az isten, s hallgassa meg az imádságot; *küj-san* mintegy kiáltó ének, azaz hymnus. Mint névszó a *küj* kiáltás. — Másik rokona a magyar szónak a finn *kaja*, ebben: *kajata* hangzani, miből *kaje'*, *kaju* echo, clangor, sonitus. A régi magyar *kégy* szó bizonyosan a magyar *kaja*, *kéja*, *kéj* gyöknek származéka, mely gyök, mint látók, megfelel a vogul *küj*-nek s a finn *kaja*-nak. Hogy a *kéj*-ből *kégy* váljék, valami névszói képző kell, melyben *g* lehetett, s mely p. o. *légy* musca, *vagy*, *vagyon* opes stb. szóban fordul elé. Ez a *g* képző *j*-vel is le-

het rokon, legalább a *hiv, lev, viv* stb. igetők, a conjunctivusi *j* képzővel (tud-j-on) *gy*-t mutatnak, így: *higyen, legyen, vigyen* stb.

A magyar *kégy* szó tehát echo-t, clangor-t jelent, s azonképen fejezi ki az útmértéket — a meddig elhallik a szó —, mint a török, mordvin, vogul hangzást jelentő szók, s mint a finn, eszt, söt lapp (bäna-gullam = finn penin kuulema) „kutya-hallás.“

Ha *kégy* hangot jelent, s azután útmértéket, mit teszen hát a magyar *út*?

Az *út* szót egyszer a finn *tie* szóval vetettem össze, a *tie*-t átvetés által egynek gondolván a magyar *út*-tal. De egy az, hogy az átvetésnek nem igen találni biztos példáját; más az, hogy az *után* viszonyítót az „*útján*“ másának hiszem; úgyde a finn *tie* = *út* nem szolgáltat ilyenféle viszonyítókat. Az *után* viszonyító, jelentésére nézve, nagyon megegyez a finn *jälkeen*-nel, melynek töje *jälki, jälj*, a magyar *jel* szóval azonos. Azt kezdettem tehát gyanítani, hogy az *út* szó talán hasonló alapjelentésű, ha az *után* csakugyan az *útján*-nak mása.

Íme, az *Árpádkori új Okmánytár* 262. lapján, egyik 1229-ben kiadott oklevélben ezt olvassuk: *Concessimus etiam, ut populus dicte terre nec ad incidendas indagine nec fossam faciendam extra castrum vel citra Musuniense sive alias a quoquam ullo modo ire compellantur (sic!) nec etiam denarios, qui vocantur uothpenez alicui persolvant.* — Ezt ismétli az 1230-ban kelt oklevél a 271. lapon, de *utpiniz*-t ír. Az idézett oklevelekben a besenyők földjéről van szó, melynek neve *Leguentow* vagy *Leginthov* Mosonymegyében. Ez talán a mai *Légen* (Kaltenstein). Az *uothpenez*, *utpiniz* világos, hogy *útpénz*; s az *uoth* szerencsés kalauzzá lesz az *út* szónak fejtegetésében.

A vogulban *uot, uont* jegyet teszen, mely az utat jelöli, s akár fákon tétetik, elcsapván rólok egy darab kérget, akár a földre lera-
katik valami; az *uot, uont*-ból lesz ige: *uotém, uontém* fákat jegyzek, útnyomokat csinálók; *uontmém* ugyanaz, *uontmi* útjegy, többesben *uontmit* nyomásút, tulajdonképen útjegyek. A régi magyar *uoth* = *út*, s ez szinte azonos a vogul *uot*-tal, *uont*-tal. Az *n* az *uont* szóban nem okoz zavart, mert *n* és *m* szokott a vogul szók dentalis és labialis betűji előtt föltünni, p. o. a magyar *ül*, vogulban *unl*, a magyar *lúd* vogulban *lunt*; s az *amp-suj*-ban előforduló *amp* megfelel a magyar *eb*-nek: így tehát a magyar *uot, út* igen is lehet a vo-

gulban *uont*, annál is inkább, mert az már a vogulban is *uot*. Nem csatkozhatunk tehát, ha állítjuk, hogy a magyar *út* szó is eredetileg *jelt*, *jegy*t tett, mely jelöli, merre kell menni.

Ez által az *után* viszonyítónak alapjelentése is ki van derítve. Valakinek *útján* menni, annyi, mint az általa tett vagy hagyott jegyek nyomait követve menni. Innen van az *után* viszonyítónak nagy értelembeli megegyezése a finn *jälkeen* viszonyítóval, melynek töje *jälk* vagy *jälj* (*jäl*) azt teszi, hogy *jel* (e két szó is, finn *jälj*, *jäl*, azonos a magyar *jel*-lel).

Hogy *útján* mint viszonyító *után* lehet, abban nem találunk nehézséget, ha azon szók változásait tekintjük, a melyekből a viszonyítók alakultak. Ha *belen*-ből *ben*, *belé*-ből *bé*, sőt *be* válhatott; ha *miáltal* *miá*-vá rövidülhetett: még könnyebben válik *útján*-ból *után*. Nagyobb nehézség látszik abban, hogy a harmadik birtokos személylyel (*útja*) s *n* viszonyítóval (*útja-n* = *után*) képzett szó ismét birtokos ragokat vegyen föl, p. o. *után-om*, *utánad*, *utánunk*, *utánotok*, a melyek ellenkőznek is a megvolt birtokos rag személyével. Mert az *út-ja-n*-ban 3. személyü *ja* van; az *utánom* stbiben pedig ehhez első és második személyü ragok járulnak. De a viszonyítók épen az által váltak viszonyítókká, hogy elfeledték az első ragozást, s mintha töszók volnának, új személy- és viszonyító ragokat vesznek föl. Ilyen tetőzött ragozásnak példája p. o. az épen nem szokatlan *elibém*, mely (el-é-je-be-m) négy ragot halmazott fel, két viszonyító ragot: *é* és *be*, s két személyi ragot: *je* és *m*; — a *fölibe* viszonyítóban csak az utolsó *m* rag hibázik, a többi három abban is benn van. E tekintben tehát az *utánom* nem él nagyobb szabadsággal, mint a többi viszonyítók.

Ha a magyar *út* jegyet nyomot jelentő szóból lett: talán más rokon nyelvben is úgy esett az; s ha igen, az újra megerősíti az *út*-nak jegy-féle értelmét. S valóban úgy is van. A lapp nyelvben *käja* jegyet teszen, p. o. *route käja* vas jegy, azaz késsel, fejszével csinált jegy; azután nyomot és utat teszen, így *kerres-käja* szánnyom, azaz szánút. Finnben is *keino* nyomásút. Ezekhez tartozik a mordvin *ki* is, mely utat jelent, a nélkül, hogy tudna valamit a jegyről, mint a magyar *út* sem tudja már, hogy eredetileg jegy, nyom volt.

De az *úcza* nem *út-cza*, azaz kis út, hanem az *ulica*, szláv szó; mí tehát azt vagy *ulczának* vagy *úczának* írjuk.

III.

Odutta vola, tilutva, tilwt gimils, odut hotolm.

Az *Árpádkori új Okmánytár* 132. stb. lapjain határperbeli ítéletet olvasunk, mely a határjárást foglalja magában, s tehát elélszám-lálja a határjegyeket. Ezek közt többször megemlíti a *Holtvágot*, de csak egyszer írja „holtwag“-nak, háromszor pedig „holutwag“-nak. Az oklevél 1214-ben költ, s minthogy Wenzel akad. tag az eredeti után közli, mely a Sz.-Mártoni főapátság levéltárában őriztetik, föl lehet, sőt föl kell tennünk, hogy híven van lemásolva *). Minthogy a *holt* szó lehető könnyü kiejtésü, s minthogy bajos elhinni, hogy az oklevél írója háromszor egymásután hibásan írt volna *holutwag*-ot holtwag helyett: azt kell elfogadnunk, hogy 1214 tájban azon a vidéken ezt a szót *holut*-nak és *holt*-nak ejtik vala. De a híres Temetési Beszédben is az *odutta vola, tilutva, odut hotolm, tilwt gimils*-félék mellett *hadlava choltát* olvasunk; a Temetési Beszédet is (legalább leiratását) abból a korból valónak tudjuk. Valamint tehát ebben a *cholt* mellett *odut, tilwt*: úgy a mi oklevelünkben is *holt* mellett *holut* fordul elé.

Ilyenekben nem szabad nem is lehet írásbeli botlásokat gyanítani, mert azok az akkori ejtést tükrözik vissza. Híjába tagadjuk a Tem. Beszédbeli *isemucut* azonosságát a finn *isü*-vel, azt vitatván, hogy amaz *ise üs*-nek ejtendő: mikor a két Temetési Beszéd az *ö* hangot a szók elején kivétel nélkül *w*-vel fejezi ki; s az egy helyen, hol *iv*-et akara ejteni, *iv*-et is ír, „hug isten *iv* imádságuc mia bulsassa *w* bunet“, — mit Révai, nem emlékezvén a *miv, tiv, iv* szabályszerűsége voltára „*vö* imádságuk“ olvas, s összezavarja az egyes-számú *ü*-vel a többes-számú *iv*-et (*ü* bünét, *iv* imádságuk). Avagy írásbeli hibából volna ugyanazon Okmánytár 31. lapján egy 1086. évből költ oklevélben a következő: „Terminatur ab occidente

*) Mégis nagyon érdekes volna tudnunk, vajjon igazán *jobagiones* áll-e az oklevélben s nem *joubagiones*. A *joubagio, jobagio* szó megfelejtést vár még. Mert hogy az nem lehet *jobb-agy*, mintegy „besthaupt“ a német jog szerint, melylyel a *jobbágy* (az új értelemben véve) földesurának tartozott, kitetszik már onnan is, mert nálunk a barones regni is *jobagiones* voltak.

ad caput voraginis, quod dicitur *churchu-feu*." Az ember alig hiszen szemének, mikor először lát ilyeneket! A „caput voraginis“ mi volna egyéb, mint *torok fő*, s ezt az oklevél *churchu-feu*-nek írja; pedig ez finnes, *kurkku* torok lévén a finn nyelvben; *kurkku pää* szó szerint azonos a *churchu-feu*-vel. Az nem gyöngíti a szó szerinti azonosságot, hogy nem tudjuk a *churchu*-nak valódi ejtését: mert ám a Temetési Beszédben is *turchu*-t találunk torok helyett („hug turchu-cat mige zocoztia vola“). — Ugyanezt olvassuk ugyanarról a helyről egy 1234. évbeli oklevélben (lásd Árpádkori új Okmánytár 331. lapján): „Mete vero ejusdem terre Cuyar secundum privilegium sic incipiunt: terminatur ab occidente ad caput uoraginis, quod dicitur *Churhu-feu*“ stb., csak hogy itt *Chu* helyett *hu* van, mi azonban nem rontja le a szó azonosságát.

Továbbá abban az 1086-dik évben költ oklevélben így folytatódik a határjárás: „Hinc vadit ad puteum, de quo descendit ad torrentem *Gremce*, qui ducit ad portum *Tugut*, a quo trahitur ad fontem qui nominatur *Tubut-Sedu*; inde fertur ad puteum *Tuhut*, qui ducit ad viam exercituum“ stb. Itt a *Gremce* bizonyosan a mai *Gerencse* patak vagy folyócska; a *Tugut*, *Tubut*, *Tuhut* alkalmasint egy név, a *g*, *b*, *h* betűkben lehet írásbeli hibát gyanítani. A *Gerencse* mentiben a *Tugut-rév*hez juthatni, (qui ducit ad portum *Tugut*), s innen a *Tubut-Sedu*-hoz. Mi ez? A *Sedu* szó annyira nem volna idegen a finn *Silta*- (híd)-hoz, mint a *churchu* nem a finn *kurkku*-hoz; a *silta* mordvinul *sed*, s ez már azonos a szöveg *sedu*-jával, ha „ad fontem“ helyett „ad pontem“ állana. S kérdés, nem kell-e „ad pontem“ olvasni? E napokban olvasék Biharmegye sárréti járásából egy fergetegről (Hon, 1866, jul. 13. sz.), mely égis felkavará, „a holt Berettyó *kotu-pernyéjét*“; s a mely tudósításban a *kotu-földégést* a nagy hőség egyik okának nevezi a tudósító. — Mi ez a *kotu-pernye*, *kotu-földégés*? A tudósításból azt sejtem, hogy az állóvíztől csupaszon hagyott iszap-földről van szó, mely olyanná válik mint a pernye. De hát mit jelent a *kotu* szó? azt-e, mit a finn *kytö*, t. i. „ignis occultus, vel latenter ardens“, melynek igéje *kydön*, -töü, vagy *kyden*, -teü azt teszi, „latenter uro, maxime de igne humum urente.“? Azért hozom fel, hogy vele kitaláltassam a *kotu*-nak igaz értelmét.

Mind ezek szorosán nem ide valók, de azt akarják elértetni, hogy a rokon nyelvekben számtalan tények találhatók, a melyek

egymást felvilágosítják. Ilyen világosítást keresünk most az *odut*, *tilut*, *holut*-féle alakokra.

Nem dicsekedhetünk avval, hogy értjük az igék mód- és időképzőit. Addiglan, míg megértendjük, a tények egybeállításával és egybehasonlításával kell beérnünk. Lássuk tehát itt a jelen és múlt idők alakjait.

A finn nyelv-csoportban.

	<i>Lapp:</i>	<i>Finn:</i>
<i>Praesens:</i>	mana-m megyek	mene-n
	mana-k stb.	mene-t
	manna	mene-e
	stb.	
<i>Praeterit.:</i>	mann-i-m menék	men-i-n
	mann-i-k stb.	men-i-t
	manna-i	men-i.
	stb.	
<i>Perfect.:</i>	läm manna-m	olen men-nyt
	läk manna-m	olet men-nyt
	lä manna-m	on men-nyt
	läp manna-m	olemme men-neet
	läppet manna-m	olette men-neet
	läk mann-am	ovat men-neet.

A praeteritum képzője *i* mind a lappban, mind a finnben, mely *i* az ige utóhangzóját elenyésztette, kivéve a lapp 3-dik személyében. A perfectum nem egyszerű alakok, hanem áll a lappban *lä* (lenni) segédigéből és a participiumból; a finnben *ole* (val) segédigéből és a participiumból. De a lapp és finn participium közt különbség van. A lapp képzője *m*, mely *m*-es igésnév közönséges a finn, ugor, sőt török nyelvekben is; tehát a lapp *mannam* = finn *menemü* annyi, mintha *menemés*-t mondhatnánk a magyarban, mint mondhatjuk *tudo-má-s-t* stb. — A finn participium képzője *nyt* (*nut*), mely a többes-számban *neet*, s fölveszi a viszonyi ragokat. Ez a *nut* (*sano-nut olen* = szóltam), *nyt* képző nem találta a lapp nyelvben.

Az ugor nyelvcsoporthban.

Praesens.

<i>Mordvin :</i>	<i>Vogul :</i>	<i>Magyar :</i>	<i>Osztják :</i>
mola-n	miné-m	megyek	men-da-m
mola-t	miné-n	mégy	men-da-n
mol-i	min-i	megye-n	men-t.

Praeteritum.

mol-í-n	min-s-em	men-é-k	men-e-m
mol-í-t	min-s-en	men-é-l	men-e-n
mol-í-s	min-s	men-e	men-ô-t (men).

Perfectum.

olém menem	men-t-em	úttam menem
olét menem	men-t-él	úttan menem
olé menem	men-t	útt menem.

Hogy tovább lássunk, tegyük még ide a török ige alakjait is az egyes-szám harmadik személyében. Praesens : gel-ir, praeteritum : gel-di, perfectum : gel-miš. — A mordvin *mol'an* tulajdonképen a magyar *múlni*-hoz hasonlítható; a török *gel* jönni-t jelent inkább, p. o. gitmek gelmek — menni jönni, de a szó összehasonlítható a magyar *kel*-ni, finn *käy-dä*, lapp *gall-et* szókkal.

Az ugor nyelvcsoporth már a praesensben mutat fel különöségeket. Ahhoz a nézethez szoktunk, hogy a praesens jelleme épen az idő-képző hijában áll, s ez a nézet igazoltatik is a lapp, finn és vogul példák által, de nem igazoltatik az osztják által, mint a mely *da, t* képzőt mutat; nem igazoltatik a mordvin által, mely a többes-szám első és második személyeiben mutat ilyenén képzőt. Nagyobb világosság kedvéért tegyük ki az egész mordvin és osztják praesent.

<i>Mordvin :</i>	<i>Osztják :</i>
<i>Praesens :</i> mol'an	men-da-m
molat	men-da-n
moli	men-t
molh-ta-ma	men-de-u
molh-ta-da	men-de-da
moli-ht	men-de-t.

<i>Praeterit.</i> :	molin	menem
	molit	menen
	moľs	menôt
	moli-mä	mene-u
	moli-dä	men-da
	moľs-t	mene-t.

Azt látjuk itt, hogy az osztják praesens mind egyes- mind többes-számában *da, de, t* áll az alanyi ragok előtt : hogy miért ? nem tudjuk. A mordvin praesens egyes-számában nem látunk ilyest, de többes számában van *ta* az első és második személybeli alanyi ragok előtt, a harmadik személy alanyi ragja előtt álló *h* azért nem vehető számba, mert az *i, l, r* utóhangú névszók is a többes számbeli *t* előtt *h*-t vesznek föl, ezt tehát a harmadik személy többes-számának jelelőjéhez tartozónak vesszük. Mondám, hogy nem tudjuk, mit keres a *da, de, t* az osztják, mit a *ta, da* a mordvin praesensben ; de azt látjuk, hogy ott van. S hasonlót találunk a *hiv, lev, tev, vev, viv* magyar igékben is, a melyek praesense : *hi-sz-ek, le-sz-ek, te-sz-ek, ve-sz-ek, vi-sz-ek* ; találunk ilyet az *alv, fekv, haragv* féle igékben, a melyek praesense : *alu-d-om* vagy *alu-sz-om* (*al-sz-om*), *fekü-d-öm* vagy *fekü-sz-öm* (*fek-sz-em*), *haragu-d-om*, vagy *haragu-sz-om* (*harag-sz-om*) stb. ; találunk némit a *val* és *men* igék praesensében is : *vagy-ok, megy-ek*. Mind ezek praeterituma : *hiv-é-k, lev-é-k, tev-é-k, vev-é-k, viv-é-k, alv-á-m, fekv-é-m, haragv-á-m*, a Temetési Beszédben : *haraguv-é-k, haragu-é-k* helyett stb., *val-é-k men-é-k*. S ezek a magyar praesensek még az egyes-számbeli harmadik személynek ragjával is kiténnek : *hisze-n, lesze-n, tesze-n, vesze-n, visze-n, alszo-n, feksze-n*, a hol vidékbeli szokás nem ikesíti azokat, így : *alszik, fekszik* ; továbbá *vagyó-n, megye-n*. Hogy ezen *n* valóban a személynek jelelője, mutatja többes-számú ragja : *nak, nek*, melynek *n*-je csak az egyes-szám jelelője lehet. A felhozott tüneményeket nyelvtani szabálytalanságoknak tekinti a közönséges felfogás : de a történelmi nyelvtan sokszor az anomáliákat a törvényszerűség maradékainak ismeri fel. Hát ha a magyar praesens is képzővel bírt volna ! Talán azon ok, mely a közönséges (nem *ikes*) igék praesenséből eltolta az egyes-számú harmadik személynek alanyi ragját, hagyatta el velök a praesens képzőjét is. Mert az úgynevezett szabálytalan igék töje *v (u), l, n*-nel, a többiek pedig né-

mákkal végződnek *). Azért hozván fel azt, hogy a magyar igének bajos volta kitűnjék, a praeteritum és perfectum alakaira meggyünk által.

A praeteritum képzője a lapp, finn, mordvin nyelvekben *i*, mely a *tő* utóhangját el is enyészeti, a magyarban *a, e* (tud-*a*, men-*e*), az osztjákban is *e*. A nélkül, hogy megmondhassuk, honnan való e képző *s* mit jelent, annak mégis közös származását sejthetjük. Azonban a vogul praeteritum képzője *s* (min-*s*), mely *s* feltetszőleg a mordvin praeteritum harmadik személyében is előfordul (mol-*s*, mol-*st*), továbbá a török praeteritum képzője *d* (gel-*d*-im, gel-*d*-iñ, gel-*d*-i). Valamint a magánhangzós (*i, a, e*) képzőnek közös származását, úgy gondolhatjuk a *d* és *s*-nek közös eredetét is; mit gondolnunk a nyelvek rokonsága készlet. Azelőtt hajlandó voltam a török *d* és vogul *s* képzőt a magyar perfectum képzőjével (tud-*t*-am) egynek tartani: de azt a nézetet nem támogatja a vogul és a török praeteritum jelentése, mely határozottan a magyar *a, e*-s múlttal egyez meg; még kevesebb támogatja a betűk változásának törvénye, ha szabad úgy neveznem, mely számtalan példáját mutatja annak, hogy a vogul szók *t*-je a magyarban *sz* vagy *e* (sáta száz, sater ezer, vit' viz stb.), de tudtomra, egy ellenkező példáját sem mutatja, hogy t. i. a magyar szók *t*-je a megfelelő vogul szókban *s* volna, mint volna a men-*t* vogulban min-*s*. Még hatalmasabban ellenzi azt a nézetet eme tapasztalás, hogy a praesens és praeteritum általában egyezők a finn, ugor és török-tatár nyelvcsoportokban, de a perfectum alakjai sokkal különbözőbbek: annál fogva tanácsosabb a *d, s* alaku praeteritumokat az *i, a, e* alaku praeteritumokhoz sorozni, azt tevén föl merészen, hogy a praeteritum eredeti képzője *di, si (ti)*, vala, melynek mássalhangzós eleme a lapp, finn, magyar, osztják és részben a mordvin nyelvben elenyészett, de megmaradt a törökben, vogulban, *s* a mordvin harmadik személyében.

A perfectum a lappban (lä mannam), finnben (on mennyt), vogulban (olí menem), osztjákban (útt menem) a segédigéből és nomen verbi-ből vagy participiumból össze van téve, *s* az a participium alakilag is egy a lapp, vogul és osztjákban, t. i. manna-*m*, mene-*m*. A mordvin nyelv nem is ilyenféle szerkezettel, hanem más fordulatokkal él a perfectum kifejezésében. A finn perfectum a segédigéből

*) Ismerjük az *akarva* alakot; nem tartozik-e az is az itt fejtegetett rendhagyókhoz?

(olen = vagyok) s *nut*, *nyt* képzőjü igés névből van szerkesztve, p. o. olen sano-*nut* mondtam, olen men-*nyt* mentem, olen tunte-*nut* tudtam, olen käy-*nyt* keltem stb. Ez az igés névszó rendszeren veszi föl a viszonyragokat, tehát:

sano-*neen*, men-*neen*, tunte-*neen*, käy-*neen*,

sano-*neet*, men-*neet*, tunte-*neet*, käy-*neet* stb. ;

fölveszi a birtokos ragokat is : sanonee-*ni*, sanonec-*si*, sanonee-*nsa* stb., mint a közönséges névszók. A finn perfectum alakja tehát nagyon különbözik a praeteritum alakjától. — A török perfectum *miş* képzővel alakul, p. o. *gel-miş* jött, mely azután a praesensbeli alanyi ragokat felveszi, így : *gel-miş-im*, *gel-miş-sin*, *gelmiş-dir* stb. jöttem, jöttél, jött; egyébiránt nem mutat föl semmi különösséget.

A magyar praeteritum most *t* képzőjü, p. o. tud-*t*-am, tud-*t*-ál, tud-*o*-tt, tud-*t*-unk, tud-*ta*-tok, tud-*t*-ak vagy tud-*ta*-nak; kel-*t*-em, kel-*t*-él, kel-*t*, kel-*t*-ünk, kel-*te*-tek, kel-*t*-ek vagy kel-*te*-nek. Az első személy azért tetszik föl, hogy alanyi ragja *m*, holott *k* volna szabályos; a második személynek alanyi ragját a praeteritumban is találjuk : tudá-*l*. De hol veszi magát a *tt* a harmadik személyben?

Mondjuk : *tudtam*, de mondjuk : *tudtom* is, p. o. *tudtam*, hogy így lesz; *tudtomra* nem ment el; mondjuk : *halt*, *holt*, *halott*. A *halt* ige, meghalt az ember; a *holt* inkább névszó, vagy participium, p. o. *holt ember*; *halott*, németül die Leiche, corpus exanime. Még 15 évvel ez előtt a magyar tisztességesen *halottat*, vagy *holt tetemeket* kísért vala a temetőbe, most *hullákat*, azaz dögöket, visznek ki, mert dögvészben *hüll* a marha; hacsak a német *hülle-t* nem hullázták magyarrá a magyar poeták, — mert ők találták föl a hullát. — Csakugyan hát sok megjegyezni valót lelünk a magyar perfectumban, s azok közé tartozik az *odut*-féle régi alak is.

A Temetési Beszédben olvassuk : „Es *odutta* vola neki paradisumut hazóá“; — „heon *tilutva* wt ig fa gimilcetvl“; — „tiluvt gimilstwl“; — „odut hotolm.“ Mátyás Flórián a „Magyar Nyelvtudomány“ II. füzetének (Pécsett 1863.) 47. 48. lapján kétségtelemné tette, hogy a *tilutva* szónak cselekvő töje *til* szenvedője *tilik*; a *til*-nek valóságát pedig legbizonyosabbá teszi a régi *tilódik* alak; egyébiránt a *tilos*, *tilalom* folyvást hirdetik azt. Ennek a *til*-nek tehát *tilut* perfectumát, mint az *ad*-nak *adut* perfectumát, találjuk a Temetési Beszédben. De ha az *adut* alakjában az *u*-t a *d* után közvetlenül álló *t* miatt szükségesnek találhatta az ejtés : a *tilut*-nak *u*-jára néz-

ve nem áll a kiejtési ok, mert a *tílt* könnyű és szokott magyar hangkövetkezés. Avval ütni el a dolgot, hogy a Temetési Beszéd helyesírása ingatag, nem lehet: mert az inkább azt mutatja, hogy lehető szorosan követi a kiejtést, hogy tehát nem írt le egy hangot is, a melyet akkor ki nem ejtenek vala. S ha az 1214-ki oklevélben egyszer találunk *holt-vágot*, de háromszor egymásután következő helyeken *holut-vágot*: azt kell gondolnunk, hogy a többség döntvén *holutvág* a helyes írás, s a *holtvág* vagy hibás írás, vagy azt bizonyítja, hogy akkor a *holut* mellett már *holt-at* is ejtenek vala, mi utóbb általánossá vált. Mielőtt azonban ezen perfectumbeli *u-t* kérdőre fogjuk, lássuk még szorosabban az alakok mivoltát a Temetési Beszédben.

Odutta és tilutva. Miért áll ott *tt*, itt meg a *t* után *va*? Révai ezen alakok megfejtésére annak híjával vala, mi nélkül egyáltalában nem lehet boldogúlni; ő nem tudá még, hogy a tárgyi igeragozásban egy rag fordul elé, a mely a tárgyat jelöli, s mutató névmás természetű; s hogy ezen rag *ja, va*. Helyesen taglalja a *kérem, kérném* alakokat (lásd Antiquitat. lit. Hung. 111—122. lapjait); de azt nem tudja vala, hogy nem „*j, v* euphonicumról“, hanem egy mutató névmásról van szó, mely a tárgyat illeti, s mely egy természetű az *l* raggal, ebben: tud-*l*-ak; csakhogy ez a második személybeli, a *ja, va* pedig a harmadik személybeli tárgyat nézi. Hogy ezen tárgyi igeragozás az egyes-számban a névszó birtokos ragozásával egyenlő, az másodrendű érdek: de hogy amaz más természetű mint ez, a kettőnek többes-számbeli alakjai is kitüntetik, mint a szemlátomás mutatja:

kez-ünk	kér-j-ük	almá-nk	tud-j-uk
kez-(e)-tek	kér-i-tek	almá-tok	tud-já-tok
kez-ök	kér-i-k	almá-jok	tud-já-k.

A *tilut* alanyi perfectum 3-dik személye; a *tilut-va* pedig a tárgyi perfectum 3-ik személye. Ez a *va* az *odutta*-ban *ta-vá* hasonlított, *odutva* helyett; a *tt* tehát *tv*-ből való. Hogy most *adott*-ot írunk két *t*-vel, *adot* helyett, azt szófejtésileg igazolni nem lehet; a régiek többnyire csak egy *t*-vel írták az alanyi perfectumot. A Temetési Beszéd illető helyeit így kell tehát a szófejtés adatai szerint írni: *es odutva vola neki paradisumot* (és *adutta* vala neki a paradicsomot); — *heon tilutva wt* (héon tilutta őt).

Odut hotolm; *tiluvt* gimils. Az *odut* alanyi perfectum, participium szerepében. *Tiluvt* is az; de a *v*-nek nincs helye a perfectumbeli, vagy participiumbéli *t* előtt. Az a *v*, melylyel a *tilutva*-ban találunk, a *t* képző után áll, a *hol* helye is van, avval tehát nem lehet a *tiluvt* *v*-jét összezavarni. De lássuk most, honnan lehet származtatni az *u*-t a felhozott alakokban?

Eddig a perfectum és participium alakjainak képzőjét *t*-nek gondoltuk: de az ellen tanúskodnak az említett *odut*, *tilut*, *holut* alakok, melyek két utolsóját *u* nélkül is könnyű kiejteni. Ha még is a felhozott nyelvemlékek az *u*-t felmutatják: kell hogy oka legyen; minthogy pedig az itt nem lehet kiejtésbéli vagy széphangzatbéli, kell, hogy szófejtési legyen.

Látók, hogy a finn, ugor és török nyelvek a praeteritum képzőjében nagy megegyezést mutatnak; látók, hogy a lapp, vogul és osztják nyelvek a perfectum alakjaira nézve is egymással megegyeznek; látók végre, hogy abban a finn, magyar és török nyelvek együtt különböznek a lapp, vogul és osztják nyelvektől. Vajjon lehetetlen volna-e, hogy azok meg magok közt megegyezzenek, a perfectum vagy participium perfecti alakjaira nézve?

A finn participium perf. *käy-nyt*, a magyar *kel-t*, a török *gel-miş* ugyan, de ha egy régi magyar alakot veszünk, p. o. *holut*, akkor így lesz a három participium egymás mellett: finn. *kuol-nut*, magy. *hol-ut*, török *öl-miş*. Nem lehet-e föltenni, hogy a magyar participium perfecti képzője is *nut* (*nut*) volt, s hogy a három nyelv illető alakjai réges-régen így viszonylottak vala egymáshoz:

kuol-nut, hol-mut, öl-miş?

De hogyan válhatott volna *hol-mut*-ből előbb *hol-ut*, azután *hol-t*? Az ige többes-szám-beli alanyi ragja eredetileg *muk* volt: vagy-*muk*, tud-*muk*, tárgyi raggal: *tud-ja-muk*. A *vagymuk*-, *tudmuk*-ből lett *vagyunk*, *tudunk*; a *tudjamuk*-ből lett *tudjuk*. Ebben az alakban a *jamuk*, *juk*-ra, tehát a *muk*, *uk*-ra rövidült. Vajjon a lefolyás eredményére van-e különbség a *hol-mut*-ből vált *hol-ut* s a *tud-ja-muk*-ből vált *tud-j-uk* közt? Tehát *hol-mut*, *od-mut*, *til-mut*-ből csakugyan válhatott *hol-ut*, *od-ut*, *til-ut*. Ilyen lefolyásra a finn nyelvekben is találunk némi hajlamot. Látók, hogy a finn participium perf. képzője *nut*, *nyt*; ez az esztben *nud*, de itt sokszor *nd*-vé rövidül, p. o. finn. *anta-nut*, eszt. *anda-nud* és *anda-nd*, magy. *ad-ut*. Ez az

anda-nd alak a változásnak azon fokán áll, melyen a magyar *tudá-nk*, e helyett: *tud-á-muk*.

S ez a lefolyás nem egyes tünemény, a rendszámok hasonló, s felette tanulságost mutatnak *). Elhagyván az *első*t és *másodikat*, melyek többnyire nem számnevek, 3—6-ig hozzuk fel először a sor-s azután a rend-számneveket

	<i>a vogulból :</i>	<i>magyarból :</i>	<i>finnből :</i>	<i>osztjából :</i>
3	kórom	három	kolme	chûdem
4	niile	négy	neljä	ńet
5	ät	öt	viite	vêt
6	kat	hat	kuute	chût
3-dik	korm-it	harm-ad	kolm-ant	chût-met
4-dik	ńil-it	negy-ed	nelj-ánt	ńet-met
5-dik	ät-it	öt-öd	viid-ent	vêt-met
6-dik	kat-it	hat-od	kuud-ent	chûda-met.

A rendszámi képző az osztjákban *met*, a finnbén *ant*, *ent*, a magyarban *ad*, *ed*, *od*, *öd*, a vogulban *it*. Szakasztottan így változott a *mut* participium perf. képzője *ut-tá*, mint a rendszámi képző *met* utoljára *it-té* vált. Nem lehet tehát kétség az ellen, hogy a föltételezett *od-mut*, *hol-mut*, *til-mut* nem válhattak volna *od-ut*, *hol-ut*, *til-ut-tá*.

Hát mit csinálunk a *til-uvt*-tal? Ebben a *v* vagy írásbeli hiba, vagy ha annak nem szabad volna tartanunk, legvilágosabb bizonyítéka, hogy csakugyan *til-mut* volt az eredeti alak, mely a változás lefolyásában előbb *til-umt* vagy *til-uvt-tá*, s utoljára csak *til-ut-tá* lett.

A *til-ut*, *od-ut*, *hol-ut*-ból igen könnyen vált *tilt*, *hol-t*; csak a néma betűk után marad meg a régi *u*, melyet most *o*, *ö*, *e*-nek ejtünk, így *ad-ot*, *tör-öt*, *vet-et*. Minthogy pedig a tárgyi raggal ezek így voltak eleinte: *od-ut-va*, *tör-öt-ve*, *vet-et-ve*, s azokat később így ejtették: *od-utta*, *tör-ütte*, *vet-ütte*: nyilván ebből keletkezett a vélemény, hogy a perfectum képzője *tt*. A mostani helyesírási szokást tehát, mely szerint: *ad-t-am*, *ad-t-ál*, *ad-ott*; *tör-t-em*, *tör-t-él*, *tör-t*; *vet-ett-em*, *vet-ett-él*, *vet-ett* stb. írunk, az említett vélemény meg a széphangzat gyökeresítette meg. Csakhogy e szokás nem tudja, hogy *vet-ette* szófejtésileg is jó, *vet-ett* pedig szófejtésileg nem jó, mert csak *vet-et* volna jó.

*) Erre legelőbb Budenz úr figyelmeztete bennünket.

IV.

Sarchas, ewr, evvrek, wsbek, joccerydech.

Szent Lászlónak úgynevezett harmadik decretumában olvasuk: (1) Hoc decreverunt, hanc legem constituerunt: ut nuncius regis per omnes civitates dirigatur, qui congreget centuriones et decuriones eorum, qui vulgo *ewri* vocantur, cum omnibus sibi commissis, et praecipiat eis, ut si quem furti culpabilem sciant, ostendant quosque nominaverint *ewri*, illi parciantur sub denario numero, quorum unus pro decem portet iudicium stb.

Posthec inquiratur a cunctis optimatibus et populo, si quam villam sciant furto diffamatam, et si quam dixerint, dicat nuncius regis villanis, ut quos fures sciant in illa, illos reddant. . .

Preterea eiusdem ville villani per decem et decem dividantur et decimus pro novem portet iudicium. . . .

Deinde nuncius regis de villa in villam vadat, sciscitando a villanis, ut ubi furem sciunt, monstrent. Notum etiam faciat nuncius, totius Ungarie principes sacramentum fecisse, quod neque furi partant, neque celent eum. Ipsi quoque similiter faciant. —

(2) Precipimus eciam, ut idem regis nuncius palam faciat omnibus tam nobiles quam ignobiles, imprimis episcopis, abbatibus, comitibus, postea vero minoribus: quod a tempore regis Andree et ducis Bele et a descriptione iudicis *Sarchas* nomine, apud quemcunque aliqui civium vel villarum, qui dicuntur *evvrek*, vel servi, detinentur, in assumptione S. Marie omnes regi presententur. . . . Veniant et illi omnes, qui dicuntur *wzbeq* ad curiam in eadem festivitate, et secundum quod regale iudicium ordinaverit, postmodum ratum permaneat. . . Illi qui dicuntur vulgo *wzbeq*, cuicumque persone adhererint, representent eos regi in assumptione S. Marie virginis. . . .

(13) Rerum fugitivarum collector, quem vulgariter *joccerydech* dicunt, quidquid colligit, ad civitatem ejusdem provincie congreget, et regis agaso et comitis ejusdem civitatis in suburbio stabulum faciat, ubi usque ad festivitatem S. Michaelis Archangeli quidquid pecorum collectum est, servetur. Due partes fugitivorum hominum donentur regis pristaldo, tertia pars comiti, et usque ad pronunciatam

festivitatem detineantur et reserventur. . . . Mondatik még, hogy ilyen collectorja volt a „Comes“-nek, volt a „király“-nak. —

Az egész törvénynek tartalma, de különösen a 21. szak, mely „de usucaptionibus“ szól, s mely többi közt azt mondja: „Simili modo jubemus, ut qui usucaptiones tenuerint a tempore regis Bele, usque ad festum S. Stephani dimittant“, azt bizonyítja, hogy a sz. László uralkodásának elején keletkezék, tehát megelőzi sz. László más törvényeit. Mert András 1046-ban kezdte uralkodni, I. Béla 1061—63-ig uralkodék; e két király alatt, mint tudjuk, nagy ellenhatás támadta a Sz. István által behozott új állami és egyházi rend ellen. Salamon (1064—1074) tizenegy évig uralkodott ugyan: de ha az előttünk lévő törvényt gondosan megolvassuk, azt látjuk, hogy az ellenhatás következései nem szűntek meg Salamon alatt sem, s hogy talán Béla fiai is, Gejza és László, reá támaszkodva tusáznak Salamon ellen, habár másképen adják is elé a krónikák. Mert ha különben állott volna a dolog, Sz. Lászlónak úgynevezett harmadik decretuma érthetetlen volna. Ha tehát nem tagadhatjuk el a nevezett törvénynek valóságát, ha azt igazán Lászlónak kell tulajdonítani, kettő áll kétségtelenül: az, hogy ez a törvény mindjárt László uralkodásának elején keletkezett; s az, hogy az András és Béla alatt erőre kapott ellenhatás Salamon uralkodásában nem szűnt volt meg egészen, mert íme, még Lászlónak is az ellen kelle intézkednie. László 1077-től 1095-ig uralkodott, az a törvény, melyet elsejének tartunk, 1092-ben keletkezék; harmadik vagy utolsó törvénye tehát 1092. után szereztetett volna. Mint lehet csak képzelni is, hogy László, uralkodásra lépte után csak 13 év múlva látta volna szükségesnek, határt vetni az András és Béla alatt kezdődött visszahatásnak! Ez ellenközik Lászlónak egész királyi magaviseletével. Ő nem lett volna egy másik sz. István, ha nem mindjárt a nagy elődje által kijegyzett útra térítette volna vissza az országos ügyeket.

Az a visszahatás, melynek következéseit elenyészteti a szóban lévő törvény, úgy látszik, a régi renddel a régi nevezeteket is fölélesztötte volt, s azért említi meg az enyésztető törvény is. Az István alapította új rendszerben azon nevezeteknek nem jutott hely, ha élték is még a nép száján, de a nyilvános iratok, a törvények és oklevelek nyelve mellözte. Azért találjuk meg őket csak Sz. Lászlónak eme törvényében.

Lászlónak első tettét az István által keresztyénessé vált rendnek helyrehozására evvel fejezi ki a törvény: „Tocius Ungarie principis sacramentum fecisse, quod neque furi parcant neque celent eum.“ A *fur* nemcsak tolvajt jelent itt, hanem általában erőszakoskodót, ki nem István törvénye szerint méri ki a tulajdonjogot, hanem ezt a régi pogány szokáson alapuló önkénynyel határozza meg, — mint a szóban lévő törvény mindenik szakaszából kiolvassuk. — Királyi hirdető megyen ki mindenik városba, s összegyűjti azoknak, qui vulgo *ewri* vocantur, századosait és tizedeseit, azokkal egyetemben, a kik alájok vannak bízva, s meghagyja nekik, hogy mutassák ki a tolvajokat stb. Kik már ezek az *ewri*? Őr-öknek olvassuk és értsük-e? Én mást vagy jobbat nem tudok ajánlani. De kicsodák ezen *őr-ök*? Alkalmasint azok, kik sz. István intézködései szerint *jobagiones castris* vagy *servientes castris*.

A király embere hirdesse ki azután mindnyájának „quod a tempore regis Andree et ducis Bele, et a descriptione iudicis *Sarchas* nomine, apud quemcunque aliqui civium vel villarum, qui dicuntur *evvrek* vel servi, detinentur, in assumptione S. Marie omnes regi presententur. Quod si quis forte detinuerit, dupliciter reddat, vel is qui defendere voluerit, in predicta festivitate veniat ad curiam et defendat.“ Itt először is e két szó: *sarchas* és *evvrek*, tűnik fel. Nagy szerencsénkre a törvény maga mondja meg, hogy az így nevezettek, kik voltak. A *sarchas* bíró (*judex*) vala, az *evvrek* = *servi*.

Tudtomra, a *Sarchas* szó nem fordul többször elé latin forrásainkban; annál kevesbbé találjuk meg a régi magyar nyelvemlékekben, a melyek úgysis, nagy sajnálatunkra, szükecskék, s ha a Temetési Beszédeket kivesszük, egyikök sem ér fel a XI. századba. Hozzá járúl a szónak idegenszerűsége, mely kivált az írásából rí ki. Lássunk tehát először is ehhez. A Temetési Beszéd írásánál régibb magyar írás nem lévén, s fel akarván tenni, hogy Endlicher, törvényünk kiadásában hüven közli a XV. századbéli codex írását: amannak írása szerint a szót *sarkas*-nak, vagy *sarkhas*-nak kellene olvasni. Mert a szó elején az *S* a mai *s*-ünk; a belhangu *ch* pedig (*turchucat*, *ach*-szin = *ak*-szin), ha nem tiszta *k* is (mert van *pocul*, *zocozja* is, *c* = tiszta *k*) legalább hehes *k*, mely a mai nyelvben vagy *k*-vá lett, p. o. *turchu* torok, vagy *h*-vá, p. o. *chomuv* hamu, *choltat* holtát stb.); az utóhangu *s* is a mai *s*-ünk. De akár *sarkas*-nak, akár *sarkás*-nak olvassuk is, a szó-tőt vagy *sark*-nak, vagy *sarka*-nak

gondolván, sehogy sem férünk hozzá, hogy értelmezhesük. Azonban Constantinusban egy külső tanúságot találunk, melyet meg kell hallgatnunk. A turkokat vagy magyarokat leirtában azt mondja Constantinus (de administrando imperio 40.) „Ἐχουσι δὲ κεφαλὴν πρώτην τὸν ἄρχοντα ἀπὸ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀρπαδῆ κατὰ ἀκολουθίαν, καὶ δύο ἐτέρους, τὸν τε γυλάν καὶ τὸν κάρχῆν, οἵτινες ἔχουσι τάξιν κριτοῦ. (Első fejöek vagy fejedelmök, következés szerint, Árpád nemzetségből való, s két más fejöek, a gylas és a karchas, a kik bírói tisztet viselnek). Hozzá teszi, hogy a gylas és a karchas nem tulajdon nevek, hanem méltóságok (οὐκ εἰσὶν ὀνόματα κύρια ἀλλὰ ἀξιώματα). Még érdekes tudnunk, hogy Constantinus *Bultzust* harmadik fejedelemnek és karchasnak nevezvén azt mondja róla, hogy a Bultzus karchas Kale-nak fija, ki hasonlóképen karchas vala; s ekkor ismétli a figyelmeztetést, hogy *Kale* tulajdonnév, de a *karchas* méltóság, vagy hivatal, mint a gylas is, a ki azonban előbb való a karchasnál (τὸ μὲν Καλή ἐστὶν ὄνομα κύριον, τὸ δὲ κάρχῆς ἐστὶν ἀξίωμα, ὡσπερ καὶ τὸ γυλάς, ὃ ἐστὶ μείζον τοῦ κάρχῆ). Tehát Constantinus úgy ismeri a magyarok szerkezetét, hogy első fejöek a *nagy fejedelem* (ὁ μέγας ἄρχων), második a *gylas*, harmadik a *karchas*; továbbá azt is megtudjuk az író előadásából, hogy nemcsak a nagy fejedelmi méltóság egy nemzetséghez van kötve, hanem, legalább Constantinus koráig, a *karchas*-ság is, mert Constantinus idejében *Bultzus* vala karchas, s ennek atyja *Kale* is az volt.

Én azt vélem, hogy a Constantinus karchas-a egy a sz. László törvényebeli *sarchas*-sal; azt vélem továbbá, hogy a latin szöveg előhangú *s*-je credeti *c* helyett áll, hogy ha megtalálnók az eredeti codexet, abban *Carchas*-t találnánk írva. Constantinus mondja, hogy a karchas *κριτοῦ τάξις*, azaz bírósági tiszt, jóllehet kisebb méltóságú a *gylas*-nál; de harmadik helyre teszi az országos méltóságok közt. Sz. István, ki a nagyfejedelmi méltóságot királyivá, egyszersmind a koronázás által különös, a nemzetségek befolyásától független főnyüvé tette volt, a gylasi és karchasi tiszteket megszünteté. De az András és Béla visszatértével íme föléled a karchas, — s tisztjének mivoltát a szóban lévő törvény megsejteti velünk. „Apud quemcunque detinentur aliqui civium vel villarum, qui dicuntur *εὐνρεκ* vel *servi*“, még pedig „detinentur a tempore regis Andree et ducis Bele, et a descriptione iudicis nomine *Carchas*“ (legyen szabad így írnom). Tehát a karchas, tisztét újra felvevén, össze- vagy leírá a rab-

szolgákat, s visszaadá előbbi birtokosainak. Ki nem értheti abból, hogy Sz. István a keresztyén rabszolgák felszabadításával az addig szokásos birtokjogot meg megsértette vala; sokan a volt rabszolgák közül, az egyháznak is adományoztattak, mint szőlő-mivelők, sütők, halászok stb., minek számos példáját olvassuk az adományos levelekben. Most az eléállott karchas helyrehozza a régi birtoklásokat, legalább, a törvény világos szavai szerint, a rabszolgákra nézve. Sz. László visszaállítja az István rendszerét, megsemmisíti tehát a karchas intézéseit, s megparancsolja, hogy a kinél *evvrek*, vagy rabszolgák, találtak András király és Béla herceg idejéből s a karchas nevű bíró összeírásánál vagy leírásánál, megjegyzésénél fogva, az okvetetlenül Boldogságos Mária mennybemenetelének napjáiig vigye a király színe elibe, — nyilván azért, hogy az ilyen rabszolgák visszatéssenek azon állapotba, melyben voltak: a ki pedig azt nem tenné, az kétszeresen téríti meg, azaz egy-egy rabszolga helyett kettőt-kettőt fog visszaadni; vagy a ki jogosan gondolja bírni rabszolgáit, az menjen a mondott ünnepen a királyi udvarra, s terjeszsze elé jogigényeit. (Quod si quis forte detinuerit, dupliciter reddat; vel is qui defendere voluerit, in praedicta festivitate veniat ad curiam et defendat).

Tegyük föl, hogy Sz. László mindjárt 1077-ben alkotta ezt a törvényt, mégis már 30 év múlt volt el a karchas intézkedése óta s ebből világos, hogy sok rabszolgának csak gyermekeit érte az új rendelet: de az nem hatráltathatá az eljárást, mert a rabszolgaság is örökös vala. Ámde az a körülmény is, hogy már ekkor is a 30 évig tartott rendetlenséget kellett visszaigazítani, azon föltevést támogatja, hogy a mit sz. László harmadik törvényének vélünk, azt elsejének tartjuk.

Andrással és Bélával a régi rend következtében a régi nevek, s azokkal együtt a régi társadalmi tagok és osztályok is életünének. A *karchas*-t és működését láttuk már, ámbár nem értjük a *karchas* szót; látók imént az *evvrek*-et, s nyomban utána következik az *wzdeg*; a törvénynek 13. szakaszában pedig megemlítetik a *joccerydech*, a kit a törvény maga „*rerum fugitivarum collector*“-nak nevez. Lásuk, ha megfejtethjük-e ezeket a szókat, s ha ezek segíthetnek-e a *karchas* értelmezésére?

Az *evvrek* szót a törvény evvel magyarázza: „*vel servi*.“ Abban megtaláljuk tehát a régi magyar szót, mely *servus*-t jelentett

vala. Tudjuk, hogy a *szolga* szó szláv, *sluha*, a *rab*, *rabolni* szók pedig a szlávban *rabovati*, németben *rauben*, olaszban *robare*, *rubare*; tehát reánk nézve mindegy, akár eredeti szláv, akár eredeti német szóból lett is a magyar *rab*: de az nem magyar szó. Hogy most a büntetés végetti foglyot is *rab*-nak nevezzük, az a régi rabszolgának állapotjára emlékeztet. A régi magyaroknál, kik egész Európában tűzék a zsákmányolást, *evvrek* volt a rabszolga. Az írás szerint *örek*-et kell olvasnunk, s abban okvetetlenül más szót látnunk mint a feljebb említett *ör*-t, melyet családostul mai napig ismer a nyelv.

Örek többes-számbeli alak-e? Minthogy az 1. szakaszban ezt találjuk: „eorum, qui vulgo *ewri* vocantur“, a 2. szakaszban meg emezs: „veniant et illi omnes qui dicuntur *wzbeq*“, s e két szó nem többes-számbeli alakú; tehát föl lehet tennünk, hogy az *örek* (*ewrek*) is csak egyes-számbeli alak; föl lehet tovább tenni, hogy a szónak töje *ör*, vagy *örj* az (*e*)*k* pedig képző, mint *fész-ek*, *tor-ok* *lél-ek* stbiben. Már az *ör*-nek, *örj*-nek megfelelője a finn *orja* rabszolga. Hogy ez a finn *orja* szó a magyarban igazán *ör* vagy *örj* lehetett, arra érdekes tanubizonyságot nyújt a Temetési Beszédnek *unuttei* kifejezése, melyet már Révai helyesen *önöttei*-nek olvasott és „beati“-nak értett, s igen helyesen a finn *onni*-val, mely boldogságot, szerencsét jelent, hozott kapcsolatba. Az *onni* szó már az eszthen *ön*; s Révainak lehet hinni, hogy még hallotta az *önött* szót, ebben: *meg nem önött* = non successit, non ex voto cessit. Az *ön*-ik, *ön* hasonlóságára, mely a finn *onni*-nak felel meg: az *ör* vagy *örj* is megfelelőhet a finn *orja*-nak. Az *ör*, *örj*-höz járuló *k* képző sokkal ismeretesebb, hogysen itt újra példákat kellene rá felhozni. Egyébiránt érdekes tudnunk, hogy a finn *orja* a liv nyelvben *verg* „Sklave, erblicher Unterthan; tehát már a liv nyelvben az *orj* tö *ver*-ré (régii törvényünk írása szerint *evvr*) vált, s ehhez *g* képző járt, mely azonos már a livben is a *k* képzővel. P. o. ott mondják *and-ig* = adakozó, és *sööt-ik* faló; így *südam-lig* szíves (*südam*) s *usk-lik* hűség (usk).

Azt mondhatná ugyan valaki, hogy a régi *evvrek* szóban nem bizonyos a *k* képző, mert az a többes-szám ragja is lehet. — Az épen nem gyengitené a szófejtést, csak azt mutatná, hogy a finn *orja*-nak *ör*, vagy *örj* felelt meg a régi magyarban, mint a *pesü*-nek *fesz* felelt meg a Temetési Beszéd korában.

E szerint megtaláltuk azt az eredeti magyar szót, mely sz.

István idejében rabszolgát jelentett vala, de melyet azután az idegen „rabszolga“ kitolt a szokásból.

Valamint feltetsző az előtt, ki a nyelvek vesztéseit a történetek folytában vagy nem tudja, vagy tudni sem akarja, hogy a magyar nyelvnek látszólag nincsen eredeti szava a rabszolgaság megjegyzésére: azonkép az is feltetsző, hogy a szabadságot is idegen szóval fejezi ki. Mert e szó *szabad* hasonlókép szláv eredetű, mint a *szolga*. Vajjon a *nemes* szó *szabadot* jelent vala-e sz. István idejében, nem tudom; de sz. Lászlónak előttünk lévő törvénye arra nézve is jeles tanúság. Miután az *evvrek*-ről intézkedett a törvény, így folytatja: „Veniant et illi omnes, qui dicuntur *wzbeg*, ad curiam in eadem festivitate, et secundum quod regale iudicium ordinaverit, postmodum ratum permaneat. Et quisquis ultra terminum predictum aliquem illorum, quos tunc reddi precipimus, detinuerit, dupliciter reddat, et quinquaginta pensas propter transgressionem solvat. . . . Illi, qui dicuntur vulgo *wzbeg*, cuicumque persone adhererint, representent eos regi in assumptione S. Marie virginis. Quodsi quis transgressus fuerit, bis totidem reddat, et insuper propter legis fractionem quinquaginta pensas adhibeat.“

Az *wzbeg* szót bátran *özbeg*-nek olvassuk, mert a szót a török nyelvekből ismerjük. Az *öz* = maga és *beg*, *bej* = fej szókból van összetéve, s azt jelenti, ki önmagának feje, homo sui juris; mit a szanszkrit *sva-pati* jelent, a melynek a szlávtság útján a magyar *szabad* és a finn *vapaa* csak lenyomatai. *Özbeg tatár* a független tatár. Most *özbeg*-nek híjják, Vámbéry tudósítása szerint, azon néptörzset, „mely nagyobb részt állandó lakhelylyel bírván, földműveléssel foglalkozik, s az Aral-tó déli szegletétől Komulig terjedve a három (khivai, bokharai és khokandi) khánságban meg a sinai tatárságban uralkodó fajnak tekintetik.“ De az *özbeg* szó *szabadot* jelentvén, törzsnek nevévé csak történeti okokból válhatott, melyeket nem tudok; a sz. László törvényebeli *özbeg*-ek oly kevésbé tekinthetők külön népnek, mint az *örek* nevűek. De hogy a szó nálunk is *szabad* embereket jelent vala, a törvénynek idézett szaka bizonyítja. Mert azt hagyja meg az *özbegeknek*: „veniant omnes ad curiam“ (s állítsák elő a nálók találtató *evvreket*), s ha valamelyik visszatartóztatná, a kit által kellett volna adnia, két annyi embert fog kiadni, s azon felül még 50 pénzt. Továbbá ugyanezen törvényszak azt is mondja nekünk, hogy az *özbegek* tulajdonképen az István

törvényebeli „militēs“ közzé valók, a kikről azt rendeli sz. István törvénye: (I. lib. 23.) „Volumus ut unusquisque senior suum habeat militem, nec aliquis alter illum svadeat antiquum deserere seniorem et ad se venire; inde enim litigium habet initium.“ Mert a sz. László törvényének említett szaka így szólván: „Illi qui dicuntur vulgo *özbeg*, cuicumque personae adhaereant (azaz, akármely seniornak milesei), azért különbség nélkül tartoznak kiadni azokat, a kiket kell (a senior, bárki legyen is az, nem vonhatja ki *özbegjét* a büntetés alól): ebből világosan látjuk, hogy akármely főembernek lehettek *özbegjei*.

Vajjon csalatkozom-e, ha mondván, hogy az I. András és Béla herczeg alatt feltámadt ellenhatás a régi renddel együtt a régi nevezeteket is feltámasztotta, azt merem állítani, hogy a sz. István előtti magyar pogány államban a rabszolgák társadalmi neve *örök*, a szabad embereké pedig *özbeg* vala? Ebből az is meg van fejtve, hogy az új állami rendben miért jutottak feledékenységre.

De nagyon különös, hogy a szabad embert török-tatár nyelvű szóval nevezték! Hát ha e különösség, a melyet íme a magyar király törvényéből hozunk ki, Constantinus Porphyrogenitus egyik hírét igazolná? Azt beszéli ugyanis a konstantinápolyi császár (de administr. imper. 39.), hogy a kazarok közt a főhatalom miatt meghasonlás történék, s ebből belháború támadta, melyben az előbbi főhatalom győzött, a legyőzöttek egy része levágték, másik része pedig a turkokhoz (magyarokhoz) meneküle a mostani Besenyőföldre (a mai Moldva, Bessarábia és a Feketetenger éjszaki part-mellékei). Itt a menekült kazarok, kiket kabaroknak hínak vala, társaivá lőnek a magyaroknak, s azért meg is taníták ezeket a kazar nyelvre, mai napig megtartván ugyanezt a nyelvet: de tudják a másik nyelvet is, t. i. a turkokét (*καὶ ἀλλήλοις συνεφιλισθήσαν, καὶ Κάβαροι τινες ὠνομάσθησαν. ὅθεν καὶ τὴν τῶν Χαζάρων γλῶσσαν αὐτοῖς τοῖς Τούρκοις ἐδίδαξαν, καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὴν αὐτὴν διαλεκτὸν ἔχουσι. ἔχουσι δὲ καὶ τὴν τῶν Τούρκων ἑτέραν γλῶτταν*). A kabarok azután a nyolczadik törzsöt tevék. — A magyar nyelv, legközelebb rokonaihoz képest, némi törökös színű, mint ezt már bővebben előadtam a *Vogul föld és nép* 344—348. lapjain, s mit olyan esemény, melyet Constantinus elbeszél, magyaráz meg. Már ennél fogva sem volna többé az *özbeg* szó érthetetlen különösség. S itt még egy másik körülményre figyelmeztetek, a mely, úgy látszik, nem kevesebb meg-

magyarázhatja azt a tüneményt, hogy a legrégebb magyar nyelvben török szók fordulnak elő. Az első oklevelek legott a *Besenyöket* emlegetik, p. o. az Árpádkori új Okmánytárban közölt 1067-dik évbeli oklevélben találjuk: „Inde ad puteum Bissenorum“, . . . „XXX equites, XX Ungari et Bissenii“, s így más-más oklevélben. Az 1234-dik évbelen (a 332. lapon) olvassuk: „Super eundem autem *aruch* (árok) plurimi sunt cumuli in longitudine maximi et antiqui, a quibus itur ad rus *Bissenorum*, quod vulgo dicitur *Beseneu-thorlou*“, azaz *Besenyö-tarló*. De a *tarló* szó csak a törökben (تارلا = tarla) jelent „rus“-t, azaz szántó földet: ellenben a legrégebb oklevelekben is a magyar *feld* = föld szót találjuk, mely finnben *pelto*, livben *pöld*, s azért nem is egynek mondható a német *feld* szóval; legalább a *Felduuar* (Földvár), melyet az 1086-ban költ s a bakonybéli apátság jószágait összeíró oklevélben találunk, nem volna németül *feld-wall*, hanem *erdwall*. Az a *Besenyö tarló*, mi magyarul *Besenyö föld* volna, ismét azt bizonyítja, hogy sz. László idejében és annakelőtte, az *özbeg**) szó épen nem megfejtethetlen különöség.

A sz. László törvénye azt, ki „*rerum fugitivarum*“, vagy „*hominum fugitivorum collector*“ úgy nevezi, hogy *joccerydech*. A Corpus jurisban így van írva: *jokergech* s a hozzátartozó jegyzetben olvassuk: Sámbocki h. l. impressit *joccerdech*, in catalogo autem vocum insolentium *joccerdegh*. Vox modernis inusitata, derivata videtur ex *jótkergető*, quod valet: *disquisitorem bonorum*.“ Révai (Antiquit. lit. Hung. 79. lapján) arról értesít bennünket, hogy az Ilosvai-codexben, melyet Sámbocki is használt volt, nem *collector*, hanem *collectores* áll; minél fogva a homályos szót is többesszámban kell gondolnunk, s azt így olvasnunk: *jó-kérdők* = *bonorum disquisitores*. Ámde Endlicher, ki a törvényt a „*Rerum Hungaricarum Monumenta Arpadiana*“-ban egy XV. századbeli codex után közli, úgy adja a helyet, a mint idéztük; tehát *collector*. Azonkívül az előbbi helyeken, a hol a latin szók többes számban állanak, a magyar szók

*) Az *Izbék* tulajdonnév, melyet p. o. Öcsödön találunk, úgy látszik nekem, a régi *özbeg*-nek maradványa, A többször idézett Okmánytár 60. lapján egy 1160-dik évi oklevélben olvassuk: „*Martinus Agriensis et Izbeg Geuriensis Episcopi*“ stb. Ebből látjuk, hogy keresztnévnek is járt egyszer a szó. — Talán akadunk az *örjek*, vagy *örök*-nek maradványára is a tulajdon nevek közt.

mégis egyesszám-beli alakuak, p. o. két helyen: illi, qui dicuntur *wzbeq*; decuriones, qui dicuntur *ewri*: minél fogva még, ha *collectores* állana sem volna kétségtelen jogunk a *joccerydech*-et többesi alaknak gondolni; annál kevesbbé tehetjük azt, mikor a szók mind egyesszám-ban vannak.

A szó értelmét nézve, miután a latin *collector* fordítása neki, a *kérd* ige nem látszik megfelelőnek. Különben is a „bonorum disquisitionis“, a törvénynek már fejtegetett helyei szerint, a királyi kurián történt; itt, a törvénynek 12. szakaszában nem a jog-kutatásról, vagy kérdésről van rendelés, hanem a szőkevény jószágok összehajtásáról, szóval megkerítéséről van szó. S ha a *joccerydech*-nek *cc*-jét *k*-nek lehet olvasni, mit eddig mindnyájan elfogadnak, a *kerül*, *kerít* szóval el is találtuk azt, a mi a homályos szóban lappang. A szónak első tagja *jó*, melyet a régiek *jov*, *jou*-nak írtak. E szónak finn megfelelője *hyvä*, mely a livben már *juva*; a lappban is megvan így: *java*, s jószágot jelent, innen *java-laš* gazdag ember. A magyarban is a *jav*, *jov* nemcsak jót, hanem jószágot is jelentett, minek a *joccerydech* egyik tanúsága. S én azt gondolom, hogy e szónak első *c*-je a *v*-nek áthasonulásából eredetett, *jovcerydech*, mint a *jobb* alakban, mely hasonlókép *jov*-b (szép-b = szebb, *töv*-b = több) -ből való. S ez az áthasonult *c* bizonyossá teszi a másik *c*-nek *k* hangját. A rabszolga és a marha jószág voltak, azokat tehát *jov* szóval fejezték ki, mint azt a rokon nyelvek is teszik, például a lapp *java-laš*.

A szónak másik tagját kell hogy olyan szó tegye, mely *colligere*-t jelent. Ilyen magyar szót találunk a *ker* töben, melyből *kerül*, *kerít* származnak. Nem elég figyelmet fordítunk a hasonhangu, de különböző értelmű szókra, milyenek p. o. *láb* pes, és *láb*-ad vizesedik, mely a *láp*-ból lesz, finnül *lämpi* = tó; *hó*, *hav* nix, finnül *lumi* és *hó*, *hav* luna, finnül *kuu*; *rév* a hőség, mely az elragadtatást eszközli, s *rév* portus. Ilyen a *ker* is, melynek a finben két megfelelője van: *kera* társaság, comitatus, és *keri* circuitus, s mely a magyarban ilyen két különböző jelentéssel bír, tehát két hasonhangu szó. Az egyik *ker*-ből, mely comitatus, társaságot jelent származnak azon igék, a melyek *colligere* értelműek. Ha kérdezzük az arató gazdát: Lesz-e sok gabona? azt feleli reá: Csak *kerül*. Evvel nem azt mondja, hogy *circuitur*, hanem azt, hogy: csak *gyül* lassankint. Ha azt mondja a magyar: *keríték* én valamit, avval nem

azt érti, hogy *kerülök* valamit, vagy *bekerítök* valamit, hanem hogy *szerzek*, *gyűjtök* valamit. — A másik *ker*-ből származnak azon számos szók, melyek *kört*, *körülni*, *köríteni*-t jelentenek. Tehát a magyar *ker* egyik értelmével megfelel a finn *kera* = társaságnak, másik értelmével a finn *keri* = körnek. A *kera*-val származási viszonyban áll a *kerüjän* = colligo ige. Ehhez hasonló magyar igét föltételez a *jovkeri-dek* vagy *jov-kerdek*, mely t. i. már *ker* törzsével átható jelentésű. Ilyen igének lehetőségét nem lehet tagadnunk, ha ismerjük a régi nyelv gazdagságát azon, fájdalom, kicsi töredékekből is, melyek ránk maradtak. — Meg volna tehát a *jov*, mely kétségtelen; meg a kétséges *ker*, *kerj* átható jelentésű igető; hátra van még a *dek*.

Ha a *verejték*, *veréték*, *veríték* szót vesszük föl, az nem kevés világosságot derít a *keridek*-re. Újra két hasonhangú szóra találunk, az elavult *ver*-re, mely sütni-t jelent, vogulul *urí* = ég, süt, a melyből megvan még a *verő-fény* = sütő-fény, s melynek származéka a *verejték*, *veréték*, *veríték* = sudor; s a közönségesebb keletü *ver* = üt. S az a *verej-ték*, *veri-ték* azt mutatja, hogy a *ték* képző igés töhöz járul; így *mér-ték*, *ér-ték* stb. De van *hasa-dék*, *mene-dék*, *növe-dék* stb.; ilyen a *keri-dék* is. — Azonban egy-e a *ték* és *dék* képző? Ha egymás mellé tartjuk a *veríték*, *mér-ték*, *ér-ték* stb. meg a *hala-dék*, *növe-dék* (növendék), *mene-dék* stb. szókat: nem fogunk különbséget találni a *ték* és *dék* között. S ha a *növe-dék* az, ki nő, vagy neveltetik, a *keri-dék* is az, ki kerít, gyűjt. Kétségtelenné vált tehát a *dek* is mint képző, s látjuk, hogy azt, a mai ejtés szerint, *dék*-nek kell ejteni.

De miután a *joccerydech* szónak első tagja kétségtelenül *jov*; miután utolsó tagja *dék* hasonlóképen bizonyosan képző; miután a *jov v*-je áthasonulásból lett *c*, mely a régi írás szerint, a szók belhangjában, még inkább pedig utóhangjában *k*-nak ejtendő, s ezért a *ceri*-nek *c*-je is *k* lévén, *keri* áll elő: bátran következtethetjük, hogy ezen *keri*, vagy *kerj*, vagy *ker* igető átható jelentésű volt, mint a mai *ker-it* = colligit. E szerint a *joccerydech* = *jov-keri-dék* vagy *jov-ker-dék*; s ez szószerint „collector bonorum“-ot jelent.

Az *evvrek, wzbek, joccerydech* szók megfejtéséből világosságot reménylénk a *karchas* szóra is: bételjesedett-e a remény? A *karchas* most is oly idegenszerű, mint az előtt; most sem férhet hozzá a szófejtetés, mint az előtt (talán megsegít a véletlen ott és akkor, a hol mikor nem is gondolunk reá): de létezése már az *özbeg* által is megszűnik csodának lenni. Eddigi tudásunk szerint a *karkas* szó nem magyar nyelvbéli, mint az *özbeg* sem: de valamint az *özbeg* úgy a *karkas* is talán igazolja Constantinus előadását a kabarok egyesüléséről a magyarokkal: s látók, hogy a *Besenyő-tarló*-féle tanuság is mellette szól. Ezen nézettel ellenközik ugyan a magyar történetvizsgálók azon véleménye, hogy a *besenyők, kúnok* mind egy nyelvűek valának a tulajdonképi magyarokkal; mert, úgy mondják, hazánkban kisebb népcsoportok is őrzötték meg máig eredeti nyelvüket, ámde ott, hol jelesen a kúnok tömegesen letelepődtek, valamint a sok besenyő helységeken is, ma a legtős-gyökeresebb magyarságot találjuk; tehát a kúnok, besenyők, csak olyan magyarok valának, mint Árpádék; mert ha nem azok voltak volna, utódjaik sem volnának magyarok. — Azonban a mai magyar nyelv, s mint sok példából kitetszik, már a XI. századbéli magyar nyelv, mást hirdet. Kétségtelen nyomait viseli magán egy összeolvadásnak, melynek világos képét csak a rokon nyelvek tükre mutathatja nekünk. A ki azt mondja, hogy a magyar nyelv finn, vagy török nyelv, az vagy egyiket vagy másikat nem ismeri. A magyar nyelv a rokonai közt az ugor csoporthoz tartozik, de magán a törökösség némi színét viseli, melyet csak idegen, de mégis rokon nyelvű népek beléolvadásából lehet megérteni, — miről másutt is értekeztem, de mit többször fogunk még vizsgálat alá venni, mert az nyelvünk legnyomósabb történeteihöz tartozik.

S más az, mit én törökösségi színnek nevezek, más a szöröstől büröstől bevett idegen szók hada. Ha tekintjük az ugor népek mai helyzetét, állapotját, azt kell vallanunk, hogy azokon legnagyobb rombolásokat követett el a történetek árja. A magyar nép pedig épen a Duna-Tisza mellékein foglalt lakásával bizonyítja, hogy nem került volt a történetek árját, hanem csakugyan közepében munkálkodott. Ezt meggondolván, vajjon csudálatosnak tarthatnók-e, ha a magyar a XI-dik századel őtt is azt tette volna, mit a XI-dik század után tett? S mit tett a XI-dik század után? Fölvette a király, nádor, ispán, herczeg, gróf, báró,

érsek, püspök, esperes stb. idegen méltóság-neveket! S mit tett alkalmasint a XI-dik század előtt is? Fölvette a *karkas*, *özbeg* méltóság-neveket, a melyekről íme tudomásunk van, s vett föl talán másokat is, melyekről még nincs, sőt lehet, hogy nem is lesz soha tudomásunk.

Azt hiszem, hogy az előadottak a magyar nyelv történeteinek szikráji, melyek bár piczinyek, mégis villognak.

HUNFALVY PÁL.

Jegyzet. A 255. lapnak alulról való 13. sorjában e szókat: Ez talán a mai *Légen* (Kaltenstein) — ki kell hagyni, mert *Levél* helységnek német neve *Kaltenstein*. Van ugyan *Lébeny* nevű helység Mosonmegyében, melynek neve homályosan lebeg vala előttem, midőn azt írárok, de a *Legin-tó*-t nem akarnám a *Lébeny*-re alkalmazni.

H. P.

AZ 'ILYEN' NÉVMÁS A MONGOL NYELV UTÁN.

Húzomozs időtől fogva tanulmányozom a mongol nyelvet.

Forgattam már előbb másokat is, de a különböző tatár nyelvek kivételével, nemcsak a számokat, hanem mindent összevéve a többi kevésbé elégite ki.

Mióta Deguignes munkáit ismerem, azon francia íróit, ki nem mesékből, nem is néphagyományokból, se nem valószínű hozzávetésekből, hanem az egykoru vagy a korhoz közelálló írott sínai forrásokból vagyis azon korrajzokból merített, melyek telisden teli vannak az azon korbéli szomszéd és a sínaiakkal csaknem örök harcban élő hunnok történelmével, a rendelkezésemre álló időmet s igyekezetemet azon fő népek nyelve megértetésére fordítám, melyek nevezett történész után a hunnoktól származtak, ú. m. a magyarokon kívül a tatárok és mongolok nyelvére.

Roppant azon érdekeltség, melyet e nyelvek tanulmányozása bennem költe, s Deguignes történelmi nyomozásait, melyek épen reánk magyarokra nézve végtelen fontosságuk, ezen nyelvekbe vetett mélyebb pillantás is, úgy vagyok meggyőződve, tökéletesen igazolni fogja; kivált, ha valaha a világ azokat nemcsak néhány könyvekből, hanem nézetem szerint a népekkel közvetlen érintkezések általi buvárlatokból is megismerhetendi.

Nevezett történész által a sínai korrajzok átdolgozásában már előtte bele halt egy sínai és egy francia tudós nyomozásai után végrehajtott terjedelmes buvárlatok szerint, a hunnok századokig sőt ezredekig üzték szokott kalandjaikat Sína éjszaki szomszéd-ságában, és azon birodalmat alkották volt, melynek határa délről Sína, keletről a mandsu népség, nyugotról Khamil és az Igurok

vagy Ugurok, sőt a Kaspi tenger, éjszokról Kalkasz és Eleuth országok valának, és a mely *Tata* vagy *Tatan* nevet viselt, s a világ legnagyobb birodalmaihoz számítható. Ezen hunnok Kr. urunk születése után az első században egymás között is meghasonlván, egy részek a sínaiakhoz csatlakozott, a másik rész Persia keleti részén telepedett le fehér hún név alatt, vagy fehér hunnok közt, a harmadik az altaji hegyekbe vonúlt, a negyedik és legelszántabb egyesülve az akkor szomszéd igurok vagy uigurok vagy ugorok egy részével is nyugotnak fordúlt, a Volga körül Nagy-Magyarországot alkotta, és a IV. században Európába rontott, kik Atilla halála után szétoszolván, sőt részben keletnek visszafordulván s az előbb itt maradtakkal egyesülvén, ezek közül vált ki vagyis lött ismeretesebb a későbbi századokban a khazar vagy kozár törzsben a „magyar” név, melyről mondja a francia Akadémia koszorúza író Neumann, hogy e népcsoport vagy már korábbi időtől a legkitünőbb volt, vagy későbben a fejedelmi család nemzetsége lett, s ezért az összes népség e nevet vevé föl.

Az Altaji hegyek közé vonúlt hunnok idővel megsokasodván, innen tört elé a VI. században a turk vagy turán, és csak a XIII. században a mongol népség, legalább ezen korszakokban vergődött mindkettő oly hatalomra, hogy a világtörténelemben helyet foglalának.

E rövid vázlatból Deguignes, mint a sínai forrásokból közvetlen merített egyetlen történész után, ki nem látja, hogy a *magyar*, továbbá turk vagy most ismertebb néven *tatár* és *mongol* népfajok a legalaposabb történelmi kútfők és kutatások szerint mindnyájan legközelebbi testvérek, hunn ivadékok, s most a nyelvbuvárokon a sor, ezt nyelvészetiileg is bebizonyítani. Ha a finn törzs valaha összeköttetésben élt a hunn illetőleg hunn-ugor törzszel, ezen összeköttetés véleményem szerint, minthogy Deguignes a sínai forrásokból erről semmi említést nem teszen, a Krisztus urunk előtti közelebbi századokat is megelőzi.

A tatár nyelvek ismertetését nálam sokkal avatottabbakra bízom, kik közt Vámbéry társunk azon irigylendő szerencsében is részesült, hogy a tatár nyelvnek némelyik fajtát közvetlen magából a népnyelvből ismeri, azon föld népének nyelvéből, melyet az első századokban Deguignes szerint szintén hunnok — fejer hunnok — laktak, és a szomszéd persákkal csaknem folytonos ellenségeske-

désben éltek, de India egy részét is hatalmuk alá hajtották, s e tár-sunk ígérete szerint nagy érdekü munkájával nem sokára a világ-irodalmat is megismertetni fogja; azonban a mongol nyelv eddigi irodalmunkban még ismeretlen, s bár én csak halvány képét fogom elétüntethetni, de ránk nézve igen nagy fontosságát elvitázni lehetetlen.

A történeti buvárlatok szerint a turk vagy tatár és mongol népség legtovább maradt együtt, s későbbben is részint együtt, részint egymás szomszédságában éltek, s nyelvök is egymáshoz legközelebb áll; azonban mindenikben vannak sajátságok, melyek ismét a magyarral rokonabbak. Így, hogy csak egyes szókat említsek, vannak pl. *dsida*, *szakál* stb., melyek mind a három nyelvben egyenlően hangzanak; vannak, melyekben csak kevés az eltérés, pl. *iker* (tatárul: *ikir* v. *ekir*, mongolul: *ikere*), *ökör* (tatárul *ökür*, mongolul: *äker*, mindkettőben általán szarvas marha), *bika* (tatárul: *bugha*, mongolul: *buka*), *alma* (tatárul is *alma* vagy *elma*, mongolul: *alima*) stb.; ezek is tehát mind ama két nyelvben mind a magyarban megtalálhatók; de vannak mások, melyek tudtomra csak a mongollal és magyarral közösek, pl. *érdem* (mongolul: *erdem*), *ige* (mongolul: *üge* annyi mint szó, a Tatosi codexben is eléjön), *öböl* (mongolul: *ebör* vagy *öber* vagy *obor*), *dél* (mongolul: *döli*, mely itt éjfélt is jelent), *özön* (mongolul: *uszun*, tatárul csak *szu* am. víz, egyébiránt a magyarban szélesb értelme van), *eme* (mongolul: *eme* am. nő, aszszony) stb. A nyelvtanból jelenleg csak a *ben* ragot vagy névutót említem, mely a mongolban egyik tárgyesetet alkotja, s ha úgy tesszik, a magyarban a *bennünk*, *bennetek* első részét teszi; melyek csak későbbben kaptak *-et* toldalékot, úgy hogy a régi Temetési Könyörgésben is csak 'bennetek' áll.

Legyen elég ennyi bevezetésül, míg az egészről, ha időm engedendi, kimerítőbben értekezhetem; annyival inkább, mert némely emberek csak úgy fél válról fogadják nyelvészeti közléseinket; nem régiben is egy valaki mesteri hangon figyelmeztetett azon körülményre, hogy az árja nyelvekben az *sz* nominativusi rag, mely leczkézéssel csak azt árulá el, hogy nem olvassa értekezéseimet.

Térjünk most közelebb fölvelt tárgyamra, mely végett keletkezett ezen bevezetés.

Már régen hirdetik finnező barátaink, hogy *ilyen*, *olyan* magyar szókban két *lyly* (= lly) rejlik, mert a finnben is így vagy

legalább ilyen formán van, t. i. *tälläinen*-ben *tä* am. ez, és *läinen* melléknévképző, és a magyar is ekként alkotott volna: *ez-läinen*. Nem akarom most e fejtegetést czáfolgatni, noha itt *ily* az eredeti s nem kurtított alak, és *ilyen*-ben az *en* épen oly toldalék, mint *ez-en*, *mily-en* szókban, vagy az *on*, *azon* szóban, sőt maga az *n ten*, *ön*, *min*, *tin* s még kettőztetve is *ennen*, *tennen*, *önnön* stb. névmásokban; a *mely* szóban pedig az *ly* épen toldalékos *en* nélkül áll; azonban most hagyjám! ez úttal csak azt akarom megérteni, hogy nem maga a finn nyelv az a világon, melylyel a magyar nyelv rokon. Lássunk tehát mást is, lássuk különösen a mongol nyelvet.

A mongolban *ejin* am. ily módon vagy így vagy így, és *ejimü* am. ilyen, régiesen: *elyen*. Tehát a mongolban is mindig csak egy *j*-vel áll. S a többi hangokban is lehet-e nagyobb rokonságot csak képzelni is?

A Nyelvtudományi Közlemények IV. kötetében azon tanunk ellen is sok szó és okoskodás van, hogy *ily* vagy *ilyen* (régiesen: *ely*, *elyen*) a magyar *e* mutató szócskából közvetlenül származott épen úgy, mint *i-de* (régiesen: *e-de*), *i-tt*, *e-m-ez*, sőt *e-z* is; kétségbe vonatván egy részről az *e* s *a* mutató szócskáknek önálló volta, más részről az *az*, *ez* szóknek amazokból származottsága.

Szabad legyen, most minden egyebet mellőzve, itt is a tatár és mongol nyelvekre hivatkoznom.

A tatár-török igék parancsoló módjában kiváltképp Kollár szerint a népnyelvben épen az *a* vagy *e* mutató, vagy ha tetszik indulatszóciska nagyban szerepel, pl. *bak-a!* ládd a! *gel-e*, jöjj-e, vagy a *szen* (= te) hozzátételével is: *bak szen-a*, láddsza a!; miből az is megtetszik, hogy az *a* nem az igéhez tartozik, mert a *szen* után jö. Sőt Kazembeg szerint nemcsak parancsolóban, hanem más nemű mondatokban is előfordúl, pl. *anën kulaï var-a* szó szerént: arra nézve *ezköz van-a*, magyarosabban és némely tájbeszéd szerént: van arra mód a!

A mongol nyelvre térve, ebben előfordúlnak: *ene* (am. *eme*), mely ragozáskor 3-ik személyi névmás helyett is használtatik, de ekkor az egyesben *n* helyett *g-t* s a többesben *d-t* veszzen föl, a *d* pedig a mongolban különösen a többes-szám egyik képző raga is; tehát az állandó gyök csak *e*, továbbá eléjön, mint föntebb érintém: *ejin* (= így v. így), *ejimü* (= ily v. ilyen), melyekben a tiszta törzs, mint látjuk *ej*, végre eléjönnek: *ende* (= emitt), *endecze* (= eminnét), *inakszi* (= erre felé), mely utolsóban az *e* már *i*-vé válto-

zott, stb. Megjegyzem, hogy Adelung Mithridatesében az *n* csak magánosan áll: *ün*, de a használtam Schmidt-féle szótárban tisztán: *ejin*. Továbbá a mongolban sajátlag nincs ugyan névmutató, hanem csak úgynevezett alanymutató, mely az alany vagy alanyesetben álló szó után szokott igen gyakran eléjőnni, ú. m. *anu*, v. *inu*, világosan a főtebbi *ene* névmás módosulata, pl. *czeczek inu* (szó szerént: virág eme vagy ama, azaz a magyarban névelőként: a virág); még egész mondatok után is: *khaghan-u szerlik bulokhszan anu* (szó szerént: a khaghán v. khán parancsa vagy szerzése levén ez). Sőt a mongolban önállólag szintén eléjön az *á*, még pedig a felkiáltó esetben utól: pl. *bakhszi minu á* (tanítóm ó!).

Még tovább megyek, Bopp Ferencz „Glossarium Sanscritum“ című munkájában a 2-ik kiadásban legeslegelőül ez áll: „*a* stirps demonstrativa“ (mutató törzs vagyis gyök). Böhtlingk szanszkrit szótárában szintén ezt olvassuk: „*a* (szanszkrit betűvel) Pronominalstamm der 1-sten und 3-ten Person“ stb. Boldog Isten! hol vannak ezektől legtöbb nyelvészeink? Nekünk még azt is hibául rótták fel, hogy a nagy szótárban gyököket írunk. Ha nem írunk vala, épen ezen gáncsokodók lettek volna az elsők, hogy ama legkitünőbb szanszkrit szótárírókra hivatkozással ócsárolhassanak.

Ezek szerént a rokon nyelvek után indulva is, és jelenleg csak röviden megérintve, kétségtelen, hogy

1) mind a mongol mind a tatár nyelvben, mind önállólag, mind kivált az elsőben gyökként eléjön az *a*, illetőleg *e* mutató, vagy ha tetszik indulatszócška; tehát

2) a nyelvrokonságilag tökéletesen, bebizonyított *a!* illetőleg *e!* mutató, vagy ha jobban tetszik, indulatszócskának önállósága is a magyar tájnyelvben teljesen igazolva van; pl. csak nem régiben jegyzém fel egyik társunk beszéde után *e* mondatokat: *ott a szobában a! így folyott róla a viz e! a lábai ilyen vastagok voltak e!*

3) a magyarban az *a* (vagy *o*) és *e* (vagy *i*) mint gyökhang is csalhatatlanul szerepel ezen mutató szókban: *i-de* (régén: *e-de*), *o-da*, *i-tt*, *o-tt*, *e-z*, *a-z*, *i-ly* v. *i-lyen* (régén: *ely* v. *e-lyen*) és *o-lyan*;

4) ezek gyökök nem mások, mint magok az önálló *a e*, népies mutató vagy indulatszócskák; mint a rokonyelvekben sőt a szanszkritban is; és így

5) *az*, *ez*, mutatónévmásokban a *z* már nem gyökhang, annál fogva is, mert mássalhangzón kezdődő viszonyragok előtt elváltó-

zik, pl. *attól* (= az-tól), *annak* (= az-nak), *abban* (= az-ban) stb. sőt Szalay Á. levélgyűjteményében *ad* alakban is többször előfordul, pl. „ad udvarbiró is drabontokkal szökék ki az házból“ (levél 1555-ből); „más felől az budai bassa Lakra és ad ide való házakra Kanizsa alatt akarnak összevejutni“ (levél 1556-ból). De mind e mellett is a *z* vagy *d* lényeges hang, hiszen épen azok teszik egyedi szóvá; valamint *rom*, *rogy*, *roz-z-an* stb. egyeznek a *ro* gyökben, de azért az *m*, *gy*, *z* lényeges hangok, mert ezek alkotják azon szók egyediségét;

6) noha az *az* névelőnek a hasonló mutató névmásból nem származtat, hanem kölcsönöztetését, mint máskor is kijelentém, nem tagadom, de más részről valamint egyiknek úgy a másiknak is elvitázhatatlan gyöke a mutató szócska : *a*;

7) midőn tehát azt mondjuk, hogy az *a* tiszta névmutató nem más mint az *a* népnyelvbéli mutató szócska vagyis az *az* mutató névmásnak is tiszta törzse, nem teszünk mást mint száz még száz más szónál, midőn régibb hosszú szók helyett jelennem a tiszta gyökkel élünk, pl. *ragaszték* helyett ezzel : *rag*, *romladék* helyett ezzel : *rom*, *idvesség* helyett : *idv*, *gyökér* helyett : *gyök*, *dicsőségre vágyás* helyett : *dicsvagy*, és számtalanokkal, melyekért néhány évtized előtt csaknem megköveztek volna bennünket;

8) ilyen szó szakasztott mását nyelvhasonlatilag is legközelebb a mongol *ejimü* és *ejin* szóban találjuk fel, melyeknek tiszta törzse *ej* a legtökéletesebben egyezik a régi magyar *ely* ma *ily* szóval; ennél fogva ,ilyen'-t a finn nyelvből okoskodva *ez-lyen*-ből származtatni, úgy hogy e szóban közelebb az *ez* magyar, a *lyen* pedig finn elem volna, következőleg csak ezen okból két *lly*-vel ránk erőszakolni, mesterkélt dolog; a miből még az is kitünik, hogy nyelvünket nem csak egy-két nyelvvel, hanem az egész altaji törzsszel kell hasonlítanunk; s míg ezt nem egy-ketten, hanem sokan tehetjük, sőt utódaink is tehetendik, a nyelvhasonlításból kétségtelen szabályokat aligha alkothatunk. Főleg pedig azt, ami saját nyelvünkben tisztán áll, hogy *ily* itt egész és nem kurtított szó, s az *en ilyen*-ben épen oly toldalék, mint *ezen*-ben stb., s e toldalék a hasonló alkatu *mely* szóban nincsen is meg, és hogy *a*, *e*, mutató szócskák, mint mutató névmásainknak *az*, *ez*, *oly*, *ily*, és más szóknek is, mint *oda*, *ide*, *ott*, *itt*, *ahol*, *ihol*, *avagy* stb. megczáfolhatatlan gyöke, vétek volna félredobni. — Máskor többel szolgálандok. FOGARASI.

A LAPP NYELV.

Kilencz éve, hogy a lapp nyelvről értekezém (1857-ben), leginkább a Sajnovics által felhozott lapp és magyar szókat igazolván és kiigazítván, a hol lehetett. Ezzel végzém akkor előadásomat: „De mielőtt tovább haladnánk, a lapp, finn, eszt és magyar megfelelő szókban nyilatkozó hangváltozásokat kell kitüntetni, mert azokban reményljük feltalálhatni a nyitot, melyre a szó-fejtésben szorúlunk.“ Régen félbeszakadván az előadás, ma bajos felszedni minden akkor elejtett szót, még bajosabb folytatni az akkor ismert tényekből folyó akkori okoskodásokat; mert talán mindenikre nézve haladás történt azóta, ha ugyan nem hiú ebbeli öntudatunk, a melylyel magunkat kecsegtetjük. De összeállatván a megfelelő szókat; csakugyan kitüntetjük a hangváltozatokat; s ezek számos egyezésében fölismerhetjük a törvényt, vagy okot, a mely ama változatokat szülte. Azonban szűkebbre fogom a régi feladatot, s úgy tárgyalom a lapp nyelvet, hogy világosan kitünjenek egyfelől a finn, másfelől a magyar nyelvhez való viszonyai.

Ki van már nagyolva a különbség a három nyelvcsoporthoz, melyek tudománya legközelebb érdekel minket, s reánk nézve leg sürgetőbb is, úgymint a finn, ugor és török-tatár nyelvek különbsége. Most a részletes tárgyalás következik, mely lassankint megtekélje, a mi eddiglen csak ki van nagyolva.

1) **Nép, nyelve és földje.** A lappok jelenben Norvég-, Svéd-, Finn- és Oroszországok északi térein laknak. Norvégiában az északi szélesség 67° alatt Tysfjord déli vidékeitől kezdve az ország északi és keleti határáig laknak lappok, kiknek nyelvét *Fries* két fő

nyelvjárásra osztja, úgymint : a *Finmarkira* *) és a *délire*. A *finmarki*, vagy éjszaki nyelvjárás következő három kerületben divatozik : 1) az *Uc-jokiban* (kis-folyó), melyben a *dænoi* (Tana-folyói), *varjevuodnai* (Varangerfjord), *dænodaki* (Westertanen), *unjargai* (Næseby) egyházközségek vannak ; 2) a *Karas-jokiban* (Garas-folyó), a hová *Lagesvuodna* (Laxefjord) és *Lævdhævuodna* (Porsangerfjord) tartoznak ; 3) a *Kautokæjnoiban*, hová *Repvuodna* (Hammerfest), *Alatæjo* (Alten), *Laggovuodna* (Lankfjord), *Skærv-sziget*, *Károlg-sziget* (Skærv-ö, Karls-ö), *Ivgo* (Lyngen) stb. tartoznak. Mindenik kerületben, sőt mindenik egyházközségben vannak nyelvsajtóságok.

A *déli nyelvjárás* a Balsfjord, Tysfjord, Vefs, Röraas vidékein uralkodik. Ez a svédországi lapp nyelvhez közeledik. Végre a *skoalta*, vagy *nuortalas* lappok a Varangerfjordtól keletre lakván, nyelvök is a finnországi lappok nyelvéhez közeledik.

A norvég lappok nyelvét többi közt *Leem*, *Stockfleth* és *Fries* kutatták ki. Ismeretesek Leem és Stockfleth szótárai ; Fries, nyelvtanon kívül 1856-ban „*Lappiske Sprogprøver*“ czim alatt különböző egyházi községekben gyűjtött eredeti lapp meséket és néhány példabeszédeket közölt, mely tudtomra az első eredeti lapp nyelvkészlet. — Biblia-fordítások, káték, imádságok, egyházi énekek stb. régóta forognak a norvég lappok kezein ; de nyelvök igazi mivolta mégis legjobban amaz eredeti mesékből tűnik ki. Becsöket azonkívül nevelik előttünk azon hitregei töredékek, a melyek azokban előfordúlnak.

Svédországban a lappok hajdani terjedését a mai napig divatozó földrajzi elnevezések tanúsítják, úgymint az Asele-, Umea-, Piteä-, Lulea-, Norr-, és Torneå-lappmarkok az éjszaki szélesség 64°—69° között. Ezek a hajdani Lappföld kerületei. Ezen lappok nyelvét a svéd papok, kik az isteni ige hirdetésére szánták el magokat a lappok közt, régóta mivelik. Biblia-fordítások, káték, énekek, imádságos könyvek régen készültek az úgynevezett svéd lapp nyelven ; *Öhrling* és *Lindahl* lapp-latin szótára ismeretes.

Aránylag rosszabb a finnországi lappok nyelvügye. Valamint rokonaik, a finn földmivelők, mind inkább elfoglalják földjeiket :

*) A norvégek a lappokat *finneknek* nevezik ; a norvég nyelvszokás szerint tehát *Finmark* = a lappok lakta tartomány.

úgy a finn papok szívesen elfinnesítik a lappokat, kik erre, úgy látszik, hajlandók is. Az *Enare* tava vidékein egy különös lapp nyelvjárás él még, melyet Lönnrot Illyés ismertete meg 1854-ben „Ueber den Enare-Lappischen Dialect“ czimű munkájában. Lönnrot szövegeket is közöl, mi legtöbbet teszen ezen nyelvjárás ismertetésére.

Az oroszországi lappok a *Kola* nevű félszigeten laknak, melyet a Jegestenger, a Fehértenger és a Kandelak-öböl képeznek. Lönnrot szerint még ezek is, jóllehet kevesen vannak, háromféle (a *Nota-tói*, *Semiostrovi*, és *Terši*) nyelvjáráson beszélnek. A finn- és oroszországi lappok nyelve ügyéről így ír Lönnrot, említett munkájában: Leem Kanut előzőjének és utódjainak sikerült hosszú évek folytában tett kutatásaik által úgy kitanulniok az éjszaki (norvég) lappnyelvet, hogy alig maradt meg, a mi ismeretlen volna; a svéd lappok nyelvjárásai is, írásbeli alkalmazásaik után, lehetősen tudvák: ellenben a finnországbeli Enare-lappnyelv, s az orosz lappok nyelve nem találtak még művelőkre. Az enare-lapp nyelvre nézve a finneket illeti a szemrehányás, valamint az orosz lappok nyelvére nézve az az oroszokat terheli. A műlasztás kára idővel mind nagyobb lesz, mert ezeket a nyelvjárásokat igen kevesen beszélik, s mert az Enare-lappok már finnül, az orosz lappok meg oroszul kezdenek beszélni; tartani lehet tehát, hogy majdan lehetetlen lesz helyre hozni a műlasztást.“

Egyébiránt a lappok összes száma se nagy. Lönnrot az illető tudósításokból összeszámolálja, miszerint norvég lapp 14,538, svéd lapp 3906, finn lapp 1245, s orosz lapp alig 2000, összesen tehát mindnyája 21,689 volna. A norvég lappok teszik annálfogva a legnagyobb számot: de nyelvök is legismeretesebb; azon vannak írva az eredeti mesék, szóval az eredeti nyelvanyag. A norvég lapp nyelv, még pedig annak éjszaki nyelvjárása tehát, minden lapp nyelv-tanulmányának alapja lesz.

2) Név. A lapp maga magát *sabme*-nak vagy *sabmelaš*-nak, nyelvét pedig *same-giella*-nak nevezi. Azonképen nevezi a finnt is: *sabme*-nak vagy *sabmelaš*-nak, de úgylis nevezi, hogy *suomalaš*. Tudjuk, hogy a finn magát *suomi*-nak vagy *suomalainen*-nak s nyelvét *suomen kieli*-nek nevezi. A *sabme* (így ejtsd a szót, hogy *sa-bme*, a *b* csak hang-erősítés lévén) azonos a *suomi* szóval, valamint a *sabmelaš* azonos a *suomalainen* szóval, melynek töje: *suomalaise* = *sab-*

*melaš*¹⁾. A finn nyelv finnül *suomen kieli*, lappul *same giella*. E szók is azonosak, anyagilag és alakilag. Az anyagi azonosság szembe-tünő, mert: *suomi* = *sabme*, *kieli* = *giella*. Az alaki azonosságot meg az mutatja, hogy a *suomi*-nak genitivusa *suomen*, a *sa-bme*-nak (a mint ejteni kell) genitivusa *sa-me*; s a két genitivushoz járulnak az illető *kieli* és *giella* szók, így *suomen kieli*, *same giella*, olyan szerkezetet tevén, milyen p. o. Pest városa, ország gyűlése stb.

Mit jelentenek a *suomi*, *sabme* szók? Régi vélemény szerint, a *suomi* annyi volna, mint *suo-maa*, azaz mocsár-föld, mert *suo* mocsár, *maa* föld, ország. Ezt a véleményt a finn irodalomban is találjuk még, p. o. a *Suomen historia ja Maantiö* (Suomi történet és földismertetés) nevű könyvecskében, mely Helsingforsban, 1859-ben másodszer jelent meg, azt olvassuk, hogy „e név, úgy hiszik, a *suo* és *maa* szókból származik.“ De a mint Koskinen a *Tiedot Suomen suvun muinaisuudesta* (a suomi faj régiségéről való ismeretek, lásd a Ny. Közlm. IV. 209. stb. l.) nevű könyvének 18. lapján írja, már Porthan mutatta meg e származás lehetetlenségét²⁾. Maga Koskinen nem tart ugyan sokat a fáradozástól, mely a népneveket fejtegeti: mégis látván, „hogy a Suomi név *suo*-ja vagyis mocsárja, nem akar

¹⁾ A nép-neveket a lapp és finn nyelvek *laš*, *laise* képzővel alkotják. Itt mindjárt különbségre találunk a két nyelv közt. A finn nyelvben t. i. a *laise* képző a nevezőben *lainen*, a *nen* tehát, mely a *se* helyett előtűnik, nominativusi rag. Ez nincs a lappban, valamint a magyarban sincs, p. o. szem lappban *šalbme*, finnben *silmä*, az *s* = *se* képzővel lesznek: *szemes*, *šalmiš*, *silmäise*, ez utóbbinak nominativusa *silmäinen*.

²⁾ Miben áll Porthan értelmében a lehetetlenség, nem hozza fel Koskinen. Én ebben látnám, hogy a *suon-maa*-ból bajosan válhatott volna *suo-mi*; mert a *maa* szó nem rövidülhetett volna *mi*-vé, úgy hogy a (kettős) *aa* (*ua*, *oa*, mert *mua*-nak *moa*-nak is ejtik) a viszonyragok előtt se kerüljön vissza, holott a comparativusban visszakerül az egyszerű *a*; mert a comparativus képzője *pa*, mely nem a tőhöz vagy a nominativushoz, hanem a genitivushoz járulván, *pi*-vé rövidül. Így a *jalo* jeles, comp. (jalon-pa) *jalompi*, genit. *jolomman* stb. Ennek hasonlatára a *suomi*-ből is, ha *suo-maa*ból állana, a genit. legalább *suo-man* volna. Mollékesen legyen mondva, hogy a comparativus *pa*-ja, mely a genitivusban *ma*-vá gyengül, a finn hitregei *impi* és a vogul hitregei *elmpi* közti egybehasonlítás is támogatja. *Elmpi* szó szerint (elm-pi) levegő fíját teszen; s az teremti a földet. A finn hitregei alakról maga a runo beszéli, hogy az *Impi* a levegőnek lánya (ilman tyttö). Én tehát a finn *im-pi*-t (ilm-pi) azonosnak tartom a vogul *elm-pi*-vel, ámbár az *impi* genitivusa *im-min*. Mert valamint a comparativusi *pa* a genitivusban *ma*-vá gyengül úgy az *impi*-nek *pi*-je is *mi*-vé gyengülhet a genitivusban.

kiszáradni, tehát maga részéről is azon van, hogy kitöltse valamivel.“ Oppert szerint a medo-skytha nyelvben *sam* vagy *saum* határtalant, végetlent jelent. A magyar nyelvben is, úgy mond Koskinen, a *szám* szó sokaságot teszen; sőt a finn szók: *sumea, summa, samea, samaska* is (melyek zavart-at, homályos-t jelentenek) talán a végetlen tágasság eredeti jelentését tanusítják még homályosan. E szerint a *suomi* név nagy és számos vagy határtalan vidékeken lakó népet jelenthetett volna, úgy vélekedik Koskinen. — De akármit jelentsen is a *suomi* név, az bizonyos, hogy nem származik a *suo* és *maa* szókból. Mert a lapp *sabme*, gen. *same* azonos a finn *suomi*, gen. *suomen*-nel; a lapp szó pedig azt mutatja, hogy töje *sam*, hangerősítéssel *sabm*, mint *liem* = lé, hangerősítéssel *liebm*: tehát a finn szónak töje is *suom*, utóhanggal *suomi*, mely semmi összetételt nem mutat. S valamint a lapp *sam*, *sabm* szónak semmi köze a *suog'o*-val, mely a finn *suo*-nak (mocsár) megfelelője, mint a lapp *sag'e* = finn *sia* (hely): azonkép s még kevésbé van köze a finn *suomi*-nak a *suo* (mocsár) szóval.

3) **A nyelv hangjai.** A lapp nyelv mássalhangzói a finn nyelvéhez képest nagy fejlődést tüntetnek fel. Tudva van, hogy a finnben csak az erős: k, t, p, hangok uralkodnak; hogy a gyenge: g, d hangok csak mint a k, t-nek gyengülései belhangokúl fordulnak elő; hogy jés hangu betűji nincsenek, milyenek a magyar gy, ty, ny, ly: végre, hogy nincsen *f*-je s az *s*-en kívül sincs más sziszegője. A lapp nyelvben *először* az erős k, t, p hangokon kívül megvannak a g, d, b hangok is, s ha a megfelelő lapp, finn és magyar szókat tekintjük, p. o.

<i>lapp.</i>	<i>finn.</i>	<i>magyar.</i>
golm, golbma	kolme	harm (három)
gut, gutta	kuute	hat
gullat	kuulla	hallani
guölle	kala	hal
gužžat	kus-ta	hugy-ni
gudna, guna	—	hamu (hanv, hamv, s így
gu	ku	ho [hamu])
gu-sne	ku-ssa	} ho-l
go-st	ku-ssa	
gu, go-ft	ku-in	ho-gy

stb.

<i>lapp.</i>	<i>finn.</i>	<i>magyar.</i>
dakkat	tehdä	tenni
dag'am	te'en	te-sz-ek
dalve, dälve	talvi	tél
daver	tavara	tár
dievva, dieva	—	tő (tető)
dievva	täy	teli
dovdat	tuntea	tudni
oame-dovdo	oma-tunto	ön-tudat
	stb.	
bagé	pää	fe-
bagel	pää-llä	fe-l
ballat,	peljäta	félni
balam	pelkään	félek
balva	pilvi	felhő
balda	puoli	fél (oldal)
baldi	(pää-lle)	felé
bälle (bele)	puoli	fél (dimidium)
bodnat	punoa	fonni
bońam	punon	fonok
bässe, bäse	pesä	fész-ek
	stb.	

azt látjuk, hogy a mely *h* előhangu magyar szónak a finnben *k* előhangu szó felel meg, annak megfelelője a lappban *g* előhangu szó; s a mely *f* előhangu magyar szónak a finnben *p* előhangu felel meg, annak megfelelője a lappban *b* előhangu; végre a *t* előhangu magyar és finn szónak *d* előhangu lapp szók felelnek meg. Azonban a déli vagyis svédországbeli lapp nyelvben a gyenge *g*, *d*, *b* előhangok rendszeren *k*, *t*, *p*, mint a finnben.

A lapp nyelvben a következő *jés* hangok fordulnak elő: *k'* (*kj*), de csak idegen szókban, p. o. *kjefman* = *kjövman*, *kaufmann*, azért föl se vesszük a lapp hangok közzé; *g'*, mint: *bage*, *bagel*, *ejtsd*: *bagye*, *bagyel*; *leg'im* *levék*, *leg'ik* *levél*, *lege* *levének* stb.;

ń, mint *gańal*, *finn* *kyynel* és *kyynö*, *kyyny* = *köny*; *ńuola*, *f. nuoli*, *nyil*; *ńiellat*, *ńielam* *f. niellä*, *nielen* = *nyelni*, *nyeiek*; *ńoammel* = *nyúl* stb.;

l', mint: *viel-la* *f. veli* barát, társ (magyarul *vel*);

r', mint: *řeppo* *f. repo* róka. Ezek a *jés* *g'*, *ń*, *l'*, *r'* hangok meg-

felelnek tehát a szokott magyar *gy, ny, ly* s a szokatlan *rj* hangoknak.

Harmadszor vannak hehes hangok: *g' d' t'*, melyeket úgy kell ejteni, miat a *gh, dh, th-t*; azaz, éreztetni kell a *h-t*. A *g'* mint a *kk*-nak gyengülése tűnik elő, p. o. *dakk-at* tenni, finnben *teh-dä*, magyarban *tev-ni* (tenni), de *dag'am* (olvasd: dagham) = *te'en* = *te-sz-ek*; — így *lokkat* olvasni, finnben *lukea*, de *log'am* olvasok, finnben *lu'en*.

A *d'* a *tt*-nek gyengülése, p. o. *boattet* jönni, *boad'am* jöväk: de előfordúl mint eredeti hang is, p. o. *gäd'ge* kö; *nad'd'a* gen. *nad'a* nyél; *oad'd'et*, *oad'am* alunni, alszom. Ez a *d'* *l*-nek is hangzik, s így még inkább egyezik a megfelelő magyar szó *l*-jével, p. o. *nad'd'a* = nyél, *oad'(am)* = al-(szom).

A *t'* eredeti hang, azaz nem más hangnak gyengülése, p. o. *mat'ke* f. matka utazás; *ratt'e*, finn. rata gyalogút. — Ezen hehes *g', d' t'* előhangban nem fordulnak elő.

Negyedszer a tiszta *n*-en kívül orrhang *ñ* is van, mely hasonlóképen nem találatik a szók elején, vagyis előhangban, hanem csak belhangban, a hol *g* által erősbülhet, p. o. *čagñat* suhanni, búvni, *čaňam* suhanok, búvom; *maňña* = meg, *maňas* megé, *maňelt*, *maňest* megől stb.

Ötödször az *s*-en kívül vannak a lappnak *š, ž, ž, c, č* hangjai p. o. *še* és *is*, *šuvvat* suhogni; *cabmet*, *camam* csapni, csapok; *cubmat*, *cumam* csókolni, csókolok; *čabes* szép, mint jelző *čabba* szép, *čoarve* szarv, *čafča* vagy *čakča* f. syksy vagy syyks ösz; — *vazzet*, *vazam* sétálni, sétálok, *oažže*, *oaže*, hús stb. A *ž* és *ž* sem találatik előhangban.

A mássalhangzókra nézve tehát a lapp nyelv sokkal felülmúlja a finn nyelvet, sőt felülmúlja a magyart is.

Még azt is megjegyezzük, hogy a lapp nyelv könnyebben tűri aszók elején az összetett hangokat, p. o. *sk, sl, sm, sn, sp, st*-t mint a finn vagy magyar. Így *skillat* = csengeni, *slabmat* legördül *smierrat* elmélkedni, *šhírgadet* nyeríteni, *späžžat* tenyérrel csapni stb. sőt tűr el még ilyeket is: *spj, sí, st'*, p. o. *spjerko* vas eszköz a bőrök kikészítésére, *šhalčo* síma szőrü, *st'elas* kalap széle stb.

A lapp nyelv magánhangzójira nézve mindenek előtt azt kell megjegyeznünk, hogy azok nem követik az *al-, fel-* és *közép*-magánhangzók törvényét, mint a *finn* és a magyar nyelvben; a lappban tehát nem találunk ilyenféle hangkövetkezést: *állhatatosság, véghetetlenség*, mert ott a ragok és képzők nem változtatják el magánhang-

zójikat a szó-tökhöz képest, a melyekhez járúlnak. Az egyhanguak közt nem fordul elő *ü*, finn *y*, tehát csak *a*, *ä*, *e*, *i*, *o*, *ö* és *u* vannak meg. De az *ä*-re nézve azt tartjuk meg, hogy vagy eredeti hosszu hangzó, mely néha *e*-vé lesz, vagy az *a*-nak elváltozása. E különbség kitüntetésére amazt *æ*-nek és csak az utóbbit írjuk *ä*-nek. Például *ællet* élni, *ellim* élék; *bärdne* fiu vagy *bardne*. Az ikerhanguak igen számosak, számosabbak mint a finn nyelvben; a magyarban csak *aj*, *ej*, *oj*, *öj*, *uj*, *üj* ismeretesek.

A lapp nyelv ikerhangu magánhangzóji kétfélek, úgymint: *oa*, *uo*, *uö*, *ie*, melyek meghatározott esetekben *o*, *u* és *i*-vé vonódnak össze; — s *au*, *æu*, *eu*, *ou*; *aj*, *æj*, *ej*, *oj*, *uj*, melyek nem vonódnak össze, kivéve hogy az *æu*, *æj* meghatározott esetekben *eu*, *ej*-vé változnak. Az *au*, *æu*, *ou* az északi lappban rendszeren *av*, *æv*, *ov*-nak hangzanak, p. o. *gavdnat* e h. *gavdnat* találni, *bævde* (bæude) f. *pöytä*, asztal, *dovdat* (doudat) f. tuntea, tudni.

Előfordúlnak *oaj*, *uoj*, *iej* háromhangu magánhangzók is; de a melyek a következő tagbeli *i*, *u*, *e* miatt összevonódnak, p. o. *oajdnet* látni, *ojdne* látának; *vuoigña* lehellet, szellem, *vujgñi*; *niejda* leány, *nijdi* stb.

4) **Hangsúly és hangtartam** (accent és quantitát). A lappnyelvben, úgy mint a finnben és a magyarban, a hangsúly kivétel nélkül az első szótagon van; de a harmadik és ötödik (néha negyedik és hatodik) szótagok is kissé emelődnek, minél fogva a nyelvnek trochaicus vagy néha dactylicus lejtése van. A harmadik vagy ötödik (negyedik, hatodik) szótagon érezhető másodrendü hangsúly az *a*-t *æ*-vé változtatja, p. o. *gietta* kéz szóban az *ie* ikerhangzó, a hangsúly az *e*-n van; ha ezt a birtokos ragokkal ragozom, lesz:

giettam kezem	giettame kettünk	giettamek kezünk
gied'ad kezed	gied'ade keze	gied'adek kezetek
gied'es keze	gied'asge stb.	gied'asek kezők

Többsben

gied'aidam kezeim	gied'aidæme kettünk	gied'aidæmek kezeink stb.
gied'aidad kezeid	gied'aidæde kezei	gied'aidædek
gied'aidés kezei	gied'aidæsge	gied'aidæsek

Itt *giettame*, *giettamek* stb. csak egy hangsúlyos szótaggal, de *gied'aidæme*, *gied'aidæmek*, stb. az első tagon főhangsúlylyal, a harmadikon másodrendü hangsúlylyal vannak.

A hangtartamra nézve a szótagok vagy hosszúak, vagy rövidek. A szótag lehet hosszú természeténél, hangsúlyánál fogva és összevonás által. Természeténél fogva hosszú csak a gyökérszótag lehet, tehát a szónak első tagja. Kár, hogy e hangtartamot írásilag nem fejezik ki, mint a finnben a magánhangzók kettőztetésével, vagy mint a magyarban a magánhangzók felibe tett vonással. Így az írás nem jelöli meg a természeténél fogva hosszú magánhangzót, mit annál inkább lehet sajnálni, hogy így az *a* különbségeit sem lehet az írásból megtudni, pedig megvan ott is az *á* és *a*, p. o. *makka* sógor, *baken* pogány, *badne* fog, *akka* asszony, *jakket* hinni szókban az első tagnak *a*-ja hosszú és tiszta = magyar *á*: ellenben *makka* tudniillik, *badnet* (boadnet) fonni, *akke* idő, *f. ikä*, *jakke* év szókban az első *a* rövid és tompa mint a magyar *a*. Minthogy az írás nem tünteti ki a hosszú szótagokat, csak ezeket lehet megjegyezni:

Az iker magánhangzók hosszúak, mint *juökka* oszt, *dietta* tud, *gietta* kéz, *oafse* ág, finn oksa stb. De a kiejtésre nézve az a különösség van, hogy a zárt szótagban (goat-te kunyhó, boat-tet jönni, diet-ta tud) az ejtés súlya a második, ellenben nyílt szótagban (goad'e, boa-d'e, die-d'e) az első magánhangzóra esik.

Hosszúk az ikerhangzók összevonódásából eredő *o*, *u*, *i*, magánhangzók is, p. o. bód'i (a boattet-ból), buri (buörre), did'i (diettet).

Az *æ* mindig hosszú, például: *bæse* f. pesä, fészek; *bæsse* ököl stb. Mikor a következő *i* és *u* miatt *e*-vé változik, ez is hosszú, p. o. ællet élni, ællim élek. Egyébiránt az *æ* csak hangsúlyos szótagban fordul elő, tehát a szók tö-tagjában s harmadik vagy negyedik tagjában, a melyre a másodrendű hangsúly esik. Azért írják: gied'aidæsek, s vanhemidések, mert ama szó a másodrendű hangsúlyt a *dæ* tagra, ez pedig azt a *mi* tagra veti.

Hosszúk az *i* és *u* magánhangzók a szók második tagjában is mindenkor, ha nem eredetiek, hanem a ragozás következtében állanak elő, p. o. goatte*) ház többes sz. genitiv. god'i; sadne szó,

*) A lapp *goatte*, gen. *goad'e*, többesz. gen. *god'id* megfelel a finn *koti*, gen. *kodin*-nak, s monnaja (hogy a régi szóval, e helyett mind ketteje, éljek) megfelel a magyar *ház*-nak. (A *háza* = patria, finnül *koti-maa* = hazai föld). E szólások: *ház*-a megyek, *ház*-ul, *ház*-ól jövök, *oda ház*-a van, világosan tanúsítják, hogy az eredeti magyar szó *ház* volt. Ha a *hdz* szót tekintjük, ezt az idegen *haus*-ból úgy találjuk alakítottnak, mint *paul*-ból *pál* lett. E szerint a *ház* szó eredeti magyar; a *ház* meg idegen szó volna. Ezt a fölvételt nagyon bizonyítják a lapp

f. sana, többes sz. infinit. saníd; oajdnet látni, oajdnájuvvut vagy oajdnút láttatni; diettet tudni, dittím tudék.

Hosszúk a jelen idő egyes számú harmadik személy magánhangzóji is, p. o. galgâ kell, sardnô szól, prédikál, mannâ megyen stb.

Hosszu rendesen a másodhangsúlyu szótag is, ha elveszett a hangtorlat, p. o. rokkadüssa, rokkadüsa f. rukous kérés.

Hosszúk rendesen azon egyes magánhangzók is, melyek a megfelelő finn szókban kettősen íratnak p. o. grto köszönet, f. kiitos, grtet köszönni, f. kiittää stb.

Az egytagu szók hosszúk, ha utóhangjuk magánhangzó, p. o. gî, mî, dî, sî, î, hosszak e névmások alakjai is: mîn, dîn, sîn, mîst, dîst, sîst, mûst, dûst, sûst, stb.

Jegyzet. A szók tagolásában azt követeli az ejtés, hogy 1) két

és finn nyelvbéli megfelelő szók. A lapp *goatte*, finn *koti* szók úgy viszonylanak a magyar *ház*-hoz, mint a lapp *gietta*, finn *küte* a magyar *kez*-hez (kez-et, kez-em stb. mely alakok a szók ősi alakját tüntetik elő), vagy a lapp *čuotte*, finn *sata*, a magyar *száz*-hoz; a melyekben a lapp és finn utóhangu *t* a magyarban *z*. A lapp előhangu *g*, finn *k* pedig a magyarban *h*, mint azt az előhozott példák (a 290. lapon) bizonyítják. Megtáltunk tehát egy sokat jelentő szó-hasonlatot, a *goatte*, *koti*, *ház* szókban, mely azt mutatja, hogy ezek az illető népek eloszlása előtt már megvoltak. Eloszlásuk után a lapp meg finn és a magyar más-más idegen népekkel találkoznak, s ámbár megvolt a lapp *barte*, finn *pirtti* = szoba, mégis a lapp nyelv elfogadta a *stoppo*, gen. *stovo*, a finn nyelv a *tupa*, gen. *tuvan* szót a germán skandináv nyelvből, melyben *stofva* *stufva*, *stue*, = német *stube*. A magyar még annál könnyebben elfogadta a *ház* szót a *haus* után, mert külsőleg hasonlít vala a *ház*-hoz. — Hát a *szoba* nem-e a német *stube*-nak hasonmása? Nem; mivelhogy a magyar a német *stall*-ből *istállót*, a német *stab*-ből *istápot*, s az idegen *stephan*-ből *istvánt* csinált: bizonyosan a német *stube*-ből nem csinálhatott volna *szobá*-t. Ez talán a török-tatár-ból jutott mi hozzánk, a hol szoba = *كوبه* = hypocaustum.

Hogy a *ház* más eredetű mint a *ház*, mutatják a két szónak különböző szereplései is. *Haza* menni, más mint a *háza* bemenni; *hasul* vagy *házól* jönni is más, mint a *házból* kijönni. Az *a*, *ul*, és *ól* ragok (ho-va, od-a; al-ul vagy al-ól stb. ismeretesek.

De valamint a *goatte*, *koti*, *ház*, úgy a lapp *báldo*, finn *pelto*, magyar *föld* (szántóföld) szók is eredeti közös miveltéséről tanusítanak, még pedig ez utóbbiak földmivelésnek tanúji; mert *báldo*, *pelto* szántóföldet jelentenek. A „terra“ a lappban *ádnam*, a finnben *maa*; a magyar csak *föld*-nek nevezi. De hogy ez eredetileg csak szántóföldet jelentett volt, mutatják a *báldo*, *pelto* hasonfelek. Azt is mutatják ezek, hogy a magyar *föld* nem a német „feld“ = campus.

magánhangzó közt az egyes mássalhangzó a következő taghoz ejtessék, így: jo-g'a, gie-d'a, oa-že, sa-ge, ga-nal; 2) Kettős mássalhangzó szétosztatik, így: jok-ka, giet-ta, oaž-že; 3) Két mássalhangzónak elseje az előző, másika a következő magánhangzóhoz ejtetik, így: gal-do, bal-ka, gäd'-ge, gav-ce, viel-la; de *sk* és *st* a következő magánhangzóhoz tartoznak, így: ga-ska, sæ-sta. 4) Három mássalhangzóból annyit kell a következő magánhangzóval kiejteni, a hányan kezdetnek lapp szót, tehát doar-skalet. Azonban ha a három mássalhangzók két utolsója *bm*, *dn*, *gñ*, ezeket a következő magánhangzóval kell kiejteni, mert a *b*, *d*, *g* csak hangerősbitések. Tehát al-bme, majl-bme (finn il-ma, maail-ma), bar-dne (skand. barn, fiú), sar-dno (finn. sar-noja), vuoj-gña szellem stb.

5) **A hangok változásai.** A finn nyelvcsoporthoz tartozó nyelvek hangok változásaival válik ki a többi rokon csoportok közül, s ebben a sajátágban osztozik a lapp nyelv is. Hogy helyes fogalmat képezzünk magunknak a lapp nyelvbéli nyomosabb hangváltozásokról, úgy mond Fries (Lappisk Gramm. 19. 20. §. §.), különbséget kell tennünk a gyökök és tök közt. Gyökön azon eredeti alapszót értjük, melyhez semmi sem járult még, a melyből tehát semmit nem lehet elvenni. A gyökök a lapp nyelvben egytaguak és zártak (kivéve néhány viszonyszót), a melyek magánhangzója vagy hosszú vagy rövid, p. o. *él*, *jug*, *jûg*, *davt*. Ellenben az egyszerű tök, melyek magánhangzónak hozzájárulásával lesznek, kéttaguak és nyíltak, p. o. *ælla*, *jukka*, *juökka*, *dafte*.

A gyök és tö között egy közbülső alak van, a genitivus vagy imperativus, mely jelesen kitünteti az átmenetelt, mint a következő példák mutatják:

<i>Gyök</i>	<i>Közbülső alak</i>	<i>Tök</i>
	(genit. vagy imperat.)	(nom. v. a praesens egy. számb. 3. sz.)
él	æle (élj)	ælla (él)
jûg	juög'e (ossz)	juökka (oszt)
jug	jug'a (igyál)	jukka (iszik)
ďid	{died'e (tudj) {died'o (tudásé)	{dietta (tud) {dietto (tudás)
gôd	goad'e (házé)	goatte (ház)
av	ave (tengeré)	appe (tenger, skand. hav)
barn	barne (fiúé)	bardne (fiú, skand. barn)

Gyök	Közbülső alak	Tő
	(genit. vagy imperat.)	(nom. v. a praesens 1. és 3. sz.)
alm	alme (égé)	albme (ég, menny)
spin	spine (disznóé)	spidne (disznó, sk. svin)
gŭvč	guovča (medvéé)	guofča (medve)
ôvs	oavse (ágé)	oafse (ág, finn oksa)
davt	davte (csonté)	dafte, dakte (csont)
vŭjñ	vuogña (léleké)	vuojgña (lélek, lehelet)

De azon névszók, melyek mostani nominativusa rövidült alaku, genitivusok által mutatják ki a régi alakot p. o.

Régi alak.	Genitiv.	Nominat.	Gyök.
vuödnama (napa)	vuödnam	vuöne	vŭn
luobmana (afonya)	luobman	luöme	lŭm
sæbmona (szakáll)	sæbmon	sæmo	sēm
gabmaga (csizma)	gabmag	gama	gam
jurdaga (gondolat)	jurdag	jurda	jurd
morraha (gond)	morrah	morah	mor
	morraš	moraš	
labbasa (bárány)	labba	labes	lab
			(skand. lam)
mallasa (étel)	mallas	males	(skand. mal)
ńuofčama (nyelv)	ńuofčam	ńuovča	ńŭvč
čæppata (nyak)	čæppat	čæve	čēv

Ezen két soru példából kitetszik általában a lapp nyelvbeli hangok változása. Lássuk most különösebben is.

A magán- de kivált az ikerhangzók változásai.

A magánhangzók legnevezetesebb változásait az *oa*, *uo*, *uö*, *ie*, *æ* hangok szenvedik, melyek *o*, *u*, *i*, *e*-vé vonódnak össze, ha a következő szótagban *u* vagy *i*, néha *é* fordulnak elő; a mikor is *æu*-ból *eu* lesz. Így lesz:

æ e-vé, p. o. *allo* szarvas, és nyáj, allativusban *ellui*; *ellet* élni, praeter. *ellim* élék, *ellé* élének, *ellé* ketten élünk; *hæjtet* hagyni, *hejtujuvvut* hagyódni, *hejték* hagynak.

æu (*æy*) *eu* (*ev*)-é; *bævde* asztal, *bevdi*, *bevidid*, vagy *bævde*, *bævdi*, *bevidi*, *bevidid*.

oa, o-vá: *goatte* ház, *god'i*, *god'id*; *boattet* jönni, *botté*, *botték*, *bottim*, *bod'i* stb.

uo, u-vá: *juökket* osztani, *jukke*, *jukkeek*, *jukkim*, *jukkujuvvut*; *suolo* sziget, *sullu*, *sullust*; *guojbme* társ, *gujmi*, *gujmid* (ebből van a viszonyító *gujm* = vel*).

ie, e-vé: *gietta* kéz, *gitti*; *diettet* tudni, *ditte*, *dittek*, *dittim*; *nijda* lány, nő, *nijdi*; *viell'a* fél, barát, *vill'i* stb.

Azon *u* és *i*, melyek az előző szótagban ezt az összevonást okozzák, a névszók ragozásában az egyesszám allatívisában (*gitti*, *gietta*; *murri*, *muorra fa*; *dittui*, *dietto tudás*; *muttui*, *muotto kép*) s a többes szám infinitívusában (*god'id*, *goatte ház*; *gujmid*, *guojbme társ*) meg genitívusában fordulnak elő (*god'i*, *gujmi*).

Az igeragozásban az az *u* a szenvedő alak képzője miatt kerül elő (*hejtujuvvut* hagyódni, *hæjtet*; *jukkujuvvut* osztódni, *juökket*); az az *i* meg a praeteritum képzője (*bottim*, *boattet jönni*; *jukkim*, *juökket osztani*; *dittim*, *diettet tudni*; *ellim*, *ættet élni*); az *e* pedig, mely hasonló hatással van az előző tagra, az indicatívus praesens első dualis személyében (*elle*, *botte*, *jukke*, *ditte*) — az indic. praes. plur. harmadik személyében (*botték*, *jukkék*, *ditték*, *ellék*), s az indicat. praeteritum plur. harmadik személyében találhatik (*botté*, *jukké*, *ditté*, *ellé*).

Fordulnak elő néhány kivételek még az éjszaki nyelvjárásban is, p. o. *buöcce* beteg, *buöccid*, *buöcci*, de *buccid*, *bucci* is; *moarse* menyasszony, *moarsid*, *moarsi* (nem *morsi*); kivétetnek a névmások is, így *duot* amaz, *duojdi* amannak, nem *dujdi*; *gi* ki, genit. *gæn*, allatívis *gæjdi*, nem *gejdi*.

Uo, néha következő o előtt is összevonódik u-vá, p. o. *muotto* kép, *muttui* képnek, de *muttosam* és *muttusam* képemnek. Így jár néha *ie* is, p. o. *siello* (skand.) lélek, *sillui*, és *sillosam* meg *sil-lusam* stb.

Némi magánhangzói átválások (umlaute) is mutatkoznak a lapp nyelvben, mikor t. i. az *a* a következő szótag *e* vagy *i*-je miatt *ä*-vé válik, p. o. *sadne* szó, finn *sano*, többnyire *sädne*, de allatívisban *sadnai*; így *dag'am* tesztek, finn. *te'en*, *däkkim* tevék. Így az *uo*

*) Eddigelé a magyar *fél* = barát stb. a lapp *viell'a*, finu *veli* szóval is egyeztettem, pedig az = lapp *bælle*, finn *puoli*-val. A *viell'a veli*-nek szakasztott fele a magyar *vel* viszonyítóhan leghetős meg.

nemcsak *e*, hanem *a* előtt is *ü*-vé válik, mely *ue*-nek is hangzik, p. o. juökket osztani, juög'am, buöllet égni, buölam; vuölget jáрни, vuölgam; így guölle hal. A megfelelő finn szók: jakaa, palaa, kala.

Feltetszőbb átválás tűnik föl a *gi* ki és *mi* mi névmásokban, melyek a ragok előtt *gæ*-*ma*-vá lesznek. Ez alá vonhatók-e a *mon* én, *don* te, *son* ő is, melyek többes számbeli alakjai: *mi*, *di*, *si*?

Felelet helyett ide tesszük a magyar és finn személyes névmásokat, melyek alakjaikra nézve is egymással csodálatosan megegyeznek.

Magyar:	Finn:	Lapp:
én te ő	min-ä, sin-ä, hän	mon don son
{miv tiv iv*}	{myö työ hyö	— — —
{mü tü ü	{me te he	mi di si
{mi ti —		

A mássalhangzók változásai. Ezek vagy erősbülések, vagy gyengülések. Az erősbülések vagy a hang kettőzésével, vagy egy gyenge hangnak két kemény hang általi felváltása vagy rokonhang fölvétele útján történnek, valamikor a ragozással a zárt szótag nyílttá lesz. Megfordítva, valamikor a nyílt szótag zárttá lesz, a gyengülések az ellenkező eljárás útján állanak be, t. i. a kettős hang helyébe egy hang, a két kemény hang helyébe gyenge hang áll, s az erősítő rokonhang elmarad. P. o. *bahha* roszt (nyílt tag), *bahab* (zárt tag), *vuogas* kényelmes (zárt tag) *vuokkasabbo* (nyílt tag), *majlbme világ* (nyílt tag), *majlmest* (zárttag).

A következő példák teljes átnézetét szolgáltatják az említett hangváltozásoknak:

*) A Temetési beszédbeli: *iv* vimadságuc mia-ja megörzi a *miv*, *tiv*nek megfelelő *iv*-jét. Ezek két elsejét mai napig Erdélyben *mü tü*-nek ejtik; miből gyanítható, hogy az *iv*-et is *ü*-nek ejtik. De ezt azután az *ö*-vel zavartuk össze, s így támadt a nyelvtani botlás, hogy *ö emberök*-et mondunk és írunk *iv emberök* vagy *ü emberök* helyett. Tehát:

én emberem,	te embered,	ő embere
{miv emberünk,	tiv emberetek,	iv emberök vagy
{mü emberünk,	tü emberetek,	ü emberök, vagy
{mi emberünk,	ti emberetek,	(i emberök).

Erősülés. Gyengülés.

	kk	}	k	akka asszony, többes szám akak asszonyok, bakas forró, genit. bakka
			g	jokka folyó, jog'ak folyók vuogas kényelmes, comparat. vuokkasabbo
	gg		g	agga mentség, ürügy, locat. agast
	g'		j	sage hely, sajek helyek
	gñ	}	ñ	{vuoigña lélekzet, locat. vuojnast čañam bemegyek, cagña bemegyen
	ññ		ñ	mañnā megetti, mañeb megettiebb
	hh		h	bahha rossz, bahak rosszak, bahab rosszabb
	tt		t	datto akarat, datok akaratok
	t't	}	d'	{goatte ház, goad'ek házak lad'as tag, iz, lad'd'asak izek
				t'
	dd		d	vades szokott, barátságos, compar. vaddasabbo
	rr		r	borra eszik, boram eszem; moras gond, morrasak gondok
	ll		l	fuolla felvesz valamit, gondol vele, fuolam; males étel, mallasak ételek
	dn	}	n	{sadne szó, sanek szók; gañal könyü, gadñalak könyvek
				nn
	pp		p	appe erő, apek erők; gæpes könnyü, gæppasabbo
	pp	}	b	{appe (hav) tenger, abek tengerek; dappe erkölcs, dabek és davek
				bb
	pp			gava asszony, gappagak asszonyok; loppe engedelem, locat. lovest
	vv		v	æves útravaló, ævvasak útravalók
	k, f, g	}	m	{bavčas fájdalom, bavčasak és bakčasak; fakta vagy fagta (vogd) ör, favtak örök
				bm
	mm			{namma (nabma) név, locat. namast
	ss		s	oasse rész, osid inf. plur. bæsam feslem, bæssa
	šš		š	rašše gyenge, rašeb gyengébb
	šš		š	važža megyen, važam megyek

Erősbülés. Gyengülés.

šš	š	oašše hús, locat. oašjest
cc	c	čacce víz, locat. čacest.
čč	č	ačče atya, aček atyák.

Nem változnak *df, dg, fk, lg, sk, fh, p. o.* rafhe béke, finn. rauha; aske öl (schoosz), gæd'ge kö, mat'ke utazás, út, fin. matka, — jöllehet az irodalmi nyelvben a négy elsőnek utóbbikát, a két utolsónak pedig első betűjét kettőztetni szokták, így gæd'gge, gæd'gest, juolgge, juolgest; raffhe, rafhest. Hasonlóképen nem változnak a (j, l, r, v) félmagánhangzók, jöllehet a szokás ezeket is kettőzteti, p. o. dovdvat, dovdam. Az éjszaki lappok nem hallatnak se itt se ott kettőztetést. De *lf, rf,* talán *g* is előfordúlhatnak p. o. viella barát.

Némely szóban a *bb, kk, tt* is változatlanok, p. o. læbbot tergetek (læbbom), lebbit teríték (lebbim); vakko hét, septimana, litto haszonbér, gallo homlok. Más szóiban a hosszú magánhangzó után nem kettőztetik soha a mássalhangzót, p. o. gito, finn. kiitos, köszönet, gitet f. kiittä köszönni, bačet löni, gačat f. kysyä kérdeni.

Nem változnak a hasonulás útján lett kettős mássalhangzók, p. o. hægga lélek, finn. henki; addet adni finn. antaa.

Az *š* és *č*-re nézve a következőket jegyezzük meg: A diminutivumok jelbetűje *č* lévén, az a nominativusban *š*-sé változik, de a ragok előtt visszakerül, p. o. goaskemaš kis sas (goaske, f. koska) allat. goaskemačči, mert töje — mačča; lajbaš kis kenyér, lajbačak kis kenyerek. A melyek nem diminutivumok, azok megtartják az *š*-et, borramuš evés, étel, boramušak; *allat.* — mušši. Kivételt tesznek olmuš ember, olmučak, ješ mag, ječčam magam, ječad magad. — A három tagu melléknevek az *š*-et *š*-vé változtatják; ellenben a kéttaguak megtartják az *š*-et, p. o. oasalaš részes, oasalažak, *allat.* oasalažži; de vajvaš bajos, vajvašak. Kivételnek mégis: bahačak rosszak, ellenségek, buričak jók; ittači, ittačest reggel, ittaš reg. — A feletlen tagu diminutiv comparativusban az *š* *š*-vé változik, p. o. buorrebuš = jobbac, *allat.* buorrebužži, *locat.* buorrebužast. A feles taguak meg az *š*-et változtatják *č*-vé, p. o. nannosabbuš erősebbecske, *allat.* — lbuči, *loc.* — čest. A superlativus képzője *muš*, az *š*-et *š*-vé változtatja, p. o. maññemuš utolsó, — mužži, mužast.

Jegyzet. A hangok változásai különbözők a különböző nyelvjárásokban, így az *Enareban* a *c* *s*-sé, a *č* *j*-vé, a *k* *h*-vá, a *h* *v*-vé,

az *o u*-vá változnak, p. o. čääce *) víz, pl. cääsek, oca keres, uusom keresek; ææče atya, pl. ææjek; kæča néz, kææjem nézek; luokka domb, pl. luohak; juuko (jokka) folyó, pl. juvvuh; ihe év, (jakke) pl. iveh.

Hangváltások a finnhez hasonlítva. 1) Hasonulások: vuogga horog, f. onki, hægga lélek, f. henki, sagga nagyon, f. sangen, addet adni f. antaa, lodde madár f. lintu, radde mely f. rinta, hadde ár f. hinta; mégis van: addet *andagassi* megbocsátani, f. antaa anteeksi; labes gen. labba, f. lammas, bárány.

2) Erősbulések: soabmasak norvégül sömme = némelyek, duobmo, f. tuomo norv. dömme = ítélet; sabmelas f. suomalais, čalbme f. silmä, galbma f. kylmä hideg, oabme f. oma = ön, ibmerdet érteni = f. ymmertää; — sadne szó f. sana, gudne tisztelet = f. kunnia, vadnas sajka, venet, venese; spidne disznó, norv. svin stb.

3) Hang-felváltások: s = č, čæppe mester, eredetileg kovács, f. seppä; čalbme szem, f. silmä, čuötte száz, f. sata stb. t = k a) a többes számbeli ragban, p. o. bæjvek f. päivät napok stb. b) a jelenidő második személyében, p. o. guöddak f. kantat = hozasz. Lásd alább magában a lapp nyelvben ugyanezen fölváltást.

4) Magánhangzók változásai. A finn *a* a lappban *uo, uö*, p. o. kala, lapp guölle hal, kahte l. guöhte (keht) kettő, kantaa l. guöddet hozni, savu l. suövva füst, jakaa l. juökket osztani, vasta l. vuösta ellen, parempi l. buöreb jobb stb. A finn *i* a lappban *a* p. o. pilvi l. balva felhő, viha l. vašše gyűlölet, harag, rinta l. radde melly, sia l. sađe hely, viikko l. vakko hét. A finn utóhang *i* is a lappban *a* p. o. veri l. varra vér, oppi l. oappa tudomány, okulás, tuli l. dolla tűz.

A finn *u* a lappban *o*, p. o. usko l. osko hit, ulkona l. olgon kün, uute (uusi) l. od'd'a új stb.

A finn *o* a lappban *uo*, p. o. tode (tosi) l. duotta igaz, voi l. vuoga vaj, voitaa l. vuojtet győzni stb.

A finn *uo* a lappban *a* és *æ* p. o. vuori l. varre hegy (vár), Suomalaise l. sabmelasš, puoli l. bælle fél.

Magában a lapp nyelvben is sokfélék a hangváltások, mi ugyan már a nyelvjárások léte által is bizonyossá lesz. Azok közül megemlíjtük 1) a *k*-nak *f, h, t*-vel való felváltását, p. o. okt és oft egy; dakte és dafte csont, čakča és čafča ősz, f. syksy, v. syykse; likčim, likčik, likči volnék stb. lifčim, lifčik, lifči helyett; vælek erős,

*) Lönnrot a hosszú magánhangzókat kettőzéssel fejezi ki.

comp. vælekabbo, sup. vælekamus s væleheb, -lehemus; oanekas és oanehas, v. oanekis és oanehis rövid; így az infinitivus *goddek*, addek, bagadek (veszteni, adni, fegyezni) goddet, addet, bagadet helyett; a jelenidő második személye čierot sírsz, galgat kelsz, čierok, galgak helyett, a dualis és pluralis második személye p. o. bagadæppe és bagadække meg bagadætte (ketten fegyeztek), bagadæppet, bagadækket, bagadættet (fegyeztek).

2) A *h*-nak a *t* vel fölváltását, p. o. buollatet és buollahet égetni, vækjetet és vækجهت segíteni; muo-hag'a és muo-tag'a finn. minutta nálam nélkül

3) a *h*-nak *s* és *š*-sel fölváltását, p. o. allasis magát és allahis, aččasis és aččahis atyját, huomehet és fuobmašet észre venni stb. stb. — Sok egyébnek lehet példája a dovdat tudni, mely dobdat, dogdat, a svéd lappban tobdet (f. tuntea) is.

Névszó.

A lapp nyelv, a természeti nem megjelölésére az emberekre nézve *olmaj* férfi, *bardne* fiú, *nisson* nő, *niejda* lány szókat használja. p. o. *olmaj-olmuš* férfi ember, *nisson-olmuš* nő ember, *bardne-manna* fiú gyermek, *niejda-manna* leány gyermek. Négylábu állatokra nézve használja a *cikko* és *ravja* szókat, p. o. *cikko-gumpe* him farkas, *ravja-gumpe* nőstény farkas; madarakra nézve, a *varres* és *nigñalés* szókat, p. o. *varres goaskem* him sas, *nigñalés goaskem* nőstény sas; a halakra nézve a *mædem* és *guoksa* szókat, p. o. *mæd'em-luossa* nőstény lazac, vagy ikrás lazac, *guoksa-luossa* him lazac, vagy tejes lazac.

Ragozás. A lapp főbb nyelvjárások névszói ragozását, s annak viszonyát finn rokonaihoz, legjobban mutatja egy összehasonlító minta, a melyhez hozzá lehet fűzni a szükséges felvilágosításokat. Ezt a mintát Lönnrotnak Enare nyelvjárás-ismertetéséből vesszük.

	<i>Finn.</i>	<i>Reval-eszt.</i>	<i>Dorpat-eszt.</i>
	Egyes-szám.		
Nominat.	jalka láb	jalg	jalg
Infinit.	jalka-a (ka-ta)	jalg-a	jalg-a
Genit.	jala-n	jala	jala
Ablat.	jala-lta	jala-lt	jala-lt
Adessiv.	jala-lla	jala-l	jala-l
Allat.	jala-lle	jala-le	jala-le
Elat.	jala-sta	jala-st	jala-st
Iness.	jala-ssa	jala-s	jala-n
Illat.	jalka-han (kaan)	jalg-a	jalg-a
Essiv.	jalka-na	jalga-na	jalga-n
Praedicat.	jala-ksi	jala-ks	jala-s
Comitat.	jalka-ne	jala-ga	jala-ga
Instrum.	jala-n	jala (gyalog)	(jala)
Abessiv.	jala-tta	jala-ta	jala-ta
Prolativ.	jala-tse	jala-ti (adverb.)	—

Többes-szám.

Nominat.	jala-t	jala-d	jala
Infinit.	jalk-o-ja	jalg-u	jalg-u
Genit.	jalka-i-n	jalga-de	jalg-u (-ude)
Ablat.	jalo-i-lta	jalga-de-lt	jal-u-lt
Adessiv.	jalo-i-lla	jalga-de-l	jal-u-l
Allat.	jalo-i-lle	jalga-de-le	jal-u-le
		(jalul, jalule)	
Elat.	jalo-i-sta	jalga-de-st	jal-ust
Iness.	jalo-i-ssa	jalga-de-s	jal-u-n
Illat.	jalo-i-hin	jalga-de-sse	jalg-u
Essiv.	jalko-i-na	jalga-de-na	—
Praedicat.	jalo-i-ksi	jalga-de-ks	jalg-u-s
Comitat.	jalko-i-ne	jalga-de-ga	jalg-u-ga
Instrum.	jalo-i-n	(jalu)	(jalu)
Abess.	jalo-i-tta	jalga-de-tta	jal-u-ta
Prolat.	jalo-i-tse		

Éjszaki csúd. *Svéd-lapp.* *Éjszaki-lapp.* *Enare-lapp.*

Egyes-szám.

jalg, jolg	juolke	juolgge*)	juölge
jalga-t	juolke-b	juolge	juölge-e
jalga-n	juolke-n		juölge
—			
jalga-l			
jalga-le			
—	juolke-st	juolge-st	juölge-st, -is
jalga-s	juolke-sne, -n		
jalg-ha	juolka-si	juolgga-i	juolga-n
jalga-n	juolke-n	juolgge-n	juölgge-n
jala-ks			
jalga-ked	juolk-in	julgi-n	juolgin
jalga-n			
jalga-ta	juolke-taka	juolge-tag'a	juölge-tta
	juolke-t		-ge-tah.

Többszám.

jalga-d	juolke-h	juolge-k	juölge-h
jalgo-i-t	juolk-i-t	juolg-i-d	juolg-ii-d
jalgo-i-den	juolk-i	juolg-i	juolg-ij
—			
jalgo-i-l			
jalgo-i-le			
—	juolk-i-st		
jalgo-i-s	juolk-i-sne	juolg-i-n	juolg-i-n
jalgo-i-he	juolk-i-ti	juolg-i-di	juolg-ii-d
jalgo-i-n	juolk-i-n	(juolgge-n)	(juölgge-n)
jalgo-i-ks	—		
jalgo-i-den-ked	juolki-kum	juolgi-gujm	juolgi-gujm
jalg-i-n	—		
jalgo-i-ta	juolki-taka	juolgi-tag'a	juolg-ii-tta

*) Lönnrot a szokott írást követi, különben, mint oda feljebb említettük, csak *juolge* volna helyes, egy *g*-vel.

Az összehasonlító minta azt mutatja, hogy a finn nyelvcsoporthozban a névszók ragozására nézve, mind a ragok számával mind alakjukkal, legteljesebb a finn nyelv, jóllehet a reval-eszt a többszám-beli ragot jobban megőrizte; legszükesebbek a ragok számával és alakjával a lapp nyelvjáráások.

Az a szótag vagy betű, mely ragozáskor hangerősbulést vagy hanggyengülést szenved, *jellem betűnek* vagy *szótagnak* nevezte-tik; a felhozott mintákban a *ka* szótag az, mely az eszt nyelvben és éjszaki csúdban *g*-vé, a lappnyelvekben *ke* vagy *ge*-vé változott.

A *finn nyelv* 15 viszonyragot különböztet meg, úgy az egyes-mint a többes-szám-ban. A jellemző szótag *ka* az egyes-szám-ban mindenütt megmarad, hol nyílt a szótag, tehát az infinitívusban (eredeti-leg *jalka-ta*, összevonva *jalkaa*), illativusban (*jalka-han*, összevonva *jalkaan*), essivusban (*jalka-na*) és comitativusban (*jalka-ne*). A többi viszonyi ragok zárttá teszik a jellemző szótagot, azért a felvett példánkban elvesz a *k*, vagy tulajdonképen *j*-re vagy *heh*-re gyengül, így: genitívus *jaljan*, vagy *jal'an*, vagy szokottabban *jalan*. S a mint a jellemző szótag vagy betű a genitívusban gyengül, úgy marad meg a többi ragok előtt is, a melyek zárttá teszik a jellemző szótagot. Ámde megfordítva is áll a dolog, úgy, hogy a jellemző betű a genitívusban erősbül, p. o. *hammas fog*, genitívus: *hampahan*, vagy *hampaan*: erről azonban csak a lapp nyelvben fogunk tüzetesebben szólni.

Tekintvén a *lla*, *lle*, *lta*, *ssa*, *sta*, ragokat, s tudván másunnan, hogy azok *l*-ből és *s*-ből meg *na*, *ne*, *ta*-ból alakultak, így: *l*-na, *l*-ne, *l*-ta; *s*-na, *s*-ta, világossá lesz előttünk, miért teszik zárttá a jellemző szótagot. Mert *jalka*-hoz *l* vagy *s* rag járúlván, lesz *jalkal* és *jalkas*; e miatt tehát hanggyengülés áll be, így: *jal'al*, *jal'as*, mi természetesen nem változhatik meg, ha megint az *l*-höz még *na*, *ne*, *ta*, s az *s*-höz még *na*, *ta* járúlván, hasonulás útján, *jalalla*, *jalalle*, *jalalta*, *jalassa*, *jalasta* lesznek. Minthogy a *ksi*, *tta*, *tse* ragok hasonlóképen hatnak a jellemző szótagra: azt lehet gondolni, hogy azok összetett ragok, vagy legalább két tagu szóból vált ragok. Ezt az utolsót a *tta*-ra nézve a lapp megfelelő *taka*, *tag'a* bizonyítja; s ha a *ksi* és *tse*-re nézve se az összetételt, se a két tagu szóból való összevonást nem lehetne megmutatni, hatásukat az analogiából kellene megfejtteni.

A finn nyelvnek többes számu jelelő ragja *t* (*jalat* = *lábak*). Ez eltűnik a többi viszony-ragok előtt s helyét *i* pótolja. Hogy miképen történt az, annak kiokoskodása nem ide való; csupán ezt a hoz-

závetést bátorkodunk még kitenni, hogy az infinitivus, genitivus, essivus és comitativus ragjai megelőzik a többesi ragot.

Az *eszt nyelv* lehetőleg símul a finnhez, úgy hogy csak önállóbb nyeljárásainak tarthatni. A jellem-szótagot és a ragokat fogyasztott állapotban mutatja a két *eszt* nyelvjárás, úgy azonban, hogy a dorpati nyelv még fogyasztóbb mint a revali. A két nyelvjárás az egyes-szám comitativusában új ragot, *ga-t*, mutat fel, melyet két szóból lehet megfejtteni, vagy a finn-*eszt kansa* = népből, melyből *vel* jelentésű viszonyító alakult, így: *kansani, kansasi, kansansa* vagy *kanssa* = velem, veled, vele, miszerint *jala-ga* annyi volna, mint finnül *jalan-kanssa* = láb-bal; vagy a lapp *guojbme, guojme* = társ szóból, mely meg a lappban szolgál viszonyítóul, *gujm* alakban, így: *julgi-gujm* = lábakkal. Továbbá a dorpati *eszt* egyesszám-beli inessivusa *n* ragot mutat fel, *ssa, s* helyett, mely *n* a finnben is locativust jelent.

A többes számban legelőbb is azt a különösséget tünteti föl az *eszt nyelv*, hogy két alakja van, hosszabb és rövidebb, melyek elseje inkább a revaliban, utóbbika inkább a dorpatiban kelendő. A hosszabb alak megtartja a többesi *d* (finn. *t*) ragot, de a genitivus ragjával együtt. A finn többesi genitivus (jalkain) elenyésztette a *t-t*, mely p. o. a háromtagu szókban is megmarad, így: *jumala* = isten, *jumaloiden* és *jumaloitten* isteneké. A *jumaloiden* alakhoz hasonlít a *jalgade* alak, melyből a genitivus jelelője *n* szintűgy elmarad, mint az egyes-számban (finn. *jalan*, *esztül jala*). A *jagadelt, jagades* stb. annyi, mintha a finnben *jumaloilta, jumaloissa* helyett így lehetne mondani: *jumaloidelta, jumaloidessa* stb. — A rövidebb alak (*jalul, jalult, jalust* stb.) még nagyobb összevonást tüntet elő mint a finn *jaloilla, jaloilta, jaloissa* stb.

Az *éjszaki csúdneyelv* mintegy közepét foglalja el a finn és *eszt* nyelveknek. Az egyes-szám viszony-ragjai közt csak a comitativus *ked* megjegyezhető, mely más szóból származik ugyan, mint az *eszt ga*, de egy jelentésű vele. A többes-számban még jobban közeledik e nyelvjárás a finnhez, mint az *eszt nyelv*.

A *lapp nyelv*nek legkevesebb viszonyragja van. Az *éjszaki* nyelvjárásban *juolge* áll, két *g*-vel. Fries *juolge-t* ír: de a hanggyengülések és erősbulések kitüntetésére mások úgy írják. Ez a nyelvjárás nem bírja egymástól megkülönböztetni az infinitivust és a genitivust, melyek *juolge*; továbbá csak egy locativus ragja van

st (*juolgest*), mely tehát a finn *lta*, *lla*, *sta*, *ssa* négyféle locativusnak felel meg; így az allativus *juolggai* is a finn *lle* és *han*-nak felel meg. A *juolggen* meg a finn essivusnak és praedicativusnak helyét pótolja. A *juolggai* és *juolggen* alakok hangerősbülései csak is a finn illativus és essivus alakjaiból érthetők meg. A következő *juolgin* alakban, mely a finn comitativus és instructivus helyett van, a többeli *uo u-vá* vonódik össze, mert a következő szótagban *i* van.

A déli (svéd) nyelvjárás nem érezi a hanggyengülést, azért a jellemző szótag mindenütt megtartja a *k-t*. Az a nyelvjárás megkülönbözteti az infinitivust (*juolkeb*) a genitivustól (*juolken*). Amannak *b* ragja megfelel az *m*-nek, melyet az éjszaki nyelvjárás is a mutató névmásoknál alkalmaz, p. o. *dat ez*, infinit. *dam*. A déli nyelvjárásnak három locativus ragja van: *ste*, *sne*, vagy *n* és *i* (*juolkest*, *juolkesne* vagy *juolken*, és *juolkai*). A többi ragok nem igényelnek már felvilágosítást; mert az is világos, hogy az abessivus *juolke-t* csak rövidülése a *juolke-taka*-nak.

A *enare*-lapp az infinitivus utóhangját meg is nyújtja, azért *juölgee*-nek is írja Lönnrot. Föltetsző benne az *n* allativusi vagy illativusi rag (*juolgan*), melyet, ha az éjszaki csúdnelv illativusával (*jalg-ha*) együtt egybeazonosítjuk az illető finn raggal, úgy kellene értelmezni, hogy az a finn *han* ragból csak az *n-et*, a csúd illativus meg a *ha-t* tartotta volna meg.

A lapp nyelvjárások többes-szám-beli ragja *h* és *k*, melyet a többi finn nyelvek *t*, *d*-vel azért is azonosnak vélhetünk, mert azokban általában (p. o. *vene'*, vagy *venet*, vagy *veneh* = *venek*, *sajka*; *ei tunne'* nem tud és a *savolai* nyelvjárásban *ei tunnek*; *antaa'* vagy *antaah* stb.), s különösen a lapp nyelvjárásokban is a *t*, *h*, *k* hangok felválthatják egymást, lásd itt a 302—303. lap. A *h* vagy *k* többesi rag is eltűnik a viszonyragok előtt, azt *i* pótolván mindenütt, mely hosszu. S mert ez által a szó másik tagjában *i* kerülván elő, az első tag *uo*-ja az éjszaki nyelvjárásban *u-vá* vonódik össze; innen *juolgid*, *juolgi*, *juolgin*, *juolgidi*. Ezt az összevonást nem ismeri sem a déli, sem az *enare*-lapp nyelv. Továbbá az éjszaki nyelvben a többes-szám essivusa nem különbözik az egyes-szám essivusától (*juolggen*), valamint a többes-szám locativusa is megegyezik az egyes-szám instructivusával. Mind a három lapp nyelvjárás többes-szám-beli comitativusa (*juolki-kum*, *juolgi-gujm*, *juolgi-gujm*) és abessivusa (*juolki-taka*, *juolgi-tag'a*) világos összetételek, mert a genitivusból és *kum*, *gujm*,

meg *taka*, *tag'a* szóból szerkeződtek, s azért nem is számíthatók a viszonyragok sorába.

Ezen talán sem érdektelen sem haszontalan egybeállítás után igen röviden szólunk különösen a **lapp névszó ragozásáról**.

Erre nézve a lapp névszókat két osztályra szedik. Az első osztályhoz azon névszók tartoznak, melyek tője a nominativussal egyenlő, s melyek a *jellem* betűt a genitivusban gyengítik, ha helye van a hanggyengülésnek. A másik osztályhoz meg azok tartoznak, melyek tője a genitivusból tűnik ki, melyek tehát, ellenkezőleg, a genitivusban tüntetnek fel hangerősülést, ha ennek helye van. Jegyezzük meg itt, hogy a lapp nyelv két allativusi alakkal bír, melynek egyike *s*-sel végződik, de csak a birtokos ragokkal divatozik.

I. Osztály.

Ehhez tartoznak 1) kéttagu névszók, melyek a nominativusban és genitivusban *a*-val, *o*-val, *e*-vel végződnek, p. o. *jokka folyó*, *dakko tett*, *tietto tudás*, *sadne szó*, genit. *jog'a*, *dag'o*, *died'o*, *sane*; 2) háromtagu diminutivumok, p. o. *goaskemaš kis sas*, *buörrebuš jobbacska*, *bahhabuš rosszacska*, *lag'abuš közelecske*; 3) *muš* (*mušša*), *vuotta* (*vuot*), *dak* (*dakka*), *us* (*ussa*), *as* (*assa*) képzőkkel származott névszók, p. o. *borramuš étel*, (*borrat enni*), *buörrevuotta jóság*, *addaldak adomány*, *rokkadus kérés*, *govčas fedél*, *takaró*.

A *jellem*-betűre nézve változatlanok a *dd*, *gg*, ha hasonulásból erednek, továbbá, *đf*, *đg*, *fk*, *lg*, *ll*, *rr*; azután a *nomina actoris*, p. o. *lokke olvasó*, *sivnedæge teremő*; végre mások is, melyekre nézve nincs szabály, p. o. *litte tál*, *muödda bőr-öltöny*, *vakko hét* (*septimana*), *čokka hegy-csúcs*, *mokke szög*, *dikke finn. tai tetű*, *galle kőszirt*, *goppe tenger-öböl*, *bæsse ököl*, *ædne anya*, *didno kavics* stb.

Az első osztálybeli névszók ellökik az *a*-t az allativusi *i* előtt de más ragok előtt megtartják azt, p. *gietta kéz*, *allat. gitti*, de genit. plur. *gied'ai*; továbbá az *o*-t ugyancsak az allativusi *i* és *s* előtt *u*-vá változtatják, p. o. *muotto kép*, *allat. muttui*, *muttus*; végre az *e*-t *a*-vá változtatják ugyanott, de más ragokban összevonják az *i*-vel, p. o. *sadne szó*, *allat. sadnai*, *sadnas*; *comitat. sanin*. Példák: *jokka folyó*, *gietta kéz*, *muorra fa*, *addaldak adomány*, *muotto kép goatte ház*.

Egyes-szám.

<i>Nom.</i>	jokka	gietta,	muorra,	addaldak,	muotto,	goatte
<i>Inf. Gen.</i>	jog'a	gied'a	muora	addaldag'a	muod'o	goad'e
<i>Allat.</i>	{jokki	gitti	murri	addaldakki	muttui	goattai
	{jokkas-	giettas-	muorras-	addaldakkas-	muttus-	goattas-
<i>Locat.</i>	jog'ast	gied'ast	muorast	addaldag'ast	muod'ost	goad'est
<i>Praedic.</i>	jokkan	giettan	muorran	addaldakkan	muotton,	goatten
<i>Comitat.</i>	jog'ain	gied'ain	muorain	addaldag'ain	muod'oin	god'in

Többes-szám.

<i>Nom.</i>	jog'ak	gied'ak	muorak	addaldag'ak	muod'ok,	goad'ek
<i>Infint.</i>	jog'aid	gied'aid	muoraid	addaldag'aid,	muod'oid,	god'id
<i>Genit.</i>	jog'ai	gied'ai	muorai	addaldag'ai	muod'oi	god'i
<i>Allat.</i>	{jog'aidi	gied'aidi	muoraidi	addaldag'aidi	muod'oidi	god'idi
	{jog'aidass-	gied'aidass-	muoraidass-	addaldag'aidass-	muo-	
					[d'oidass-	god'idass-
<i>Locat.</i>	jog'an,	gied'ain,	muorain,	addaldag'ain	muod'oin,	god'in
<i>Praed.</i>	mint az egyes-számiban.					
<i>Comit.</i>	jog'ai-gujm, gied'ai-gujm stb.					

Jegyzet. 1. Az allativusnak két alakja van: *jokki* és *jokkas*. Az első a közönséges, a másik egyedül birtokos ragokkal fordul elő. így: *jokkasam*, *jokkasad*, *jokkasas* v. *jokkasis* = folyóznak, folyódnak, folyójának, vagy folyóhoz stb. De a déli nyelvjárásban ez az alak magában is áll, p. o. ja de *vazzin bajas solus* = s az mene fel a szigetre, lásd a következő 316. l. is.

Jegyzet. 2. A többes-szám praedicativusa egy az egyes-száméval; tehát inkább azt kell állítani, hogy nincsen többes-számú *praedicativus*. A lappnyelv a többes-számú subjectumot az egyes-számú praedicativummal egyezteteti, mintha magyarul így mondjuk: „A kik igazán *királyul* viselkednek, azokat tiszteljük.“ — Az egyes-számú van igazi *comitativusa*, p. o. „de čorbmadi guofča *ouda-julgin*-és farpal *bâd'a eriti*“ = akkor lecsapá a medve *elő-lábával* (elő-lábval-a) a hordó fenekét; — „go *gavce jag'e leg'e ollasi dievvan*, mi *sittjuvvum læi daina birruin*“ = hogy (midőn) nyolcz éve egészen kitelt, mi ki volt *szabva avval az ördöggel*. De a többes-számú nincsen *comitativusa*, hanem ennek viszonyát a *gujm* = társ szóval fejezi ki, melyet a többes-számú genitivussal köt össze. S minthogy

ez az éjszaki lappnyelv az abessivust is *tag'a* szóval és a dolognév genitivusával fejezi ki, azért azt kell mondani, hogy abessivusa sincsen.

Az egyes-számu infinitivus is egy a genitivussal; a többes-számban rendszeren különbözik az emettől (jog'aid, jog'ai). De némely kerületben az infinitivus *d*-je veszni kezd már; tehát ott a többes-szám sem különbözteti meg az infinitivust a genitivustól.

Jegyzet. 3. Némely névszók megtartják az *a*-t az allativusi *i* előtt is, p. o. akka asszony, allativ. akkai; oabba leánytestvér, allativ. oabbai.

Változatlan jellem-betűjü szók ragozási példái: vuogga halász, čuojka szúnyog, fuölke nemzetség (magyarúl falka?), mat'ke útazás.

Egyes-szám.

<i>Nomin.</i>	vuogga	čuojka	fuölke	mat'ke
<i>Inf. G.</i>	vuogga	čuojka	fuölke	mat'ke
<i>Allativ.</i>	{vuggi	čujki	fuolkai	mat'kai
	{vuoggas-	čuojkas-	fuolkas-	mat'kas-
<i>Locativ.</i>	vuoggast	čuojkast	fuölkest	mat'kest
<i>Comit.</i>	vuoggain	čuojkain	fulkin	mat'kin
<i>Praed.</i>	vuoggan	čuojkan	fuölken	mat'ken.

Többes-szám.

<i>Nomin.</i>	vuoggak	čuojkak	fuölkek	mat'kek
<i>Infinit.</i>	vuoggaid	čuojkaid	fulkid	mat'kid
<i>Genit.</i>	vuoggai	čuojkai	fulki	mat'ki
<i>Allativ.</i>	{vuoggaidi	čuojkaidi	fulkidi	mat'kidi
	{vuoggaidass-	čuojkaidass-	fulkidass-	mat'kidass-
		stb.		

Jegyzet. 1. A változatlan jellem-betűjü szók közt is van, mely megtartja az *a*-t az allativusi *i* előtt, p. o. manna gyermek, balka jutalom, bér, fjelbma patak, luökka domb, boadña (dúe) férj, ladña nyírbokor, vakka czomb, muötta minta, muödda bőrruha, guödda vánkos stb. allativ. guoddai stb.

Jegyzet. 2. Az allativusi *i* előtt, mint láttuk, az *o u*-vá lesz, p. o. guovlo szél (margo) guvlui, guvlus-; de lehet hallani *guvlusam* és

gulosam is, szélemhez, azaz mellettem. Így illo öröm, algo kezdet, dallo ház, (tanya, telek f. talo) stb. az allativusban : illoi, algoi, dalloi stb.

II. Osztály.

A második osztályhoz tartoznak olyan névszók, a melyek mostani nominativusa megrövidült; tehát: 1) melyek mássalhangzóval végződnek mind a nominativusban mind a genitivusban, p. o. malés ételideje, étel, gen. mallas; nag'er álom, gen. nakkar; ladás íz, tag, gen. lad'd'as; rumaš test, tetem, gen. rubmaš; — 2) a melyek nominativusa és genitivusa különböző magánhangzóval (*o* és *u*-val) végződnek, p. o. suolo sziget, gen. sullu; boaco iramszarvas, gen. boccu; — 3) melyek nominativusa magánhangzóval, s genitivusok mássalhangzóval végződnek vagy megfordítva, p. o. gama csizma, genit. gabmag; nuovča nyelv, nuofčam; sæmo szakál, sæbmon; čæve nyak čæppat; olmaj férfi, olbma; olmuš ember, olbmu; galés öreg ember, galla.

Meg kell jegyezni, hogy az *o*-val végződők, melyek az első tagban ikermagánhangzósak, azt az *o*-t a ragok előtt *u*-vá változtatják, mely *u* miatt azután az előző ikerhangzók összevonódnak, tehát: suolo sziget, sullu, sullust, sulluk; boaco iramszarvas, boccu, boccust, boccuk. Mégis sæmo szakál, g. sæbmon, sæbmonest, sæbmonak. Továbbá az utolsó szótagbeli *e*, vagy *é* a ragok előtt *a*-vá változik, tehát: čæve nyak, čæppat, čæppatést, čæppatak; malés, mallas, mallasak; nag'er, nakkar, nakkarak. Kivételek: gærés szánka, gen. gærres; væčer kalapács, g. væččer; mærés bárd, balta, g. mæres. Végre, a szók eredeti utóhangja *a* (mallasa, nom. malés, gen. mallas) *i* előtt kiesik, de a locativus *st* és praedicat. *n* előtt *é*-vé változik, tehát: čæve nyak, gen. čæppat (tő: čæppata), allativ. čæppati, locat. čæppatést; gen. pl. čæppati.

Az eddig mutatott példák mind erősbitik a jellem-betűt, a mely erősülés azután végig megmarad minden viszonyrag előtt; de vannak változatlan jellem-betűjüek is, úgy mint: 1) az ismeretes *df*, *d'g*, *t'k*, *lg* jellem-betűjüek; 2) az igeszók nomina actionisai, p. o. lodnom kiváltás, lorkkam olvasás, ravvim parancsolás; 3) a feletlen tagu diminutivumok, p. o. lajbaš kenyérke, addaldag'aš adományka (tőji: lajbača, addaldag'ača); 4) némely más névszók, melyeket gyakorlatból kell megtanulni, p. o. rokkus kérés (rokkadus az első osztály-hoz tartozik), goččus parancs, ædnam föld stb. — Példák:

Egyes-szám.

<i>Nomin.</i>	boaco	galés	nag'er	rumaš	gama	čæve	
<i>Inf. G.</i>	boccu	galla	nakkar	rubmaš	gabmag	čæppat	
<i>Allat.</i>	{	boccui	gallai	nakkari	rubmaši	gabmagi	čæppati
		boccus-	gallas-	nakkarass-	rubmašass	gabmagass-	čæppatass-
<i>Locat.</i>	boccust	gallast	nakkarést	rubmašést	gabmagést	čæppatést	
<i>Praed.</i>	boacon	galesèn	nag'arèn	rumašèn	gaman	čæven	
<i>Comit.</i>	boccuin	gallain	nakkarin	rubmašin	gabmagin	čæppatin	

Többes-szám.

<i>Nom.</i>	bocчук	gallak	nakkarak	rubmašak	gabmagak	čæppatak	
<i>Infinit.</i>	boccuid	gallaid	nakkarid	rubmašid	gabmagid	čæppatid	
<i>Genit.</i>	{	boccui	gallai	nakkari	rubmaši	gabmagi	čæppati
		boccuidi	gallaidi	nakkaridi	rubmašidi	gabmagidi	čæppatidi
<i>Allat.</i>	{	boccuidass	gallaidass	nakkaridas	rubmašidas	gabmagidas	čæppatidas *)
<i>Locat.</i>	bocçuin	gallain	nakkarin	rubmašin	gabmagin	čæppatin	
<i>Praed.</i>	boacon	galesèn	nag'erèn	rumašèn	gaman	čæven.	

Jegyzet. 1. A többesek: bocчук, sulluk, olbmak, gallak stb. a többesi *k* előtt hosszú magánhangzóval bírnak, mert bocčujek, sullujek, s olbmajek, gallajek-ből vonódtak össze; s azért erősbült a jellem-betű is. — A praedicativus ragja *n* néha a rövidült nominativushoz is járúl, tehát gallan és galesèn; labés bárány, labban és labesèn; čala írás, čalan és čallagèn, vuöne napa, gen. vuodnam, praed. vuonen és vuodnamèn.

Változatlan jellembetűjü szók ragozásának példái legyenek balgés gyalogút, čoaskem fagy, jurda gondolat, gaska tűz-kő, kova, rokkus kérés.

*) Feles számu szótágok lévén *s*-et írnak, mert a másodrendü hangsúly a harmadik tagra jut; feletlen számu szótágok lévén, *ss*-et írnak, amaz hangsúly miatt.

Egyes-szám.

<i>Nom.</i>	balgés	čoaskem	jurda	gaska	rokkus
<i>Inf. G.</i>	balga	čoaskem	jurdag	gaskam	rokkus
<i>Allat.</i>	{ balgai	čoaskemi	jurdagi	gaskami	rokkusi
	{ balgas-	čoaskemass-	jurdagass-	gaskamass-	rokkusass-
<i>Locat.</i>	balgast	čoaskemést	jurdagést	gaskamést	rokkusést
<i>Praed.</i>	balgesèn	čoaskemèn	jurdan	gaskamèn	rokkusèn
<i>Comit.</i>	bagain	čoaskemin	jurdagin	gaskamin	rokkusin

Többes-szám.

<i>Nom.</i>	balgak	čoaskemak	jurdagak	gaskamak	rokkusak
<i>Infinit.</i>	balgaid	čoaskemid	jurdagid	gaskamid	rokkusid
<i>Genit.</i>	balgai	čoaskemi	jurdagi	gaskami	rokkusi
<i>Allat.</i>	{ balgaidi	čoaskemidi	jurdagidi	gaskamidi	rokkusidi
	{ balgaidass	čoaskemidas	jurdagidas	gaskamidas	rokkusidas
<i>Locat.</i>	balgain	čoaskemin	jurdagin	gaskamin	rokkusin
<i>Praed.</i>	mint az egyes-számiban.				

Felhozunk még némely különösséget, mert tanúságosak.

A *lakke* (finn. lai, mód) nyilván azonos a magyar *lag*-gal, melyben inkább ragot, mintsem képzőt találunk, ilyenekben: hason-*lag*, emberi-*leg*; a lappban is legtöbbször csak az allativusban, *lakkai*, fordul elő.

A *vuotta*, észrevét, gondolat, csak az allativusban, *vutti*, s a locativusban, *vuod'ast* található, p. o. *vutti valdet* = észbe venni, vigyázni. De összeszerkeződvén melléknevekkel, elvont főneveket alkot, p. o. *büörrevuotta* jóság. Ez a *vuotta* annál nevezetesebb, mert azonos a vogul *ut*-tal, mely ott nagy szabadsággal mindenféle szókhoz járul, p. o. *kitne* kérdő, *kitn-ut* kérdés, *kitem* kérdett, *kitem-ut* kérdett dolog; *täml'e* ilyen, *täml'e-ut* ilyesmi stb.; sőt azonosnak látszik a finn *uute*, *yte* képzővel is, p. o. *hyvyyte* = *büörrevuotta*, jóság stb.

Harrai, egy szokatlan szónak, *harre*-nak, allativusa; *dafhoi*, (allat.) *dafhost* (locat.) *dafho*-t föltételezik; — mind kettő „ra nézve“ jelent.

Hogy némely névszó csak egyes-számbeli, p. o. *nælge* éh, *gojko* szomj, *vække* segítség, *dadne* (norvég. tin) ón, magától értetik. Más névszók megint csak a többes-számiban fordulnak elő, p. o. az idegen szók *skærak* olló, *busak* nadrág (*buxer*); azután *gallokkak* iram-

bőr homlokából készült esizma (gallo, galo homlok), *nuorjakak* főkabőr csizmák (núrjo tengeriborju, főka), *juovlak* karácsony (norv. jul), *basačak* húsvét (norv. paaske, finn. pääsiäinen), *helludag'ak* pünkösöd (finn. heluntai), *vanhemak* elődök, de *vanhem* is egy előd = véneč, finn. vanha vén; *muod'ok* orczák, kép (*muotto* egy orcza), *nakk'arak* álom; stb. mondják *várrá* és *várrák* vér, *radde* és *raddek* melly, p. o. sust *raddek* læk nævrek az ő mellye gyenge; *gafok* liszt.

A *čalbme* = szem szót ilyen összetételekben is használják, p. o. *sad'd'o-čalbme* egy szem pelyva, *vuofta-čalbme* egy szál (szem) haj; ellenben *sad'd'ok* pelyva, *vuovtak* haj.

Összetett szók lévén, az utóbbihoz járúlnak a ragok, p. o. *guölle-bivdar* halfogó, halász, *guölle-bivdari*, *guölle bivdarést* stb. — Akkor is csak az utóbbihoz járúlnak a ragok, mikor két névszó egymást értelmezi, p. o. *rieg'adam niejda Mariast* = született szüz Máriától; *laem oastam daid buccuid Banne Berast ja vuovdam Tomma Andai*, = vettem ezen iramszarvasokat Banne Pétertől, s eladtam Tomma Andrásnak. Ime a lapp a vezetéknev után teszi a keresztnévet, mint a magyar, holott a norvég így mondja: Peder Banne, Anders Tom.

Eltérő nyelvjárások.

Ámbár az egybehasonlító mintában a svéd-lapp és az enare-lapp ragozását felmutattuk, mégis külön adjuk itt a déli (vefseni) nyelvjárást, mely a svédhöz közeledik, és az enareit, hogy alkalmunk legyen erről néhány szükséges tudósítást előhozni.

A déli (vefseni) nyelvjárás névszói ragozását így adja Fries:

Egyes szám.

<i>Nom.</i>	get kéz	juk folyó	goatte ház	rokkelvas kérés
<i>Infinit.</i>	gedab	jukcb	goateb	rokkelvaseb
<i>Genit.</i>	getn	juken	goaten	rokkelvasen
<i>Illativ.</i>	getti	jukki	goattai	rokkelvassi
<i>Allat.</i>	gettas	jukkes	goattas	rokkelvassas
<i>Inessiv.</i>	gedasne	jukesne	goatesne	rokkelvasesne
<i>Elativ.</i>	gedast	jukest	goatest	rokkelvasest
<i>Praed.</i>	gettán	jukken	goatten	rokkelvasen
<i>Comitat.</i>	gedain	jukin	gotin	rokkelvasin
<i>Abessiv.</i>	gedat v.	jukat v.	goatat	rokkelvasat.
	gedatak	jukatak		

Többes-szám.

<i>Nom.</i>	gétah	jukah	goateh	rokkelvaseh
<i>Infinit.</i>	gétaid	jukid	gotid	rokkelvasid
<i>Genit.</i>	gėti	juki	goatei	rokkelvasi
<i>Illat.</i>	gétaid(i)	jukid(i)	gotid	rokkelvasid
<i>Allat.</i>	—	—	—	—
<i>Inessiv.</i>	gedaisne	jukisne	gotisne	rokkelvasisne
<i>Elativ.</i>	gedaist	jukist	gotist	rokkelvasist
<i>Praed.</i>	géttan	jukken	goatten	rokkelvasen
<i>Comit.</i>	gėti-kum	juki-kum	goatei-kum	rokkelvasi-kum
	v. — gujme	v. — gujme	v. — gujme	v. — gujme
<i>Abessiv.</i>	gedait	jukit	goatat	rokkelvasat.
	v. gétat	v. jukitak		

E példák a hangváltozásokat is elötüntetik, a melyek ebben a nyelvjárásban előfordúlnak, a mely az éjszaki laphoz képest azért is nevezetes, mert a *g'ettas*, *jukkes*, *goattas*, *rokkelvassas* allati-vust önállóan, birtokos ragok nélkül is, használja.

Enare-lapp névszó-ragozás.

Lönnrot említett munkájából következő példákat teszünk ide :

I. Osztály.

Egyes-szám.

<i>Nom.</i>	okko(sep-ihe év, timana),	čääce víz,	soate had,	lope enged- [elem,	
<i>Infinit.</i>	oho	ive (igvææ)	čääse	soad'e	love
<i>Genit.</i>	oho	ive (ivæ)	čääse	soad'e	love
<i>Allativ.</i>	okkon	ihan	čaacan	soatan	lopan
<i>Locat.</i>	ohost	ivest	čääsest	soad'est	lovest
<i>Praedic.</i>	okkon	ihhen	čääccen	soatten	loppen
<i>Comitativ.</i>	ohoin	ivvin	čaasin	sood'in	luvvin
	ohuin				
<i>Abessiv.</i>	ohotta	ivetta	čääsetta	soad'etta	lovetta

Többes-szám.

<i>Nomin.</i>	ohoh	iveh	čääseh	soad'eh	loveh
<i>Infinit.</i>	ohuid	ivviid	čaasiid	sood'iid	luvviid

<i>Genit.</i>	ohuj	ivvij	čaašij	sood'ij	luvvij
<i>Allativ.</i>	ohuid	ivviid	čaašiid	sood'iid	luvviid
<i>Locat.</i>	ohuin	ivvin	čaašin	sood'in	luvvin
<i>Praedic.</i>	okkon	ihhen	čääcen	soatten	loppen
<i>Comitat.</i>	ohui-kum	ivvij-kum	čaašij-kum	sood'ij-kum	luvvij-kum
<i>Abessiv.</i>	ohuitta	ivvijtta	čaašiitta	sood'iitta	luvviitta.

II. *Oszály.*

Egyes-szám.

<i>Nom.</i>	vahe hiba,	pæenu kutya	kærbes sajka
<i>Infinit.</i>	vag'e	pæednu	kærbbba
<i>Genit.</i>	vag'e	pæednu	kærbbba
<i>Allativ.</i>	vahan	pæednagan	kærbbasan
<i>Locat.</i>	vag'est	pæednagèst	kærbbest
<i>Praedic.</i>	vahhen	pæednagen	kærbesen ¹⁾
<i>Comitat.</i>	vag'in	pæednuin	kærbbain
<i>Abessiv.</i>	vag'etta	pæednutta	kærbatte

Többszám.

<i>Nom.</i>	vag'eh	pæednuh	kærbbah
<i>Infinit.</i>	vag'iid	pæednagiid	kærbbaid
<i>Genit.</i>	vag'ij	pæednui	kærbai
<i>Allativ.</i>	vag'iid	pæednagiid	kærbbaid
<i>Locat.</i>	vag'in	pæednuin	kærbbain
<i>Praedic.</i>	vahhen	pæednagen	kærbesen
<i>Comitat.</i>	vag'ij-kum	pæednui-kum	kærbbai-kum
<i>Abessiv.</i>	vag'iitta	pæednuitta	kærbaitta.

Az enare-nyelvben következő hangváltozásokat lehet megjegyezni:

Magánhangzók. A rövid törzsbeli *a* és *u* néha az egyes-szám-beli nominativus, allativus és praedicativusban hosszuvá (*aa* *uu* ²⁾) lesz, p. o. laaha törvény (é. l. lakka, d. l. laga, f. lakki) inf. lavvu,

¹⁾ A praedicativus a nominativusból való, minek példája az éjszaki lappban is fordulnak elő.

²⁾ Mondtuk már, hogy Lönrot a hosszú magánhangzókat kettőzéssel jelöli meg.

gen. lavvu, loc. lavviist, comit. laviin, ¹⁾ abess. lavutta, de allativus laahan, praedicat. laahen; többessz. nom. lavvuh stb. praedic. laahen. Így juuhu (é. l. jokka, f. joki), juvvo, juvviist, juvvuh, juvvuid, praed. juuhoin.

Az *ää* az egyesszám allativusában és comit. továbbá a többesszámban, kivéve a nomin. és praedicativust, aa-vá lesz, p. o. ääpe tenger, ääce víz, allat. aapan, äaacan, comit. aavin, äaacin, de inf. ääve, ääse stb. több. sz. nom. ääveh, ääseh, de inf. aaviid, äaasiid stb.

Az *ae* változatlanul marad meg; tehát mææce erdő infinit. mææce, comit. mææcin, több. sz. nom. mææceh, inf. mææciid stb.

Az *oa* az egyessz. comit. és a több. számban mindenütt *i* előtt oo-vá lesz, p. o. soate csata, comit. sood'in; több. sz. n. soad'eh, inf. sood'iid stb.

A *o* még ugyanezen *i* előtt u-vá lesz néha, p. o. lope, comit. luvvin, többesszám infinit. luvviid stb. De okko-ban a többeli *o* változatlan.

Az *uo* változatlanul marad meg; tehát: luokka domb, infinit. luoha, comit. luohain, több. sz. nom. luohah, inf. luohaid stb.

Mássalhangzók. A *kk* jellembetű *h*-vá gyengül, p. o. luokka domb, luoha; okko hét, oho; a *g'* is *h*-vá lesz, p. o. nag'er (nag'ver) é. l. nakkar álom, nahar; — a *h* meg *v*-vé gyengül, p. o. laaha törvény, lavvu, juuhu folyó, juvvo, ihe év, ive.

A *cc* *c*-vé, a *c* *s*-sé, a *č* meg *j*-vé, de a *t* *d'*-vé gyengülnek, p. o. mææce erdő, mææce; ääce víz, ääse; ææce atya, ææje; ææte szükség (é. l. hætte, f. hätä), ææd'e stb.

A *pp* *p*-vé, a *p* meg *v*-vé gyengül; hoappu ²⁾ sietség, hoapu; ääpe tenger, ääve.

Melléknév.

Nagyon föltetsző sajátsága a lapp nyelvnek, hogy némileg megváltoztatja a melléknévet, mikor az jelző (attributum), minél-

¹⁾ Az enare-nyelvben megvan az *i*, mely a török nyelvekben és az oroszban ismeretes.

²⁾ Lönnrot ezt a szót a finn *hoppu*-val hasonlítja; tehát különbözik a *havva* szótól, mely pillanatot és sebet (vulnus) jelent. Érdekes egyébiránt ez összeállítás: f. haava vulnus, haava momentum, l. havve vulnus, havve momentum, m. seb vulnus, seb celeritudo.

fogva ez különbözik a melléknévbeli mondománytól, vagy az önálló melléknévtől. A magyar nyelv a jelző melléknevet nem ragozza, hanem csak az önállót; a finn nyelv a jelzőit is ragozza; a lapp erre néze közepett áll, mert a mássalhangzós végű jelző mellékneveket *nem* ragozza; a magánhangzós végűeket sem valamennyi, hanem csak némely raggal ragozza, rendszeren az *egyessz. comitativussal*, ha más határozó, teszem, mutató-névmás vagy genitívus, nincsen, — néha több. sz. infinitívussal vagy genitívussal, vagy praedicativussal. P. o. *bahain bindagin* azaz ügygyel bajjal; *burin mielain* jó kedvvel, *buörre v. buri mielai* (gen.); *burid biergasid* jó szerszámok. De: *daina nuorra manain* (nem nuorain) ezen fiatal gyerekekkel; *im buvte vuög'et daina garra hergin* nem bírok menni ezen makacs iramszarvasokkal.

Erre nézve tehát a lappnyelvbeli melléknév nem bír semmi különösséggel: ámde az föltetsző sajátsága, hogy mint jelző rendszeren más alakú.

A jelzői különbséget rendszeren az *s*, *és*, *is* képző teszi, mely

1) a *kætta* v. *kættaj*, *ætta*, *tæbme* vagy *hæbme* fosztó képzőkhöz úgy járúl, hogy az első kettőnek utóhangját *és*-szé, az utolsót pedig *tés*- vagy *hés*-szé változtatja, p. o.

log'akætta olvasatlan; nem olvasott; *log'akættés* girje olvasatlan könyv.

duodarætta hegynélküli; *duodarættés* ædnam h. n. föld, *asetæbme* (— *hæbme*) nem vastag, vékony, *asetés* vagy *aséhés* ædnam vékony föld.

A *tto*m fosztó képző az *m* helyébe veszi föl az *s*-et, de változatlanul is marad, p. o. *diettemætto* tudatlan, *diettamætto*s mattajége tudatlan tanuló; — *oajdnemætto*m láthatatlan, *oajdnemætto*s ibmel láthatatlan isten.

2) Az *a*, *o*, *e*, *i* végzetű melléknevekhez az *s* egyszerűen járúl, kivéve hogy zárttá tevén a szótagat, hanggyengülést idéz elő, hol annak helye van; p. o.

bahha rozsz, *bahas* olmuš rozsz ember;

boarka haragos, *boarkas* nisson haragos nő;

jalla együgyü, *jalas* manna együgyü gyermek,

loge szelid, *lojes* hæрге szelid irambika,

jallo bátor, *jalos* guofča bátor medve,

havske kényelmes, *havskes* bajke kényelmes hely,

de lakka közel, lag'as olbmuk közeli emberek, szomszédok,
lasti (lastaj) leveles, lastis muorra leveles fa,
tiddi elbizakodott, tiddis baken elbizakodott pogány.

3) Az *aj, oj, uj* végzetűek úgy veszik föl az *s*-et, hogy elejtik a *j*-t, p. o.

gædgaj köves, gædgas ædnam köves föld,
ælloj eleven, ællos manna eleven gyermek,
bod'd'uj zátonyos, bod'd'us mærra zátonyos tenger,
(lastaj leveles, lastis muorra leveles fa.)

4) Az *ad* végzetűek vagy ehhez veszik föl az *és*-t, vagy elejtven a nevezett véget, helyébe az *is*-t veszik, p. o.

vuobmad széles, bö, vuobmadés v. vubmis laddé széles lepedő,
gæppad könnyü, gæppadés v. geppis noadde könnyü teher,
lossad nehéz, lossadés v. lossis nakkarak nehéz álom,
sævdniad sötét, sevdniis íga sötét éj,
vuojpgad igenes, vujgis gæjdno igenes út,
roakkad szabad, bátor, rokkis oame-dovdo bátor öntudat.

5) Az *ag* végzetűek is hol ehhez veszik föl az *is*-et, hol elejtven azt, helyébe veszik, hol csak elhagyják a *g*-t, p. o.

muddag illő, muddagés važzem-bæska illő sétáló bekecs,
govdag széles, govdis (govda) miekke széles kard,
allag magas, alla varre magas hegy,
gassag vastag, gassa muorra vastag fa.

6) Az *l* és *r* végzetűek *is*-t vesznek föl p. o.

bastel éles, bastelis nibbe éles kés,
naggar erösakaratu, naggaris ised makacs háziúr,
ælsar élénk, ælsaris luondo élénk természet,
ællar élénk, ællaris luondo élénk természet.

7) A *k* végzetűek ehhez veszik föl az *is*-t; de változatlanok is p. o.

barok gyors, barokis gumpe gyors farkas,
vælek erős, vælekis barge erős dolgozó,
ælek kék, ælek ivdne kék szín,
buok minden, buok jeddütus minden vigasztalás.

8) Az *as, os, és, is* végzetűek vagy változatlanok, vagy elejtik az *s*-t, p. o.

nuoras gyenge, nuoras ustebvuotta gyenge barátság,
čiegos titkos, čiegos jurda titkos gondolat,
rakis kedves, rakis doajvo kedves remény,

A M. TUD. AKADÉMIA NYELVÉSZETI KIADÁSAI.

- A MAGYAR NYELV RENDSZERE. 2-dik kiad. Buda 1847. 1 ft.
A MAGYAR HELYESIRÁS ÉS SZÓRAGOZÁS főbb szabályai. 10-dik kiadás. Pest 1853. 20 kr.
A MAGYAR HELYESIRÁS ügyében a M. Akad. Nyelvtud. Bizottmány Előterjesztése a Nyelvtudományi Osztályhoz. Pest 1856. 10 kr.
A MAGYAR SZÓKÖTÉS főbb szabályai. 2-dik kiadás. Pest 1852. 70 kr.
NYELVTUDOMÁNYI PÁLYAMUNKÁK. I. Csató és Nagy János: A m. nyelv ragai és szóképzői. Buda 1834. 53 kr. — II. Engel és Nagy J. A m. nyelv gyökei. Buda 1838. 53 l. — III. Szilágyi István: A m. szókötés szabályai, Pest 1846. 1 ft. — IV. Szvorényi: Magyar ékes szókötés, Buda 1846. 70 kr.
A DUNÁNTÚLI NYELVJÁRÁS. Vass József jutalmazott pályamunkája. Pest 1860. 60 kr.

- ~~~~~
A MAGYAR NYELV SZÓTÁRA, készítették Czuczor és Fogarasi. I—III. köt. Pest 1862—6. Sajtó alatt a IV. k. Minden kötet ára 5 ft.
MAGYAR ÉS NÉMET ZSEBSZÓTÁR. II-dik v. német-magyar rész, 2-ik kiadás. Buda 1843. 2 ft.
MAGYAR TÁJJSZÓTÁR. Buda 1838. 70 kr.
MAGYAR TÖRVÉNYTUDOMÁNYI MŰSZÓTÁR. 2-dik kiad. Buda 1847. 2 ft.
MAGYARÍTÁS A TERMÉSZETTUDOMÁNYOKBAN, Szabó Józseftől. Pest 1861. 20 kr.

- ~~~~~
RÉGI MAGYAR NYELVEMLÉKEK. I. Halotti Beszéd. Régi Biblia. Buda 1838. 5 ft. — II. Kinizsi Pálné Imakönyve. Vegyes m. iratok, Buda 1840. 5 ft. — III. Tatrosi Biblia. Vegyes m. iratok, 1842. 5 ft. — IV. 1. Guary-codex, Buda 1846. 1 ft 93 kr. — V. Bátori Bibliája sajtó alatt.
MAGYAR LEVELESTÁR. I. Szalay Ágostontól. Pest 1861. 4 ft.
CORPVS GRAMMATICORVM Linguae Hung. Veterum. Toldy Ferencztől. Pest 1866. 4 ft.

- ~~~~~
FINN NYELVTAN, Fábíán Istvántól. Pest 1859. 2 ft.
CHRESTOMATHIA FENNICA, Hunfalvy Páltól. Pest 1861. 3 ft.
ABUSKA. Csagatajtörök Szógyűjtemény, Vámbéry Ármintől. Pest 1862. 1 ft.
VOCABULARIUM CEREMISSICUM utriusque dialecti, Budenz Józseftől, Pest 1865. 1 ft.
REGULY ANTAL HAGYOMÁNYAI. I. A vogul föld és nép. Pest 1864. 4 ft.

- ~~~~~
M. AKADÉMIAI ÉRTESEITŐ. Új folyam: Nyelv- és Széptud. Osztály. I. Pest 1860—61. 3 ft. — II. 1861—62. 3 ft. — III. 1863—5. 3 ft.
NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK. I. — V. k. Pest. 1862—5. Mindenik kötet ára 3 ft.

- ~~~~~
ÚJ MAGYAR-SZLÁV ÉS SZLÁV-MAGYAR SZÓTÁR, Jancsóvícs Istvántól. Szarvas 1848. 2 kiad. 3 ft. 36 kr.
HANGRENDI PÁRHUZAM ezer példában, Lugossy Józseftől. Pest 1858. 20 kr.
MAGYAR NYELVÉSZET, szerk. Hunfalvy Pál. Pest 1856—61. 6 köt. Egy-egy köt. 5 ft. 25 kr. A hat kötet együtt 25 ft.

